

KALLELSE

Kommunstyrelsens arbetsutskott kallas till sammanträde

Dag Tisdagen den 2 juni 2015
Tid Kl. 09.30
Plats Nacka stadshus, sammanträdesrummet Jelgava
Ordförande Mats Gerdau
Nämndsekreterare Görel Petersson

Föredragningslista

Nr	Ärende	Noteringar
1.	Val av justeringsman	
2.	Anmälningar	
3.	Delegationsbeslut	
	Ekonomi och verksamhet	
4.	Mål och budget 2016-2018 – ramärendet KFKS 2015/396-041	
	Kommunstyrelsens övriga ansvarsområden	
5.	Näringslivsstrategi KFKS 2014/785-140	
6.	Nytt internationellt universitet i Nacka, förstudierapport KFKS 2014/309-639	
7.	Kommunvapnet på medalj i Nackamästerskapen, en fotbollstävling för unga Nackabor KFKS 2015/386-009	
8.	SOU 2013:52; moderniserad studiehjälp <i>Yttrande till regeringen</i> KFKS	
9.	SOU 2015:12; överprövning av upphandlingsmål mm <i>Yttrande till regeringen, socialdepartementet</i> KFKS 2015/352-050	

Nr	Ärende	Noteringar
10.	Förslag om att ta bort fritidspeng ur bestämmelse om särskilt ekonomiskt stöd i socialtjänstlagen <i>Yttrande till regeringen</i> KFKS 2015/378-716	
11.	Utredning kring matchningsanställningar (A 2014:D) <i>Yttrande till regeringen, arbetsmarknadsdepartementet</i> KFKS 2015/230-109	
12.	Samverkan kring Sfi-bas-utbildning för kortutbildade och analfabeter – förslag till överenskommelse från Kommunförbundet Stockholms län KFKS 2015/195-616	
13.	Omvärlds- och framtidsspaning <i>Rapport</i> KFKS 2015/390-799	
14.	Nacka i Eurocities våren 2015, statusrapport KFKS 2015/387-105	
	Motioner och politikerinitiativ	
15.	Förebyggande arbete och tidiga insatser för unga <i>Motion den 21 november av Bosse Ståldal (NL)</i> KFKS 2014/1005-808	
16.	Passivhus - en energisnålare bebyggelse i Nacka för ett bättre globalt klimat <i>Motion den 8 oktober 2012 av Sidney Holm (MP)</i> KFKS 2012/569-231	
17.	Kommunstyrelsens delegationsordning <i>Politikerinitiativ den 2 juni 2014 av Sidney Holm (MP)</i> KFKS 2014/435-002	
18.	Övriga frågor	

2015-05-26

TJÄNSTESKRIVELSE
KSKF 2015/396-041

Kommunstyrelsen

Mål och budget 2016-2018 – ramärendet

Förslag till beslut

1. De ekonomiska ramar som redovisas i bilaga 1 till stadsledningskontorets tjänsteskrivelse den 26 maj 2015 ska ligga till grund för nämndernas budgetförslag avseende driftbudgeten.
2. Kommunstyrelsens verksamhetsutskott ska i budgetförslag för produktionsverksamheterna ange och beskriva de beräknade resultaten för respektive år 2016-2018.
3. Kommunstyrelsens arbetsutskott ska för resultatenheter inom myndighets- och huvudmannorganisationen ange och beskriva de beräknade resultaten för respektive år 2016-2018.
4. Nämndernas förslag till mål och budget ska i förekommande fall omfatta förslag till ändringar i taxor och innehålla förslag om checknivåer.
5. Nämndernas förslag till mål och budget ska omfatta de motioner som remitterats för beredning i det ärendet.
6. Nämndernas förslag till mål och budget ska lämnas till stadsledningskontoret senast den 25 september 2015.
7. Nämnderna och enheterna inom kommunstyrelsens ansvarsområde ska i sina förslag till mål och budget 2016-2018 redovisa följande särskilda uppdrag:
 - a) Nämnderna ska ge en kortfattad beskrivning av vad verksamheterna inom nämndens område särskilt kommer att fokusera på under 2016 men även åren 2017-2018.
 - b) Nämnderna ska beskriva utmaningar och möjligheter inom nämndens verksamhetsområde fram till år 2030.
 - c) Nämnderna ska redovisa jämförelser med liknande kommuner avseende kostnadsnivå och effektivitet i verksamheten.
 - d) Stadsbyggnadsdirektören ska som underlag till kommunstyrelsens förslag till mål och budget beskriva en långsiktig prognos och åtgärder för att förbättra det ekonomiska resultatet i den samlade projektportföljen för

exploateringsenheten. Målet är att verksamheten ska lämna överskott från och med 2018.

- e) Fastighetsdirektören får ett särskilt uppdrag att under 2016 arbeta igenom kontrakten för de största externa hyrorna för att se om det finns möjligheter till omförhandling för att åstadkomma lägre hyreskostnader för kommunen. En beskrivning av arbetet samt bedömning av möjliga ekonomiska konsekvenser ska lämnas som underlag till kommunstyrelsens förslag till mål och budget.
- f) Personaldirektören ska som underlag till kommunstyrelsens förslag till mål och budget beskriva aktiviteter som kommer att genomföras för att minska korttidsfrånvaron, för att kommunen ska kunna uppnå en besparing på 5 miljoner kronor årligen under perioden 2016-2018.

Sammanfattning

I detta ärende redovisas ekonomiska ramar och budgetdirektiv för mål- och budgetarbetet 2016-2018. Utvecklingen av kommunens skatteintäkter 2016 är något starkare än under de senaste åren. Skatteintäktsökningen beräknas till ca 264,4 miljoner kronor, eller 5,7 procent 2016. Ökad inkomstutjämningsavgift och ökade arbetsgivaravgifter gör dock att det ekonomiska utrymmet 2016 blir begränsat. Nämndernas sammantagna volymökningar 2016 beräknas uppgå till 153 miljoner kronor.

Förslaget till ekonomiska ramar bygger vidare på en oförändrad skattesats (förutom skatteväxling) för hela budgetperioden. Pris- och lönekomensation är generellt inlagt med 0 procent för år 2016 och 1 procent för 2017 och 2018. En generell komensation på 0,5 procent ges för att kompensera för höjt personalomkostnadspålägg (PO) 2016, till följd av ökade arbetsgivaravgifter och pensionskostnader. Uppräkningen är lägre än förväntade ökning av priser och löner vilket kommer att innebära behov av effektiviseringar de kommande åren.

De föreslagna ramarna ger ett balanskravsresultat på 104 miljoner kronor för 2016, vilket ger en nettokostnadsandel på 98,1 procent. Det är något högre än kommunens mål, som är att nettokostnadsandelen ska vara högst 97,5 procent, vilket skulle kräva ett balanskravsresultat på 125 miljoner kronor. Resultatnivån bedöms ändå rimlig med givna förutsättningar och kommer att kräva att effektiviseringar sker i verksamheterna. För 2017 och 2018 ger ramarna ett balanskravsresultat på 155 respektive 340 miljoner kronor. Målet för nettokostnadsandelen nås med dessa resultat.

Konsekvenser för barn

De föreslagna ekonomiska ramarna innehåller ingen generell uppräknings för pris- och lön år 2016. Eftersom den förväntade pris- och löneutvecklingen i ekonomin generellt är högre kommer det att krävas effektiviseringar i verksamheterna för att hålla budget. Dessa bedöms dock inte behöva bli så omfattande att de går ut över kvaliteten i förskolor och

skolor i kommunen, inom individ- och familjeomsorgen eller inom andra verksamheter. För åren 2017-2018 är pris- och löneuppräkningshöjningen högre.

I sina mål- och budgetärenden kommer nämnderna att beskriva mål för de kommande tre åren och berätta mer i detalj om vad de kommer att fokusera på och också konsekvenser av föreslagna ramar. I kommunstyrelsens samlade förslag till mål och budget, som tas fram i oktober, kommer det därför att finnas en mer utförlig beskrivning av konsekvenser för barn av mål och budget 2016-2018.

Mål och budget – ramärendet

I ramärendet föreslås ekonomiska ramar för nämnderna för de tre kommande åren. Som grund till ramärendet ligger bedömningar av storleken på kommunens intäkter och kostnader under budgetperioden. Såväl intäkt- som kostnadsutvecklingen baseras till stor del på befolkningsutvecklingen. I bedömningen av skatteintäkter, statsbidrag och utjämning är Sveriges kommuner och landstings prognoser om utveckling av ekonomi, befolkning, arbetade timmar i riket o.s.v. ett viktigt underlag. De kostnadsförändringar som beaktas i ramärendet är främst de som beror på volymutveckling, d.v.s. att det blir fler (eller färre) personer i verksamheterna utifrån den prognostiserade befolkningsutvecklingen.

Utifrån det ekonomiska utrymme som de prognostiserade intäkterna och kostnaderna skapar föreslås ekonomiska ramar för nämnderna. I ramärendet ger också kommunstyrelsen uppdrag till nämnderna, som de ska beakta när de tar fram sina förslag till mål och budget för de kommande tre åren. Utifrån nämndernas förslag till mål och budget tar kommunstyrelsen fram ett samlat förslag till mål och budget för kommunen i oktober. Beslut om mål och budget för de kommande tre åren tas slutligen av kommunfullmäktige i november.

Förutsättningar i arbetet med mål och budget 2016-2018

Omvärld

Den internationella tillväxten återhämtar sig gradvis, efter några år av långsam utveckling. Den positiva påverkan från omvärlden och en svag krona stärker svensk ekonomi. Svensk inhemsk efterfrågan förväntas också stiga, då hushållen konsumtion fortsätter att öka. Enligt Sveriges kommuner och landstings (SKL) bedömning kommer tillväxten i Sverige därmed ligga på högre nivåer 2015 och 2016 än under senare år. Den allt starkare BNP-tillväxten innebär att det finns förutsättningar för en fortsatt sysselsättningsökning. SKL bedömer att sysselsättningen kommer att öka och att arbetslösheten kommer att sjunka till nivån 6,6 procent under 2016.

Skatteunderlaget påverkas därmed positivt, och beräknas växa med 4,5 procent 2015 och 5,2 procent 2016. Även utvecklingen av det reala skatteunderlaget blir högt under 2015 och 2016 och även under de två följande åren beräknas det reala skatteunderlaget ligga över snittet under 2000-talet.

BNP-utveckling samt skatteunderlagets utveckling, utfall och (SKL-) prognos

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BNP-utveckling	1,3	2,3	3,2	3,3	2,4	1,8
Faktiskt skatteunderlag	3,4	3,2	5	5,4	4,3	4,2
Realt skatteunderlag	1,5	1,3	2,1	2,3	1,4	1,1

SKL bedömer att det sammantagna resultatet i kommunsektorn kommer att vara fortsatt relativt starkt under 2015, mot bakgrund av den förväntade goda utvecklingen av skatteunderlaget och den sista återbetalningen av försäkringspremier från AFA försäkring AB. Framöver bedömer dock SKL att det ekonomiska läget för kommunerna blir tuffare. Det beror bland annat på den demografiska utvecklingen, där en minskande andel av befolkningen är i arbetsför ålder (20-64 år) och den så kallade försörjningsbördan ökar.

Regeringens vårändringsbudget och ekonomiska vårproposition

Regeringen har lagt fram vårändringsbudget (som avser ändringar av budget för innevarande år) och vårproposition (som anger inriktning för kommande år). Sveriges kommuner och landsting sammanfattar de förslag som påverkar kommunerna:

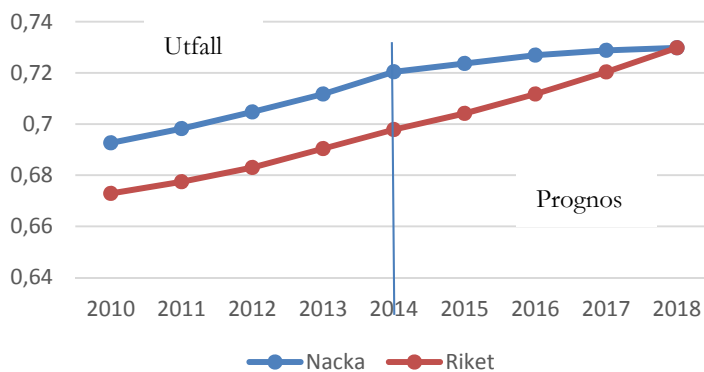
- Det generella statsbidraget ökar med 734 miljoner för 2015 och 2,2 miljarder år 2016 och 2,6 miljarder från 2017 som kompensation för att nedsättning av socialavgifterna för unga slopas.
- Den sedan tidigare aviserade satsningen på lågstadiet ligger fast med 2 miljarder per år från 2015.
- Minskade barngrupper i förskolan, 415 miljoner 2015 och 830 miljoner från år 2016.
- Klimatinvesteringar i kommuner och regioner anslås med 125 miljoner i år och därefter 600 miljoner.
- Upprustning av skollokaler, 15 miljoner i år och 330 miljoner 2016-2018.
- Satsning på ungdomar i jobb år 2015 178 miljoner för att uppgå till 3,5 miljarder år 2019.

Regeringen aviserar en miljardsatsning på äldreomsorgen 2016 för ökad bemanning. Satsningen finansieras till största del genom en omprioritering inom politikområdet äldre, där man lyfter bort tidigare startade och aviserade satsningar exempelvis inom områdena kompetensutveckling, måltider för äldre, kunskapsutveckling inom demensområdet, m.m. I vårpropositionen anger också regeringen att alla Sveriges kommuner ska ta ett solidariskt ansvar för flyktningmottagandet och samtidigt måste de möta rimliga och stabila förutsättningar. Regeringen avser därför att se över lagstiftningen och andra relevanta regelverk samt ersättningen till kommunerna. Det framgår inte av propositionen när översynen ska presenteras.

Befolkningsutveckling i Nacka

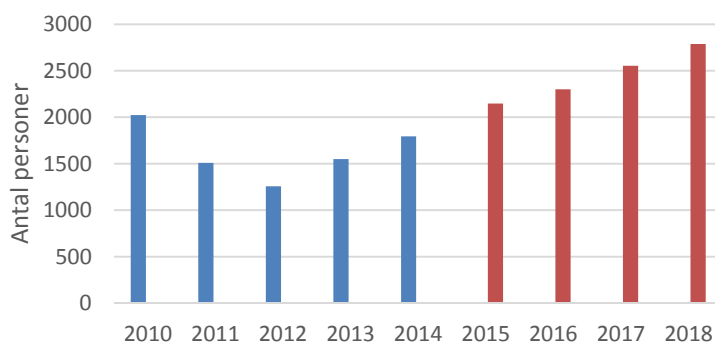
Även i Nacka kommun kommer försörjningsbördan öka under kommande år, då andelen barn och äldre ökar och andelen personer i förvärsaktiv ålder sjunker. Utvecklingen är dock inte alls så påfallande som när man ser till riket i sin helhet och till många andra kommuner. Nedan visas antalet barn och unga i Nacka och riket i relation till antalet personer i förvärsaktiv ålder (19-64 år). Resultatet i kostnadsutjämningsystemet beror inte på utvecklingen i den enskilda kommunen, utan på hur utvecklingen ser ut i relation till andra kommuner. Prognosen för riket och för Nacka kommun indikerar att Nacka kommer att få relativt mindre från kostnadsutjämnningen framöver.

Antalet barn och unga i relation till antal förvärsarbetande

Under den kommande budgetperioden förväntas folkmängden i Sverige passera 10 miljoner (2017) och folkmängden i Nacka kommun 100 000 invånare (i slutet av år 2016). Bygandet i Nacka har legat på måttliga nivåer under de senaste åren, men förväntas nu ta fart och därmed kommer befolkningstillväxten successivt att öka några år framöver. Folkmängden 31 december 2014 var 96 200 och prognostiseras öka till ca 98 300 i slutet av 2015.

Årlig befolkningstillväxt, utfall 2010-2014 och prognos 2015-2019

Ser man till befolkningsutveckling i olika åldersgrupper så fortsätter den kraftiga ökningen av antalet skolbarn under budgetperioden. Allra kraftigast är ökningen av barn 13-15 år – denna åldersgrupp kommer att öka med drygt 200 barn per år under 2015-2018. Det innebär ett således ett högt tryck på högstadieskolorna. Antalet barn i förskoleåldern börjar

återigen öka under budgetperioden, efter några år med ett sjunkande antal. Den lediga kapacitet som funnits på vissa förskolor bör därmed börja fyllas ut igen. Prognosen för utvecklingen av antalet förskolebarn (särskilt yngre) är av naturliga skäl mer osäker än prognosen för äldre barn, då inflyttning till kommunen (och därmed nya bostäder) samt födelsetal styr antalet i hög grad. En hög andel av skolbarnen bor redan i kommunen och är lättare att prognostisera, även om det sker in- och utflyttningar av dessa också. Antalet personer i gymnasieåldern börjar att öka under perioden, efter några år med relativt få personer i denna åldersgrupp.

Antalet äldre personer ökar kraftigt, men det är främst yngre äldre som ökningen gäller. Antalet personer över 80 år ökar med kring 100-150 per år under 2015-2018.

Folkmängd per åldersgrupp

	Utfall		Prognos-->				
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1-5 år	7 074	6 987	6 961	7 020	7 120	7 300	7 540
6-15 år	12 608	13 070	13 629	14 140	14 570	14 990	15 240
16-18 år	3 477	3 397	3 330	3 340	3 410	3 510	3 760
19-24 år	6 623	6 688	6 667	6 680	6 720	6 780	6 880
25-64 år	47 857	48 476	49 260	50 390	51 570	52 930	54 400
65-79 år	10 631	11 113	11 614	11 930	12 270	12 530	12 790
80-89 år	2 755	2 764	2 802	2 870	2 930	3 050	3 190
90-w år	670	698	687	730	770	780	800
Folkmängd totalt	92 873	94 423	96 217	98 370	100 670	103 220	106 000

Förändring av antal personer

	Utfall	Prognos-->			
	2014	2015	2016	2017	2018
1-5 år	-26	59	100	180	240
6-15 år	559	511	430	420	250
16-18 år	-67	10	70	100	250
19-24 år	-21	13	40	60	100
25-64 år	784	1 130	1 180	1 360	1 470
65-79 år	501	316	340	260	260
80-89 år	38	68	60	120	140
90-w år	-11	43	40	10	20
Folkmängd totalt	1 794	2 153	2 300	2 550	2 780

Kommunens utgångsläge

Kommunen hade ett bra resultat 2014. Årets resultat blev 420 miljoner kronor. Den höga nivån berodde på fastighetsförsäljningen i slutet av året, då kommunen sålde 39 fastigheter till Rikshem Tunaskolor AB för 1,8 miljarder kronor. Som följd av affären kunde kommunens låneskuld minskas från 1,9 till 0,8 miljarder kronor. Resultatet i den ordinarie

verksamheten blev 120 miljoner kronor. De flesta nämnder hade en budget i balans under året. Social- och äldre nämnden hade dock ett underskott på 38 miljoner kronor som främst berodde på fortsatt växande behov inom individ- och familjeomsorgen och området funktionsnedsättning.

Prognosen för kommunens resultat som tagits fram i samband med tertialbokslut 1 visar att kommunens ekonomiska läge är något försvagat sedan årsbokslutet för 2014. Prognosen för årets resultat är 49 miljoner kronor, vilket ligger 23 miljoner kronor under budgeterat resultat. Avvikelsen beror bl.a. på att det sammantagna resultatet för nämnderna är -41 miljoner kronor. Socialnämnden, utbildningsnämnden och Lokalenheten inom kommunstyrelsen står för merparten av det prognostiserade underskottet. Bedömningen är ändå att kommunens ekonomi är i balans, men det förutsätter att åtgärder vidtas för att nå budgeterat resultat.

Kommunens skuldsättning prognostiseras inte öka under 2015, utan uppgå till 700 miljoner kronor vid utgången av året. Detta har varit möjligt då placerade medel från fastighetsförsäljningen 2014 kunnat användas till att finansiera investeringar. För år 2015 prognostiseras investeringarna uppgå till drygt 700 miljoner kronor. Vad gäller investeringar har ett mer aktivt arbete med prioriteringar och med att finna alternativa lösningar bedrivits under föregående och innevarande år. Pågående investeringar för åren 2015-2018 omsluter knappt 2,5 miljarder kronor.

God ekonomisk hushållning i Nacka kommun

Enligt kommunallagen ska kommunen ha en god ekonomisk hushållning. I Nacka definierar vi det som att de åtta kommunövergripande målen nås. Nedan visas bedömningen som gjordes i samband med tertialbokslut 1.

Verksamhetsresultat	Läge	Insatta resurser	Läge
God kommunal service	■	Effektivt resursutnyttjande	■
Stor valfrihet	■	Lägsta möjliga skatt och påverkbara avgifter	■
Starkt medborgarinflytande	■	Kommunal ekonomi i balans	■
God livsmiljö och långsiktigt hållbar utveckling	■		
Trygg och säker kommun	■		

● UTMÄRKT ■ BRA ▲ HAR BRISTER

Nya kommunövergripande mål 2016

Under 2015 inleds ett arbete med att förbättra kommunens mål- och resultatstyrning. De övergripande målen ska bli tydligare och enklare för att få större styrverkan och bättre möta de utmaningar som ligger framför kommunen. Även de ekonomiska målen ska anpassas till den nya situationen, med en betydligt kraftigare tillväxttakt för kommunen. De nya målen kommer att ta sikte på önskad utveckling för kommunen fram till 2030. Inriktningen ska vara att vi ska vara bäst på att vara kommun. Kommunens vision *öppenhet och mångfald* samt

den grundläggande värderingen *förtroende och respekt för människor kunskap och förmåga och deras vilja att ta ansvar* ska fortsätta att vara styrande för och genomsyra all verksamhet som bedrivs i kommunen och alla beslut som fattas.

Ekonomiska ramar 2016-2018

Pris- och lönekomensation

Löneökningarna var enligt nationalräkenskaperna ytterligt låga 2014 (2,1 procent). De kommande åren väntas såväl större lönekostnadsökningar som en bättre produktivitetstillväxt. Lönekostnaderna (inklusive sociala avgifter) förväntas enligt SKLs ekonomirapport (april) att öka vilket presenteras i tabellen nedan.

	2015	2016	2017	2018
Lönekostnader inkl. sociala avgifter	3,5%	3,9%	3,5%	3,5%

Konsumentpriserna har de senaste åren utvecklats ytterst svagt, vilket gör att förväntningarna på de framtida prisutvecklingen väsentligt skruvats ned. Riksbanken befarar att de låga inflationsförväntningarna ska bli bestående, vilket i sin tur allvarligt skulle försvåra möjligheten att få upp inflationen till målsättningen 2 procent. Prognos för konsumentprisindex (KPI) presenteras i tabellen nedan.

	2015	2016	2017	2018
KPI	0,1%	1,5%	3,3%	3,0%

I underlaget för de ekonomiska ramarna ges ingen pris- och lönekomensation generellt för år 2016, medan en uppräknings ges med 1 procent för 2017 och 2018. För gymnasiet och Södertörns brandförsvaret sker en uppräknings i linje med förväntade avtal och överenskommelser. Det innebär 2 procent per år 2016-2018 för gymnasiet och för Södertörns brandförsvaret 2,6 procent 2015 och 2 procent 2016-2017. Se bilaga 1. I budgeten har 22,3 mnkr reserverats centralt för pris- och lönekomensation för att möjliggöra en prioritering i höst till områden där det är mest angeläget.

Eftersom löneavtalen kommer att hamna över den föreslagna komensationen för pris och lön måste effektiviseringar eller produktivitetsoökningar till för att de ekonomiska ramarna ska hålla.

Kompensation för höjt personalomkostnadspålägg (PO-pålägg)

För 2016 höjs PO-pålägget dels med anledning av att arbetsgivaravgifter för ungdomar har ökat genom att nedsättningen till unga har minskat (komensationen är sänkt tom 31 juni 2016, för att sedan helt upphöra), dels på grund av ökade pensionskostnader. För att vara konkurrensneutral ska PO-pålägget täcka arbetsgivaravgifter, avtalsförsäkringar och avtalspensioner. Jämfört med de föreslagna referensvärden som Sveriges kommuner och

landsting (SKL) ger ut för hela landet behöver kommunen ligga högre eftersom löneläget i Stockholm är högre än stora delar av landet.

	65 år -	26-64 år	26 år -	25 år-
Budget 2016	19,70%	40,50%		36,72%
SKL 15:15	15,31%	38,46%		31,26%
Budget 2015	21,92%	38,98%	21,80%	21,80%

Genom det kommunala utjämningsystemet kompenseras kommunerna med 221 kronor per invånare, d.v.s. 21,7 miljoner kronor för 2016. I underlaget för de ekonomiska ramarna är en kompensation generellt inlagt med 0,5 procent för år 2016, undantag för gymnasiet och Södertörns brandförsvärsförbund som har en högre prisuppräknning. Se bilaga 1.

Internräntan

Med anledning av ett lägre ränteläge sänks internräntan från 3 procent till 2,8 procent samt från 4 procent till 3,8 procent för de VA och avfallskollektivet. Internräntan ska spegla en långsiktig finansieringsnivå.

Återställande av resultat

Överföring av över- och underskott mellan åren är en central del av styrningen i Nacka och syftar till att skapa långsiktiga planeringsmöjligheter, ansvarstagande och hushållning med skattepengar för kommunens skolor, särskilda boenden och andra verksamheter och enheter. Under de senaste åren har såväl stora överskott som underskott ackumulerats av olika enheter.

Vid ingången av 2015 hade Valfärd skola ett ackumulerat underskott på 33,8 miljoner kronor och Valfärd samhällsservice ett ackumulerat underskott på 11,7 miljoner kronor. I förslaget till ekonomiska ramar är inlagt ett budgeterat överskott för produktionsverksamheterna på ca 0,5 % av omslutningen, i syfte att återställa de tidigare upparbetade underskotten i verksamheten. Valfärd Skola ska under perioden 2016-2018 årligen lämna ett överskott på 9,2 mnkr. Valfärd Samhällsservice ska, med start 2017, lämna ett årligt överskott på 2,7 mnkr. Valfärd samhällsservice har under 2014 och 2015 övertagit verksamheter med underskott och arbetar med att få balans i ekonomin. Årsprognosen för 2015 är ett underskott på 2 miljoner kronor. Mot bakgrund av detta har bedömningen gjorts att det är rimligt att budgetera med ett överskott för Valfärd skola först från 2017.

Fastighetsverksamheten ska under perioden 2016-2018 lämna ett överskott på 20 miljoner kronor. Hyrorna påverkas inte, utan detta är en effekt av 2015 års ändrade redovisningsprinciper där del av underhållet bokförs via balansräkningen (komponentavskrivning). Underhållets storlek kommer således inte att påverkas av förändringen.

Internhyror

Hyresintäkterna för skol- och förskoleverksamheterna samt Nacka seniorcenter följer tidigare beslutade hyreshöjningar för perioden 2013-2015, där den slutliga hyreshöjningen kommer att ske den 1 juli 2015. En justerande modell nyttjats under året 2015 vilket innebär att en utjämnad hyresökning för helåret skedde från den 1 januari 2015. Effekten av den utjämnande hyran innebär att hyran blir högre från och med den 1 januari 2016 och kan upplevas som en hyresökning vilket inte är fallet. Hyresnivån för 2016 är enligt den beslutade hyran 1 juli 2015. Hyresnivåerna för 2017 -2018 är inte beslutade.

Ett arbete pågår med att säkerställa att hyror för bostäder ligger i linje med rådande hyresnivåer i Nacka. Hyresintäkterna från stadshuset debiteras per medarbetare.

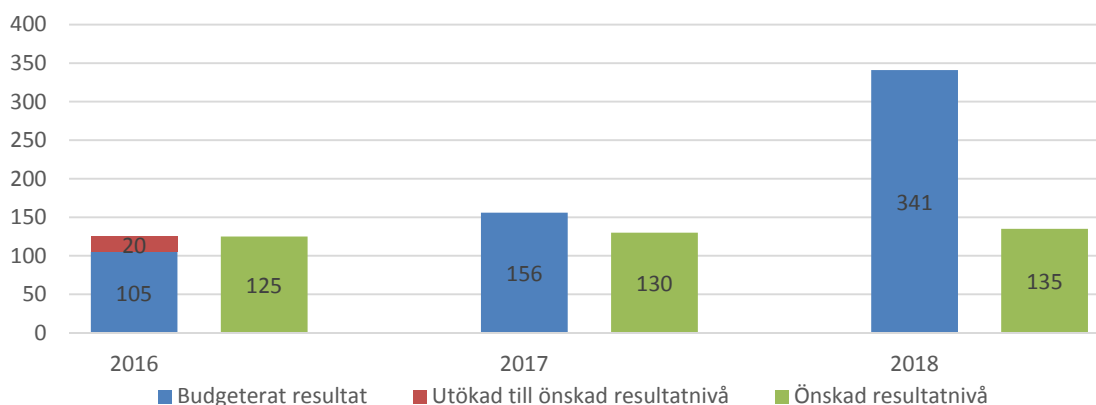
Ekonomi 2016-2018

I det följande redovisas utfallet för kommunens ekonomi med de förutsättningar och antaganden som redovisats ovan.

Resultatet

Balanskravsresultatet blir med givna förutsättningar 104,3 miljoner kronor år 2016. För 2017 och 2018 är balanskravsresultatet budgeterat till 154,8 respektive 340,4 miljoner kronor. Enligt kommunens fastslagna finansiella nyckeltal bör resultatet uppgå till 2,5 procent av skatter och bidrag, vilket skulle innebära ett resultat på 125 miljoner kronor 2016. Detta nås därmed inte år 2016. Bedömningen är att det är en tillräckligt stor utmaning att nå föreslaget resultat med de relativt låga uppräknings som föreslås.

Tabellen nedan visar de budgeterade resultatnivåerna och de önskvärda resultatnivåerna för planperioden. För 2016 saknas det 20 miljoner kronor för att den önskade nivån ska uppnås. För 2017 och 2018 är den uppnådd, främst beroende av försäljningsintäkter inom exploateringsområdet.

Realisationsvinster inom exploateringsverksamheten¹ är i ärendet budgeterat med 9,5 miljoner kronor för år 2016 och 31 miljoner kronor för 2017 och 227,5 miljoner kronor 2018 enligt försiktighetsprincipen. En ny bedömning görs till mål och budget i höst. De största delarna av reavinsterna kommer från försäljning av mark för bostadsbyggande.

I de ekonomiska ramarna ligger övertagandet av hälso- och sjukvård i bostad för särskild service och dagligverksamhet från landstinget. Övertagandet av denna verksamhet gäller under förutsättning att kommunfullmäktige fattar beslut om detta i juni 2015. Finansiering sker genom en skatteväxling.

Resultaträkning	2014 Bokslut	2015 Budget	2015 Prognos	2016 Budget	2017 Plan	2018 Plan
Mnkr						
Verksamhetens nettokostnader före avskrivningar, jämförelsestörande poster och realisationsvinster	-4 095,2	-4349,3	-4 405,2	-4 574,2	-4 741,1	-4 763,7
Realisationsvinster försäljning tomträtter	7,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Övriga realisationsvinster	1 148,7	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Avskrivningar	-255,8	-254,6	-221,9	-240,5	-246,3	-245,7
Verksamhetens nettokostnader	-3 195,1	-4603,0	-4 626,1	-4 813,7	-4 986,4	-5 008,5
Skattenetto	4 507,6	4696,8	4 682,2	4 947,9	5 185,4	5 410,2
Finansnetto	-42,2	-22,2	-7,2	-28,9	-43,3	-60,3
Resultat före extraordinära poster	1 270,3	71,6	49,0	105,3	155,8	341,4
Extraordinära poster	-850,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Årets resultat	420,3	71,6	49,0	105,3	155,8	341,4
Årets resultat (exklusive reavinster tomträttsförsäljningar)	-735,6	71,6	49,0	105,3	155,8	341,4
Synnerliga skäl	855,3					
Balanskravsresultat	119,7	70,6	48,0	104,3	154,8	340,4
Årets resultat exklusive realisationsvinster	-735,6	70,6	48,0	104,3	154,8	340,4

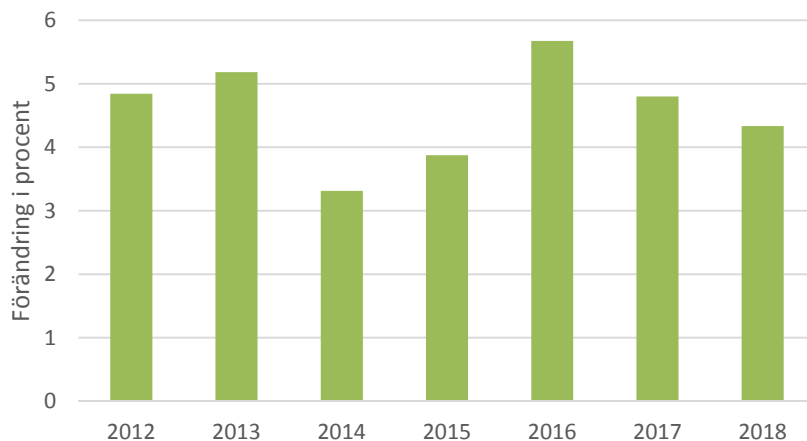
Skattenetto, statsbidrag och utjämning

Skattenettoprognosen för 2016 beräknas till 4 947,9 miljoner kronor, vilket är en ökning med 265,7 miljoner kronor eller 5,7 procent jämfört med prognos 2015.

¹ Realisationsvinster inom exploateringsverksamheten ses som en verksamhetsintäkt vilken inte ska exkluderas i balanskravsutredningen. Dessa ingår därför i Verksamhetens nettokostnader före avskrivningar, jämförelsestörande poster och realisationsvinster.

Årlig procentuell förändring av skatteintäkterna per år

Skatteintäkter

Jämfört med prognos 2015 beräknas skatteintäkterna att öka ytterligare de kommande åren. Skatteintäkterna ökar från 4702 miljoner kronor 2015 till 4967 miljoner kronor 2016, d.v.s. med 5,6 procent (264,4 mnkr). Därefter ytterligare 4,3 procent (213,4 miljoner kronor) för 2017 och 4,2 procent (217,4 miljoner kronor) 2018. Skatteintäktsökningen beror på att skatteunderlaget ökar, att antalet invånare i Nacka ökar samt på en löneväxling med landstinget för övertagande av verksamhet (hälso- och sjukvård i bostad för särskild service och dagligverksamhet).

Som en följd av sysselsättningsökningen, att den automatiska balanseringen i pensionssystemet släpper och relativt små höjningar av grundavdraget ökar skatteunderlaget kraftigt i år och nästa år. Ökningen är också en effekt av att avdragsrätten för pensionssparande trappas ned och tas bort. Denna effekt motsvaras dock av en lika stor minskning av statsbidraget. Antalet arbetade timmar påverkar också skatteintäkterna och dessa beräknas öka med 1,0 procent 2016, se tabellen nedan.

	2015	2016	2017	2018
Antal arbetade timmar, ökning	1,2%	1,0%	0,4%	0,3%

Enligt befolkningsprognosen kommer folkmängden i Nacka vara 98 000 den 1 november 2015, vilket är ca 2160 fler än motsvarande tidpunkt 2014. Skatteintäkter inklusive generella statsbidrag är för 2016 prognostiserade utifrån detta invånarantal. Skatteintäkterna 2017 och 2018 är baserade på 100 280 respektive 102 790 invånare.

2016 års skatteintäkter innehåller 4,5 miljoner kronor för övertagandet av hälso- och sjukvård i bostad för särskild service och dagligverksamhet från landstinget, och innebär att en skatteväxling om 2 öre.

Mnkr	2014 Bokslut	2015 Budget	2015 Prognos	2016 Budget	2017 Plan	2018 Plan
Skatteintäkter	4 451	4 691,2	4 702	4 966,8	5 180,2	5 397,6
Allmän kommunalskatt	4 461	4 683,4	4 694,7	4 966,8	5 180,2	5 397,6
Skatteavräkning	0	0,0	7,7	0,0	0,0	0,0
Statsbidrag	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Avräkning	-9	7,9	0,0	0,0	0,0	0,0
Utjämnning mellan kommunerna	-125	-180,8	-211,8	-202,8	-178,6	-171,3
Inkomstutjämnning	-350	-354,8	-371,4	-370,8	-357,2	-333,5
Kostnadsutjämnning	255	258,5	257,0	305,3	338,9	353,9
Nivåjusteringar mm	79	25,7	13,1	-23,3	-43,8	-72,2
LSS	-108	-110,3	-110,6	-113,9	-116,6	-119,5
Statsbidrag	48	46,8	46,2	45,5	45,5	45,5
Maxtaxa	41	40,4	39,9	39,2	39,2	39,2
Personalförstärkning förskola	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Generellt sysselsättningsstöd	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kvalitetssäkring barnomsorg	7	6,5	6,3	6,3	6,3	6,3
Summa skattenetto	4 374	4 557,2	4 536,8	4 809,5	5 047,1	5 271,8
Fastighetsavgift	134	139,6	138,4	138,4	138,4	138,4
Ersättning för Arbetsgivaravgifter			7,0			
Summa	4 508	4 696,8	4 682,2	4 947,9	5 185,4	5 410,2
Förändring föregående år, mnkr	145	189,2	174,7	265,7	237,5	224,8
Förändring föregående år, %	3,3	4,2	3,9	5,7	4,8	4,3

Utjämnning mellan kommunerna.

Inkomstutjämnningen

Nackas medelskattkraft är högre än i riket, vilket medför en avgift i inkomstutjämnings-systemet. Inkomstutjämnningen påverkas av hur inkomsterna ser ut i hela landet. Finansdepartementet föreslår att inkomstutjämnningen höjs från januari 2016 för de kommuner och landsting som betalar avgift. Nacka kommun betalar avgift och förändringen skulle innebära en avgiftsökning på 841 kronor per invånare, vilket motsvarar drygt 80 miljoner kronor per år. I finansdepartementets förslag finns en införandemodell, vilket innebär en ökad inkomstutjämnning med ca 25 miljoner kronor för 2016, 50 miljoner kronor för 2017 och 75 miljoner kronor för 2018. Den garanterade nivån i inkomstutjämnningssystemet ökar, därför kommer Nacka kommuns inkomstutjämningsavgift över tid att minska trots ökning på grund av föreslagna regelförändringar.

Kostnadsutjämnningen

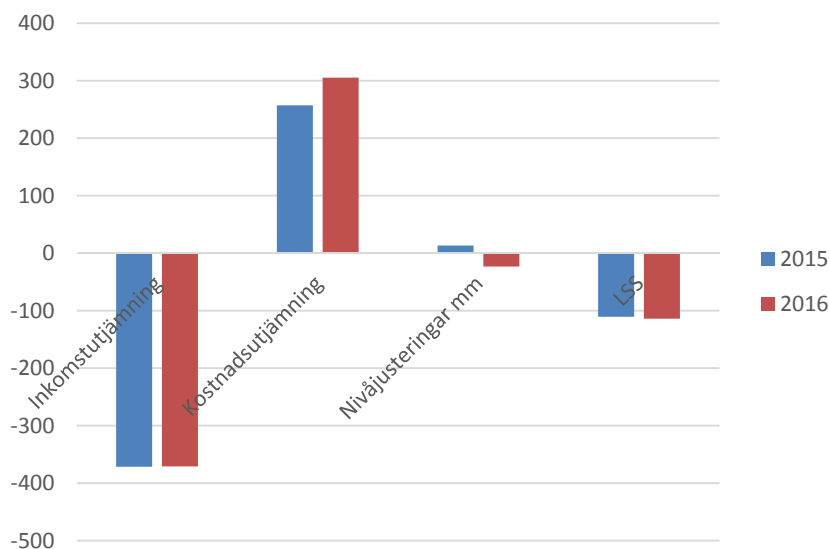
Kostnadsutjämnningen innebär att kommuner som har en gynnsam struktur får skjuta till medel till kommuner som har en mindre gynnsam struktur. Systemet ska inte utjämna för de kostnadsskillnader som beror på varierande: ambitionsnivå, effektivitet och avgifter. Det

är ett inomkommunalt system d.v.s. utan statlig finansiering. Kostnadsutjämningen har flera delmodeller: barnomsorg, grundskola, individ- och familjeomsorg, barn med utländsk bakgrund, äldreomsorg, befolkningsförändringar, bebyggelsestruktur, löner och kollektivtrafik. Inom respektive delmodell jämförs varje kommun med det vägda riksgenomsnittet. Systemet har en eftersläpning, vilket innebär att kostnadsutjämningen för 2015 baseras på kostnadsstrukturen från 2013. År 2015 omfördelar kostnadsutjämningen 6,3 miljarder kronor. Definitiva beräkningar av kostnadsutjämningen för bidragsåret 2015 kom från SCB den 8 januari och innebär att prislapparna i kostnadsutjämningen minskat för Nacka, och därmed blir intäkterna från kostnadsutjämningen lägre än prognostiserat. Osäkerheten i prognosen för kostnadsutjämningen 2016 och framåt är högre än tidigare år. Det beror på att förslag om förändringar av delmodellerna individ- och familjeomsorgen och förskolan är ute på remiss, vilka föreslås införas redan den 1 januari 2016. Den beräkning som presenteras utgår från det nuvarande kostnadsutjämningsystemet och tar inte hänsyn till dessa eventuella förändringar.

Nivåjusteringen

Regleringsavgiften för 2016 är 23,3 miljoner kronor. I denna finns en kompensering om 21,7 miljoner kronor (221 kronor per invånare) för ökade arbetsgivaravgifter för ungdomar.

I nedan figur visas hur utjämningsystemet beräknas påverka Nacka, åren 2015 och 2016.

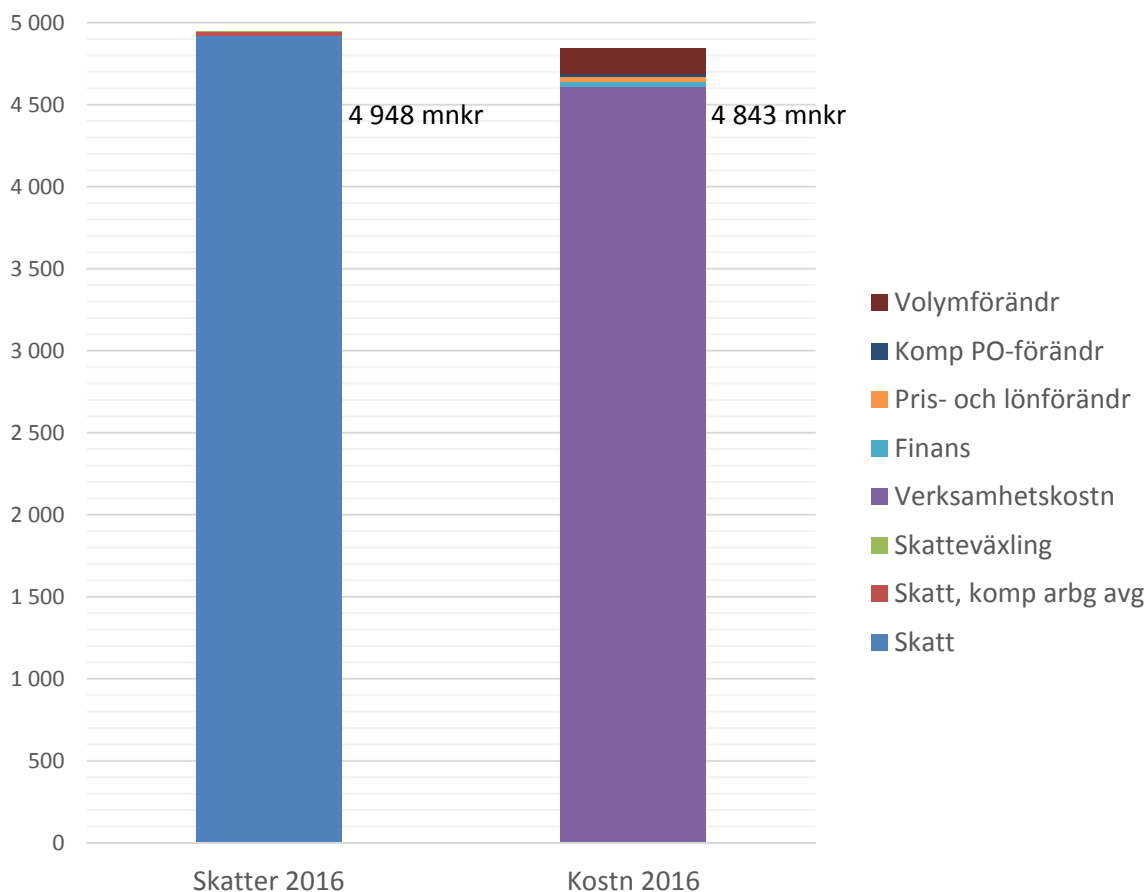

Det är viktigt att vid en jämförelse av skatteunderlagets ökning för olika år att också beakta de behov som kommunen möter, inte bara för att antalet personer ökar utan också för sammansättningen av befolkningen förändras.

Verksamhetens nettokostnader

Det är viktigt att vid en jämförelse av skatteunderlagets ökning för olika år också beakta de behov som kommunen möter, inte bara för att antalet personer ökar utan också för sammansättningen av befolkningen förändras. Nedan visas skatteintäkter och kostnader för 2016.

Volymförändringar

Förslaget innehåller volymökningar på drygt 153 miljoner kronor för 2016, jämfört med budget 2015. Det beror främst på volymtillväxt vad gäller antal personer och nyttjandegrad men även ökad kapitaltjänst.

	Volymförändring (mnkr)
Kommunstyrelsen	-2,0
Arbets- och företagsnämnden	9,6
Fritidsnämnden	-1,9
Kulturnämnden	0,9
Miljö- och stadsbyggnadsnämnden	0,0
Natur- och trafiknämnden	23,3
Socialnämnden	37,6
Utbildningsnämnden	57,1
Äldrenämnden	28,8
Överförmyndarnämnden	0,1
Summa	153,4

Kommunstyrelsen

Volymförändringen för kommunstyrelsen på -2,0 mnkr beror främst på att kapitalkostnaderna minskar jämfört med 2015. I bokslutet 2014 gjordes utrangeringar av inventarier och system som kommunen inte längre nyttjar. Utrangeringarna belastade det ekonomiska utfallet på stadsledningskontoret och några stödenheter i bokslutet 2014.

Arbets- och företagsnämnden

Volymförändringen för arbets- och företagsnämnden på 9,6 miljoner kronor sker främst inom arbetsmarknadsinsatser kundval och gymnasial vuxenutbildning.

Arbetsmarknadsinsatser kundval bygger på antagandet att 60 personer fler kommer i insats. Inom gymnasial vuxenutbildning finns en kostnadsökning dels baserad på demografi, räknat med 240 fler kursaktiviteter, dels beroende på ett minskat statsbidrag. Härutöver sker en korrigerande av ekonomiskt bistånd, där utfallet redan vid bokslut 2014 var 3,3 miljoner kronor högre än budget 2014 och 2015. Budgeten utökas 2016 med 3,3 miljoner kronor, till beräknat utfall 2015. Budgeten är beräknad på ökad befolkning samt prisuppgång per kund, vilket balanserats av en motsvarande kostnadseffektivisering.

Fritidsnämnden

Volymförändringen för fritidsnämnden på -1,9 mnkr beror dels på ökade driftkostnader med anledning av tillkommande anläggningar och ökade kapitalkostnader (ca 5 mnkr), dels på överföring av verksamhet till andra nämnder (-6,9 mnkr), såsom parkskötsel och föreningsstöd till äldre.

Kulturnämnden

Volymförändringen för kulturnämnden på 0,9 mnkr är främst hänförlig till musikskolan, där ca 140 fler musikaktiviteter beräknas att produceras med anledning av befolkningsökningen.

Antagandet är att efterfrågeandelen är oförändrad när det gäller musikskola och kulturkurser.

Natur- och trafiknämnden

Volymförändringen för natur-och trafiknämnden är 23,3 miljoner kronor. I detta belopp ligger övertagande av underhåll av lekplatser från fritidsnämnden på 6,7 miljoner kronor. Vidare har ramen minskats med 1,7 miljoner kronor för projektmedel som tillförts för året 2015.

Förändringarna för den skattefinansierade delen av verksamheten under åren 2016-2018 beror på tillkommande volymer av parkmark, vägyta, konstruktionsbyggnader (broar, kajer, tunnlar och liknade konstruktioner) samt belysningsarmaturer. Tillkommande volymer är relaterade till färdigställda stadsbyggnadsprojekt som övertagits och de investeringar natur- och trafiknämnden ansvarar för. Förändringen 2016 jämfört med 2015 är till 2,7 miljoner kronor.

Kvarnholmsförbindelsen (tunnel och bro) över Svindersviken finns i ramärendet förutom med normal kostnad för väg även med den särskilda driftövervakning som kommer att ske genom avtal med Trafik Stockholm. Efter några år, från 2018 eller 2019, tillkommer ytterligare insatser i form av särskilda inspektioner och underhållsåtgärder som då kräver nytt beslut om utökad ram för förbindelsen.

Budget för vinterunderhåll sänks för 2016 med närmare 3,3 miljoner kronor och är beräknad efter principen om genomsnittligt utfall under de senaste 4 åren inklusive innevarande års budget/prognos.

Kostnad för kapitaltjänst ökar kraftigt 2016 (med 18,9 miljoner kronor), bl.a. på grund av att exploateringsverksamheten har ökat takten i att aktivera investeringarna vilket medför högre kapitalkostnader för natur- och trafiknämnden.

Socialnämnden

Volymförändringen för socialnämndens beräknas till 37,6 miljoner kronor för 2016 samt 23,6 respektive 25,7 miljoner kronor för åren 2017 respektive 2018.

Individ- och familjeomsorgen, barn och unga +3 miljoner kronor: Antalet barn och unga 0-18 år förväntas öka med 2 130 personer under planeringsperioden. Beräkningen bygger på att vi lyckas hålla kvar antalet placeringar på samma nivå som 2014 och att volymökningen används till öppna insatser. 3 miljoner kronor räcker till öppenvårdsinsatser för 3-100 barn beroende på typ av insats. En farhåga är att önskad volym inte kommer att räcka p.g.a. den kraftiga befolkningsökningen främst i åldrarna 13-17 år, i vilka en större andel i den gruppen brukar behöva insatser.

Individ- och familjeomsorgen, vuxna + 2 miljoner kronor. När det gäller vuxna vet vi att cirka 10 procent av befolkningen har missbruks-/beroendeproblem.

Kostnadsutvecklingen är beroende av hur tidigt kommunen kan nå dessa grupper och hur väl vi kan samarbeta med landstinget i den gemensamma beroendemottagningen. Antalet personer som aktualiseras till socialtjänsten som saknar ett eget hem och lever i offentligt finansierat boende ökar. Bristen på hyresbostäder till låg hyra gör att det blir inlåsnings effekter som leder till ökade kommunala kostnader, vilket samtidigt leder till sämre måluppfyllelse för övriga insatser eftersom brukarens bostadsproblem lätt tar fokus från annat.

LSS/SOL-insatser för personer under 65 år +29,3 miljoner kronor: Antalet personer i målgruppen personer med funktionsnedsättning 0-64 år ökar, bl.a. på grund av att allt fler får en neuropsykiatrisk diagnos och då tillhör en personkrets som omfattas av rätt till insats enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Beräkningarna utgår från personer som redan får en insats och hur deras behov utvecklas med ålder, t.ex. behov av eget boende, daglig verksamhet när de slutar skolan. Liksom för befolkningen i stort blir målgruppen äldre och behöver en högre omsorgsnivå i takt med det. Beräkningarna utgår också från antaganden om nydiagnostiserade/nyskadade och inflyttning samt att försäkringskassan kontinuerligt omprövar sina beslut vilket ofta innebär att kommunen behöver träda in med kompletterande insatser. Den 1 oktober 2015 övertar kommunerna ansvaret för hälso- och sjukvård för denna grupp vilket finansieras genom skatteväxling fr.o.m. 2016. Socialnämnden begär att en del av dessa medel, 3,33 miljoner kronor, tillförs nämnden.

Övrigt: Kapitalkostnader beräknas öka med 2,1 miljoner kronor och 1,2 miljoner kronor avser utökning av tjänster för biståndshandläggning.

Utbildningsnämnden

Volymförändringen (ökade kostnader för checkram p.g.a. volymökningar) för utbildningsnämnden beräknas bli 44,7 mnkr för år 2016 och ytterligare 64,1 respektive 70,1 miljoner kronor för 2017 och 2018. Grundskolan står för trefjärdedelar av kostnadsförändringen år 2016.

Gymnasieskolans budget bestäms inom ramen för Stockholms läns samverkansavtal. Kommunförbundet Stockholms län kommer i juni att föreslå kommunerna en procentuell uppräknings. Ett antagande är att uppräkningsen blir två procent. I föreliggande förslag har inte volymuppräknings tagits med.

Regeringen har aviserat att vårdnadsbidraget ska avskaffas, men inte angivit någon tidpunkt eller om de föräldrar som idag har bidraget kommer att få behålla det. Inga förändringar föreslås därför i dagsläget.

Kostnaderna för likvärdighetsgarantin beräknas också öka till följd av volymökningar. Kostnaderna för barn i stort behov av särskilt stöd inom förskolan har ökat per barn, vilket förklarar nästan hälften av kostnadsökningen mellan åren 2015 och 2016. För år 2017 beräknas kostnaderna öka ytterligare med 6 miljoner kronor jämfört med år 2016, vilket framför allt beror på den stora ökningen av förskolebarn. Året därpå är det grundskolebarnen som står för den största ökningen.

Verksamhet	Prognos volymförändringar			Volymförändringar i tkr		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Checkram				44 652	58 056	64 201
Förskola och pedagogisk omsorg	31	137	206	-9 020	15 251	22 348
Vårdnadsbidrag	0	0	0	0	0	0
Fritidshem 6 år	-29	-12	-3	-1 609	-640	-161
Fritidshem 7-9 år	78	45	-22	2 652	1 462	-731
Öppen fritidshemsverksamhet	124	107	124	160	149	174
Förskoleklass	-13	-14	-3	-489	-536	-239
Grundskola	542	437	337	43 279	35 357	27 433
Grundsärskola	0	0	0	130	0	0
Gymnasieskola	98	77	169	8 507	7 013	15 377
Gymnasiesärskola	3	0	0	1 042	0	0
Övrig ram				12 481	6 045	5 948
Likvärdighetsgarantin	Se ovan			12 481	6 045	5 948
Öppen förskola				0	0	0
Nämnd och m&h				0	0	0
Forskning och utveckling				0	0	0
Summa				57 133	64 101	70 149

Äldrenämnden

Volymförändringen för äldrenämnden beräknas till 28,8 miljoner kronor för 2016. Detta inkluderar kapitaltjänst och utökning av tjänster för biståndshandläggning inom myndighet- och huvudman. För åren 2017 respektive 2018 beräknas volymökningen till 18,8 miljoner kronor och 20,0 miljoner kronor.

Beräkningarna bygger bl.a. på att antalet personer 65 år och äldre förväntas öka med ca 1300 personer under planeringsperioden och att andelen 80 år och äldre också ökar något. Antalet platser i särskilt boende har ökat i en snabbare takt än vad som förutsetts och är i maj 2015 uppe i nivå med plan för 2016 (621 utnyttjade boendeplatser). Beräkningarna för 2016-2018 har korrigerats för det, liksom för att omsorgsnivån har ökat vilket leder till en ökad genomsnittlig kostnad per boendeplats.

Modellen liksom ersättningsnivån för hemtjänsttimmar har förändrats inför 2015, vilket ger en viss osäkerhet i beräknad volymutveckling eftersom den inte är jämförbar med tidigare års utfall. I förväntad volymutveckling ingår ett antagande om att den ska minska p.g.a. teknikutveckling och införande av digital överföring av utförda timmar. Att kostnadsökningen kan börja förutsätter att de teknikprojekt som pågår, och införandet av nytt verksamhetssystem, ger förväntat resultat i enlighet med tidplan. Nacka kommun ligger i framkant i denna utveckling och utsågs till E-hemtjänstkommun 2015. Upphandling pågår för att genomföra det sista ledet i att få en helt igenom digital larm/larmmottagningskedja vilket är ett krav för att ha en säker larmfunktion.

Överförmyndarnämnden

Volymförändringen för överförmyndarnämnden uppgår till 0,05 miljoner kronor för ökade kostnader för god man. Ökningen beror dels på befolkningstillväxten, dels på att vissa uppgifter har tagits över av kommuner från tingsrätter. Under de senaste åren har antalet aktiva personakter, det vill säga personer i behov av god man, ökat. Från 2011 till 2014 var ökningen av antalet akter 6,7 procent.

	2011	2012	2013	2014
Antal aktiva personakter	971	1010	1018	1036

God man för ensamkommande barn ökar stadigt medan övriga ställföreträdarskap varierar över tid. Det är lite svårt att föra statistik då många godmanskap är kortvariga och avslutas inom ett år. Det gäller särskilt för de ensamkommande barnen.

Verksamhetens nettokostnader Mnkr	2014 Bokslut	2015 Budget	2015 Prognos	2016 Budget	2017 Plan	2018 Plan
Kommunstyrelsen	-142,2	-129,0	-150,7	-129,4	-127,7	-132,0
KF och KS	-47,1	-36,7	-36,7	-36,9	-37,2	-41,1
Stadsledningskontoret och stödenheter	-73,1	-85,6	-85,6	-82,2	-82,1	-81,8
KS oförutsett	0,0	-10,1	-10,1	-10,1	-10,1	-10,1
Enheten för fastighetsutveckling	4,5	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
Lokalenheten	4,5	32,0	13,2	20,0	20,0	20,0
Nacka Brandstation	-5,9	-5,3	-5,3	-5,3	-5,4	-5,4
Södertörns Brandförsvarsförbund	-30,7	-31,3	-31,3	-32,1	-32,7	-33,4
Myndighets- och huvudmannaenheter	2,7	0,0	-1,0	0,0	0,0	0,0
Kultur Fritidenheten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Social och äldre	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Utbildningsenheten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Natur och trafik	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stadsbyggnad och miljö	3,0	0,0	-1,0	0,0	0,0	0,0
Arbets- och företagsenheten	-0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Överförmyndarenheten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Produktionsverksamheter	2,9	0,0	-2,0	9,2	11,9	11,9
Välfärd skola	6,2	0,0	0,0	9,2	9,2	9,2
Välfärd samhällsservice	-3,3	0,0	-2,0	0,0	2,7	2,7
Tunnelbana (KS)	-850,0	-11,0	0,0	-12,8	-27,2	-24,3
Arbets- och företagsnämnden	-94,3	-168,5	-168,7	-179,0	-178,3	-181,0
Fritidsnämnden	-138,5	-145,0	-145,0	-143,8	-147,4	-151,4
Kulturnämnden	-127,2	-129,9	-129,9	-131,5	-133,7	-136,0
Miljö- och stadsbyggnadsnämnden	-26,7	-30,4	-30,4	-30,6	-30,9	-31,2
Natur- och trafiknämnden	-155,4	-188,7	-186,2	-223,1	-244,7	-262,7
Gata, väg, park, trafik, natur	-172,4	-198,7	-198,7	-223,1	-244,7	-262,7
VA-verket	22,4	10,0	10,0	0,0	0,0	0,0
Avfallsverket	-5,5	0,0	2,5	0,0	0,0	0,0
Socialnämnden	-1 336,8	-656,3	-666,3	-697,3	-728,2	-761,4
Utbildningsnämnden	-2 384,5	-2 489,1	-2 500,9	-2 563,4	-2 656,9	-2 757,7
Äldrenämnden		-662,8	-662,8	-695,0	-720,9	-748,4
Överförmyndarnämnden	-6,8	-7,4	-7,4	-7,5	-7,6	-7,7
Summa nämnder och verksamheter	-5 262,4	-4 618,1	-4 648,4	-4 813,4	-5 003,5	-5 193,7
Pensioner (utöver det som påförs nämnderna)	-105,4	-110,9	-108,8	-92,4	-104,9	-136,9
Avvecklingskostnader	-4,6	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0
Återbetalning AFA			22,0			
Internränta anläggningstillgångar	101,7	113,0	96,1	109,0	117,6	121,5
Avskrivningar	255,8	254,6	221,9	240,5	246,3	245,7
Pris- och lönereserv 2016, ofördelad				-22,3	-22,6	-22,8
Exploatering "reavinster"	69,6	17,0	17,0	9,5	31,0	227,5
Totalt	-4 945,2	-4 349,3	-4 405,2	-4 574,2	-4 741,1	-4 763,7
Förändring föregående år, mkr	-903,8	595,9		-224,9	-166,9	-22,6
Förändring föregående år, %	22,4	-12,0		5,2	3,6	0,5

Investeringar

Investeringsvolymen har de senaste fem åren legat rund 600- 700 miljoner kronor och prognoserna för kommande tre åren visar samma investeringsnivåer. I tabellen nedan framgår prognos för föreslagna nettoinvesteringar enligt tertial 1 år 2015.

Det investeringsutrymme som finns utan att kommunen ska behöva låna mer framgår av tabellen nedan. Det består av årets resultat inklusive avskrivningar.

Prognos för investeringar 2015-2018

År, mnkr	2015	2016	2017	2018	Totalt 2015-2018
Nettoinvesteringar	731	721	601	421	2 474
Investeringsutrymme, exklusive reavinst	254	336	371	360	1321
Differens	-477	-385	-230	-61	-1153

Differensen indikerar behov av ny skuldsättning i form av nya lån, för att täcka beslutade investeringar. Härutöver tillkommer ytterligare lånebehov för att täcka andra finansiella delar såsom exempelvis utbetalningar för tunnelbanan. Totalt beräknas låneskulden öka med 300-500 mnkr per år under planperioden.

Finansiella nyckeltal

För att mäta måluppfyllelsen av kommunstyrelsens mål att ekonomin ska vara långsiktigt hållbar följs fyra finansiella nyckeltal: nettokostnadsandel, soliditet, självfinansieringsgrad av finansieringar och låneskuld. För låneskulden beslutas om ett tak inför varje år, i mål och budget.

Finansiella nyckeltal	2014	2015	2015	2016	2017	2018
	Bokslut	Budget	Prognos	Budget	Plan	Plan
Nettokostnadsandel (nettokostnader/skattenetto), %	97,4	98,5	-99,3	-98,1	-97,6	-97,9
Soliditet, %	38,1	36,4	37,1	36,2	36,5	39,8
Förändring jmf föregående år, % -enheter	-2,1	-1,8	-1,0	-0,2	0,3	3,3
Soliditet inkl ansvarsförbindelse, %	14,2	14,7	15,4	16,2	17,5	21,3
Förändring jmf föregående år, inkl ansvarsförb., % -enheter	5,4	0,5	1,2	1,5	1,3	3,8
Självfinansieringsgrad, %	112,4	40,2	30,4	48,0	66,9	139,5

Nettokostnadsandelen mäter verksamhetens nettokostnader inklusive finansnetto och skattenetto i relation till skatteintäkter och utjämningsbidrag. Långsiktigt är målet att nettokostnadsandelen bör vara högst 97,5 procent, vilket motsvarar en resultatandel på 2,5

procent. I detta förslag till budget ligger nettokostnadsandelen på 98,1 procent 2016, d.v.s. sämre än målnivån. För 2017-2018 är resultatandelen bättre, men målet nås inte.

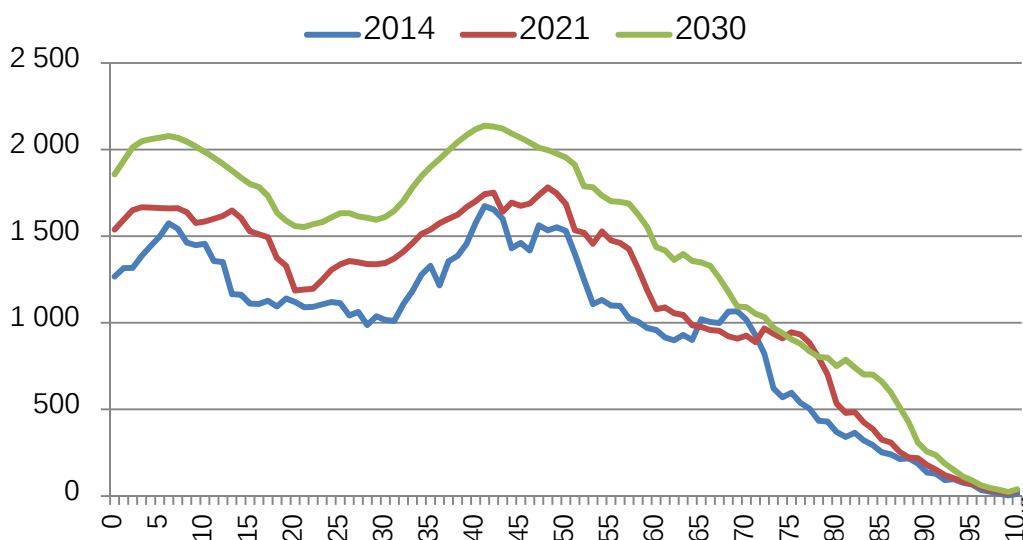
Målet för soliditeten – d.v.s. hur stor andel av tillgångarna som finansierats med egna medel – är att förändringen av nyckeltalet ska vara positiv mellan åren. Målet nås under perioden för soliditet inklusive ansvarsförbindelser. För att uppnå målet exklusive ansvarsförbindelser krävs ett högre resultat för 2016.

Självfinansieringsgrad ger en bild av hur stor andel som finansieras med egna medel – d.v.s. hur stor andel av skatteintäkterna som finns kvar för att investera årets investeringar, efter att den löpande driften finansierats. En självfinansieringsgrad på 100 procent eller mer innebär att kommunen kan finansiera samtliga investeringar som genomförts under året. Av de beslutade investeringarna för 2016 på 721 mnkr kan endast 48 procent finansieras med egna medel.

Utblick 2030

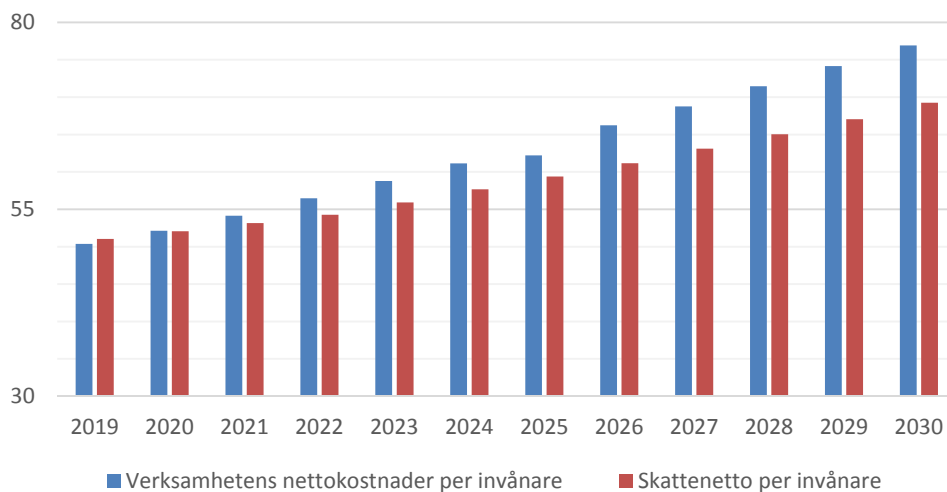
Inom kommunen bedrivs ett arbete med en långsiktig ekonomisk prognos för att fånga utvecklingen av ekonomin. Detta arbete ska ses med som ett scenario och för att få ett mer långsiktigt ekonomiskt tänkande.

Befolkningsutvecklingen bygger på det planerade byggandet av bostäder i kommunen. Från dagens dryga 96000 invånare beräknas Nacka ha 140000 invånare 2030. Under perioden kommer andelen barn och ungdomar att öka kontinuerligt, vilket ställer krav på att förskolor och skolor byggs ut i rätt tid. Andelen äldre kommer också att öka markant. Det medför ett ökat tryck på äldreboenden.

Tabellen nedan visar en möjlig utveckling av kommunens skatter och nettokostnader per invånare. Denna är baserad på dels befolkningsutvecklingen, dels uppräknad med pris och lönekomensation enligt SKLs senaste prognos. Under perioden 2019-2030 förväntas nettokostnaden per invånare att öka med ca 25 000 kr per invånare. Skattenettet ökar inte i samma takt. Ett växande gap uppstår mellan kommunens skattenetto och nettokostnader. Det innebär att prioriteringsfrågor, återhållsamhet och ett effektivt resursutnyttjande blir en allt viktigare fråga i den växande kommunen.

Scenario 2030 – skatter och nettokostnader

Bilagor

Bilaga 1. Ekonomiska ramar avseende driftbudget 2016-2018

Lena Dahlstedt
Stadsdirektör

Eva Olin
Ekonomidirektör

Maria Andersson
Budgetchef

Bilaga 1 Ekonomiska ramar (tkr)	Totalt 2015	Volför 2016		Komp PO 2016		P/L 2016		Totalt 2016	Volför 2017		P/L 2017		Totalt 2017	Volför 2018		P/L 2018		Totalt 2018
		tkr	%	%	tkr	%	tkr		tkr	%	%	tkr		tkr	%	%	tkr	
Kommunstyrelsen	-179 958	2 000	-1,1	0,3	-619	0,5	-813	-179 391	-13 503	7,5	1,0	-1 877	-194 771	538	-0,3	1,0	-1 926	-196 158
KF & KS	-36 670	0	0,0	0,5	-183	0,0	0	-36 854	0	0,0	1,0	-369	-37 222	-3 500	9,4	1,0	-407	-41 129
Stadsledningskontoret med stödenheter	-85 601	3 800	-4,4	0,5	-409	0,0	0	-82 210	897	-1,1	1,0	-813	-82 126	1 138	-1,4	1,0	-810	-81 798
Nacka Brandstation	-5 307	0	0,0	0,5	-27	0,0	0	-5 333	0	0,0	1,0	-53	-5 387	0	0,0	1,0	-54	-5 440
Södertörns Brandförsvär	-31 280	0	0,0	0,0	0	2,6	-813	-32 094	0	0,0	2,0	-642	-32 735	0	0,0	2,0	-655	-33 390
Tunnelbana	-11 000	-1 800	16,4	0,0	0	0,0	0	-12 800	-14 400	112,5	0,0	0	-27 200	2 900	-10,7	0,0	0	-24 300
Oförutsett	-10 100	0	0,0	0,0	0	0,0	0	-10 100	0	0,0	0,0	0	-10 100	0	0,0	0,0	0	-10 100
Arbets- och företagsnämnden	-168 514	-9 573	5,7	0,5	-890	0,0	0	-178 977	2 469	-1,4	1,0	-1 765	-178 274	-981	0,6	1,0	-1 793	-181 047
Grundläggande vuxenutb.check	-4 300	-280	6,5	0,5	-23	0,0	0	-4 603	-184	4,0	1,0	-48	-4 835	-150	3,1	1,0	-50	-5 035
Gymnasial vuxenutbildning.check	-29 000	-3 662	12,6	0,5	-163	0,0	0	-32 825	-1 163	3,5	1,0	-340	-34 328	-1 050	3,1	1,0	-354	-35 732
Svenska för invandrare, check	-10 500	-513	4,9	0,5	-55	0,0	0	-11 068	-568	5,1	1,0	-116	-11 752	-608	5,2	1,0	-124	-12 484
Arbetsmarknadsinsatser, check	-14 500	-1 673	11,5	0,5	-81	0,0	0	-16 254	-502	3,1	1,0	-168	-16 923	-474	2,8	1,0	-174	-17 571
Arbetsmarknad, övrigt	-24 245	-145	0,6	0,5	-122	0,0	0	-24 512	-284	1,2	1,0	-248	-25 044	-95	0,4	1,0	-251	-25 390
Ekonomiskt bistånd	-48 550	-3 300	6,8	0,5	-259	0,0	0	-52 109	5 170	-9,9	1,0	-469	-47 409	1 396	-2,9	1,0	-460	-46 473
Myndighet och huvudmannauppgifter	-36 669	0	0,0	0,5	-183	0,0	0	-36 852	0	0,0	1,0	-369	-37 221	0	0,0	1,0	-372	-37 593
Nämnd	-750	0	0,0	0,5	-4	0,0	0	-754	0	0,0	1,0	-8	-761	0	0,0	1,0	-8	-769
Fritidsnämnden	-145 039	1 915	-1,3	0,5	-716	0,0	0	-143 840	-2 100	1,5	1,0	-1 459	-147 399	-2 466	1,7	1,0	-1 499	-151 364
Kontantstöd	-9 370	0	0,0	0,5	-47	0,0	0	-9 417	-250	2,7	1,0	-97	-9 764	-250	2,6	1,0	-100	-10 114
Fritidsanläggningar	-76 499	3 165	-4,1	0,5	-367	0,0	0	-73 701	-1 050	1,4	1,0	-748	-75 498	-1 416	1,9	1,0	-769	-77 683
Öppen fritid och lovverksamhet	-26 800	0	0,0	0,5	-134	0,0	0	-26 934	0	0,0	1,0	-269	-27 203	0	0,0	1,0	-272	-27 475
Nämnd och nämndstöd	-1 150	0	0,0	0,5	-6	0,0	0	-1 156	0	0,0	1,0	-12	-1 167	0	0,0	1,0	-12	-1 179
Myndighet & huvudmanna	-5 200	0	0,0	0,5	-26	0,0	0	-5 226	0	0,0	1,0	-52	-5 278	0	0,0	1,0	-53	-5 331
Idrott- och fritidsenheten	-26 020	-1 250	4,8	0,5	-136	0,0	0	-27 406	-800	2,9	1,0	-282	-28 488	-800	2,8	1,0	-293	-29 581
Kulturnämnden	-129 909	-920	0,7	0,5	-654	0,0	0	-131 483	-909	0,7	1,0	-1 324	-133 716	-942	0,7	1,0	-1 347	-136 005
Musikskola	-28 300	-785	2,8	0,5	-145	0,0	0	-29 230	-775	2,7	1,0	-300	-30 305	-819	2,7	1,0	-311	-31 436
Bibliotek	-42 750	0	0,0	0,5	-214	0,0	0	-42 964	0	0,0	1,0	-430	-43 393	0	0,0	1,0	-434	-43 827
Övrig kulturverksamhet	-50 100	-135	0,3	0,5	-251	0,0	0	-50 486	-134	0,3	1,0	-506	-51 126	-123	0,2	1,0	-512	-51 762
Nämnd och nämndstöd	-750	0	0,0	0,5	-4	0,0	0	-754	0	0,0	1,0	-8	-761	0	0,0	1,0	-8	-769
Myndighet & huvudmanna	-8 009	0	0,0	0,5	-40	0,0	0	-8 049	0	0,0	1,0	-80	-8 130	0	0,0	1,0	-81	-8 211
Miljö- och stadsbyggnadsnämnden	-30 423	0	0,0	0,5	-152	0,0	0	-30 575	0	0,0	1,0	-306	-30 881	0	0,0	1,0	-309	-31 190
Nämnd och nämndstöd	-4 454	0	0,0	0,5	-22	0,0	0	-4 476	0	0,0	1,0	-45	-4 521	0	0,0	1,0	-45	-4 566
Anslag	-23 844	0	0,0	0,5	-119	0,0	0	-23 963	0	0,0	1,0	-240	-24 203	0	0,0	1,0	-242	-24 445
Projekt	-2 125	0	0,0	0,5	-11	0,0	0	-2 136	0	0,0	1,0	-21	-2 157	0	0,0	1,0	-22	-2 179
Natur och trafiknämnden	-198 737	-23 297	11,7	0,5	-1 110	0,0	0	-223 144	-19 140	8,6	1,0	-2 423	-244 707	-15 378	6,3	1,0	-2 601	-262 686
Gator, vägar, park & naturvård	-164 699	-23 297	14,1	0,5	-940	0,0	0	-188 936	-19 140	10,1	1,0	-2 081	-210 157	-15 378	7,3	1,0	-2 255	-227 790
Nämnd och Nämndstöd	-1 688	0	0,0	0,5	-8	0,0	0	-1 696	0	0,0	1,0	-17	-1 713	0	0,0	1,0	-17	-1 731
Myndighet & huvudmanna	-21 244	0	0,0	0,5	-106	0,0	0	-21 350	0	0,0	1,0	-214	-21 564	0	0,0	1,0	-216	-21 779
Entreprenad och övrig drift NR	-11 106	0	0,0	0,5	-56	0,0	0	-11 162	0	0,0	1,0	-112	-11 273	0	0,0	1,0	-113	-11 386

Bilaga 1 Ekonomiska ramar (tkr)	Totalt 2015	Volför 2016		Komp PO 2016		P/L 2016		Totalt 2016	Volför 2017		P/L 2017		Totalt 2017	Volför 2018		P/L 2018		Totalt 2018
		tkr	%	%	tkr	%	tkr		tkr	%	%	tkr		tkr	%	%	tkr	
Socialnämnden	-656 256	-37 620	5,7	0,5	-3 469	0,0	0	-697 345	-23 610	3,4	1,0	-7 210	-728 165	-25 700	3,5	1,0	-7 539	-761 404
IFO, Barn & Ungdom	-92 122	-3 000	3,3	0,5	-476	0,0	0	-95 598	-2 000	2,1	1,0	-976	-98 573	-2 000	2,0	1,0	-1 006	-101 579
IFO, vuxen	-42 797	-2 000	4,7	0,5	-224	0,0	0	-45 021	-2 000	4,4	1,0	-470	-47 491	-2 000	4,2	1,0	-495	-49 986
LSS/SOL	-375 418	-29 300	7,8	0,5	-2 024	0,0	0	-406 741	-19 000	4,7	1,0	-4 257	-429 999	-21 700	5,0	1,0	-4 517	-456 216
Socialpsykiatri	-40 799	0	0,0	0,5	-204	0,0	0	-41 003	0	0,0	1,0	-410	-41 413	0	0,0	1,0	-414	-41 828
Myndighet & huvudmanna	-95 837	-1 220	1,3	0,5	-485	0,0	0	-97 542	-610	0,6	1,0	-982	-99 133	0	0,0	1,0	-991	-100 125
Nämnd och nämndstöd	-9 283	-2 100	22,6	0,5	-57	0,0	0	-11 440	0	0,0	1,0	-114	-11 554	0	0,0	1,0	-116	-11 670
Utbildningsnämnden	-2 489 066	-57 133	2,3	0,4	-11 235	0,2	-5 984	-2 563 418	-64 101	2,5	1,1	-29 397	-2 656 916	-70 149	2,6	1,1	-30 609	-2 757 674
Förskola, check	-680 889	13 740	-2,0	0,5	-3 336	0,0	0	-670 485	-15 252	2,3	1,0	-6 857	-692 594	-22 347	3,2	1,0	-7 149	-722 091
Pedagogisk omsorg, check	-22 999	-4 719	20,5	0,5	-139	0,0	0	-27 857	0	0,0	1,0	-279	-28 136	0	0,0	1,0	-281	-28 417
Vårdnadsbidrag	-1 358	0	0,0	0,5	-7	0,0	0	-1 365	0	0,0	1,0	-14	-1 378	0	0,0	1,0	-14	-1 392
Fritidshem 6 år, check	-79 541	1 609	-2,0	0,5	-390	0,0	0	-78 322	641	-0,8	1,0	-777	-78 458	160	-0,2	1,0	-783	-79 081
Fritidshem 7-9 år, check	-142 714	-2 652	1,9	0,5	-727	0,0	0	-146 093	-1 462	1,0	1,0	-1 476	-149 030	731	-0,5	1,0	-1 483	-149 782
Förskoleklass, check	-57 071	489	-0,9	0,5	-283	0,0	0	-56 865	536	-0,9	1,0	-563	-56 893	239	-0,4	1,0	-567	-57 220
Grundskola, check	-911 356	-43 279	4,7	0,5	-4 773	0,0	0	-959 409	-35 357	3,7	1,0	-9 948	-1 004 713	-27 433	2,7	1,0	-10 321	-1 042 468
Grundskärskola, check	-21 849	-130	0,6	0,5	-110	0,0	0	-22 089	0	0,0	1,0	-221	-22 310	0	0,0	1,0	-223	-22 533
Öppen fritidsverksamhet, check	-5 019	-160	3,2	0,5	-26	0,0	0	-5 205	-149	2,9	1,0	-54	-5 408	-174	3,2	1,0	-56	-5 638
Gymnasieskola, check	-290 707	-8 507	2,9	0,0	0	2,0	-5 984	-305 198	-7 013	2,3	2,0	-6 244	-318 455	-15 377	4,8	2,0	-6 677	-340 509
Gymnasieskolas, check	-11 154	-1 042	9,3	0,5	-61	0,0	0	-12 257	0	0,0	1,0	-123	-12 380	0	0,0	1,0	-124	-12 504
Likvärdighetsgarantin	-229 149	-12 482	5,4	0,5	-1 208	0,0	0	-242 839	-6 045	2,5	1,0	-2 489	-251 373	-5 948	2,4	1,0	-2 573	-259 894
Öppen förskola	-7 337	0	0,0	0,5	-37	0,0	0	-7 374	0	0,0	1,0	-74	-7 448	0	0,0	1,0	-74	-7 522
Nämnd & nämndstöd	-14 883	0	0,0	0,5	-74	0,0	0	-14 958	0	0,0	1,0	-150	-15 107	0	0,0	1,0	-151	-15 258
Myndighet & huvudmanna	-11 260	0	0,0	0,5	-56	0,0	0	-11 316	0	0,0	1,0	-113	-11 430	0	0,0	1,0	-114	-11 544
Forskning&Utveckling	-1 777	0	0,0	0,5	-9	0,0	0	-1 786	0	0,0	1,0	-18	-1 804	0	0,0	1,0	-18	-1 822
Äldrenämnden	-662 758	-28 760	4,3	0,5	-3 458	0,0	0	-694 975	-18 835	2,7	1,0	-7 138	-720 949	-20 015	2,8	1,0	-7 410	-748 373
Äldre	-636 037	-27 540	4,3	0,5	-3 318	0,0	0	-666 895	-18 225	2,7	1,0	-6 851	-691 971	-20 015	2,9	1,0	-7 120	-719 106
Myndighet & huvudmanna	-17 438	-1 220	7,0	0,5	-93	0,0	0	-18 751	-610	3,3	1,0	-194	-19 555	0	0,0	1,0	-196	-19 750
Nämnd och nämndstöd	-9 283	0	0,0	0,5	-46	0,0	0	-9 330	0	0,0	1,0	-93	-9 423	0	0,0	1,0	-94	-9 517
Överförmyndarnämnden	-7 407	-50	0,7	0,5	-37	0,0	0	-7 495	-50	0,7	1,0	-75	-7 620	-50	0,7	1,0	-77	-7 747
Överförmyndarverksamhet	-3 054	-50	1,6	0,5	-16	0,0	0	-3 120	-50	1,6	1,0	-32	-3 201	-50	1,6	1,0	-33	-3 284
Nämnd & nämndstöd	-170	0	0,0	0,5	-1	0,0	0	-171	0	0,0	1,0	-2	-173	0	0,0	1,0	-2	-175
Myndighet & huvudmanna	-4 183	0	0,0	0,5	-21	0,0	0	-4 204	0	0,0	1,0	-42	-4 246	0	0,0	1,0	-42	-4 288
Totalt	-4 668 068	-153 438	3,3	0,5	-22 341	0,1	-6 798	-4 850 644	-139 779	2,9	1,1	-52 974	-5 043 397	-135 143	2,7	1,1	-55 107	-5 233 647

Kommunstyrelsen

Näringslivsstrategi Nacka kommun

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar näringslivsstrategi för Nacka kommun.

Kommunstyrelsen uppdrar till stadsledningskontoret att utarbeta en handlingsplan med anledning av näringslivsstrategin. Handlingsplanen ska föreslås kommunstyrelsen senast i februari 2016.

Sammanfattning

I oktober 2014 fattade kommunstyrelsen beslut om att Nacka ska ha en näringslivsstrategi, vilket inte funnits tidigare. Beslutet är en naturlig konsekvens av den kraftfulla tillväxt som kommunen kommer att ha under de närmaste 15 åren.

I strategin finns fyra olika målgrupper definierade som relevanta för att uppnå målet; *nystartade företag, växande befintliga företag, nya etableringar och fastighetsutvecklare*. Fem strategiskt prioriterade områden är kopplade till dessa:

- 1. En aktiv markpolitik som är tydligt kopplad till näringslivets etableringsförutsättningar*
- 2. Ett dynamiskt företagsklimat som främjar innovation och entreprenörskap*
- 3. God tillgång på arbetskraft med relevant kompetens*
- 4. Kommunen erbjuder enkel, snabb och kundfokuserad myndighetsutövning som möter företagens behov*
- 5. Stadsplaneringen ska skapa goda urbana lokaliseringsförutsättningar*

Alla de fem områdena är tydligt kopplade till kommunens rådighet och vad kommunen, ur detta perspektiv, kan göra för att underlätta för de valda målgrupperna att etablera och växa i Nacka.

Ärendet

Bakgrund

I oktober 2014 fattade kommunstyrelsen beslut om att Nacka ska ha en näringslivsstrategi, vilket inte funnits tidigare. Beslutet är en naturlig konsekvens av den kraftfulla tillväxt som kommunen kommer att ha under de närmaste 15 åren. Ett lokalsamhälle i balans har inte bara olika former av bostäder utan också i hög grad arbetsplatser, gärna inom en mängd olika branscher.

I och med att tunnelbanan byggs ut till Nacka blir den regionala kopplingen mycket tydligare och därmed förstärks möjligheten att pendla såväl ut som in till Nacka. De förbättrade kommunikationerna kommer att innebära att företag som etablerar sig i Nacka lättare kan attrahera kompetens ur ett bredare geografiskt perspektiv än idag. Sannolikt kommer Nacka att bli mer attraktivt för företagsetableringar vilket innebär ett ökat antal arbetsplatser. Tunnelbanan ger också positiva synergier för befintliga företag där förbättrad regional tillhörighet kan höja såväl konkurrenskraft som förbättrad rekryteringsförmåga.

Syftet med att ta fram en näringslivsstrategi är att säkerställa relevanta kommunala insatser som ska skapa goda etablerings- och tillväxtförutsättningar för nya och befintliga företag. I beslutet om att ta fram en näringslivsstrategi formulerade kommunstyrelsen en målsättning om 15.000 nya arbetsplatser i hela Nacka fram till 2030. Av dessa arbetsplatser ska 10.000 skapas på Västra Sicklaön. Strategin ska också visa riktning till att skapa förbättrade lokaliseringförutsättningar för nya och befintliga företag och förhoppningsvis peka ut vilka branschriktningar som kan bli berörda och vilka geografiska platser som kan komma i fråga. Strategin ska också verka för en övergripande ansvarsfördelning mellan berörda funktioner i kommunen. I strategin beskrivs därför också dess status som styrande dokument inom kommunen.

Processen

Sedan september 2014 har en mängd olika intervjuer med personer kopplade till företag i Nacka med omnejd genomförts. Intervjuer har också genomförts med förtroendevalda och tjänstemän i Nacka kommun samt ett antal övriga kommuner. Ett flertal workshops har hållits med deltagare från olika bransch- och företagsorganisationer, statliga och kommunala myndigheter, fastighetsägare, exploatörer, stadsplanerare, mäklare, investerare, olika branschorganisationer med flera. Totalt har mer än 250 personer engagerats i arbetet med ta fram de underlag som ligger till grund för överväganden och inriktning av strategin. Utöver detta har också en mängd olika studier och undersökningar genomförts. Genom det arbete som genomförts finns det nu ett material med potential att utgöra ett underlag till kommande handlingsplaner i strategins riktning.

Överväganden

Målet om 15.000 arbetsplatser är högt satt även om det fördelas över en 15-årsperiod. Samtidigt har kommunen under de senast 10 åren haft en arbetsplatstillväxt på cirka 650

arbetsplatser varje år. Om tillväxttakten håller i sig innebär det cirka 10.000 arbetsplatser fram till 2030 fördelat över hela kommunen (även om de flesta logiskt fördelar sig över Västra Sicklaön). Med tanke på den starka strukturella förändringen vad gäller infrastruktur och därmed förväntat förbättrade lokaliseringsfaktorer, är det inte otroligt att siffran 15.000 kan komma att överträffas.

Tillkommande arbetsplatser kommer enligt förslaget till strategi primärt att kunna ske inom tre olika kategorier:

- Nystartade företag
- Växande befintliga företag
- Nya inkommande etableringar

Den föreslagna strategin har fem strategiska områden angivna:

1. En aktiv markpolitik som är tydligt kopplad till näringslivets etableringsförutsättningar
2. Ett dynamiskt företagsklimat som främjar innovation och entreprenörskap
3. God tillgång på arbetskraft med relevant kompetens
4. Kommunen erbjuder enkel, snabb och smidig myndighetsutövning som möter företagets behov
5. Stadsplaneringen ska skapa goda urbana lokaliserings-förutsättningar

Alla de fem områdena är tydligt kopplade till kommunens rådighet och vad kommunen, ur detta perspektiv, kan göra för att underlätta för de valda målgrupperna att etablera och växa i Nacka. För att driva arbetet inom ramen för föreslagen strategi vidare föreslås att en handlingsplan utarbetas.

Bilagor

Näringslivsstrategi

Förutsättningar för företagsetablering i Nacka kommun

Nya Nacka stad

Omvärldsanalys, underlag till näringslivsstrategi för Nacka kommun

Gatuplan och tredimensionella fastigheter

Näringslivsrådet bredband

Lena Dahlstedt
Stadsdirektör

Anders Börjesson
Näringslivsdirektör

NÄRINGSLIVSTRATEGI

för maximal utveckling och tillväxt

Dokumentets syfte

Syftet med strategin är att tydliggöra kommunens strategiska vägval fram till 2030 för att stödja en näringslivsutveckling baserad på entreprenörens förmåga och näringslivets kraft.

Dokumentet gäller för

All kommunal verksamhet

Styrningen i Nacka utgår från kommunens vision om öppenhet och mångfald och den grundläggande värderingen om förtroende och respekt för människors kunskap och egen förmåga samt för deras vilja att ta ansvar. För varje nämnd fastställer kommunfullmäktige strategiska mål som ska styra mot att de åtta övergripande målen för hela Nacka kommun uppfylls. Resultatstyrning innebär att kommunen i tertial- och årsboksutslut följer upp att verksamheten ger det resultat för medborgarna som kommunfullmäktige har beslutat om genom målen.

- Visionen om öppenhet och mångfald innebär att Nacka kommun verkar för ett dynamiskt företagsklimat som främjar innovation och entreprenörskap.
- Kommunens grundläggande värdering innebär att kommunens insatser för att allmänt stödja näringslivet utgår från att kommunen tror på entreprenörens förmåga och näringslivets kraft.

Näringslivsstrategin anger fem strategiska inriktningar som ska klargöra lokaliserings- och utvecklingsfaktorer som är avgörande för näringslivets intresse av att etablera sig och växa i Nacka kommun. Dessa stödjer kommunstyrelsens strategiska mål att skapa förutsättningar för minst 15 000 nya arbetsplatser i Nacka till 2030 varav minst 10 000 på västra Sicklaön.

Strategiska inriktningar
Kommunen har ett dynamiskt företagsklimat som främjar innovation och entreprenörskap
Kommunen bidrar till god tillgång på arbetskraft med relevant kompetens
Kommunen har en aktiv markpolitik som är tydligt kopplad till näringslivets etableringsförutsättningar
Kommunen verkar för att stadsplaneringen skapa goda urbana lokaliseringsförutsättningar
Kommunen erbjuder enkel, snabb och kundfokuserad myndighetsutövning som möter företagens behov

Diarienummer	Fastställd/senast uppdaterad	Beslutsinstans	Ansvarigt politiskt organ	Ansvarig processägare
KFKS 2015/	2015-	Kommunstyrelsen	Kommunstyrelsen	Näringslivsdirektören

Fem strategiska inriktningar bygger Nacka starkt och skapar förutsättningar för tillväxt

Kommunen har ett dynamiskt företagsklimat som främjar innovation och entreprenörskap genom att kommunen

- har partners som erbjuder forum för rådgivning, mentorskap och finansieringsinsatser, riktat till företag med tydlig tillväxtpotential
- bidrar till samordnad innovations- och nystartsrådgivning tillsammans med partners
- verkar för att flexibla fysiska miljöer skapas för nystartade företag
- utvecklar arbetet med tidig upphandlingsdialog och uppföljning för att ta tillvara innovation, utveckling och marknadskännedom i leverantörsledet
- utvecklar fler kundvalstjänster

Kommunen bidrar till god tillgång på arbetskraft med relevant kompetens genom att kommunen

- utvecklar matchningsinsatser som i hög grad baseras på företagets kompetensbehov
- låter näringslivets kompetensbehov stå som grund för utvecklingen av arbetsförlagd utbildning och praktik
- verkar för att kompetens- och utbildningsinsatser mobiliseras kring strategiska branscher
- verkar för att tillgängliggöra högre utbildning och forskning med tydlig inriktning mot näringslivets behov

Kommunen har en aktiv markspolitik som är tydligt kopplad till näringslivets etableringsförutsättningar genom

- ett välinventerat kommunalt markinnehav med hög grad av planberedskap
- en väl fungerande intern etableringsprocess och mottagningservice
- ett strukturerat samarbete med lokala fastighetsägare
- insatser för att minst 90 procent av alla företag har tillgång till fiber år 2020
- att näringslivets behov särskilt beaktas vid planering och utveckling av infrastruktur

Kommunen verkar för att stadsplaneringen skapar goda urbana lokaliseringsförutsättningar genom att

- analysera och påverka marknadens drivkrafter ur ett lokaliserings- och investerarperspektiv
- skapa kommersiella förutsättningar i bottenvåningar
- utnyttja T-banans stationslägen, dess kommersiella hävstång och attraktivitet ur ett etableringsperspektiv
- skapa hög totalvolym av verksamheter i kommersiellt attraktiva lägen
- reservera mark för kommande etableringar av kommersiella fastigheter
- planera för fastigheter med blandad funktion och verksamhet

Kommunen har en enkel, snabb och kundfokuserad myndighetsutövning som möter företagets behov genom att

- kontinuerligt utveckla och förstärka bemötande, tillgänglighet och kompetens inom de viktigaste myndighetsområdena
- erbjuda en förutsägbar, transparent och samordnad ärendeprocess
- erbjuda lättillgänglig och tydlig webbaserad tillstånds – och etablerings-guidning
- skapa förutsättningar för att åstadkomma småföretagarvänlig upphandling

Näringslivet skapar arbetsplatser

Näringslivsstrategins fem strategiska inriktningar syftar särskilt till att stärka förutsättningarna för tillväxt för de aktörer som förväntas skapa 15 000 nya arbetsplatser till 2030. De aktörerna är:

1. Nystartade företag
2. Växande befintliga företag
3. Nya inkommande etableringar
4. Fastighetsutvecklare

Kommunikation av Nackas lokala attraktionskraft

De fem strategiska inriktningarna får effekt genom en kommunövergripande kraftsamling kring kommunikation och utveckling av kommunens budskapsplattform.

Budskapsplattformen ska fokusera på

- den positiva bilden av Nackas goda företagsklimat och unika etableringsmöjligheter
- att Nacka är en plats där människor och företag kan må bra, växa och bygga sina liv och verksamheter
- att kontinuerligt informera om den infrastrukturella planeringen som påverkar näringslivet i Nacka. En stark tillväxt är i sig en stark attraktionskraft för näringslivsutveckling.

Resultatstyrning genom uppföljning

Resultatstyrning innebär att kommunen i tertial- och årsbokslut följer upp att strategin bidrar till de resultat som kommunfullmäktige har beslutat om.

Strategin ska aktualitetsprövas varje mandatperiod, med början mandatperioden 2018-2022. Vid aktualitetsprövningen ska genomslagskraften i de fem strategiska inriktningar särskilt prövas.

Förutsättningar för företagsetablering i Nacka kommun

Målgrupper och branscher

Tillkommande arbetsplatser kommer enligt förslaget till strategi primärt att kunna ske inom tre olika kategorier:

- Nystartade företag
- Växande befintliga företag
- Nya inkommande etableringar

Branschmässigt kommer fördelningen troligtvis motsvaras av den fördelning som finns Nacka idag. Strategin föreslår således ingen direkt avgränsning vad gäller prioriterade branscher. Fokus kommer dock ligga på kontorsetableringar som dels behövs för att skapa urban täthet och dynamik, dels erbjuda en positiv densitet och balans till alla bostäder som byggs på Västra Sicklaön. Den största tillväxten kommer att ske bland växande befintliga företag och nya inkommande etableringar. Strategin stödjer dessa perspektiv.

Kluster är eftertraktat för alla tillväxthungrande kommuner. Och självklart är frågan högtintressant för kommunen. Detta primärt ur två perspektiv:

- Befintliga kluster i Nacka
- På vilket sätt kan kommunen bidra till att stärka dessa

Om man bortser från handel, service och generella välfärdstjänster ur ett klusterperspektiv återstår det två, kanske tre exempel på klusterbildningar inom kommunen. I Kummelberg verksamhetsområde finns Sveriges enda helt privatfinansierade filmkluster. Här finns runt 15-20 företag som alla samarbetar och kompletterar varandra vad gäller reklam och spelfilm. Ett nygammalt kluster finns i Nacka Strand med inriktning på allt inom mode. Detta är redan nu ett av Europas starkaste koncentration av företag inom modebranschen. Möjligen skulle man också kunna säga att de hotell- och konferensanläggningar som ligger utefter Nackas norra kust, alla med inriktning på spa och hälsa, är att betrakta som ett kluster. Detta trots att den geografiska närheten inte är helt optimal. Dessa klusterbildningar kan sägas ingå i de målgrupper som beskrivs ovan.

Förutsättningar

Företag och arbetsställen

I Nacka kommun finns idag cirka 6.300 aktiva företag som tillsammans har drygt 6.500 arbetsställen (som utgör huvudsysselsättning för någon). Justerat till befolkningsstorlek har Nacka kommun fler aktiva företag än genomsnittet för Stockholms län och Sverige som helhet. Då samtliga arbetsställen räknas, alltså även de som inte utgör huvudsaklig sysselsättning, finns totalt nästan 13.000 arbetsställen i kommunen.

I Nacka är tillväxten sett till nya arbetsställen något högre än i Stockholms län som helhet. Det totala antalet arbetsställen har i Nacka ökat med 54 procent under perioden 2002-2013, jämfört med 44 procent i Stockholms län. Exklusive Stockholm stad är Nacka den kommun där flest företag startas. Så har det varit varje år sedan mätningen påbörjades 2007.

Sysselsättning

Vid senast mätningen (2013) förvärvsarbetade drygt 34.000 i Nacka (dagbefolkningen), medan antalet personer med bostad i kommunen som arbetade (nattbefolkningen) samma år uppgick till 47.500. I relation till befolkningen i arbetsför ålder har Nacka en högre andel anställda personer i kommunen än genomsnittet för kommuner i söderort, men en lägre andel än kommunerna i norrort. Sedan 2002 har antalet anställda på de olika arbetsställena i Nacka ökat med omkring 27 %. Tillväxten är därmed högre än i Stockholms län som helhet, där ökningen under samma period uppgår till drygt 21 %.

Branschstruktur

I termer av förvärvsarbetande är den största branschen handel, som sysselsätter nära nog 6.000 personer i Nacka. Detta motsvarar 17 procent av det totala antalet förvärvsarbetande med arbetsplats i Nacka. Nästa största bransch är företagstjänster, som sysselsätter cirka 4.900 personer, motsvarande 14 procent.

I absoluta tal har sysselsättningen ökat mest inom handel, företagstjänster och byggverksamhet under perioden 2007-2013. I procentuella termer har hotell- och restaurangverksamhet vuxit mest (cirka 39 procent under perioden 2007-2013). Jämfört med andra kommuner i länet har Nacka en stor branschbredd. Av totalt 821 studerade branscher finns sysselsatta inom 417 branscher representerade i kommunen. Endast Stockholm uppvisar en högre branschbredd. Då Nacka har sysselsatta inom fler branscher än övriga kommuner kan kommunen anses vara mindre sårbar för enskilda nedgångar i specifika branscher än huvuddelen av övriga Stockholmskommuner.

Geografiska förutsättningar

Tillväxt i stad

Stockholmsregionen är den mest kunskapsintensiva regionen utanför USA. Över 70 procent av alla företag i regionen tillhör den ständigt växande tjänstesektorn. Det är också här som det bildas flest nya företag. Över 250.000 företag finns i länet och de flesta hittar man inom segmentet upp till 250 anställda. Landets mest innovationsdrivna näringsliv hittar man också här.

Kännetecknade för tjänstesektorns lokaliseringsmönster är att den attraheras av stadsmiljöer av hög urban kvalitet. Det innebär att klassisk blandad stad inte bara blir en eftertraktad livsmiljö för boende utan i lika hög grad för tjänste- och serviceföretag. En dynamisk stadsmiljö är således en mycket logisk förutsättning för ett växande näringsliv och ekonomisk tillväxt. De i Nacka dominerande branscherna är i stort sätt helt i paritet med dessa förutsättningar. Inte minst gäller detta handel och service.

I Nacka av idag är det på Västra Sicklaön som dessa urbana särdrag är mest förekommande. Denna typ av miljöer kommer att stärkas i mycket hög grad genom tillkomsten av tät och blandad stad i Sickla och i centrala Nacka. Primärt kopplat till de tre tunnelbanestationerna. Liknande miljöer, men i mindre skala, kommer även skapas i och med förtätningen av lokala centrum i Nacka. Primärt handlar det då om centrum i Älta, Orminge, Saltsjöbaden och Ektorp.

Tillväxt i verksamhetsområden

De allra flesta etableringsförfrågningarna i Nacka handlar om företag och fastighetsutvecklare med ambition att utveckla kontor i kombination med lättare tillverkning och service. Detta vill man då göra i egen regi eller för att hyra ut till andra. Vanligen, till skillnad av renodlade kontorsetableringar, äger kommunen denna typ av industrimark. Efterfrågan är mycket hög och kommunen har därför en ambition att löpande utveckla nya verksamhetsområden.

Det senast utvecklade verksamhetsområdet är Ältaberg där cirka 30 företag har etablerat fram till 2015. Området är i det närmaste fullt. Inom de närmsta åren blir det två nya verksamhetsområden i Saltsjö-Boo. Dessutom kommer mark tillföras Kummelberg verksamhetsområde. Detta stod färdigt 1983 och har idag mer än 300 företag.

Trender

Arbetsplatsen

När det gäller framtidens arbetsplats ska den vara flexibel och stödja såväl företagets processer som individens behov i en värld av allt snabbare förändringar. Kontorsarbetsplatsers utformning och miljö är dock under ständig omprövning. Lika delar kunskap om

arkitektoniska, tekniska, ekonomiska, psykosociala, sociala, medicinska och estetiska faktorer ger de bästa förutsättningarna för utveckling av optimala kontorsmiljöer. Samtidigt som kraven på flexibilitet dras till sin spets ökar behovet av ett kontor som skapar sammanhang, trygghet och bygger företagskultur.

Gränsen mellan arbetsplatser och publika ytor kommer troligen att suddas ut än mer. Redan idag väljer många att ha sin arbetsplats på ett kafé eller i en hotell lounge. Det finns också tecken på att "coworking" ökar där konkurrerande företag väljer att sitta tillsammans för att kunna utbyta erfarenheter. Tydligt är att kombinationen av en fast hemvist och tillgång till kreativa mötesplatser efterfrågas. Under IT-eran, i slutet av 90-talet, var detta mycket tydligt. Den stora skillnaden nu är att även stora industriföretag önskar tillgång till denna typ av mötesplatser som komplement till deras mer traditionella kontorsmiljöer. Det innebär att ytflexibla kontorshotell blir en tillgång och därför efterfrågas av de större kontorsföretagen. I denna kontext kan det lilla företaget möta det stora på nästan samma villkor. Gränssnittet skapar dynamik och förnyelse.

Att sitta hemma och arbeta verkar fortfarande vara en sporadisk lösning som i högre grad löser individens akut privata behov snarare än det skapar tillgång för arbetsgivaren. Detta innebär att man även fortsättningsvis bör mäta en arbetsplats i termen av kvadratmeter.

Innovation

I Sverige har allt större fokus lagts vid innovation under de senaste 15 åren. Inom tillväxtpolitiken har innovationsutveckling blivit ett alltmer viktigt inslag. Trenden är också att vi går mot en bredare syn på innovation där fler aktörer och delar i samhället involveras. Innovation, förnyelse och en vilja att hela tiden hitta nya lösningar på gamla och nya utmaningar har också kännetecknat Nacka kommuns interna arbete för att skapa en allt bättre välfärd.

Entreprenöriell förnyelse och innovation skapar enorma värden, utan att nödvändigtvis vara samhällsomvälvande. Det är också förnyelse, även i det lilla perspektivet, som är avgörande för fortsatt tillväxt och samhälls- och välfärdsutveckling. De flesta innovationer är entreprenörsdrivna. Vid den senaste mätningen av ALMI Stockholm var det bara Stockholm som hade fler pågående innovationsprojekt än Nacka.

Logiskt har de flesta (56 procent) innovationer sitt ursprung i traditionell produktutveckling för förhöjd prestanda. Tydligt är att det enskilda entreprenörskapet står för en mycket stor del av förnyelsen i samhället. Visserligen härrör 47 procent av alla innovationer från individer, anställda i företag, men detta visar ju bara hur avgörande den enskilda kreativiteten är för företagets utveckling. Utöver detta härrör 33 procent från enskilda uppfinnare och entreprenörer. Från akademien kommer 22 procent av innovationerna.

Nyföretagande

Nyföretagandet i Nacka ligger på en nationell toppnivå (mäts per 1000 invånare) och är en viktig del tillskapandet av såväl nya arbetsplatser såväl som ur ett generellt tillväxtperspektiv. Detta är en extra viktig faktor i och med att ägarbilden bland de mindre företagen i relativt hög grad kännetecknas av hög ålder. Även nationellt är det delvis ett problem att bristande succession/ägarbyte för med sig att fullt vitala företag läggs ner då ägarna beslutar sig för att gå i pension. Cirka 20 procent av bolagsstocken i Nacka befinner sig i detta läge. Ett välutvecklat nyföretagande kan således till viss del balansera risken att företag försvinner. Ett samhälle i utveckling skapar alltid utrymme för entreprenören.

Mindre företag

De små och medelstora företagen (0-50 anställda) tillskrivs en mycket stor betydelse för tillväxten. I Sverige utgör dessa företag 99 procent av den totala stocken. Över 65 procent av landets förädlingsvärde, omsättning och antal anställda i näringslivet kommer från denna grupp. I Nacka gäller i stort sätt samma förutsättningar.

Samtidigt som de små och medelstora företagen har en stor betydelse för ekonomin pekar studier och forskning på att det finns en rad hinder för deras möjligheter att växa. Exempel på sådana hinder är tillgången till infrastruktur och kompetent arbetskraft. Tillgången till extern finansiering är också ett stort problem för små företag i tidiga faser.

Västra Sicklaön

Det kan vara bra att skapa sig en bild av hur mycket lokalyta som krävs för att bereda plats för 15.000 arbetsplatser. Om man för enkelhetens skull utgår från att alla dessa arbetsplatser skulle skapas i form av kontorsmiljöer handlar det om minst 200-250.000 (cirka 15 kvadratmeter per arbetsplats, för volymhandel och dagligvaruhandel ligger motsvarande lokalyta på 75-100 kvadratmeter per arbetsplats) kvadratmeter lokalyta. Detta kan sägas motsvaras av 23 Hötorgsskrapor. Bara i Nacka stad, det vill säga 10.000 arbetsplatser, skulle det ur detta perspektiv handla om 15 Hötorgsskrapor. Riktigt så blir det dock inte. Den kraftfulla befolkningsökningen på Västra Sicklaön innebär en starkt utbyggd offentlig service. Det innebär att uppemot 2.000 arbetsplatser kommer att härbärgeras inom ramen för andra fysiska strukturer än kontor. Processer för detta finns redan inom kommunen. Den starka ökningen av såväl dag- som nattbefolkning på Västra Sicklaön kommer att generera en ökad total konsumtionskraft i området om cirka 2,5 miljarder kronor och detta förväntas skapa cirka 500 nya arbetsplatser inom serviceområdet (handel, restaurang, annan service.). De flesta suggs upp av befintliga servicestrukturer som Sicklas Köp kvarter och Nacka Forum.

Det är troligt att förbättrade konkurrensförhållanden i och med tunnelbanan skapar tillväxt även bland befintliga företag. Inte minst inom kontorssegmentet. Det innebär att arbetsplatser här också kan skapas inom befintliga strukturer. Volymerna på detta måste dock analyseras vidare. Det är dock sammantaget inte helt osannolikt att summan av detta innebär att nya

kontorsmiljöer behöver skapas för drygt 5.000 arbetsplatser. Det handlar då om motsvarande 7-8 Hötorgsskrapor.

Den kommunala rådigheten över vilka företag som etablerar inom kontorssegmentet är begränsat. I de fall kommunen är fastighetsägare inleds etableringsprocessen genom en markanvisning som i sin tur leder till att en fastighetsutvecklare, via detaljplaneprocessen, skapar lokaler som förhoppningsvis efterfrågas av marknaden. Vilken typ av företag och dess branschtillhörighet som sedan konkret flyttar in ligger utanför kommunens kontroll. Här bistår kommunen med information och service för att förstärka etableringsprocessen gentemot tänkta hyresgäster.

Exempelvis ska en aktiv markpolitik logiskt kopplas till att Nacka måste utveckla rutiner och processer i syfte att låta kommunens markinnehav bli en hävstång för tillväxt. I detta ligger utveckla såväl affärsmässig service såväl som strategisk kunskap om markinnehavets möjligheter. Det ska inte bara vara självklart att etablera i Nacka. Det ska också vara enkelt. Ett annat exempel på strategiskt utvecklingsområde är kopplat till att många företag i Nacka är små. Det personliga entreprenörskapet är väl utvecklat. Inte sällan med starka innovativa inslag. Det ligger stor tillväxtpotential i detta. Uppfattningen är att samhällsstrukturen i Nacka göder detta utvecklingsklimat. Hög generell utbildningsnivå, goda socioekonomiska förutsättningar, stor etnisk blandning, välutvecklad samhällsservice och attraktiva livsmiljöer är extremt starka grundförutsättningar för ett välutvecklat entreprenörskap. Det finns orsak för kommunen att stödja detta. Att exempelvis göra rådgivningsprocesser, vad gäller innovation och entreprenörskap, tillgängligt för hela lokalsamhället. Detta och närheten till Stockholm, i kombination med tunnelbanans möjligheter vad gäller ökad regional tillgänglighet, kan faktiskt skapa ett ännu bättre tillväxtklimat i Nacka. Ett dynamiskt företagsklimat som främjar innovation och entreprenörskap.

Ett exempel på fråga som ibland dyker är varför Nacka kommun rankas relativt lågt i Svenskt Näringslivs ranking vad gäller företagens tillgång till kompetens. Utgångspunkten är att Sveriges största arbetsmarknad ligger om hörnet och var borde, om inte här, de bästa förutsättningarna finnas då det gäller att rekrytera relevant kompetens? Svaret skulle kunna vara att detta beror på att de flesta företag i Nacka är tämligen små. Även en normal rekryteringsprocess är komplicerad och inte sällan blir det fel. Minst var femte rekrytering blir fel, enligt forskningen. Därför är det logiskt att kommunen fortsätter utveckla olika typer av arbetsmarknadsefterfrågade utbildningsinsatser som dessutom kan anpassas efter mindre företagens förutsättningar. På detta sätt kan såväl individ som företag stå som vinnare.

Den goda stadsplaneringens betydelse för att skapa unika lokaliseringsförutsättningar är oomtvistlig. Och det handlar inte bara om att skapa täthet och densitet. Lika mycket betydelse har mötesplatsen och dessa förmåga att samspela med såväl byggnaders som individers inre rum. Över 80 procent av alla innovationer blir till utanför kontorsarbetsplatsen. Betydelsen för platsen förmåga att bidra till det oväntade mötet ska aldrig underskattas. Och de tre tyngsta faktorerna för kontorsetableringar är följande:

- Tillgång till restaurang och service
- Tillgång till spårbunden kollektivtrafik
- Vara del i ett kontorskluster

Detta tillsammans med att över 80 procent av regionens kontorsmarknad är fotgängarvänligt gör att det i Nacka stad kan skapas helt nya och förbättrade lokaliseringsförutsättningar.

Anders Börjesson

Nya Nacka stad

9 oktober 2014

Thomas Hellström

UPPDRAG

Nacka stad planerar för ca 14 000 bostäder (ca 30 000 inv) och 10 000 nya arbetsplatser.

Ambitionen är att staden ska vara "Nära och Nyskapande".

Området planeras att få tre t-banestationer, i Sickla, i Järla samt i Nacka centrum, som dessutom kan få en uppgång mot Nacka strand.

1. Dels skall NIRAS räkna, dvs hur mycket handel och service kan det bli. **Avsnitten om ytor är i röd text.**
2. Dels skall vi se på hur vi kan skapa bra "stadskärnor".

Detta ska ske mitt emellan två starka handelsplatser (Sickla och Forum). Horisontår är 2025/2030.

Sammanfattande slutsatser

The power of ten – det är många aktiviteter på samma plats som skapar en levande stad

Text

1. Park
2. Lekplats
3. Krog
4. Café
5. Dagligvarubutik
6. Förskola
7. Skola
8. Gym
9. Apotek

10. Vård

11. Kultur

12. Evenemang på torget

13. Frisör/skönhetssalong/

14. Skräddare/kemtvätt

Här kom vi upp i fjorton. Allt bör stödja platsen, dvs ligga så nära som möjligt! The power of ten är ett huvudskäl till att vissa platser lever – och andra inte.

Nacka Forum/Nacka centrum

Marknadsunderlaget växer med de planerade bostäderna.

Troligen inte någon stor utbyggnad av handel och service innan planerna för bostäderna blir konkreta (NIRAS bedömning).

Det kan bli några nya små restauranger i sollägen och där det är bra flöden.

Totalt några hundra kvm. Det kan utredas vidare när vi kan se hur nya kvarter och stråk utformas. Motsvarar ca 20 årsarbeten=25 arbetstillfällen.

På lång sikt när alla bostäderna är klara i centra Nacka kan försäljningen i Nacka öka med flera hundra miljoner kr. Då kan det bli aktuellt med en viss utbyggnad av Nacka Forum. Även andra delar av Nacka samt Värmdö ökar ju också i befolkning. Totalt på sikt kanske 100-150 årsarbeten + kontoren.

Nacka Strand

4 000 invånare år 2025 + arbetande

Underlag för ett litet stadsdelscentrum. Samverka med sjöfronten.

50 Mkr dagligvaror år 2025 (ca 1 000 kvm)

10 nya Mkr restaurang (ca 250 nya kvm)

Gym (SATS finns redan)

Frisör (finns redan)

Lekplats och park

Förskolor/skolor

Vård

Mässa, hotell, bank mm finns redan

**Totalt 1 250 nya kvm handel och
Restaurang. Dessutom vård, skolor mm.**

Motsvarar ca 20 årsarbeten=25 arbetstillfällen.

"Restaurang- och fikautbud skulle gärna få vara större, särskilt nere vid vattnet. Livsmedelsaffär saknas, men antar att det beror på att det är mest företag och inte så många boende där."

Lokaler i bottenvåningarna utmed Augustendalvägen, här under arkaden, bidrar till ett aktiverat och levande gaturum

Järla

Järla Sjö, Ekudden och del av Talliden har ca 4 000 invånare idag + förtätning med 300 lägenheter samt arbetande.

60 Mkr dagligvaror 2025. **Ca 1 200 kvm, mer om någon vill satsa hårt.**

20 Mkr restaurang inkl nuvarande. **Kanske 250 nya kvm.**

Gym. Det finns troligen marknad. Järla har inget gym. **Ca 500 kvm.**

Frisör **50 kvm.**

Apotek. Kanske. **Ca 200 kvm i så fall.**

Skräddare/kem/sko/nyckel. **50 kvm**

Lekplats

Park

Arbetsplatser för lokala företag/förskola/skola/vård

Underlag för ett stadsdelscentrum med livsmedel, någon ny krog/hämtmat, gym mm. 2 000-2 500 kvm + kommunal service.

Samla verksamheterna vid t-banan. Se Power of ten.

Motsvarar ca 40 årsarbeten=50 arbetstillfällen + lokala mindre kontor.

Sickla

Den nya staden ökar förstås underlaget och investeringsutrymmet för Sickla köp kvarter. Det är en chans för fastighetsägarna och kommunen att tillsammans utveckla stadens kvaliteter i och kring dessa mötesplatser.

Atrium Ljungberg vill på sikt bygga om de äldre centrala husen och lägga bostäder och kontor ovanpå handeln.

Man vill även bygga handel, bostäder mm på den nuvarande markparkeringen. Parkeringen grävs ned. Man vill förena modern handel med gatuliv.

Det blir nog inte så stora nya ytor för handel, däremot kommer man på sikt att förädla ytor som nu är volymhandel, bedömer NIRAS. Försäljningen kan öka med ett par hundra Mkr.

Ett par nya restauranger kan det bli. Totalt ca 400 kvm bedömer NIRAS. De bästa lägena är i solläge vid t-banan vid Alphyddevägen (om det blir en uppgång där) och vid Järlaleden/Planiavägen i solläge (i det nya bostadsområdet, detta bör utredas vidare).

Totalt kan det i hela Sickla bli 100-150 årsarbeten=150-200 arbetstillfällen i handel och service plus kontorsarbetande.

8 000 arbetsplatser

NIRAS antar 20 kvm BTA per anställd. Det ger ca 160 000 kvm. Här antar vi kontorshus med en byggnadsyta på 2 500 kvm inkl en ljusgård i mitten på 500 kvm. BTA per plan 2 000 kvm. Varje hus har fyra våningsplan, dvs vi får ut 8 000 kvm per hus.

20 hus ger 160 000 kvm.

Kan man bygga fler och mindre kontorshus?

Ju länge man går ned från 1 500 - 2 000 kvm per plan desto mer begränsad blir marknaden. Företagen som hyr vill helst ha sina ytor i ett plan.

Av noderna bedömer NIRAS att Sickla är det bästa kontorsläget också i framtiden, följt av Nacka centrum och därefter Järla.

Värmdövägen

Värmdövägen kan bli en stadsgata med tre noder (i denna del av Nacka): Sickla; Järla och Nacka centrum. I två av noderna finns redan, mycket bostäder, handel, service och en del kontor.

I Järla finns bostäder, och ett par serveringar och kontor. När Järla får t-bana finns det enligt NIRAS bedömning underlag för ett mindre stadsdelscentrum.

Mellan noderna bedömer NIRAS att underlaget för handel och restauranger är litet, det är bättre både för de boende och för näringslivet att besöksintensiva verksamheterna koncentreras till noderna.

Verksamheter som kan passa på stadsgatan mellan noderna är företag som inte kan betala centrumhyror och som inte får plats där t ex små/medelstora inredningsbutiker, gym, och olika hantverkare som har nytta av skyltfönster, t ex möbeltapetsrare. Dessa verksamheter behöver fortfarande kundflöden, dvs de ligger gärna nära (men inte i) noderna.

De behöver kantstensparkeringsplanering. Planera för det. Samtidigt är det centralt att trafikrytmen är lugn så att gatan blir trivsamt att röra sig på.

Grönt stråk Sickla-Järla

Det finns goda förutsättningar för ett attraktivt grönt stråk från Sickla utmed Järlaleden, förbi Järla och upp mot Nacka centrum. Här har kommunen redan goda idéer.

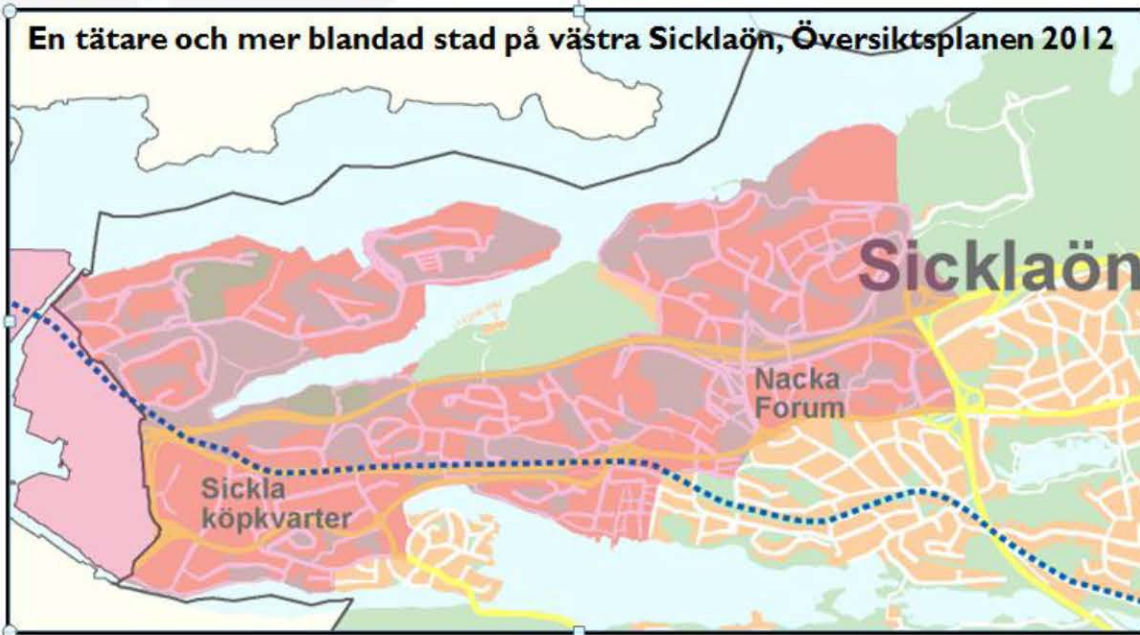
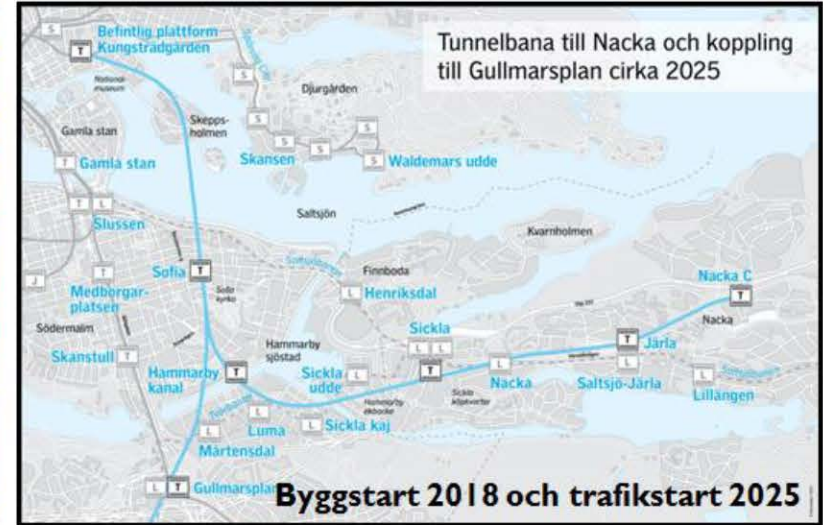
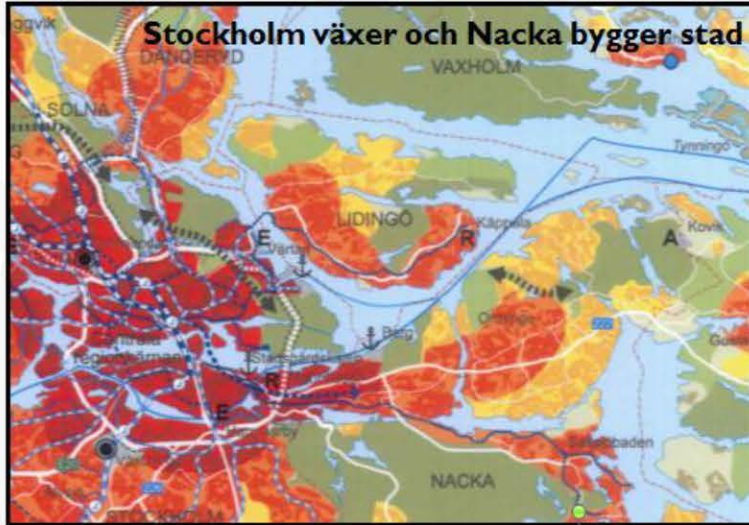
Om vi kan skapa ett attraktivt promenadstråk kommer det att kunna stärka våra tre noder. Särskilt den minsta noden, Järla, kommer att vinna på det. Konkret kan det innebära att man på sin trevliga promenad stannar till i Järla på det mysiga cafét som bör finnas där. Eller tittar in på Stalands.

Var kommer t-baneuppgångarna?

Starkast flöden för handel, service mm får man om man bara har en uppgång per station. Men det är oftast inte önskvärt av andra skäl, främst tillgängligheten för boende och arbetande.

Denna fråga är central för hur nya verksamheter skall kunna fungera i den nya staden. När vi vet mer om hur planeringen ser ut för uppgångarna, kan vi säga mer om goda lägen för handel, service, kontor mm.

Huvudutredning

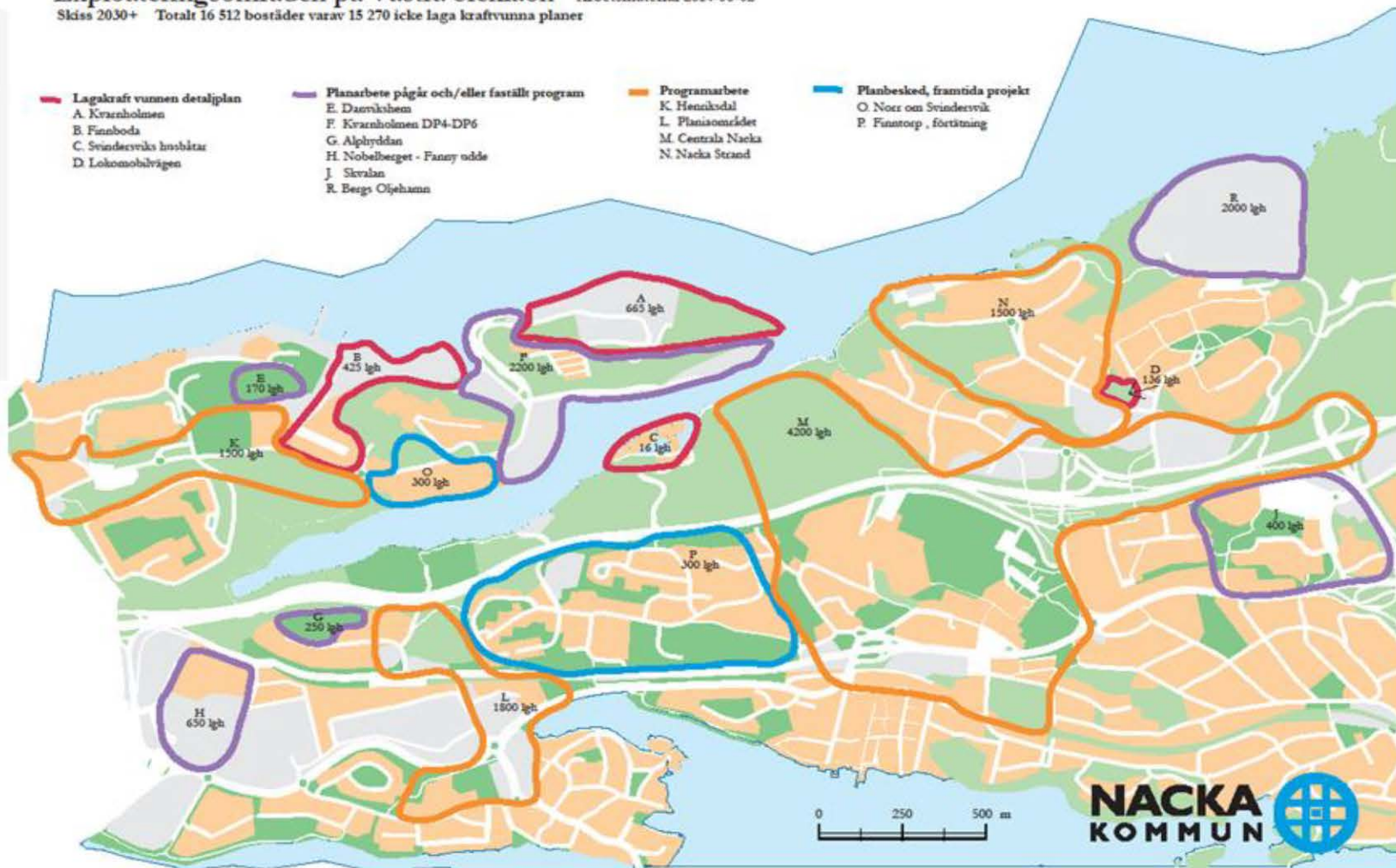
Västra sicklaön år 2030

- 14 000 nya bostäder, 10 000 arbetsplatser
- 21 000 → 50 000 nackabor

Exploateringsområden, antal bostäder

Exploateringsområden på Västra Sicklaön Arbetsmaterial 2014-06-02
 Skiss 2030+ Totalt 16 512 bostäder varav 15 270 icke laga kraftvunna planer

Stadsdelscentra år 2025

På utdöende eller en framgångsfaktor?

Under många år var stadsdelscentra en krisbransch. I de stora städerna ser vi nu ett trendbrott. Den viktigaste drivkraften är tiden.

Många människor kan inte eller vill inte gå/cykla/resa mer än några minuter för vardagsbehov som dagligvaror, restaurangbesök eller träning. I varje fall inte alltid.

Definition: Ett stadsdelcentrum nås inom 5-7 minuter, om man inte naturligen passerar förbi.

Stadsdelscentra på 50- och 60-talen

De hade livsmedel, kläder, skor mm.

Nu är kärnan restauranger, friskvård, vård och ibland utbildning. Och dagligvaror förstås. E-handeln kommer att ta omsättning inom dagligvaruhandeln, men knappast dominera marknaden.

Denna trend mot det lokala kommer snarast förstärkas fram till år 2025-2030.

För shopping kommer stora köpcentra och city att dominera även år 2025, tillsammans med e-handeln.

Utformningen – en utmaning

En modern matbutik kräver 1 000-2 000 kvm och ett rationellt varumottag.

Samtidigt vill vi gärna ha fronten mot ett trevligt stadstorg med uteserveringar i solläge. T-bana, cykel och gående svarar för huvudelen av omsättningen.

Men det behövs parkering också. Minst 30 p-platser för en matbutik på 1 500 kvm, om vi har t-bana och många bostäder inom ca 300 meter.

Liljeholmskajen

Planerat torg i Ursvik. Strategisk Arkitektur.

*En stadskärna behöver inte vara så stor för att uppfattas som trivsamt
(tänk bort huset i bakgrunden och se på torghandeln)*

Fler matbutiker bostadsnära

Vi ser en tydlig trend när det gäller etableringen av nya stadsdelsbutiker (livsmedel).

I en färsk sammanställning är det 55-60 butiker av 71 som ligger centralt eller i en stadsdel. Även om vi tar hänsyn till att de externa etableringarna är större, hamnar huvuddelen av omsättningen centralt.

I Stockholms län är det bara i Veddesta (Willys) och Barkarby (Ica Maxi) där vi ser en extern etablering. I Barkarby byggs det dessutom bostäder (Barkarbystaden).

Kartläggningen avser om- och nyetableringar år 2014 och framåt (ICA-nyheter 29 aug 2014).

The power of ten – det är många aktiviteter på samma plats som skapar en levande stad

T ex

1. Park
2. Lekplats
3. Krog
4. Café
5. Dagligvarubutik
6. Förskola
7. Skola
8. Gym
9. Apotek

10. Vård
11. Kultur
12. Evenemang på torget
13. Frisör/skönhetssalong/
14. Skräddare/kemtvätt

Här kom vi upp i fjorton. Allt bör stödja platsen, dvs ligga intill! The power of ten är ett huvudskäl till att vissa platser lever – och andra inte.

Prognos år 2025. Boende

30 000 personer köper mat för 1 000 Mkr, varav ca 300 Mkr nära bostaden (E-handeln kan ta minst 10 %, dock distribueras en del via butik).

De äter/hämtar på restaurang etc för ca 800 Mkr, varav 150 Mkr nära bostaden (i förort).

Arbetande

10 000 arbetande köper mat för 30 Mkr och äter/hämtar på restaurang för upp mot 100 Mkr nära arbetet.

Totalt från boende och arbetande 330 Mkr dagligvaror och 150 Mkr restaurang, *om det finns ett bra utbud i stadsdelarna.*

Gymmarknaden för 30 000 + 10 000 personer är 30-40 Mkr varav kanske 20 Mkr är lokal.

Många intressen i en nod

En del intressen drar isär...

Vem håller ihop helheten?

Lokaler i "alla" bottenvåningar? De med starka flöden passar bra för handel, service, restaurang, etc. Men även kontor vill ha starka flöden.

Slutsats: I varje stadsdel brukar det vara en eller två gator eller noder som har tillräckligt starka flöden för handel och service. Det är förstås viktigt att veta vilka lägen som "bär" innan kommunen sätter skallkrav i gatuplan.

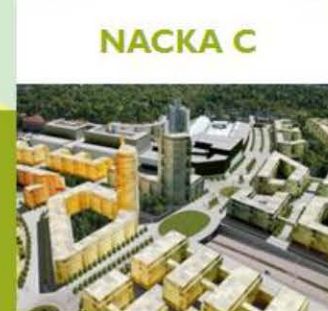
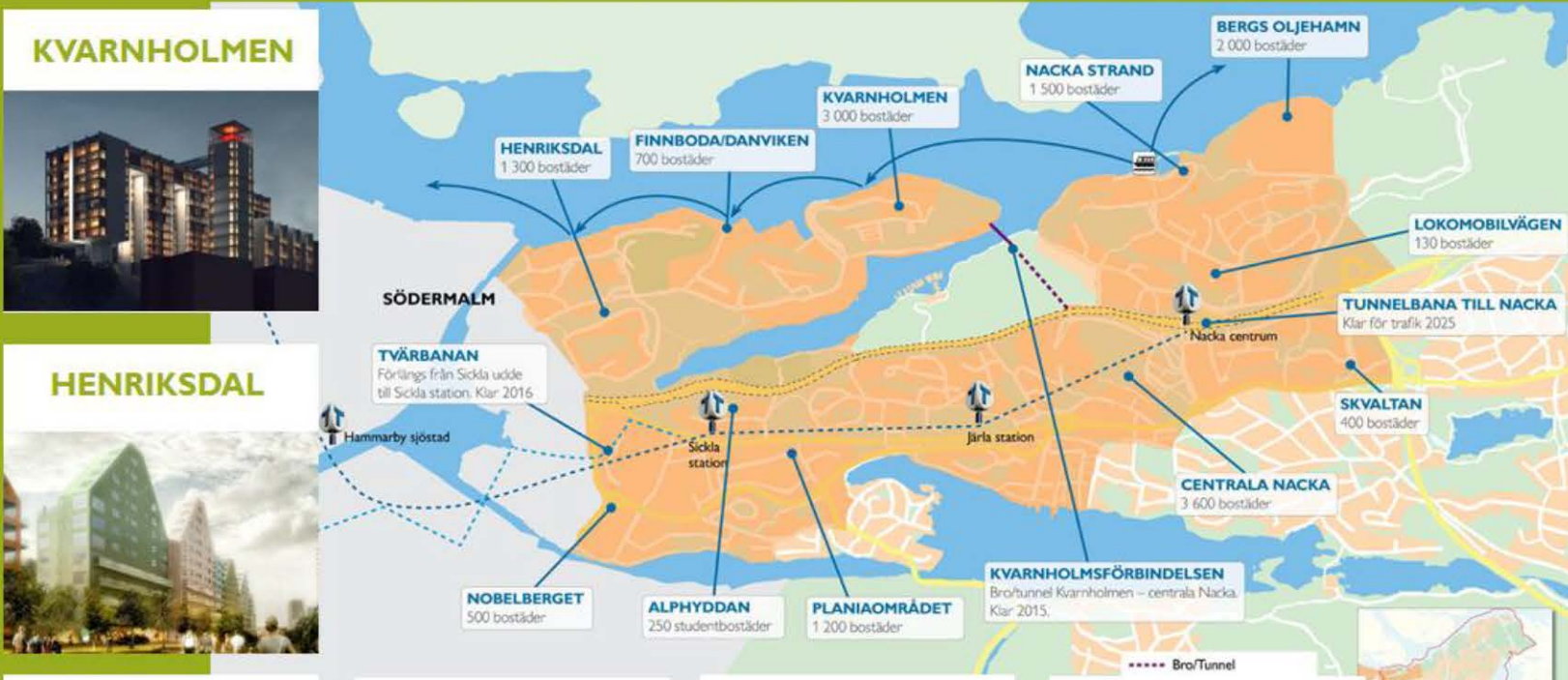
Var kommer t-baneuppgångarna?

Starkast flöden för handel, service mm får man om man bara har en uppgång per station. Men det är oftast inte önskvärt av andra skäl, främst tillgängligheten för boende och arbetande.

Denna fråga är central för hur nya verksamheter skall kunna fungera i den nya staden. När vi vet mer om hur planeringen ser ut för uppgångarna, kan vi säga mer om goda lägen för handel, service, kontor mm.

HÄR BYGGER NACKA STAD

Utbyggd tunnelbana, 14 000 nya bostäder, 10 000 arbetsplatser gör västra Sicklaön till en levande stadsdel där det är attraktivt att leva, verka och bo.

Stadsdelarna

Nacka Centrum

Järla

Sickla

Kvarnholmen/Finnboda/Henriksdal

Nacka Strand

Nacka Forum/Nacka centrum

Marknadsunderlaget växer med de planerade bostäderna. Troligen inte någon stor utbyggnad av handel och service innan planerna för bostäderna blir konkreta (NIRAS bedömning).

Det kan bli några nya små restauranger i sollägen och där det är bra flöden. Totalt några hundra kvm. Det kan utredas vidare när vi kan se hur nya kvarter och stråk utformas.

Motsvarar ca 20 årsarbeten=25 arbetstillfällen.

På lång sikt när alla bostäderna är klara i centra Nacka kan försäljningen i Nacka öka med flera hundra miljoner kr. **Då kan det bli aktuellt med en utbyggnad.** Även andra delar av Nacka samt Värmdö ökar ju också i befolkning. Totalt på sikt kanske det motsvarar 100-150 årsarbeten + kontorsarbetande.

Forumvägen med torget. Power of ten?

Koppling idag från stadshuset till Forum

Vikdalsvägen i framtiden? Utkast från Unibail-Rodamco

Nacka Strand

4 000 invånare år 2025 + arbetande

Underlag för ett litet stadsdels-
centrum. Samverka med sjöfronten.

50 Mkr dagligvaror 2020-2025 (ca 1000 kvm)

10 Mkr restaurang (ca 250 nya kvm)

Gym (SATS finns redan)

Frisör (finns redan)

Lekplats och park

Förskolor/skolor

Vård

Mässa, hotell, bank mm finns redan

**Totalt 1 250 nya kvm handel och
Restaurang. Dessutom vård, skolor mm.**

Motsvarar ca 20 årsarbeten = 25 arbetstillfällen.

"Restaurang- och fikautbud skulle gärna få vara större, särskilt nere vid vattnet. Livsmedelsaffär saknas, men antar att det beror på att det är mest företag och inte så många boende där."

Lokaler i bottenvåningarna utmed Augustendalvägen, här under arkaden, bidrar till ett aktiverat och levande gaturum

Järla

Järla Sjö, Ekudden och del av Talliden har ca 4 000 invånare idag + förtätning med 300 lägenheter samt arbetande.

60 Mkr dagligvaror 2025. **Ca 1 200 kvm, ev. mer om någon vill satsa hårt.**

20 Mkr restaurang inkl nuvarande. **Kanske 250 nya kvm.**

Gym. Det finns troligen marknad. Järla har inget gym. **Ca 500 kvm.**

Frisör **50 kvm.**

Apotek. Kanske. **Ca 200 kvm i så fall.**

Skräddare/kem/sko/nyckel. **50 kvm**

Lekplats och park

Arbetsplatser för lokala företag/förskola/skola/vård

Underlag för ett stadsdelscentrum med livsmedel, någon ny krog/hämtmat, gym mm. 2 000-2 500 kvm + kommunal service.

Samla verksamheterna vid t-banan. Se Power of ten.

Motsvarar ca 40 årsarbeten = 50 arbetstillfällen + lokala mindre kontor.

Handel finns redan i Järla. T-baneuppgång?

Järla station

*Järla station mot Värmdövägen. T-baneuppgång
vid nya stadsgatan?*

Sickla

Den nya staden ökar förstås underlaget och investeringsutrymmet för Sickla köp kvarter. Det är en chans för fastighetsägarna och kommunen att tillsammans utveckla stadens kvaliteter i och kring dessa mötesplatser.

Atrium Ljungberg vill på sikt bygga om de äldre centrala husen och lägga bostäder och kontor ovanpå handeln.

Man vill även bygga handel, bostäder mm på den nuvarande markparkeringen. Parkeringen grävs ned. Atrium Ljungberg vill förena modern handel med gatuliv i Sickla.

Det blir nog inte så stora nya ytor för handel, däremot kommer man att förädla ytor som nu är volymhandel, bedömer NIRAS. Försäljningen kan öka med ett par hundra Mkr enbart genom förädlingen.

Ett par nya restauranger kan det bli utanför Köp kvarteren. Totalt ca 400 kvm bedömer NIRAS. De bästa lägena är i solläge vid t-banan vid Alphyddevägen (om det blir en uppgång där) och vid Järtaleden/Planiavägen i solläge (i det nya bostadsområdet, detta bör utredas vidare).

Totalt kan detta i hela Sickla ge 100-150 nya årsarbeten = 150-200 arbetstillfällen i handel och service. Nya kontorsarbetande tillkommer.

Sickla
Alphyddan
Finntorp

Alphyddan några meter från Nacka Station

Illustrationen visar vy från Värmdövägen, med ny bebyggelse, tunnelbaneentré vid korsningen Alphyddevägen samt en upphöjd Saltsjöbana (White Arkitekter).

En entré att ta hand om

Värmdövägen

Värmdövägen kan bli en stadsgata med tre noder (i denna del av Nacka): Sickla, Järla och Nacka centrum. I två av noderna finns redan mycket bostäder, handel, service och en del kontor.

I Järla finns bostäder, och ett par serveringar och kontor. När Järla får t-bana finns det enligt NIRAS bedömning underlag för ett mindre stadsdelscentrum.

Mellan noderna bedömer NIRAS att underlaget för handel och restauranger är litet, det är bättre både för de boende och för näringslivet att besöksintensiva verksamheterna koncentreras till noderna.

Verksamheter som kan passa på stadsgatan mellan noderna är företag som inte kan betala centrumhyror och som inte får plats där t ex små/medelstora inredningsbutiker, gym, och olika hantverkare som har nytta av skyltfönster, t ex möbeltafetserare. Dessa verksamheter behöver fortfarande kundflöden, dvs de ligger gärna nära (men inte i) noderna.

De behöver kantstensparkeringsplanering. Planera för det. Samtidigt är det centralt att trafikrytmen är lugn så att gatan blir trivsamt att röra sig på.

Värmdövägen är både en kommunikationsled och en barriär

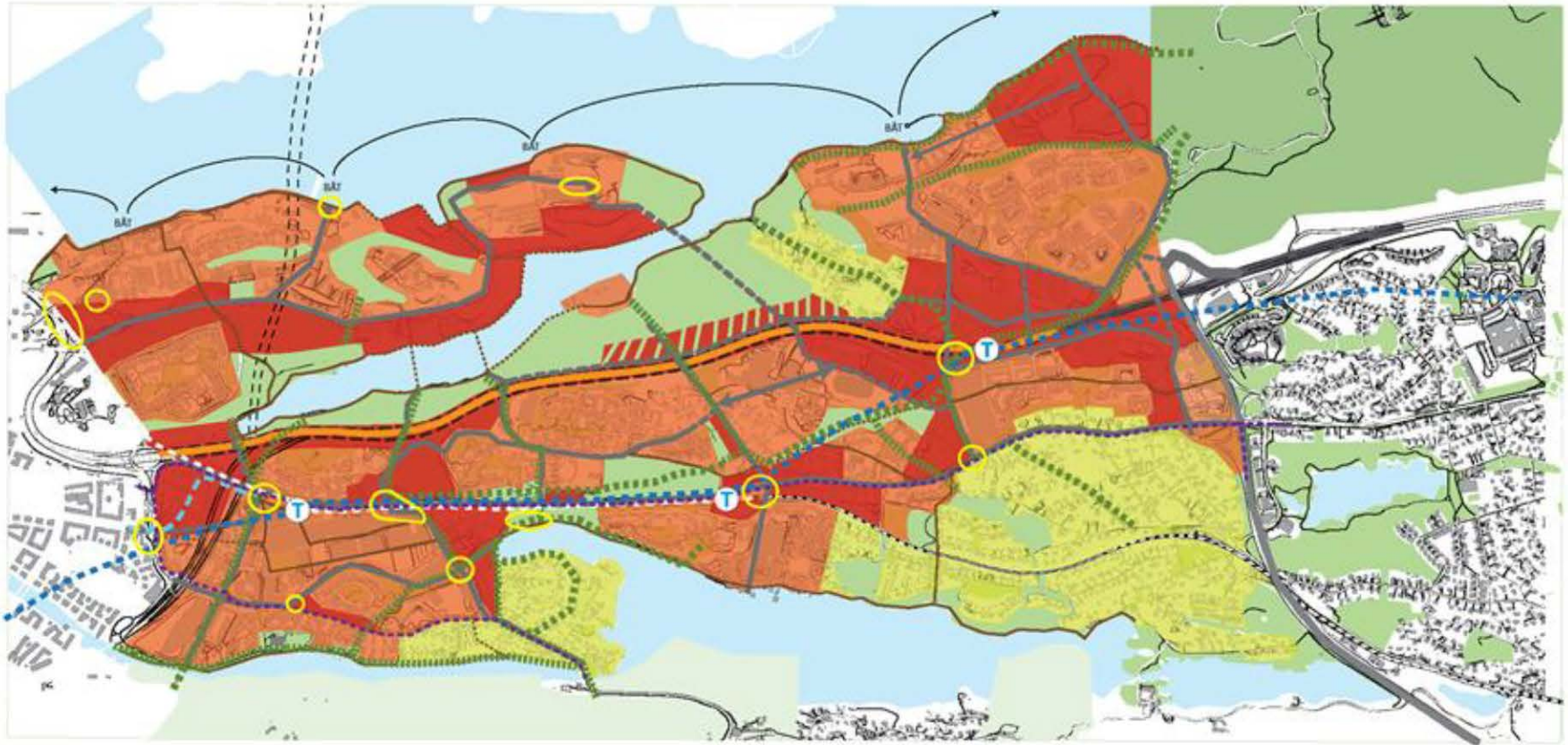
Grönt stråk Sickla-Järla-Nacka centrum

Det finns goda förutsättningar för ett attraktivt grönt stråk från Sickla utmed Järlaleden, förbi Järla och upp mot Nacka centrum. Här har kommunen redan goda idéer.

Om vi kan skapa ett attraktivt promenadstråk kommer det att kunna stärka våra tre noder. Särskilt den minsta noden, Järla, kommer att vinna på det. Konkret kan det innebära att man på sin trevliga promenad stannar till i Järla på det mysiga café som bör finnas där. Eller tittar in på Stalands.

Övergripande strukturplan KS feb 2014

88

Skiss delområde B: möjlig placering av gata och bebyggelse i förhållande till natur och befintlig bebyggelse. Möjligt antal våningar anges på respektive byggnad.

Skiss för nya bostäder vid Sickla

Stranden mittemot. En naturlig tillgång för stråket.

Perspektivet visar en möjlig utformning av ny strandpromenad längs Kyrkvikens norra sida. Viktigt är att utformningen sker med hänsyn till befintliga naturvärden samt med höga gestaltningsmässiga ambitioner. (Sweco)

Kvarnholmen, Finnboda och Finnberget

Kvarnholmen, Finnboda och Finnberget får ca 8 000 invånare (ca 1 400 år 2013) + arbetande.

100 Mkr dagligvaror 2020-2025. **Ica Nära kommer i Finnboda 2015.**

Slutsats: Stadsdelscentret i Kvarnholmen kan bli en "stadskärna"
30 Mkr restaurang. 4-5 krogar/hämtmat inkl de (bra) som finns

Gym

Apotek?

Frisör

Lekplats

Park

Arbetsplatser/förskola/skola

Vård

Avsedd för
Nacka kommun

Dokumenttyp
Rapport

Datum
Mars, 2015

OMVÄRLDSANALYS UNDERLAG TILL NÄRINGSLIVSSTRATEGI FÖR NACKA KOMMUN

OMVÄRLDSANALYS NÄRINGSLIVSSTRATEGI FÖR NACKA KOMMUN

Uppdragsgivare **Nacka kommun**
Datum **2015/03/25**
Utfört av **Ramböll Management Consulting**

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	UPPDRAGET OCH DESS GENOMFÖRANDE	1
1.1	Disposition	1
2.	NULÄGESANALYS NACKA KOMMUN	2
2.1	Företag och arbetsställen	2
2.2	Sysselsättning	2
2.3	Branschstruktur	3
3.	INNOVATION	5
3.1	Omvärldsfaktorer och trender	5
3.2	Strategier och handlingsplaner	7
3.3	Kommunal rådighet	8
4.	KAPITALFÖRSÖRJNING	9
4.1	Omvärldsfaktorer och trender	9
4.2	Strategier och handlingsplaner	11
4.3	Kommunal rådighet	13
5.	BESÖKSNÄRING	14
5.1	Omvärldsfaktorer och trender	14
5.2	Strategier och handlingsplaner	15
5.3	Kommunal rådighet	16
5.4	Indikatorer för uppföljning	17
6.	DIGITALISERING	18
6.1	Omvärldsfaktorer och trender	18
6.2	Strategier och handlingsplaner	20
6.3	Kommunal rådighet	21
7.	JÄMSTÄLLDHET OCH INTEGRATION	22
7.1	Omvärldsfaktorer och trender	22
7.2	Strategier och handlingsplaner	22
7.3	Integration	25
8.	REGIONAL UTVECKLING	27
8.1	Omvärldsfaktorer och trender	27
8.2	Centrala strategier och handlingsplaner	28
8.3	Kommunal rådighet	29
9.	REKOMMENDATIONER FÖR DET FORTSATTA ARBETET	31

1. UPPDRAGET OCH DESS GENOMFÖRANDE

Nacka kommun står inför en betydande omvandling de kommande åren med över 15 000 bostäder, tre tunnelbanestationer och totalt 15 000 nya arbetsplatser i hela kommunen fram till 2030. För att möta denna omvandling är Nacka kommun i stånd med att utarbeta en ny näringslivsstrategi med sikte på år 2030. Som en del i detta arbete finns ett behov av att (i) erhålla en uppdaterad nulägesbild av näringslivsutvecklingen i kommunen, samt (ii) beakta omvärldsfaktorer som utgör förutsättningar för den omvandling som kommunen står inför.

Ramböll Management Consulting (Ramböll) har på bakgrund av detta fått i uppdrag av Nacka kommun att genomföra en nulägesanalys av näringslivet i kommunen samt beskriva omvärldstrender, huvudsakliga styrdokument, samt kommunal rådighet inom sex utvalda områden bestående av:

- Innovation
- Kapitalförsörjning
- Besöksnäring
- Digitalisering
- Jämställdhet och integration
- Regional utveckling

För respektive område har konsulter med särskild sakområdeskunskap verksamma inom Ramböll givits ansvar att redogöra för de omvärldsfaktorer som präglar området liksom centrala strategier som styr områdets utformning framöver. Ovan listade fokusområden skiljer sig vid första anblick vad gäller dess relevans för framtagandet av en kommunal näringslivsstrategi. Nacka kommun har i sammanhanget en uttalad ambition om att vara bäst på att vara kommun. Utifrån detta perspektiv har ovan listade områden en tydlig koppling till näringslivsutveckling i kommunen. Digitalisering utgör exempelvis ett centralt verktyg för att erbjuda en bättre service till företag och medborgare i kommunen. Integration och jämställdhet utgör en förutsättning för att lösa företagets kompetensförsörjning på sikt givet det betydande generationsskifte som svenska små och medelstora företag står inför. Även om trenderna är globala och delvis styrs av policy på nationell nivå har den kommunala nivån genomgående rådighet att verka för dess utveckling inom den egna kommunen.

Föreliggande rapport skall ses som ett underlag för Nacka kommun att använda i dialoger med företrädare för näringslivet, enskilda företagare, men även i interna dialoger om hur kommunen samlat kan arbeta för att främja att näringslivet kan utvecklas på ett konkurrenskraftigt sätt. Underlaget är dock tämligen omfattande till sin karaktär varför dess huvudsakliga budskap och slutsatser återges i två kompletterande PowerPoint-presentationer.

1.1 Disposition

I följande kapitel presenteras först en nulägesanalys av näringslivsutvecklingen i Nacka kommun. I efterföljande kapitel redogörs för respektive fokusområde fördelat på omvärldsfaktorer och trender, centrala strategier, kommunal rådighet samt i den mån det är möjligt indikatorer för att följa upp respektive område. I rapportens avslutande kapitel ges rekommendationer för det fortsatta arbetet med, och innehållet i, Nacka kommuns kommande näringslivsstrategi.

2. NULÄGESANALYS NACKA KOMMUN

Nedan presenteras en övergripande sammanfattning av näringslivets utveckling i Nacka kommun. Analysen syftar till att komplettera befintlig kunskap om kommunens näringsliv som tagits fram i tidigare rapporter samt visa på huvudsakliga trender. I Bilaga 1 återges en detaljerad analys med tillhörande figurer av näringslivsutvecklingen i Nacka kommun. Den detaljerade analysen bär särskild relevans för inriktningen av den kommande näringslivsstrategin för Nacka kommun.

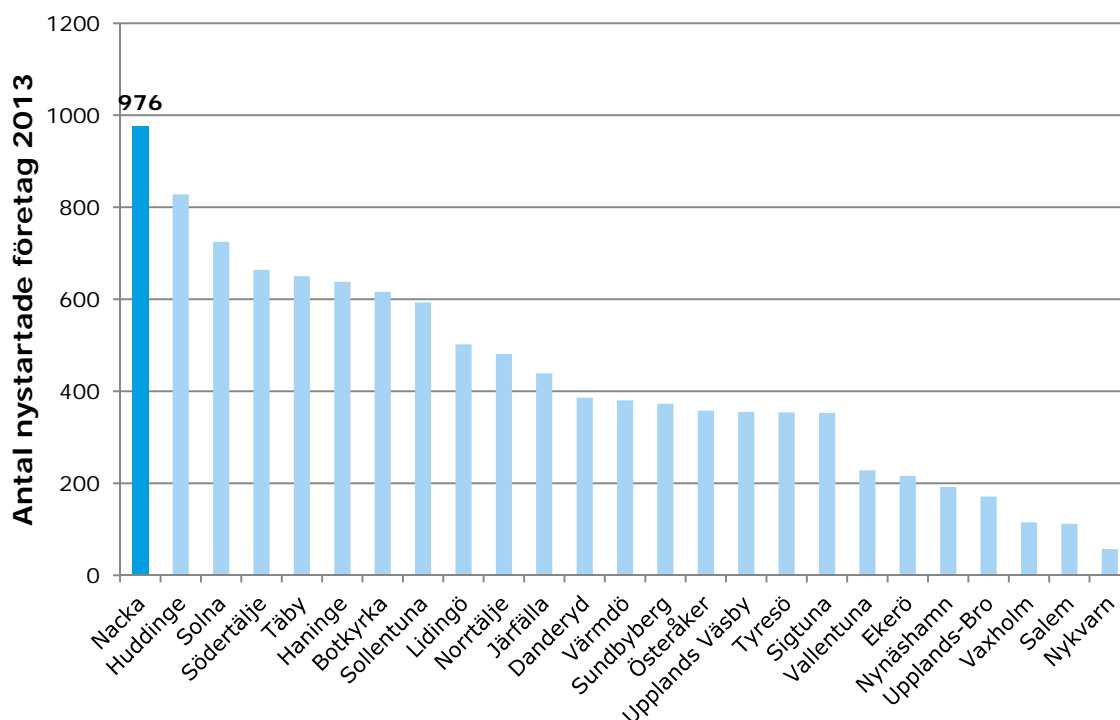
2.1 Företag och arbetsställen

I Nacka kommun finns cirka 6 300 aktiva företag som tillsammans har drygt 6 500 arbetsställen (som utgör huvudsysselsättning för någon). Justerat för befolkningsstorlek har Nacka kommun fler aktiva företag än genomsnittet både för Stockholms län och Sverige som helhet. Då samtliga arbetsställen räknas, alltså även dem som inte utgör huvudsaklig sysselsättning, finns totalt cirka 13 000 arbetsställen i kommunen.

I Nacka kommun är tillväxten sett till nya arbetsställen något högre än i Stockholms län som helhet. Det totala antalet arbetsställen har i Nacka ökat med cirka 54 procent under perioden 2002-2013, jämfört med 44 procent i Stockholms län (här räknas samtliga arbetsställen).

Exklusive Stockholm stad är Nacka den kommun där flest företag startas i Stockholms län: varje år sedan 2007 (som är det första året i data) startas flest antal företag i Nacka. Justerat för befolkningsstorlek befann sig Nacka på en femteplats i länet år 2013.

Figur 1. Antal nystartade företag 2013 i Stockholms stad (exkl. Stockholms stad)

Källa: Tillväxtanalys (2013) Statistikportalen, www.tillvaxtanalys.se

2.2 Sysselsättning

Totalt förvärvsarbetade drygt 34 000 personer i Nacka kommun år 2013 (dagbefolkningen), medan antalet personer med bostad i kommunen som arbetade (nattbefolkningen) samma år uppgick till cirka 47 500. Detta ger en kvot mellan dag- och nattbefolkning som uppgår till 0,72, vilket innebär en nettoutpendling av arbetskraft till andra kommuner. I relation till befolkningen i arbetsför ålder har Nacka en högre andel anställda personer i kommunen än genomsnittet för kommuner i söderort, men en lägre andel än kommunerna i Norrort.

Sedan 2002 har antalet anställda på de olika arbetsställena i Nacka kommun ökat med omkring 27 procent. Tillväxten är högre än i Stockholms län som helhet, där ökningen under samma period uppgår till drygt 21 procent.

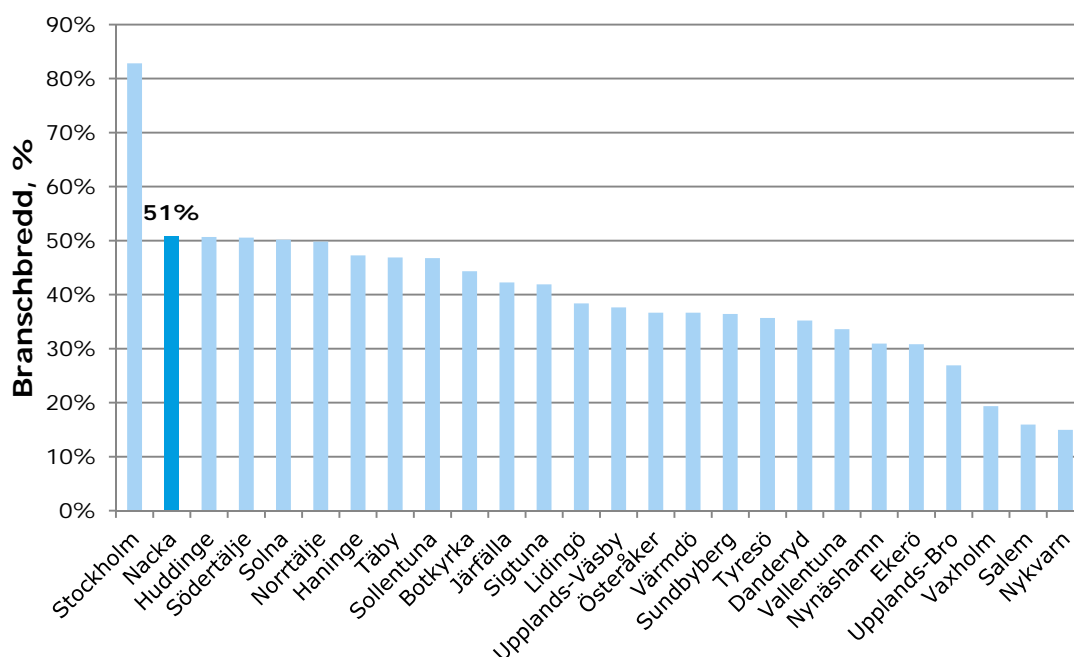
2.3 Branschstruktur

I termer av antal förvärvsarbetande är den största branschen i Nacka kommun (dagbefolkning) *Handel*, som sysselsätter nära 6 000 personer, motsvarande 17 procent av det totala antalet förvärvsarbetande med arbetsplats i Nacka kommun. Näst största bransch bland dagbefolkningen är *Företagstjänster*, som sysselsätter cirka 4 900 personer, motsvarande 14 procent. *Utbildning* och *Vård och omsorg* samlar båda cirka 13 procent vardera av den totala sysselsättningen i Nacka kommun.

I absoluta tal har sysselsättningen ökat mest inom *Handel*, *Företagstjänster* och *Byggverksamhet* under perioden 2007-2013. Dessa branscher har också vuxit mest i relativa termer, d.v.s. deras respektive andel av den totala sysselsättningen i Nacka kommun har vuxit mest. I procentuella termer har *Energiförsörjning*; *miljöverksamhet*, *Hotell- och restaurangverksamhet* och *Byggverksamhet* vuxit mest: 38-39 procent under perioden 2007-2013.

Jämfört med andra kommuner i länet har Nacka kommun en stor branschbredd: av totalt 821 studerade branscher finns sysselsatta i 417 branscher (51 procent) i kommunen. Endast Stockholms stad uppvisar en högre branschbredd (83 procent). Då Nacka har sysselsatta inom fler branscher än övriga kommuner kan kommunen anses vara mindre sårbar för enskilda nedgångar i specifika branscher än huvuddelen av övriga Stockholmskommuner.

Figur 2. Branschbredd i Stockholms stad 2013

Källa: rAps-RIS (2014) *Arbetsmarknad*

Av totalt 52 branscher uppvisar fyra branscher i kommunen en hög grad av specialisering, på så sätt att sysselsättning i dessa branscher är relativt sett mer vanligt i Nacka kommun jämfört med övriga länet. Branscherna är:

- Tillverkning av trä och varor av trä, rotting o.d. utom möbler
- Tillverkning av gummi- och plastvaror
- Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar

- Tillverkning av kemikalier och kemiska produkter

Branscherna med hög specialiseringsgrad har också i procentuella termer vuxit snabbare än dem med låg och genomsnittlig specialiseringsgrad i kommunen, men ej i relativa termer, där gruppen med genomsnittlig specialiseringsgrad har vuxit mest. Inom gruppen med hög specialiseringsgrad finns också betydande variationer:

- Branschen *Tillverkning av gummi- och plastvaror* ökat från 13 till 60 sysselsatta, en procentuell ökning på 362 procent, medan *Tillverkning av kemikalier och kemiska produkter* har minskat från 300 till 104 personer, en minskning med 65 procent.
- Den bransch som har högst specialiseringsgrad i Nacka kommun, *Tillverkning av trä och varor av trä, rotting o.d. utom möbler*, har ökat från 75 till 91 personer (21 procent). Den fjärde branschen i denna grupp, *Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar*, har ökat mest i absoluta termer, 943 personer och näst mest i procentuella termer, 37 procent.

Handel dominerar som bransch i flera Stockholmskommuner och förekomsten av olika typer av handel kan betraktas som en viktig förutsättning t.ex. för att attrahera befolkning och företag i andra branscher. En fråga för kommunen att diskutera är om det i Nacka finns särskilda typer av handel vars lokalisering gynnas av särskilda faktorer (t.ex. befolkning, geografi), som skiljer Nacka från andra kommuner.

Tre av de fyra mest specialiserade branscherna i termer av sysselsättning är alltså tillverkande branscher. Två av dessa har också utvecklats positivt i termer av sysselsättning under de senaste åren. Det kan därför finnas anledning för kommunen att ytterligare utreda dessa branschers förutsättningar och betydelse för näringslivet i kommunen

3. INNOVATION

3.1 Omvärldsfaktorer och trender

Innovationer är centrala för ekonomiskt välstånd, produktivitet utveckling, samt för att utveckla lösningar kopplat till nya behov som uppstår. Innovation kan i sig uppstå i olika former. En innovation kan bestå av antingen produktinnovationer eller processinnovationer, där produktinnovation innebär nya eller bättre materiella varor eller immateriella tjänster, medan processinnovationer handlar om hur produkter och tjänster framställs. Andra typer av innovationer är organisatoriska innovationer, nya organisationssätt samt strategimässiga innovationer, exempelvis skapandet av nya marknader och nya affärsmodeller. OECD definierar innovation som:

”Införandet eller genomförandet av en ny eller väsentligt förbättrad vara, tjänst eller process, nya marknadsföringsmetoder eller nya sätt att organisera affärsverksamhet, arbetsorganisation eller externa relationer.”

I Sverige har ett allt större fokus lagts vid innovation under de senaste 15 åren. Inom tillväxtpolitiken har innovationsutveckling blivit ett alltmer viktigt inslag. Frågor om hur företag kan bli mer innovativa både genom utvecklingen av den egna organisationen och i samspel med andra företag, forskningsaktörer och samhällsaktörer är i särskilt fokus för olika policyinsatser. Samtidigt har även en bredare syn på innovation växt fram där olika delar av samhället ses som viktiga för att bidra till innovation. Två tydliga exempel på det med koppling till det offentliga uppdraget är innovationsupphandling och utmaningsdriven innovation.

3.1.1 Innovation som ett sätt att lösa samhällsutmaningar

Mot bakgrund av de stora samhällsutmaningarna – särskilt inom energi, hälsa och miljö – har efterfrågan och behovet av hållbara innovativa lösningar ökat under de senaste decennierna. Karakteristiskt för dessa samhällsutmaningar är att utmaningarna inte avgränsas till ett lokalt, regionalt eller nationellt perspektiv utan till ett internationellt. Lösningen på samhällsutmaningen involverar fler än en aktör. Det krävs ofta samverkan mellan olika samhällsfärer såsom näringsliv, forskning och samhälle.

Möjligheterna för innovation inom offentliga verksamheter lyfts allt oftare och har blivit ett allt viktigare inslag i samhällsdebatten. Potentialen för det offentliga att bidra till förnyelse, samhällsomställning, men också för att kunna tillgodose medborgarens behov på ett resurseffektivt sätt, är och kommer alltjämt vara stor.

Kopplat till innovation inom offentlig sektor pågår i dag olika initiativ för att stärka förutsättningarna. Den statliga utredningen ”Att tänka nytt för att göra nytta- om perspektivskiften i offentlig verksamhet”¹ identifierar olika viktiga områden för utveckling såsom att offentliga aktörer än mer ska utgå från behov hos medborgarna, ett ökat fokus på att kunna hantera komplexitet och samverka över politikområden, en styrning som inte i lika hög grad baseras på kontroll, utveckling av idéhanteringssystem och ledare som kan leda i förändring och i innovation.

Ett annat tecken på att innovation i offentlig sektor identifieras som än viktigare är att SKL och VINNOVA i januari 2015 fördjupade samarbetet genom en avsiktsförklaring för de närmaste tre åren. Tanken är att gemensamt erbjuda stöd till kommuner, landsting och regionala aktörer kopplat till att utveckla ledarskap och organisatoriska förutsättningar för innovation. Samarbetet ska även stimulera till utveckling av smarta välfärdstjänster med stöd av ny teknik.

Idag pågår bland annat olika satsningar för att öka innovationsförutsättningarna inom hälso- och sjukvården. VINNOVA har bland annat haft regeringens uppdrag att bidra till satsningar kring innovationsslussar och testbäddar inom hälso- och sjukvården i hela landet. Tanken är att detta ska leda till nya utvecklade produkter och tjänster, en förbättrad hälso- och sjukvård samt mera

¹ SoU 2013:40

attraktiva arbetsmiljöer genom att personalen erbjuds alternativa karriärvägar och även möjligheter att påverka den egna arbetssituationen. VINNOVA har även genomfört andra satsningar kring innovation i offentlig verksamhet. Ett exempel är utlysningen FRÖN som har syftet att stimulera till innovationslust i den offentliga sektorn.

Nära kopplat till innovation inom offentligheten är begrepp som social innovation vilket handlar om innovationer som löser samhällsproblem på nya sätt. Ofta handlar det även om att involvera användare/medborgare på olika sätt i detta och att innovationen på något sätt kan bidra till samhällsnytta och samhällsekonomiska vinster. VINNOVA definierar bland annat social innovation som nya tjänster, varor, metoder och arbetssätt som bidrar till ett inkluderande och välmående samhälle.² Företag, ofta drivna av samhällsentreprenörer, kan till exempel kombinera ett visst vinstintresse med att göra en samhällsinsats.

3.1.2 Innovation uppstår ofta i ett samspel mellan olika perspektiv

Innovation uppstår ofta i samspel mellan olika perspektiv och i möten mellan olika aktörer. Det finns därför både olika begrepp som beskriver detta men också initiativ som bidrar till ett ökat fokus på just samspelet och samverkan kring innovation. Öppen innovation är ett begrepp inom innovationsområdet som alltmer används för att beskriva nödvändigheten av att företag allt mer öppnar upp sina innovationsprocesser för att kunna använda också extern kunskap i utvecklandet av innovationsförmågan. Sättet som företag "öppnar upp" kan till exempel handla om att söka efter nya produkter och tjänster hos mindre nystartade företag eller att ha en mycket tätare dialog med slutkunder, underleverantörer eller konkurrenter. Grundtanken kring öppen innovation handlar om att både använda de idéer som finns inom företagets ramar och utanför. Detta blir framförallt relevant i globalt konkurrensutsatta branscher och sektorer såsom t ex telekom men har ökat i relevans även för andra branscher.³ Öppen innovation har börjat användas som begrepp kopplat även till offentliga aktörer utifrån vikten av att ta till sig kunskap och idéer från omvärlden.

Andra begrepp och samverkansformer som har visat sig vara viktigt för innovationsförmågan är att företag är lokaliserade i kluster. Företag som är en del av ett kluster är mer innovativa. Kluster ökar förutsättningarna för att företag ska hitta kompetent personal. Krävande kunder i närmiljön bidrar till att nya lösningar skapas. Dessutom finns i kluster relaterade och stödjande företag som på olika sätt bidrar till utvecklingen (Exempelvis KIBS Knowledge intensive Business Services). Kostnaderna för företag att omvandla idéer till nya produkter och tjänster är mindre för företag i ett kluster än för företag utanför kluster.

Kluster kan bidra till innovation bland annat genom att samlokaliseringen för med sig korta kommunikationsvägar, snabba informationsflöden och kontinuerliga utbyten av idéer, innovationer och kompetens. Inom ramen för olika klusterinitiativ bedrivs även ett gemensamt arbete för innovation. Detta kan handla om samarbete kring olika delar av en innovationsprocess, allt från idégenerering till testning och demonstration av nya lösningar. Idag – och parallellt med klusterbegreppet – talas det även om olika typer av innovationsplattformar, som kan handla om mötesplatser och innovationsarbete i samverkan mellan olika branscher/sektorer såsom t ex hälsa och IT. Kopplat till hållbar stadsutveckling och nybyggnationer av områden skapas till exempel nya samverkansformer för att utveckla nya lösningar kopplat till hållbarhet (ekonomisk, miljömässig och social hållbarhet). I Stockholm finns till exempel OpenLab som är ett forsknings- och utbildningssamarbete där studenter och forskare från Karolinska Institutet, KTH, Stockholms Universitet, Södertörns Högskola tar sig an utmaningar som Stockholms stad, landstinget och Länsstyrelsen står inför kopplat till samhällsutmaningar. Målet är att ta fram nya lösningar genom tvärdisciplinär samverkan.

² VINNOVA Information VI 2015:04 Social Innovation

³ Begreppet Open Innovation kommer främst från studier av företags innovationsprocesser och lanserades av Henry Chesbrough

Vikten av att stärka ledarskapet kring innovation är ett annat fenomen som blivit allt mer tydligt. Nya tjänster har inrättats både i privat och offentlig verksamhet kopplat till innovationsledarskap. Kunskap har utvecklats kring vad ett ledarskap för innovation kräver. En ny standard för innovationsledning introducerades bland annat nyligen av SIS, Swedish Standards Institute. Tanken är ett mer strukturerat ledningssystem för innovation i verksamheter. Ledningssystemet innehåller bland annat ledarskapsfrågor och vikten av att involvera den högsta ledningen, att arbeta fram ledningsprocesser för innovation, att förstå och använda innovationsledningsmetoder, att skapa en kultur för innovation osv.

3.2 Strategier och handlingsplaner

Internationellt sätts allt större fokus vid innovation genom OECD:s Innovationsstrategi och inom EU och strategin för Europa 2020. Inom denna strategi ses innovation som ytterst viktigt för att öka den europeiska konkurrenskraften. Inom strategin lyfts vikten av att arbeta med en smart, uthållig och inkluderande tillväxt. För att nå en mer smart tillväxt lyfter strategin vikten av att den europeiska ekonomin blir ännu mer kunskaps- och innovationsbaserad. Detta betyder att kvaliteten på utbildningen, forskningsresultat, innovation och kunskapsöverföring samt användandet av IT och kommunikationsteknologier måste stärkas. Andra viktiga områden handlar om att stärka den europeiska inre marknaden kopplat till tjänster. Även kopplat till EU 2020 talas om att forsknings och innovationsresurser bör fokuseras mot s k samhällsutmaningar såsom klimatförändringar, energi och resurseffektivitet, hälsa och demografiska förändringar. Inom strategin finns vidare ett antal "flaggskeppsprojekt" med särskilda fokusområden såsom "A digital agenda" för Europa. Inom ramen för EUs strukturfonder och den regionala fonden är innovation ett viktigt område. Mellan 30-40 procent av strukturfondsmedlen i de kommande regionala programmen i Sverige kommer att satsas på innovationsinsatser för vilka de finns stora möjligheter för Nacka kommun att delta.

Ett begrepp som används kopplat till EU:s strategier med bäring på den regionala och lokala nivån är smart specialisering. Med smart specialisering åsyftas att företag, forskningscentra och universitet tillsammans identifierar en regions mest lovande specialisering. Inom EU-kommissionens förslag till framtida sammanhållningspolitik (2014-2020) utgör smart specialisering ett förhandsvillkor för ett av de tematiska mål som Sverige kan komma att investera i under nästa programperiod (FoU-mål). Genom att länka prioriterade verksamheter såsom exempelvis kluster, branscher eller kompetensområden till relaterade verksamheter lokalt, regionalt och internationellt ska smart specialisering bidra till en ökad effektivitet i användningen av offentliga medel för innovation och forskning.⁴

I Sveriges nationella innovationsstrategi talas om ett innovationsklimat som "ger bästa möjliga förutsättningar för individer, företag, offentlig verksamhet och civilsamhället att vara innovativa".

"Innovation handlar om nya eller bättre sätt att skapa värden för samhälle, företag och individer. Innovationer är nya lösningar som svarar mot behov och efterfrågan i vardagen och omvärlden. Värdet uppstår i nyttiggörandet och tillämpningen av en idé. Värdet som skapas kan ta många former – ekonomiska, sociala eller miljömässiga värden."⁵

I den nationella innovationsstrategin fastställs ett antal målsättningar som handlar om att skapa förutsättningar för företag i Sverige att växa genom att erbjuda innovativa lösningar på globala marknader och att företag arbetar systematiskt med att stärka sin innovationsförmåga. En förutsättning för detta är att Sveriges innovationsmiljöer är globalt attraktiva, att Sveriges regioner

⁴ Regionala innovationer- en introduktion till begrepp, praktik och politik

⁵ Den nationella innovationsstrategin, Näringsdepartementet

utvecklar sin innovationskraft utifrån sina unika förutsättningar och att strategier för innovation är förankrade i ett samlat regionalt ledarskap.

Innovationskraft Sthlm har sedan 2010 mobiliserat regionens aktörer i syfte att långsiktigt stärka Stockholmsregionens innovationsförmåga. Inom ramen för detta arbete har en regional innovationsstrategi tagits fram.⁶ Denna antogs 2012 och består av olika insatsområden såsom Forsknings- och innovationsstruktur, Innovationsupphandling, Kapitalförsörjning, Tvärvetenskap, Globalt attraktiv. Visionen är att Stockholm ska gå från dagens styrkeposition till att bli världens mest innovationsdrivna ekonomi år 2025. Ett antal mål är uppsatta för innovationsstrategin såsom att Stockholmsregionen ska uppfattas som mer attraktiv för studenter, forskare, experter, entreprenörer, investerare och internationella storföretag, samt att samverkan ska öka och resultatet från samarbeten förbättras genom bland annat bättre och utökade samarbeten mellan forskare, företag och politik/offentlig verksamhet. För varje insatsområde i strategin har handlingsprogram tagits fram. En rad aktörer i Stockholmsregionen har arbetat tillsammans för att konkretisera handlingsprogrammen och för att skapa förutsättningar för implementering av strategin.

Kommuner i Stockholmsområdet utvecklar innovationsstrategier för hela verksamheten. Stockholms stad är t ex i färd med att ta fram ett innovationsprogram. Andra exempel på kommuner i Sverige som har börjat ta initiativ inom området är Eskilstuna och Motala kommun.

3.3 Kommunal rådighet

Olika faktorer påverkar innovationsförutsättningar. Exempel på makrovillkor är till exempel regleringar, marknadsvillkor och normer som främjar innovation liksom skattesystem och infrastruktur. Regionala och lokala förutsättningar kan däremot handla om tillgång till fysisk och digital kommunikation, kompetent arbetskraft, tillgång till kapital och utbildnings- och forskningsresurser som kan vara relevanta för innovation. Förutom detta är det även viktigt med täthet och närhet, öppenhet och tolerans, det vill säga att det finns ett positivt klimat för förändring. Utifrån ett organisationsperspektiv är det viktigt hur företag och offentliga aktörer organiserar sitt innovationsarbete och hur organisationerna samverkar med andra.⁷

För en kommun kan således ett antal roller identifieras. Det kan handla om hur kommunen arbetar med kommunens egen organisation och hur möjligheterna till innovation kan förstärkas både utifrån ett internt arbete med även i samverkan med andra aktörer. Olika typer av innovationspartnerskap mellan kommun och andra aktörer som företag kan bidra till att stimulera fram innovativa och kommunalt behovsanpassade lösningar. Kopplat till samverkan med andra aktörer kan det handla om att tillsammans med akademi och företag utveckla nya lösningar kopplat till hållbara städer. Kommunen kan även ha en roll i att utveckla attraktiva och innovativa miljöer utifrån ett planeringsperspektiv⁸. I detta finns en rad aspekter som kan vara viktiga att ta hänsyn till såsom en täthet i stadsmiljöer som underlättar för överföring av kunskap och samarbete mellan forskare, företag och offentlighet. Attraktiva platser behövs där människor med olika kunskaper, erfarenheter och kreativa idéer lätt kan mötas. Det handlar här om allt från fysiska miljöer och arkitektoniska kvaliteter till att det bedrivs ett aktivt visionsarbete kring platsen.

Kommunerna kan även i kraft av sin upphandling bidra till att stimulera fram nya innovativa lösningar. Genom olika typer av innovationsupphandling har kommunen möjligheten att upphandla utifrån behov istället för att utgå från färdiga lösningar som finns på marknaden.

⁶ Strategin antogs av en ledningsgrupp bestående av de tre universiteten Karolinska Institutet, Kungliga Tekniska Högskolan och Stockholms Universitet samt Stockholms läns landsting, Stockholms stad, Kommunförbundet i Stockholms län, Stockholms handelskammare, Stockholm Business Region och Länsstyrelsen i Stockholm.

⁷ Den nationella innovationsstrategin, Working paper 2013:14 Innovationsklimatet i Sverige-indikatorer till den nationella innovationsstrategin 2013 Tillväxtanalys.

⁸ Ramböll bedriver exempelvis sådana partnerskap med Köpenhamns och Århus kommuner för att utveckla innovativa metoder för att utveckla "livable cities".

4. KAPITALFÖRSÖRJNING

För att nya företag skall kunna starta och utveckla sin verksamhet krävs det i de flesta fall kapital i någon form. Storleken på kapitalinsatsen och källan till kapitalet varierar dock stort mellan olika typer av företag. Det finns flera tänkbara finansieringskällor för företag: lån och krediter från banker eller andra kreditinstitut, externt ägarkapital från olika riskkapitalaktörer, affärsänglar, offentliga myndigheter (statliga eller regionala), leasing- och factoringföretag med mera. De olika finansieringskällorna delas ofta in i tre kategorier:⁹

1. Kapitaltillskott från ägare eller grundare ("interna" medel)
2. Extern skuldfinansiering ("externa" medel): t.ex. lån och krediter från banker eller offentliga aktörer
3. Externt ägarkapital ("externa" medel): t.ex. venture capital från investeringsfonder eller "informellt" venture capital från affärsänglar
4. Övrigt: t.ex. bidrag och projektmedel

I bilaga finns mer information om vad som kännetecknar de olika finansieringsformerna samt i vilken utsträckning företag använder dem.

4.1 Omvärldsfaktorer och trender

I den allmänna debatten tillskrivs de små och medelstora företagen en mycket stor betydelse för ekonomin i både Sverige och Europa. De utgör majoriteten av företagen: företag med 0-9 anställda ("mikroföretagen") utgör cirka 96 procent av alla företag i Sverige och då företag med 10-49 anställda ("småföretagen") läggs till utgör gruppen mer än 99 procent av alla företag. Till sammans står mikro- och småföretagen för cirka 65 procent av förädlingsvärde, omsättning och antal anställda i näringslivet i Sverige.¹⁰ Dessa företag fungerar bland annat som kanaler för kommersialisering av ny kunskap och teknik och som källor till nya växande företag. Konkurrenskraften och innovationsförmågan hos dessa företag beskrivs därför ofta som avgörande för framtida sysselsättning och för förnyelse av näringslivet.¹¹

Samtidigt som de små och medelstora företagens har en stor betydelse för ekonomin pekar studier, forskning och samhällsdebatt på att det finns en rad hinder för deras möjligheter att växa. Exempel på sådana hinder är tillgången till infrastruktur, tillgången till och kostnaden för kompetent arbetskraft, lagar och myndighetsregler, det allmänna näringslivsklimatet (inklusive skatteregler och skattesatser) samt tillgången till extern finansiering i form av lån, externt ägarkapital och garantier.¹² Just tillgången till extern finansiering beskrivs ofta utgöra ett särskilt stort problem för små företag i de tidiga faserna (unga, eller nystartade företag), då kommersiella banker och investerare upplever att det är mer riskfyllt att finansiera denna typ av företag än större och mer etablerade företag. Nedan redogörs kortfattat för några centrala omvärldsfaktorer och trender som diskuteras i den allmänna debatten och som påverkar företagens kapitalförsörjning. Redogörelsen avgränsas till att omfatta extern finansiering, i form av skuldfinansiering och ägarkapital i form av venture capital.

⁹ Söderblom (2012)

¹⁰ Tillväxtverket (2013b) *Tillväxtmöjligheter och tillväxthinder för svenska små och medelstora företag – Företagens villkor och verklighet 2011*

¹¹ Se t.ex. European Commission och European Investment Bank (2014) *Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period*, Regeringskansliet (2008) "Hjälp till små och medelstora företag betyder mycket för exporten" och VINNOVA (2013) "Innovativa små och medelstora företag"

¹² Se t.ex. European Commission och European Investment Bank (2014) och Tillväxtverket (2013b)

4.1.1 Omvärldsfaktorer och trender inom skuldfinansiering

Utmaningar för utlåning till unga företag

De två huvudsakliga faktorer som styr de kommersiella bankernas och kreditinstitutens kreditgivning till företag är bedömd *framtida återbetalningsförmåga* samt förekomsten av *säkerheter*. Unga företag med begränsad omsättning och litet kassaflöde kan dock ha svårt att leva upp till långgivarens krav på att amortera och betala ränta. Dessutom är avsaknad av säkerheter och/eller historik enligt litteraturen särskilt vanligt i unga företag i tidiga skeden. De kommersiella bankernas och kreditgivarnas utlåning styrs dessutom av såväl amerikanska som europeiska och nationella regelverk, som har kommit att skärpas i och med finanskrisen. De så kallade Baselreglerna har höjt kravet på bankernas kapitaltäckning, det vill säga den grad av eget kapital som bankerna måste ha i relation till sin totala utlåning. Trots finanskris och skärpta krav på bankerna ökar fortfarande utlåningen till företag i Sverige, men tillväxttakten i utlåningen minskar. Jämfört med utvecklingen i euroområdet, där utlåningen till företag minskar, är utvecklingen i Sverige således positiv.¹³

Förändringar i det offentliga främjandesystemet

Även det offentliga främjandesystemets låne- och krediterbjudanden är i förändring. I Sverige är Almi det offentliga huvudsakliga verktyg för att stärka de små och medelstora företagens tillgång till lån och krediter. I samband med finanskrisen fattade regeringen beslut om att öka Almis maximala andel i ett lån tillsammans med privata banker från 50 till 80 procent. Almi kan även finansiera hela beloppet för mikrolån och kan efter finanskrisen finansiera mikrolån upp till 250 000 kronor, jämfört med tidigare 100 000 kronor.¹⁴ Ett ytterligare exempel på systemets förändring är att Almi i januari 2015 lanserade ett nytt tillväxtlån för innovativa företag, som tagits fram tillsammans med Europeiska Investeringsfonden (EIF).¹⁵

Antalet bankkontor minskar utanför storstadsområdena

Alla kommuner i Sverige har tillgång till minst ett bankkontor, men Sverige har en låg bankkontorstäthet vid en jämförelse med andra europeiska länder. De flesta bankkontoren är lokaliserade i södra delen av Sverige och storstäderna, vilket följer hur befolkningen är fördelad i landet. Antalet bankkontor i Sverige har över en knapp tjuogoårsperiod (1993 till 2010) minskat från över 3000 till cirka 1800, motsvarande 40 procent. De delar av Sverige där antalet bankkontor har varit mest stabilt är i storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö. Det finns enligt Backman (2013) ett mönster där bankkontoren försvinner främst på landsbygden, det vill säga i kommuner där det redan i utgångsläget finns färre bankkontor per invånare.¹⁶

4.1.2 Omvärldsfaktorer och trender inom externt ägarkapital i form av venture capital

Nedan diskuteras omvärldsfaktorer och trender inom venture capital, mot bakgrund dels av att investeringar i form av venture capital riktar sig primärt till de små och unga företagen, dels av att venture capital röner ett stort politiskt intresse nationellt och flertalet satsningar planeras i Sverige framöver (mer om detta i nästa kapitel).

En nedåtgående trend för venture capital-investeringar

Venture capital-investeringar i tidiga och tillväxtfaser i Sverige visar en nedåtgående trend. Från toppnivån på cirka 4,8 miljarder investerade kronor år 2008 hade investeringsvolymen minskat

¹³ Finansinspektionen (2013) *Bankernas räntor och utlåning, 28 maj 2013 (KV1, 2013)*, http://www.fi.se/upload/43_Utredningar/20_Rapporter/2013/bru_kv1_2013.pdf

¹⁴ För att undvika oönskad konkurrens med de privata bankerna är räntan på lån från Almi högre än på den privata marknaden. OECD (2013) påpekar att det därför är rimligt att tro att entreprenörer som sökt finansiering från Almi har banklån som sitt förstahandsval. Därför är det också sannolikt att de vänt sig till banken först, men att banken avslagit låneansökan alternativt begärt medfinansiering från Almi.¹⁴ Samtidigt kan nämnas att Almi ställer lägre krav på personliga säkerheter än vad de privata bankerna gör, vilket innebär att många entreprenörer kan ha Almi som sitt förstahandsval.

¹⁵ Almi (2015) "1,2 mdr till innovativa företag", <http://www.almi.se/Aktuellt/12-mdr-till-innovativa-foretag/>

¹⁶ Backman, Mikaela (2013) *Nyförstagande och närheten till finansiellt kapital*, Entreprenörskapsforum

till cirka 1,9 miljarder kronor år 2012, en minskning på cirka 60 procent.¹⁷ Nya siffror från Tillväxtanalys visar dock att investeringsaktiviteten ökade något under år 2013, då investeringar motsvarande två miljarder kronor genomfördes.¹⁸

Den svenska marknaden är stor, i ett internationellt perspektiv

Samtidigt som investeringsaktiviteten alltså har minskat framstår venture capital-marknaden i Sverige som stark i ett internationellt perspektiv: utifrån andelen investeringar i procent av BNP mellan åren 2007-2012 ligger Sverige näst högst i Europa med drygt 0,05 procent av BNP. Genomsnittet för EU är drygt 0,03 procent. I ett internationellt perspektiv är det enbart i Israel, USA, Kanada och Ungern som det investeras mer venture capital, i relation till BNP.¹⁹

Det privata kapitalet minskar, medan det offentliga ökar

Vid uppdelning av privata och offentliga fonders investeringar visar statistiken på en kraftig minskning bland de privata investeringarna under perioden 2008 till 2013. Privata investeringar utgör fortfarande den största delen, men under samma period har offentliga investeringar nästan fördubblats och gapet mellan privata och offentliga fonders totala venture capital-investeringar har minskat.

Venture capital-investeringar i Sverige är starkt koncentrerade till storstadsregionerna

Ur ett geografiskt perspektiv är investeringarna i Sverige ojämnt fördelade över landet. Mer än en femtedel av de totala beloppen som i Sverige investeras i storstadsregionerna Stockholm, Västsverige och Sydsverige. Enbart i Stockholmsregionen investeras mer än hälften av de totala beloppen i Sverige. Även det informella venture capital som investeras av affärsänglar och privatpersoner bedöms uppvisa en liknande fördelning: hälften av detta kapital uppskattas investeras i Stockholm och cirka en fjärdedel i Göteborg och Malmö tillsammans.²⁰

4.2 Strategier och handlingsplaner

4.2.1 Den internationella nivån: trender i OECD-länderna

I ett internationellt perspektiv kan följande huvudsakliga trender observeras vad avser policyinsatser för kapitalförsörjning för små och medelstora företag:

- Ökad policyfokus på finansiering i sådd och tidiga faser
- Fortsatt stark fokus på utbudssidan
- Skifte från direkta till indirekta instrument²¹

Majoriteten OECD-länder har haft offentligt finansierade bidrags-, låne- och garantisystem på plats i många år och sedan finanskrisen har omfattningen ökat. Trenden såväl internationellt som i Sverige är ett starkt fokus på att öka utbudet av finansiering, medan insatser för att främja företagets efterfrågan²² är betydligt mindre vanliga. Satsningar på att öka utbudet av externt ägarkapital (riskkapital) ökar i omfattning och blir fler både internationellt och i Sverige, särskilt satsningar på saminvesteringsfonder och fond-i-fonder, upplägg som också syftar till att stimulera det privata kapitalets investeringsvilja. Olika former av skatteavdrag för privata investerare har också ökat något i omfattning och utbredning i vissa OECD-länder, vilket innebär ett visst

¹⁷ Tillväxtanalys (2013a) *Riskkapitalmarknaden i Sverige 2013*, Statistik 2013:07

¹⁸ Tillväxtanalys (2014) *Riskkapitalstatistik 2013: Venture Capital – Investeringar i svenska portföljbolag*, Statistik 2014:05

¹⁹ OECD (2013) "Venture capital investments as a percentage of GDP (US Dollars)", http://www.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/entrepreneurship-at-a-glance-2013/venture-capital-investments-as-a-percentage-of-gdp-us-dollars_entrepreneur_aag-2013-graph83-en

²⁰ Avdeitchikova (2008)

²¹ Wilson, K. och F. Silva (2013) "Policies for Seed and Early Stage Finance: Findings from the 2012 OECD Financing Questionnaire", *OECD Science, Technology and Industry Policy Papers*, No. 9

²² T.ex. insatser för att öka företagets kännedom om tillgängliga finansieringsmöjligheter och insatser för att göra företagen mer investeringsbara (öka deras "humankapitalförmågor")

skifte från direkta till indirekta policyinstrument för att främja företagens kapitalförsörjning. I tabellen nedan sammanställs utvecklingen i OECD-länderna de senaste fem åren.

4.2.2 EU-nivån: ett flertal initiativ, handlingsplaner och program

Kapitalförsörjning för små och medelstora företag har hög prioritet på EU-nivå. EU-kommissionen arbetar på flera olika sätt tillsammans med medlemsländerna och finansiella institutioner för att främja företagens tillgång till kapital. De huvudsakliga strategierna och handlingsplanerna på EU-nivå är:

- Action plan to improve access to finance for SMEs
- COSME-programmet²³ 2014-2020
- Programmet CIP²⁴ financial instruments 2007-2013
- Horizon 2020: InnovFin – EU Finance for Innovators

Redan under programperioden 2007–2013 uppmuntrade EU-kommissionen medlemsländerna att inom ramen för strukturfondsprogrammen istället för eller som komplement till bidrag (*grants*) använda återbetalningsbara ("revolverande") marknadskompletterande instrument såsom ägarkapital, kreditgarantier och lån. För programperioden 2014–2020 för EU:s strukturfonder uppmuntrar kommissionen medlemsländerna att öka satsningar på finansieringsinstrument, med motiveringen att de kombinerar offentliga och privata medel i syfte att nå uppsatta mål och dessutom kan medföra avkastning och kapitalet kan därmed användas flera gånger.²⁵ Kapitalförsörjning i form av externt ägarkapital (venture capital) har också en framträdande roll i de svenska strukturfondsprogrammen för perioden 2014-2020 (se vidare nedan).

4.2.3 Sverige: flera statliga bolag och stiftelser i ett svåröverskådligt system som vuxit fram under lång tid

I Sverige (2011) förvaltar offentliga riskfinansiärer, för såväl låne- och externt ägarkapitalverksamhet, cirka 17 miljarder kronor (exkl. regioner och universitetsnära riskkapitalbolag). Av dessa är cirka 10 miljarder kronor avsatta för investeringar i externt ägarkapital (exklusive Sjötte AP-fondens investeringar i ägarkapital). Flera statliga bolag och stiftelser har i uppdrag att förbättra tillgången till kapital för företag och systemet med olika statliga aktörer har vuxit fram under lång tid, som ett resultat av ett flertal separata utredningar och har kritiserats för bristande transparens och överlappande verksamheter. Den svenska staten har spelat en aktiv roll i att försöka stimulera en vital riskkapitalmarknad och att åtgärda "kapitalgapet" i tidiga skeden (Ds 1994:52, 1994; SOU 1981:95, 1981; SOU 1996:69) och statlig finansiering med ägarkapital har förekommit i olika skepnader sedan 1970-talet.²⁶

I betänkandet *Innovationer och företagande – Sveriges framtid* (SOU 2008:121) föreslogs åtgärder för att effektivisera statens insatser på kapitalförsörjningsområdet. Sedan dess har de statliga bolagen Innovationsbron AB och Almi Företagspartner AB slagits ihop i syfte att koncentrera statens insatser till skeden och segment där det finns ett tydligt behov av marknadskompletterande finansiering. Samtidigt har nya aktörer tillkommit i form av de statliga bolagen Inlandsinnovation AB och Fouriertransform AB och inom ramen för strukturfondsperioden 2007-2013 har Sverige för första gången använt strukturfondsmedel till riskkapitalinvesteringar i små och medelstora företag i tidiga skeden, genom en satsning på elva regionala saminvesteringsfonder. Bakom fonderna, som finansieras av nationella och regionala medfinansiärer, står Almi Invest,

²³ Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-Sized Enterprises

²⁴ Competitiveness and Innovation framework Programme

²⁵ Tillväxtverket (2015) *Förhandsbedömning för stöd till finansieringsinstrument inom den Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014-2020*, Rapport 0183

²⁶ Riksrevisionen (2014) och Tillväxtanalys (2010) *Staten och riskkapitalet, Delrapport 1: Metodbeskrivning och kunskapsöversikt*, Rapport 2010:01, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser: Östersund

Norrlandsfonden och Inlandsinnovation. I Stockholms programområde agerar Almi Invest Stockholm, som finansieras av Almi Företagspartner och Tillväxtverket.²⁷

Dessutom finns i det nya, nionde strukturfondsprogrammet som är nationellt, planer på ytterligare två riskkapitalfonder: en saminvesteringsfond för investeringar i företag inom Cleantech/miljöteknik samt en fond-i-fond som ska investera i nya venture capital-fonder, i syfte att främja den privata marknaden.²⁸ Den svenska staten och andra offentliga aktörer fortsätter därmed att spela en aktiv roll i att försöka stimulera riskkapitalmarknaden och att åtgärda "kapitalgapet" i tidiga skeden, med särskild tyngdpunkt på insatser som ökar *utbudet* av kapital.

4.2.4 Stockholm: kapitalförsörjning ett prioriterat område i tillväxtarbetet

Under hösten 2011 utarbetades prioriteringar i det regionala tillväxtarbetet i Stockholm som ett led i förberedelser inför programperioden för strukturfonderna 2014-2020. Utmaningarna i RUF 2010 utgjorde grunden för dessa prioriteringar. Dessa ska ha en tydlig och prioriterad roll i det regionala tillväxtarbetet och i den framtida sammanhållningspolitiken.²⁹ För att stärka Stockholmsregionens konkurrenskraft har fem områden identifierats som särskilt viktiga, som finns beskrivna i Stockholmsregionens handlingsprogram "Världens mest innovationsdrivna ekonomi" med sikte på år 2025 och i Stockholmsregionens innovationsstrategi. Ett av dessa områden är kapitalförsörjning och i handlingsprogrammet identifieras följande insatser:

- bevaka den nationella aktiviteten, eftersom ramarna för kapitalförsörjningen i stor utsträckning regleras på nationell nivå
- undersöka alternativ finansiering av en regional investeringsfond
- genomföra informationsinsatser riktade mot framförallt politiker – med kunskapsmaterial och seminarier där goda exempel från andra länder och potentialen i EU-reglementet lyfts fram inleda en dialog med industrin – det finns goda exempel på hur industrin tar ett regionalt ansvar genom att till exempel scouta små innovativa företag i regionen.

4.3 Kommunal rådighet

Enligt Kommunallagen kap. 2 § 8 får kommuner och landsting "genomföra åtgärder för att allmänt främja näringslivet i kommunen eller landstinget". Men, "individuellt inriktat stöd till enskilda näringsidkare får lämnas bara om det finns synnerliga skäl för det." Det är således svårt för en kommun att direkt stödja företag med finansiering, men kommunen kan ha en viktig roll i att *informera* företagen om tillgängliga finansieringsmöjligheter regionalt och nationellt och därigenom fungera som en intermediär, eller lots, mellan företagare och finansiering. Denna roll kan innebära ett flertal olika insatser: företagsbesök, företagarrträffar i grupp och god information på kommunens hemsida om olika källor till bidrag, lån och ägarkapitalfinansiering och vad som kännetecknar olika finansieringsformer.

Såsom framgick av genomgången av olika finansieringskällor är olika former av kapitaltillskott från grundare eller närstående den huvudsakliga finansieringskällan för de flesta företag. Detta innebär att åtgärder som kan stärka företagets egna kapital blir viktiga, med andra ord åtgärder som stärker företagsklimatet generellt i kommunen och därmed skapar förutsättningar för företagen att använda sina resurser på mest effektiva sätt.

²⁷ Riksrevisionen (2014) och Tillväxtanalys (2010)

²⁸ Tillväxtverket (2015) "Nationella regionalfondsprogrammet"

²⁹ Förslag till regionalt strukturfondsprogram för investeringar i tillväxt och sysselsättning i Stockholm 2014-2020

5. BESÖKSNÄRING

5.1 Omvärldsfaktorer och trender

5.1.1 Ökat resande i Sverige och i världen

Besöksnäringen – och mer specifikt turismnäringen – är en starkt växande näring. Medan Sveriges totala export ökat med 57 procent sedan år 2000 har turismens exportvärde under motsvarande period ökat med 160 procent. Sett till hela den svenska exporten har turismens andel ökat från 3,9 procent år 2000 till 6,4 procent under 2013.³⁰ Besöksnäringen är relativt sett sysselsättningsintensiv. Under 2013 var medeltalet sysselsatta med turism 173 000, en ökning med 32 procent sedan 2000.³¹

Ökade reala inkomster, fler betalda semesterdagar, förbättrad mobilitet och ökade utbildningsnivåer är faktorer som bidragit till en ökad efterfrågan inom besöksnäringen inom Sveriges gränser. Även ur ett globalt perspektiv har efterfrågan på resor och utlandssemestrar ökat vilket bland annat hänger ihop med en ökad medelinkomst, ökad befolkning samt ett ökat antal flygresor. I den internationella konkurrensen står sig Sverige relativt väl. I World Economic Forum Index placerar sig Sverige på en niondeplats.³² I mätningen Lyfts Sveriges styrkor inom miljö och hållbarhet, lagar och regler, en fungerande IT-infrastruktur och kvaliteten i vår naturomgivning.³³

5.1.2 Paketering, produktifiering och tematisering

Besöksnäringen är en högst trendkänslig bransch där såväl privata som offentliga aktörer behöver följa utvecklingen i omvärlden för att upprätthålla konkurrenskraften gentemot andra destinationer (såväl länder som andra orter). En framträdande trend som präglar besöksnäringen är att utforma teman och arbeta med paketering. Hur teman och paket utformas har kommit att förändras över åren men generellt har det kommit att bli mer fokus på att ta tillvara på destinationens/ortens unika värden, det kan handla en särpräglad omgivning, historia, närheten till skärgård och stad eller konst och kulturarv. Besökarna i Sverige utgörs till stor del av köpstarka grupper som söker en kombination av upplevelser. Valen av teman har därför ofta utformats utifrån tanken om en aktiv semester där besökarna kan uppleva kultur och sevärdheter i kombination med segling, cykling, fisketurer och vandring. Betoningen på paketering grundar sig på tanken om att erbjuda en kombination av upplevelser och att skapa ett erbjudande som utgår från en större kontext.

5.1.3 Hållbarhet

Hållbarhet är en av de tydligaste trenderna och kan innebära olika saker för besöksnäringen i olika länder, men har i Sverige kommit att i första hand handla om energianvändning, utsläpp och markanvändning. Andra exempel på hållbarhetsfokus är satsningar på minskad bilturism och hänsynsfull turism, vilka är två av målen som upprättats av boverket i "Vision för Sverige 2025".³⁴ Kollektivtrafiken når nu också ett stort antal av regionernas lokala besöksmål. Andelen semesterresor med kollektivtrafik till de större resmålen har mångdubblats.³⁵

5.1.4 Digitalisering och innovationer inom besöksnäringen

Digitaliseringen har en stor inverkan på besöksnäringen och yttrar sig främst genom att resebyråer förvinner och hotell eller flyg bokas via söktjänster på internet, vilket understryker vikten av att vara bokningsbar på internet för lokala besöksmål.³⁶ Digitalisering kan även tänkas vara grunden till att trenden med "sharing economy" har fått ett stort genomslag för besöksnäringen.

³⁰ Tillväxtverket, (2014). *Fakta om svensk turism*.

³¹ Ibid.

³² World Economic Forum, (2013). *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013*, 17.

³³ Blanke, J., Chiesa, T., (2013). *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013 – reducing barriers to economic growth and job creation*.

³⁴ Boverket. *Vision för Sverige 2025*. Hämtad (2015-03-24).

³⁵ Boverket. *Gynna besöksnäringen, vision för Sverige 2025*. Hämtad (2015-03-24).

³⁶ Visit Sweden, (2013). *Löpande omvärldsanalys*.

AirBnB och Coachsurfing är två exempel inom besöksnäringen på kraftig frammarsch. Medvetenheten om att allt fler lämnar omdömen på internet har även kommit att öka förståelsen för vikten av god service bland näringsidkare och bland aktörer som erbjuder fortbildning för aktörer inom besöksnäringen. Alltmer fokus läggs idag på hemsidesanalyser samt andra internetanalyser, vilket innefattar att analysera företagets aktiviteter på facebook, deras närvaro i övriga sociala medier samt vilken information som finns tillgänglig på hemsidan.

Andra områden som kommit att bli uppmärksammade inom besöksnäringen är det lokala värdskapet. Allt fler turistkontor har lagts ned vilket har föranlett ett behov av att sprida information på nya sätt. Behovet av att samverka och samarbeta och dela med sig av sina kunder har därför växt. Vidare har intresset för det svenska kulturarvet och matkulturen ökat vilket bidragit till att fler aktörer arbetar för att skapa paket och erbjudanden som tillmötesgår dessa önskemål.

5.2 Strategier och handlingsplaner

På EU-nivå återfinns främst EU-kommissionens *plan för turistnäringen* där näringen har utpekats ha hög prioritet och uttrycks spela en nyckelroll för ekonomin i Europa.³⁷ Ökad konkurrenskraft bland näringens företag samt hållbart och ansvarstagande resursanvändning ligger högt på agendan. Kommissionen har även upprättat en implementeringsplan som uppdateras kontinuerligt där insatser och omfattande turismrelaterade initiativ som skall implementeras tillkännages.³⁸ Förutom omfattande projektmedel som betalas ut till turismsatsningar inom strukturfonderna pågår även riktade EU-initiativ såsom *turism för seniorer*, *cykelturer*, *kulturturism* samt initiativ *för att öka besöksnäringens omsättning under lågsäsonger* (Calypso). Projekt som tilldelats strukturfondsfinansiering har framförallt varit relaterade till kvalitetsförbättringar, ökning av antalet rum respektive antalet gästnätter, produktutveckling och diversifiering.

I dagsläget finns ingen politiskt antagen nationell strategi i Sverige. Däremot finns näringens nationella strategi som tagits fram av Svensk Turism AB. **Nationell strategi för besöksnäringen** pekar ut vägval för att åstadkomma en så positiv utveckling som möjligt för besöksnäringen på medellång sikt (år 2015) och lång sikt (år 2020).³⁹ Strategin vilar på en vision om att Sverige år 2020 är ett av Europas mest attraktiva resmål med starka varumärken på nationell och destinationsnivå. Strategins tre fokusområden är Destinationsutveckling och teman, Offensiv marknadsföring och försäljning samt En samordnad besöksnäring. Enligt strategin utgörs en viktig utgångspunkt av att utveckla lokala strategier utifrån förutsättningar som finns på destinationen i kombination med övergripande och vedertagna principer och system, och att på så sätt skapa förutsättningar att attrahera besökare och skapa mer volym och nya affärer.⁴⁰

Den **nationella innovationsstrategin** syftar till att bidra med ett innovationsklimat som med sikte på år 2020 kan ge de bästa möjliga förutsättningarna för innovation i Sverige. Utveckling av innovationer inom besöksnäringen lyfts i strategin som ett sätt att bidra till mer attraktiva innovationsmiljöer i Sverige.⁴¹ Vikten av att innovationer och nya informationsteknologier lyfts även i EU:s politik för besöksnäringen och uttrycks vara ett område som kommer att utvecklas allt mer fram till 2020.⁴²

På den regionala nivån kan **Stockholmsstrategin 2020** lyftas fram. Målen inom denna strategi utgörs av att Stockholm ska vara ett besöksmål i världsklass och upplevas som säker, välkomnande och hållbar destination samt att antalet gästnätter och antalet anställda inom besöksnä-

³⁷ European Commission, (2010). *Communication from the Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of the regions.*

³⁸ European Commission, (2010). *Implementation rolling plan of tourism action framework.*

³⁹ Svensk Turism, (2010). *Nationell strategi för svensk besöksnäring – hållbar tillväxt för företag och destinationer.* s 7

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Regeringskansliet, (2012). *Den nationella innovationsstrategin.*

⁴² European Commission, (2010). *Communication from the Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of the regions.*

ringen skall öka med 50 procent, samt att det turistekonomiska inflödet ska öka med 80 procent. Huvudstrategierna innebär i korthet att öka tillgängligheten genom fler bäddar och fler direktförbindelser, få en gemensam målbild inom hela länet, öka den internationella marknadsföringen, skapa en ny finansieringsmodell och säkerställa ett gott värdskap.⁴³

Inom ramen för Stockholmsstrategin har även **Skärgårdsstrategin - destinationsutveckling av Stockholms skärgård för internationella marknader** (kallas vanligen enbart Skärgårdsstrategin) upprättats. Satsningen drivs i samarbete mellan 16 parter i skärgården och finansieras till hälften av Tillväxtverket.⁴⁴

5.3 Kommunal rådighet

I Sverige har en majoritet av kommunerna någon form av verksamhet riktad till turist- och besöksnäringen. Ofta är denna organiserad som en del av den kommunala förvaltningen, men det förekommer även olika former av mer fristående arrangemang i form av bolag, stiftelser eller föreningar. De aktiviteter som är vanligt förekommande inom kommunen gällande besöksnäringen handlar om information till turister och kommuninvånare, marknadsföring av kommunen/destinationen, försäljning och bokning inom och ibland utom kommunen, långsiktig utveckling av destinationen, deltagande i övergripande näringslivsutveckling samt produktutveckling/paketering. Eftersom det turistiska erbjudandet i regel är en sammansättning tjänster och produkter från såväl privata aktörer som stat och kommun har det offentliga många gånger en roll i samordningen av dessa produkter, samt i marknadsförings- och försäljningsleden.⁴⁵

Besöksnäringen är en näring som är beroende av god infrastruktur, väl fungerande service och enkel framkomlighet. Det är ofta av vikt att det finns ett utbud av olika aktiviteter, sevärdheter och förströelser för att uppfattas som en attraktiv destination. Kommunens interna och externa attraktivitet har en direkt koppling mellan dessa faktorer. Följaktligen innebär en större variation i serviceutbudet med fler tjänster av högre kvalitet och med längre öppettider/säsonger en ökad attraktivitet och för kommunen och den offentliga arenan kan insatser innebära ökade skatteintäkter och fler arbetstillfällen inom besöksnäringens område.

I det kommunala ansvaret ligger infrastruktur och basservice samt att sköta samordningen mellan olika aktörer. Att erbjuda synlighet för företag och aktörer på kommunens hemsida eller på särskilda portaler är ett annat sätt en kommun kan bidra. Vidare finns goda exempel på hur kommuner gått samman i avsiktsförklaringar för att utveckla besöksnäringen. Detta är ofta lyckosamt då arbetet med att stärka besöksnäringen inte sällan präglas av att en destinations gränser inte följer kommungränserna. Därmed har det visat sig framgångsrikt att samverka över kommungränserna i att marknadsföra destinationen.

Det behövs ökad kompetens inom besöksnäringen. Med anledning av att en stor del av de anställda inom besöksnäringen kommer direkt från gymnasiet kan ökad fokus läggas på att de för näringen aktuella gymnasieutbildningarna har ett relevant innehåll samt att de håller en god kvalitet. Detta för att säkerställa att goda förutsättningar finns för näringens fortsatta utveckling. Nedan följer exempel på de områden som kommunen kan hantera för att främja besöksnäringens utveckling och bidra till såväl intern som extern attraktivitet:

- Satsa på kollektivtrafik till besöksmål
- Identifiera områden för turism i översiktsplanen för att redan i planeringen ta hänsyn till besöksnäringen och dess möjligheter/behov
- Säkerställa att skyltningen är tillfredsställande

⁴³ Länsstyrelsen Stockholm, (2012). *Stockholmsstrategin 2020 – Så ska besöksnäringen öka med 50 procent.*

⁴⁴ Skärgårdsstrategin 2020. *Stockholms skärgård - året-runt-destination i världsklass.* Hämtad (2015-03-25).

⁴⁵ Svensk Turism AB, (2010). Nationell strategi för svensk besöksnäring.

- Bidra till att besöksnäringen och föreningslivet träffas, knyter kontakter med varandra, anordnar mötesplatser samt verka för fler evenemang
- Medverka med olika former av stöd till evenemangsarrangörer
- Medverka till och stärka satsningarna på entreprenörerna och deras utvecklingsmöjligheter/företagsutveckling
- Sprida en positiv syn till kommuninvånarna kring besöksnäringens betydelse för den lokala utvecklingen och sysselsättningen

5.4 Indikatorer för uppföljning

Det finns indikatorer som återkommande används för att mäta utvecklingen inom besöksnäringen. Det kan exempelvis utgöras av mätningar av:

- Ökat antal gästnätter
- Ökat antal besökare på lågsäsonger,
- Antal sysselsatta och omsättning i branschen hotell och restaurang, samt
- Mätning av antal produkter eller tjänster som utvecklats efter en strategisk satsning.

Utifrån såväl internationella som nationella trender avseende mål som fokuserar på kvalitetssystem och ökat antal utländska besökare kan även dessa teman utgöra goda indikatorer i utvecklingsarbetet. Indikatorer med inriktning mot att mäta kvalitén utifrån färdiga kvalitetssystem kan utgöras av exempelvis tillgänglighet (för funktionshindrade) samt ekologisk hållbarhet i verksamheten. Fler exempel på indikatorer som här kan nämnas är antal företag som finns bokningsbara online och antal företag som har informationsmaterial/hemsida på engelska och andra språk.

6. DIGITALISERING

6.1 Omvärldsfaktorer och trender

6.1.1 Näringslivets digitalisering

Digitaliseringen är samhällets mest omvälvande kraft. Digitaliseringen utgör idag fundamentet för en mycket stor andel av samhällets ekonomiska utveckling. Enbart IKT-sektorn i sig stod för 42 procent av produktivitetstillväxten i den svenska ekonomin under åren 2006-2013.⁴⁶ Produktivitetstillväxten som IKT-sektorn genererar är särskilt starkt knuten till Stockholm. Ingen kan idag säga hur viktig digitaliseringen är för samhällets ekonomiska utveckling. Det vi med säkerhet vet är att digitaliseringen utgör en radikal transformativ kraft för de allra flesta betydande näringar i Sverige och att den har ritat om spelplanen för Sveriges företag. Digitaliseringen möjliggör automatiseringen och robotiseringen. Den möjliggör för effektiviserande och kostnadssänkande operativa processer i företagen. Den möjliggör deltagande i globala värdekedjor och den möjliggör helt nya typer av affärsmodeller och kunderbjudanden.

Ett antal globala trender under de senaste åren har haft eller förväntas få särskilt stor påverkan på förutsättningarna för företagande:

- Stora data – stora datamängder analyseras och används för att fatta beslut
- Molntjänster – programvaruanvändning och lagring av data via internet för att tillgodose slutanvändarnas behov
- Sakernas internet – apparater, maskiner, fordon etc. kopplas upp mot internet som möjliggör övervakning och styrning av exempelvis en tvättmaskin, lastbil eller värmepump

Gemensamt för dessa trender är att utvecklingen går mycket fort. Varje år fördubblas antalet uppkopplade enheter.⁴⁷ De företag som lyckas anpassa sina verksamheter och affärsmodeller till dessa nya realiteter kommer också bli de företag som blir framgångsrika.

6.1.2 Digitaliseringen av det offentliga

På samma sätt som digitaliseringen går igenom alla former av företagsutveckling in i själva kärnverksamheterna för företagen, utgör digitaliseringen också en viktig motor för förändringen av det offentliga Sverige. Digitaliseringen öppnar upp möjligheter för att ta nya grepp kring stora samhällsutmaningar inom ett flertal områden såsom hälsa, utbildning och miljö.⁴⁸ Med utgångspunkt i den digitala utvecklingen som en betydande samhällsförändring är det möjligt att urskilja ett antal betydande trender som präglar digitaliseringsområdet med särskilt relevans för den kommunala nivån. Nedan listas dessa huvudsakliga trender.

- Ökat behov av digital kompetens i såväl privatlivet som i arbetslivet
- Krav på ökad överföringshastighet för att möjliggöra hanteringen av större mängder data – Bredband som en förutsättning för samhällsutvecklingen
- E-förvaltning och öppna data blir allt större del av den offentliga verksamheten (modernisera och effektivisera den offentliga sektorn)
- Digitaliserade välfärdstjänster blir allt mer utbredda
- Digitalisering ur ett jämställdhetsperspektiv

Digital kompetens lyfts fram som en förutsättning för att alla ska kunna ta del av de möjligheter som digitaliseringen erbjuder. Behovet av att ha tillgång till, och kunna använda sig av, digitala verktyg och tekniker är stort och ökar för varje år i takt med att allt större delar av arbetslivet, samhällslivet och privatlivet digitaliseras. Behovet av *kompetensutveckling* varierar till innehåll och omfattning, men finns i alla delar av samhället och inom alla kompetensnivåer.⁴⁹ I takt med digitaliseringens framfart har det även blivit mer fokus på det *digitala utanförskapet* som för-

⁴⁶ Tillväxtanalys (2015), *Rapport 2014: 13 - Digitaliseringens bidrag till tillväxt och konkurrenskraft i Sverige*.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Stiftelsen för internetinfrastruktur (2014).

⁴⁹ Regeringskansliet (2011) *It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige*.

stärks.⁵⁰ För att motverka det digitala utanförskapet och stärka den digitala kompetensen i Sverige genomförs bland annat insatser som syftar till att öka tillgänglighet och användbarhet när det gäller offentliga e-tjänster. *Utbildningssystemet* lyfts här fram som det främsta verktyget för att rusta individer med digitala kunskaper och färdigheter. Under de senaste åren har skolans styrdokument setts över och förändrats för att ge förutsättningar för bättre digital kompetens hos lärare, elever och studenter.⁵¹

En väl utbyggd IT-infrastruktur med hög överföringskapacitet krävs för att ge likvärdiga förutsättningar för företagande, samhälle och individer i olika delar av landet. Användandet av bredband och internet är så omfattande att denna typ av infrastruktur är lika nödvändig för samhällets utveckling som hamnar, järnväg och vägar.⁵² I ett alltmer digitaliserat samhälle ställs även ökade krav på att kunna lagra och hantera stora datamängder, så kallad big data. De växande datamängderna gör bland annat att efterfrågan på bredband med hög överföringskapacitet är stark.⁵³ Att öka tillgången till hög överföringskapacitet har kommit att hamna alltmer i fokus för att säkra att svenska företag kan stå sig i konkurrens med företag i resten av världen.⁵⁴ Att utveckla och bygga ut bredbandsnätet är en högt prioriterad fråga i stora delar av landet. Post- och Telestyrelsens årliga bredbandskartläggning visar att bredbandsutbyggnaden fortsätter.⁵⁵ Rambölls uppföljning av arbetet med att ta fram och genomföra regionala digitala agendor visar att infrastruktur är ett av de vanligaste sakområdena som lyfts fram i de regionala digitala agendorna.⁵⁶

Arbetet med att modernisera och effektivisera den offentliga sektorn för att ge bättre service åt medborgarna via digitala lösningar framhålls av regeringen som en prioriterad del av digitaliseringsarbetet. En ökad samordning utgör en av de stora utvecklingspotentialerna när det handlar om e-förvaltning. Regeringen har beslutat att förstärka styrningen och samordningen av IT-användningen i statsförvaltningen. Under perioden 2015-2018 kommer 45 miljoner kronor att satsas årligen på innovativa och samverkande digitala lösningar. Ett antal statliga myndigheter får i uppdrag att vara utvecklingsmyndigheter och genomlysna utpekade områden ur ett digitaliseringsperspektiv. Bland annat ska följande områden prioriteras under 2015: *Digitala lösningar för ökat bostadsbyggande, bättre utnyttjande av miljöinformation speciellt geografisk miljöinformation, förenklat företagande samt en mer ändamålsenlig informationshantering i vården som underlättar personalens arbete samt förenklar situationen för patienten.* Dessutom ska IT-drift och datorhallar, användning av IT-konsulter genomlysas för att identifiera effektiviseringsmöjligheter.⁵⁷

Digitaliseringen innebär även högre krav på att offentliga aktörer ska öppna upp och möjliggöra för andra att använda data. Användning av öppna data och användning av sociala medier ökar möjligheterna till allmänhetens insyn och delaktighet. Regeringen har för avsikt att under perioden 2015-2018 prioritera insatser som syftar till att göra det lättare att hitta och använda öppna data och statliga tjänster som kan användas av andra system så att innovation kan stödjas.⁵⁸

Med en åldrande befolkning ställs stora krav på välfärdssystemen, där digitaliseringen kan utgöra ett verktyg för att hantera både dagens och morgondagens utmaningar. Under de senaste åren har kommuner och landsting fokuserat en stor del av digitaliseringsarbetet till e-hälsa. Arbetet

⁵⁰ Digital delaktighet för personer i digitalt utanförskap.

⁵¹ "It i skolan" <http://www.skolverket.se/skolutveckling/resurser-for-larande/itiskolan>

⁵² Regeringskansliet (2011) It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige.

⁵³ Regeringskansliet (2011) It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige.

⁵⁴ The Swedish Big Data Analytics Network (2012). *Big data Analytics. A research and Innovation Agenda for Sweden.*

⁵⁵ Post- och Telestyrelsen (2014) PTS Bredbandskartläggning 2013 – en geografisk översikt av bredbandstillgången i Sverige.

⁵⁶ Ramböll (2014) Nulägesanalys 2 Regionala digitala agendor. s 3f

⁵⁷ "Budget för informationssamhället" <http://www.regeringen.se/sb/d/2373/a/16433>

⁵⁸ "E-förvaltning" <http://www.regeringen.se/sb/d/12960>

koncentreras i mångt och mycket på att leverera nyttoeffekter av olika e-tjänster inom vård- och omsorg, leverera fler personliga e-tjänster för alla invånare, en kraftsamling för samordning och utveckling av e-hälsa i kommunal hälso- och sjukvård och socialtjänst samt ökat samspel med närliggande nationella och internationella reformprocesser och initiativ.⁵⁹

Inom området IT och jämställdhet finns mycket kvar att göra. En av utmaningarna handlar om att engagera fler kvinnor i it-relaterade utbildningar och yrken. Det råder idag en sned könsfördelning bland såväl yrkesverksamma i IT-branschen som inom IT-utbildningar vid universitet och högskolor.

6.2 Strategier och handlingsplaner

Våren 2010 presenterade EU-kommissionen en **Digital Agenda för Europa**, som ett av sju huvudinitiativ i EU:s övergripande strategi för tillväxt EU2020.⁶⁰ Den europeiska agendans övergripande mål är att utveckla en digital inre marknad i syfte att skapa en smart, hållbar och inkluderande tillväxt i Europa. Agendan innehåller ett hundratal åtgärdsförslag och bland dessa finns såväl nya rättsakter som mer stödande policyinitiativ.⁶¹ Agendans förslag är uppdelade i sju prioriterade områden som utgörs av olika aspekter av digitalisering.⁶²

It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige antogs av regeringen hösten 2011 och pekar ut en gemensam inriktning och ett övergripande mål för svensk IT-politik. Enligt agendan ska Sverige vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Med utgångspunkt i IT-användaren lyfter agendan fram behov av insatser inom följande fyra strategiska områden: lätt och säkert att använda, tjänster som skapar nytta, infrastruktur samt IT:s roll för samhällsutvecklingen. Sammanlagt 22 underområden, som till exempel digitalt innanförskap, offentlig förvaltning, bredband samt forskning och innovation, representerar de sakfrågor som svensk IT-politik kommer att fokusera på.⁶³ Den digitala agendan för Sverige ställer sig även bakom det mål som angavs redan 2009 i regeringens **Bredbandsstrategi för Sverige**.⁶⁴

Med utgångspunkt i de strategiska områden som formulerats i den digitala agendan för Sverige har strategier inom olika politikområden utarbetats. E-förvaltningsstrategin **Med medborgaren i centrum – för en digitalt samverkande statsförvaltning** syftar till att skapa en enkel, öppen och effektiv statsförvaltning som utgår från medborgarnas, företagens och organisationernas behov. Strategin innehåller delmål kring en ökad samverkan inom offentlig sektor och med privat sektor, öppna data och en effektivare förvaltning.⁶⁵ Sveriges kommuner och landstings **Strategi för eSamhället** har tagits fram för att stödja utvecklingen av e-förvaltning inom kommunal sektor. Strategin, som antogs år 2011, pekar ut tre övergripande mål för kommunal sektors utveckling av e-förvaltning som bidrag till e-samhället: enklare vardag för privatpersoner och företag, smartare och öppnare förvaltning stödjer innovation och delaktighet samt högre kvalitet och effektivitet i verksamheten.⁶⁶

Redan 2010 antogs **Nationell eHälsa – strategin för tillgänglig och säker information inom vård och omsorg** som handlar om hur framtidens vård och omsorg som helhet ska fungera och förbättras med hjälp av e-tjänster.⁶⁷ Under 2014 påbörjades även arbetet med att formulera en **Nationell strategi för skolans digitalisering**. De prioriterade områdena inom

⁵⁹ "eHälsa i Sverige" <http://www.nationellehalsa.se/>

⁶⁰ Europa 2020 – En strategi för smart och hållbar tillväxt för alla, KOM(2010) 2020

⁶¹ Europeiska kommissionen (2010) *Digital Agenda för Europa*. s 3

⁶² En pulserande digital inre marknad, Interoperabilitet och standardisering, Tillit och säkerhet, Snabb och ultrasnabb internettillgång, Forskning och innovation, Främjande av digital kompetens, digitala färdigheter och digital integration, samt Vinster för EU-samhället som möjliggörs av it

⁶³ Regeringskansliet (2011) *It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige*. s 15f

⁶⁴ Regeringskansliet (2011) *Bredbandsstrategi för Sverige*.

⁶⁵ Regeringskansliet (2012) *Med medborgaren i centrum - regeringens strategi för en digitalt samverkande statsförvaltning*. s 7

⁶⁶ Sveriges Kommuner och Landsting (2011) *Strategi för eSamhället*.s 7f

⁶⁷ Regeringskansliet (2010) *Nationell eHälsa – strategin för tillgänglig och säker information inom vård och omsor*. s 5

denna strategi är: elevernas lärande, ledning och styrning, infrastruktur, likvärdighet och resurser samt professionens praktik och kompetens.⁶⁸

Länsstyrelsen Stockholm har ställt sig bakom den digitala agendan för Sverige och ingått ett regionalt signatärskap som innebär att Länsstyrelsen ska verka för att ta fram en regional digital agenda. Bland annat Kommunförbundet i Stockholms Län och IT-forum, en sammanslutning av länets kommuner, Stockholms läns landsting deltar i arbetet. I dagsläget fungerar agendan mer som ett övergripande dokument och mindre som en handlingsplan. Stockholms digitala agenda har dock tagit fasta på ett antal områden som kommer att vara i fokus framöver, vilka utgörs av digitalisering kopplat till bland annat transport och samhällsbyggnad, interoperabilitet, innovation (med koppling till innovationsstrategin) samt öppna data.

6.3 Kommunal rådighet

Av *IT i människans tjänst – en digital agenda för Sverige* framgår att de offentliga aktörerna har ett ansvar för att skapa goda förutsättningar för utveckling av nya tjänster och etablering av infrastruktur. Det offentliga svarar för att utveckla, effektivisera och göra den egna förvaltningen mer tillgänglig med hjälp av IT. I agendan framhålls dessutom att kommuner har ett särskilt ansvar för att vara förebilder och pådrivande i arbetet med att alla ska kunna använda IT. Då Sveriges kommuner har olika förutsättningar vad gäller ekonomiska medel och kompetens har det föreskrivits att digitaliseringsarbetet ställer krav på nya former av samarbete med fler och nya aktörer på området liksom lokala, nationella och internationella aktörer. En stor del av detta handlar enligt den digitala agendan om att stimulera innovativt tänkande och utveckling av nya metoder och arbetssätt.⁶⁹ Under 2015 inleds en dialog med SKL om hur digital samverkan mellan kommun och landsting kan förbättras och förenklas.⁷⁰

Kommunen har möjlighet att göra insatser inom de flesta av de 22 sakområden som pekas ut som prioriterade i Digital agenda för Sverige. Kommunen ansvarar, som huvudmän för grundskolor och gymnasieskolor, för att elever ges möjlighet att utveckla sin digitala kompetens. Ett sätt att stärka den digitala kompetensen hos skolans personal är att utnyttja IT som en plattform vid kompetensutveckling.⁷¹ Kommuner har tillsammans med landsting ett stort ansvar för att stärka digitaliseringen inom hälso- och sjukvård samt socialtjänsten. För kommunens del handlar det till exempel om att säkerställa att vårdpersonal har tillgång till välfungerande och samverkande elektroniska stödsystem.⁷²

Det arbete som kommunen kan göra för att främja och stödja digitaliseringen av näringslivet bör utgå från näringslivets specifika utmaningar och behov. Insatser för att främja digitaliseringen bland företagen kan exempelvis handla om att erbjuda attraktiva och användarvänliga e-tjänster för företagen, erbjuda stöd-, informations- och marknadsföringsinsatser kopplat till kompetensförsörjning, exempelvis kring rekrytering av IT-specialister, samt säkerställa en välfungerande digital infrastruktur.

⁶⁸ "Nationella strategi-bloggen" <http://nationellstrategi.skblogg.se/>

⁶⁹ Regeringskansliet (2011) *It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige*

⁷⁰ "Budget för informationssamhället" <http://www.regeringen.se/sb/d/2373/a/16433>

⁷¹ Regeringskansliet (2011) *It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige*. s 34

⁷² Regeringskansliet (2011) *It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige*. s 30

7. JÄMSTÄLLDHET OCH INTEGRATION

7.1 Omvärldsfaktorer och trender

Jämställdhet mellan kvinnor och män är ett av EU:s värden och ingår i Lissabonfördraget som ett av gemenskapens grundläggande mål. Jämställdhet finns också med i EU:s stadga om grundläggande rättigheter som är en del av fördraget. Det strategiska jämställdhetsarbetet inom EU utgår från femåriga handlingsprogram som kommissionen upprättar. I nuvarande *Strategi för jämställdhet mellan kvinnor och män 2010-2015* betonas jämställdhetens bidrag till ekonomisk tillväxt och hållbar utveckling.⁷³ Därmed har strategin en tydlig koppling till EU:s tillväxtstrategi *Europa 2020*, som bland annat anger att 75 procent av européerna ska vara i arbete år 2020. För att målet ska kunna nås krävs ett medvetet jämställdhetsarbete så att kvinnors sysselsättningsnivå höjs.

Jämställdhetsperspektivet återfinns även inom de regionala strukturfondsprogrammen. Jämställdhet är ett av tre horisontella kriterier i *Europeiska regionalfonden* (ERUF), vilket innebär att alla projektansökningar bedöms utifrån hur väl jämställdhet integreras i projektets planering, genomförande och uppföljning.⁷⁴ I Sverige utgör ERUF utvecklingsinvesteringar som uppgår till 8 miljarder sek. *Europeiska socialfonden* (ESF), som används för att förstärka och utveckla den nationella arbetsmarknadspolitiken, ska enligt Europaparlamentets och rådets förordning bidra till lika villkor för kvinnor och män på arbetsmarknaden. Jämfört med föregående programperiod har EU-kommissionen skärpt kraven på jämställdhet i regelverket för programperioden 2014-2020. Från att tidigare ha varit ett bör-krav är det nu ett skall-krav att inkludera jämställdhetsperspektiv i samtliga program och insatser. Detta leder även till skärpta krav beträffande jämställdhet för ESF-programmet i Sverige.⁷⁵

7.2 Strategier och handlingsplaner

Det övergripande målet för den nationella jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Utifrån detta arbetar regeringen med fyra delmål som handlar om:

- jämn fördelning av makt och inflytande
- ekonomisk jämställdhet
- jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet
- att mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Jämställdheten i Sverige har tagit avgörande steg framåt, men utvecklingen går relativt långsamt i flera avseenden. Sverige går till exempel mot ett jämnare uttag av föräldrapenning, men kvinnor tar fortfarande ut merparten av dagarna med föräldrapenning. Även skillnaden mellan kvinnors och mäns tid i obetalt arbete minskar, men beror främst på att kvinnors obetalda tid minskar. Under de senaste decennierna har Sverige tagit små steg mot en mindre könssegregerad arbetsmarknad. Löneskillnaderna mellan kvinnor och män är nästan oförändrade jämfört med för 20 år sedan.⁷⁶ När det gäller företagande drivs de flesta företag fortfarande av män. År 2013 var 18 procent av de verksamma företagarna kvinnor, och resten män. Män och kvinnor är dessutom verksamma i olika branscher, vilket innebär att samtliga branscher utom tre domineras av män.⁷⁷

⁷³ Europeiska kommissionen (2010) *Strategi för jämställdhet mellan kvinnor och män 2010-2015*. s 3

⁷⁴ "Horisontella kriterier"

<http://eu.tillvaxtverket.se/planera/grundlaggandeforutsattningar/kriteriersomprojektetskauppfylla/horisontellakriterier.4.7fbf624914b100155a66336b.html>

⁷⁵ "Obligatoriskt med jämställdhet i nya ESF-programmet " <http://www.jamstall.nu/obligatoriskt-med-jamstallhet-i-nya-esf-programmet-1461/>

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ "Sju av tio företagare är män" http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Artiklar/Sju-av-tio-foretagare-ar-man

Förutom att EU:s fonder (se ovan) har stor påverkan nationellt finns även andra insatser där jämställdhet utgör ett centralt perspektiv. Med utgångspunkt i de jämställdhetspolitiska målen har regeringen antagit en rad strategier och handlingsplaner med särskilt fokus på jämställdhet inom det tillväxtpolitiska området. För att säkerställa att den regionala nivån tillvaratar jämställdhetsperspektivet i tillväxtarbetet har regeringen även beslutat om *Handlingsplan för en jämställd regional tillväxt 2012-2014*, där regionalt tillväxtansvariga aktörer har haft ansvaret att arbeta fram handlingsplaner med stöd av Tillväxtverket. Inom ramen för sitt uppdrag att stödja regionala aktörer har Tillväxtverket tagit fram *Riktlinjer för handlingsplan om jämställd regional tillväxt*. Dessutom pågår just nu ett arbete med att ta fram en nationell strategi för att kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att ta del av det företagsfrämjande systemet. Även detta arbete leds av Tillväxtverket och kan ses som en fortsättning på det nationella programmet Främja kvinnors företagande som avslutas 2014/2015 och som bland annat bidragit till att uppmärksamma kvinnors och mäns olika förutsättningar att ta del av det offentligt finansierade företagsfrämjande systemets erbjudande.

Jämställdhetsområdet präglas utöver ovan nämnda strategier som har direkt påverkan på tillväxtarbetet av ett stort fokus på jämställdhetsintegrering. Regeringen har bland annat tagit fram *Strategi för arbetet med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet* för perioden 2012-2015. Målet är att regeringen ska ha bästa möjliga förutsättningar för att jämställdhet ska genomsyra regeringens politik. Strategin omfattar alla beslutsprocesser men pekar särskilt ut ett antal centrala och därmed mer prioriterade processer.⁷⁸ Att arbeta med jämställdhetsintegrering innebär att ett jämställdhetsperspektiv ska genomsyra all verksamhet.

Jämställdhetsintegreringen utgår från insikten att jämställdhet skapas där resurser fördelas och beslut fattas. Därför måste jämställdhetsperspektivet integreras i det ordinarie arbetet och i alla beslutsprocesser av de aktörer som normalt sett deltar i beslutsfattandet.⁷⁹ Idag är jämställdhetsintegrering den huvudsakliga strategin som används för att uppnå jämställdhet i Sverige.⁸⁰

7.2.1 Regionalt pågår jämställdhetsinsatser inom flera områden

Som nämndes i tidigare avsnitt har EU:s fonder stor påverkan på inriktningen av insatser som sker, såväl nationellt som regionalt. Att jämställdhet utgör ett horisontellt kriterium i ERUF och ESF har påverkan regionalt och i förlängningen även för kommuner i länet. Utöver detta finns ett antal andra strategier regionalt. I enlighet med regeringens instruktion⁸¹ tog Länsstyrelsen Stockholm fram *Jämställd Tillväxt i Stockholms län*, som är en handlingsplan för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i det regionala tillväxtarbetet under perioden 2012-2014. Handlingsplanen har ett brett perspektiv på tillväxt och analyserar effekterna för kvinnor och män inom Stockholms läns prioriterade utmaningar: bostäder, infrastruktur, innovationskraft, arbetsmarknad och kompetensförsörjning, samt klimat och energi. Det övergripande målet är att länet ska vara en globalt ledande och attraktiv tillväxtregion med jämställda livsvillkor för kvinnor och män och en hållbar utveckling som bevarar goda levnadsförhållanden för kommande generationer.⁸²

Våren 2014 antogs *Stockholms läns strategi för jämställdhetsintegrering 2014-2018*. Strategin togs fram på regeringens uppdrag⁸³ och arbetades fram av Länsstyrelsen Stockholm i samverkan med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Stockholms läns landsting, Polismyndigheten, i

⁷⁸ Regeringskansliet (2012) *Strategi för arbetet med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet*. Bilaga till regeringsbeslut 2012-03-01, nr II:1, Dnr U2012/1388/JÅM. s 1f

⁷⁹ Statistiska centralbyrån (2014) *På tal om kvinnor och män LATHUND OM JÄM STÄLLDHET 2014*. s 3

⁸⁰ "Jämställdhetsintegrering" <http://www.regeringen.se/sb/d/3267>

⁸¹ Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende länsstyrelserna, punkt 29

⁸² "Jämställd tillväxt" <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/Sv/manniska-och-samhalle/jamstallldhet/Pages/jamstallld-tillvaxt.aspx>

⁸³ Regleringsbrev för budgetåret 2013 avseende länsstyrelserna, punkt 84.

samråd med kommuner och idéburen sektor. Tanken är att strategin ska utgöra en gemensam plattform för jämställdhetsintegrering för aktörer i Stockholms län.⁸⁴

Som ett led i fokuseringen på jämställdhetsintegrering har regeringen gett länsstyrelserna i uppdrag att verka för att den nationella jämställdhetspolitiken får genomslag i länen och länsstyrelsernas egen verksamhet.⁸⁵ Varje länsstyrelse har enligt regeringens instruktion tillsatt en särskilt sakkunnig i jämställdhet som arbetar med jämställdhetsuppdraget. Till exempel Länsstyrelsen i Stockholm arbetar med att utbilda alla nyanställda i jämställdhetsintegrering och mänskliga rättigheter. Vidare ges stöd till olika sakområden för jämställdhetsintegrering.⁸⁶

I Stockholms län har medvetenheten inom de offentliga verksamheterna om behovet och kunskapen om jämställdhetsintegrering ökat. De större myndigheterna, landsting och flera kommuner har ett pågående utvecklingsarbete och användningen av könsuppdelad statistik ökar i den löpande verksamhetsuppföljningen.⁸⁷

7.2.2 Näringslivsutvecklingen på kommunal nivå påverkas av den strategiska inriktningen på EU-, nationell- och regional nivå

Som nämnts i texten ovan finns ett antal centrala strategier och policys där jämställdhet utgör ett centralt perspektiv och som har påverkan på den kommunala näringslivsutvecklingen. Som ett inspel för hur detta skulle kunna yttra sig i praktiken kan inspiration hämtas från Länsstyrelsens framtagna Handlingsplan för Jämställd tillväxt. I den pekas ett antal områden ut med förslag på mål och aktiviteter som skulle kunna inspirera Nacka i framtida insatser. Nedan presenteras exempel hämtade ur handlingsplanen:

- **Innovationskraft:** Analyser visar att kvinnor och män finns inom olika branscher samt att resurser inom forskning främst läggs på områden som domineras av män och att kvinnor har svårare än män att få forskningsbidrag. Målsättningen är att jämställdhet ska vara en naturlig del av arbetet med Innovationskraft Stockholms olika handlingsprogram samt kommande strukturfondsarbete. Som aktiviteter anges att programmen ska jämställdhetsintegreras.
- **Företagande:** Analyser visar att 31 % av företagen i länet leds av kvinnor och 69% leds av män. Lägst företagandegrad har vissa grupper av utrikesfödda kvinnor. Dessutom är kunskapen om företagsstöd ojämnt fördelade mellan kvinnor och män. Målsättningen är att företagsstöd ska nå såväl utrikesfödda som inrikes födda kvinnor. Aktiviteter som föreslås är bland annat att samla kunskap om metoder för att nå utrikesfödda företagare, följa upp företagsstöd samt identifiera och synliggöra företagsfrämjare som arbetar strategiskt med jämställdhet.
- **Kompetensförsörjning:** Analyser visar att Stockholms län har en könssegregerad utbildnings- och arbetsmarknad. Endast 4 % män arbetar inom vård- och omsorg. Målsättningen är att öka andelen män på utbildningar inom vård- och omsorg- samt sjukvård på gymnasium, vuxenutbildning, yrkeshögskola och högskola. Tillsammans med aktörer inom området ska en handlingsplan tas fram.

Ett kraftfullt verktyg i arbetet med jämställdhet är att mäta jämställdhet, vilket i mångt och mycket handlar om att göra ordinarie uppföljningsstatistik könsfördelad. Flertalet kommuner i Stockholms län har arbetat relativt länge med att jämställdhetsintegrera sina verksamheter, vilket innebär att de även har arbetat med uppföljning. I sammanhanget kan Botkyrka kommun nämnas som ett gott exempel på en kommun i Stockholmsregionen som har jämställdhetsintegrerat sin verksamhetsuppföljning.

⁸⁴ Länsstyrelsen Stockholm (2014) *Jämställdhetsintegrering – strategi för Stockholms län 2014-2018*. Rapport 2014:5. s 7

⁸⁵ Förordning (2007:825) med länsstyrelseinstruktion, § 5

⁸⁶ "Länsstyrelsens jämställdhetsuppdrag" <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/Sv/manniska-och-samhalle/jamstalldhet/Pages/lansstyrelsens-jamstalldhetsuppdrag.aspx>

⁸⁷ Länsstyrelsen Stockholm (2014) *Jämställdhetsintegrering – strategi för Stockholms län 2014-2018*. Rapport 2014:5. s 3

7.3 Integration

7.3.1 Ökat antal asylsökande samt ökande invandring till Sverige

Idag råder en flyktingsituation i världen som är den allvarligaste sedan andra världskriget. Ungefär en promille av världens flyktingar söker asyl i Sverige varje år och under 2013 var Sverige det tredje största mottagarlandet av asylsökande i Europa (efter Tyskland och Frankrike). Totalt sökte fler än 54 000 personer från omkring 140 olika länder asyl i Sverige, en ökning med 24 procent jämfört med 2012.⁸⁸ Även invandringen till Sverige ökade med 12 procent under 2013 och ligger på den högsta nivån någonsin. Ökningen förklarades främst av att invandringen av medborgare från Syrien och Somalia ökade med drygt 13 000 personer jämför med 2012.⁸⁹

Med utgångspunkt i de möjligheter och utmaningar som den ökade invandringen innebär är integration en högst aktuell fråga för Sverige.

7.3.2 Regeringen fokuserar särskilt på kommunens roll

I februari 2015 presenterade regeringen fyra fokusområden för kommande satsningar på integration. De prioriterade områdena som tillsammans ska utgöra ett vägval för Sverige är jobb, skola, kommunmottagning och det civila samhällets bidrag. Under våren 2015 kommer regeringen att ta fram ett etableringspaket med reformer med utgångspunkt i de prioriterade områdena. Åtgärderna fokuserar på att komma till rätta med nyanländas etablering på arbetsmarknaden och i samhället.⁹⁰

- **Snabbt i jobb genom språk, utbildning, validering och bostad.** Regeringen framhåller att jobb är viktigast för vuxnas etablering. För att fler snabbare ska etablera sig på arbetsmarken krävs åtgärder som leder till bättre utbildning i svenska, en effektivare valideringsprocess och ökade möjligheter till kompletterande utbildning i kombination med praktik och jobb. Det krävs enligt regeringen även aktiva åtgärder mot diskriminering inom arbetslivet. Regeringen gör dessutom kopplingar mellan nyanländas etablering på arbetsmarknaden och bristen på bostäder. Regeringen vill satsa på åtgärder för att det ska byggas fler bostäder som kan komma nyanlända till nytta i de delar av landet där arbetsmarknaden är god.⁹¹
- **Varje barn och ungdom ska få en bra utbildning i förskola och skola.** Kommuner ska ges ökat stöd för att kunna ge nyanlända barn och ungdomar en bra utbildning i förskolor och skolor, och det sociala stöd som krävs för att unga ska få en bra start i livet. Tanken är att barn och ungdomar snabbt ska lära sig svenska, samtidigt som de fortsätter att utveckla sitt modersmål och sina ämneskunskaper parallellt med svenskundervisningen.⁹²
- **Alla kommuner ska bidra i mottagandet.** Regeringen betonar att etableringen av nyanlända är en nationell angelägenhet och att alla kommuner ska vara med och bidra till att nyanlända ska kunna etablera sig så snabbt som möjligt. Samtidigt avser regeringen att ge kommunerna bättre planeringsförutsättningar vid anvisning av nyanlända och möta rimliga och stabila ekonomiska villkor⁹³. Enligt statistik från Migrationsverket tar några av Sveriges kommuner emot långt fler flyktingar än andra. Storstadskommunerna tar emot flest flyktingar, men det är inte de folkrikaste kommunerna som tar emot flest flyktingar i förhållande till folkmängd. Små kommuner, som till exempel Lessebo, Sorsele, Fagersta och Vingåker, tar emot flest flyktingar i förhållande till antalet invånare till kommunen.⁹⁴

⁸⁸ "Högsta antalet asylsökande på 20 år" http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Hogsta-antalet-asylsokande-pa-20-ar/

⁸⁹ "Invandringen på rekordhög nivå" http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Invandringen-pa-rekordhog-niva/

⁹⁰ Dagens Nyheter. "Nyanländas etablering i Sverige ska reformeras". Publicerad 2015-02-19 <http://www.dn.se/debatt/nyanlandas-etablering-i-sverige-ska-reformeras/>

⁹¹ Ibid.

⁹² Ibid.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ "Flyktingmottagandet i kommunerna" <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Fakta-om-migration/Migrationsverket---mitt-i-varlden-2013/Flyktingmottagandet-i-kommunerna.html>

- **Det civila samhället har en nyckelroll.** Regeringen lyfter fram civilsamhällets insatser för integrationen och vill därför ge stöd till folkrörelsernas och föreningarnas insatser i form av till exempel fadderfamiljer, idrottsverksamhet för barn, mentorer med samma yrkesbakgrund och språkkaféer.⁹⁵

7.3.3 Kommunen kan åta sig uppgifter kopplat till integration för att främja sysselsättning och tillväxt och därmed bidra till en ökad skattebas och stärkt lokalt näringsliv

Det övergripande målet för integrationspolitiken är "*Lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund.*" Integrationspolitiken fokuserar på:

- ett effektivt system för mottagande och introduktion för nyanlända.
- fler i arbete och fler företagare.
- Likvärdighet i skolan, förbättrade språkkunskaper och utbildningsmöjligheter för vuxna.
- en effektiv bekämpning av diskriminering.
- en positiv utveckling i stadsdelar med utbrett utanförskap.
- en gemensam värdegrund i ett samhälle som präglas av en tilltagande mångfald.⁹⁶

Ett antal delar i integrationspolitiken utgör kommunala kärnuppgifter. Utbildning inom grundskola, gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning är sådana och hör till de generella åtgärder som vänder sig till hela befolkningen. Kommunal vuxenutbildning är samtidigt en verksamhet av stor betydelse för många nyanländas arbetsmarknadsinträde. Kommunerna är även huvudmän för utbildning i svenska för invandrare (sfi) som särskilt riktar sig till nyanlända personer. Det kommunala ansvaret för dessa verksamheter regleras i Skollagen (2010:800). Kommunerna är därutöver skyldiga att anordna samhällsorientering för nyanlända som omfattas av lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Kommuner anordnar och bedriver även arbetsmarknadsrelaterade åtgärder i syfte att minska arbetslösheten och skapa möjligheter för arbetslösa att komma närmare den reguljära arbetsmarknaden. Kommunallagen (1991:900) anger vidare att kommunerna har möjlighet att åta sig uppgifter av allmänt intresse för kommunens invånare, där insatser för att främja sysselsättning och tillväxt kan ingå. Kommunerna har även möjlighet att ingå överenskommelse med Arbetsförmedlingen om att anordna arbetsförberedande aktiviteter för arbetssökande enligt lagen (2007:1360) om kommunernas medverkan i arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Kommunernas arbetsförberedande insatser riktar sig dock huvudsakligen till arbetslösa kommuninvånare som har behov av ekonomiskt bistånd för sin försörjning. Enligt Socialtjänstlagen (2001:453) ska socialtjänsten stärka den enskildes möjligheter att ta aktiv del i samhällslivet samt försörja sig själv. I detta stöd kan olika typer av kompetenshöjande insatser ingå. Kommunerna får dock inte bedriva verksamhet som faller inom ramen för statens och eller annan aktörs uppdrag. En kommunal arbetsförberedande insats ska därför komplettera den verksamhet som Arbetsförmedlingen bedriver för arbetssökande.⁹⁷

En tydlig drivkraft för en kommun att ta sig an frågor om integration utifrån ett näringslivsperpektiv handlar dels om att få ut människor i arbete och på så sätt stärka näringslivet och den egna skattebasen, dels bidra till ökad köpkraft i den egna befolkningen och på så sätt stärka det befintliga näringslivet lokalt.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ <http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/integration/Sv/lansstyrelsernas-uppdrag/Pages/lansstyrelsens-uppdrag.aspx>

⁹⁷ Från 2012:69 Med rätt att delta - Nyanlända kvinnor och anhöriginvandrare på arbetsmarknaden

8. REGIONAL UTVECKLING

8.1 Omvärldsfaktorer och trender

Den regionala utvecklingen i Sverige präglas av att omfatta många olika politikområden, vilka i sin tur är föremål för olika strategiska och politiska beslut. Detta avsnitt syftar till att beskriva de förutsättningar som råder för närvarande och framgent inom den regionala utvecklingens olika delar. Utgångspunkten är att ur ett aktörsperspektiv beskriva de huvudsakliga frågeställningarna på området samt de centrala strategier som fastslagits på området följt av en beskrivning av kommande prioriteringsområden för det kommunala arbetet.

In den mån det är möjligt att tala om omvärld och trender inom regional utveckling utgör regeringens Budgetproposition för utgiftsområde 19⁹⁸ (BP19) en viktig källa till att förstå hur den regionala utvecklingsprocessen stakas ut. BP19 utgår ifrån att regionerna ska ges möjlighet att växa och utvecklas utifrån sina respektive förutsättningar och att satsningar ska ske med fokus på ett förbättrat stöd till näringslivsutveckling och tillgång till finansiering, en fungerande arbetskraftsförsörjning, tillgång till offentlig och kommersiell service, utbildning samt investeringar i informationsteknik och infrastruktur. BP19 framhåller att det, förutom att skapa förutsättningar för hela landet, behövs en hållbar stadsutveckling som kan hantera de särskilda utmaningar som finns i staden och tillvarata utvecklingspotentialen i en ökad koncentration av befolkning, företag och kapital till städer och stadsregioner.

8.1.1 100 nya Stockholmare varje dag

Den demografiska utvecklingen tas upp i BP19 som en omvärldsfaktor som skapar utmaningar för den regionala tillväxtpolitiken. En stark urbanisering och en åldrande befolkning ställer stora krav på de lokala och regionala utvecklingsfunktionerna. Regeringen påpekar att det behövs åtgärder för att få in fler i arbete och för att förlänga arbetslivet. Dessutom behöver de möjligheter tas tillvara som invandringen till Sverige skapar.

8.1.2 "Glokal" framtid

En annan omvärldsfaktor som har betydelse för den regionala utvecklingen är globaliseringen, där BP19 menar att för företag på lokal nivå skapar globaliseringen både möjligheter och utmaningar genom att arbetskraften blir rörligare, fler kapitalflöden skapas och med det ökad handel. Men det konstateras att konkurrensen för de svenska företagen hårdnar på en alltmer internationaliserad marknad.

8.1.3 Möjligt att vara klimatsmart?

Vidare tar BP19 upp att miljöutmaningar ska ses som en möjlighet för hållbar regional tillväxt där det lokala och regionala miljöarbete ska bidra till en ökad takt att nå miljö kvalitetsmålen. Klimatförändringar påkallar åtgärder på alla nivåer för att kunna begränsa utsläpp av växthusgaser och anpassa samhället till ett förändrat klimat. BP19 understryker att det behövs en ökad samverkan mellan såväl statliga myndigheter på området men också mellan de statliga myndigheterna och aktörer på lokal nivå såsom kommuner. För näringslivet innebär detta sammantaget möjligheter för en miljödriven näringslivsutveckling.

8.1.4 Bygg som vi vill leva!

BP19 konstaterar att den fysiska planeringen har fått en central roll för den lokala och regionala näringslivsutvecklingen och för boendemiljöer framhålls det särskilt att *"ett utvecklat inomregionalt samarbete för att stärka samordningen mellan det regionala tillväxtarbetet och den kommunala översiktplaneringen därför är betydelsefullt"*.⁹⁹ Samordning och samarbete mellan lokal och regional nivå behöver således utvecklas för att underlätta den rumsliga planeringen. Kunskap om olika sektorsområden kommer att behöva öka för att förstå de frågor som har betydelse för

⁹⁸ PROP. 2014/15:1 UTGIFTSOMRÅDE 19 Regional tillväxt

⁹⁹ PROP. 2014/15:1 UTGIFTSOMRÅDE 19 Regional tillväxt, s 40

en hållbar stadsutveckling i framtiden.¹⁰⁰ En av flera rapporter på området urbanisering är *Så vill vi bo – Om svenska folkets boendevärderingar* som dels menar att storstadsområdena som bostadsort främst attraherar gruppen unga samt att den hastiga arbetsmarknadsförstörelsen som skett de senaste åren understryker att det regionala sammanhanget spelar en högre roll än tidigare genom exempelvis goda kommunikationer.¹⁰¹

8.1.5 EU med fokus på näringslivet

EU:s sammanhållningspolitik utgör även den en väsentlig beståndsdel för regeringens regionala tillväxtpolitik. Sammanhållningspolitiken finansieras med strukturfondsprogrammen som ska bidra till att stärka den regionala konkurrenskraften och sysselsättningen. I Sverige ska inriktningen för strukturfondsprogrammen för den kommande programperioden som nu löper till och med 2020 vara tydligt kopplade till Europa 2020-strategin och bidra till en smart och hållbar tillväxt för alla. De lokala och regionala förutsättningarna ska utgöra utgångspunkten för genomförandet av sammanhållningspolitiken i Sverige och därför vilar ansvaret för vad som prioriteras på den lokala och regionala nivån. En viktig utgångspunkt för att genomföra programmet är näringslivets medverkan. Nytt för den kommande programperioden är att privat medfinansiering av projekt kommer bli möjligt för att samfinansiera projekt med offentliga medel. Tydligt i den nya programperioden är att de projekt som genomförs ska präglas av ett resultatorienterat arbetssätt. BP19 framhåller att det därför behöver ställas krav på en god programlogik i strukturfondsprojekten och att det finns ett väl utformat uppföljnings- och utvärderingssystem för att det ska gå att bedöma sammanhållningspolitikens effekter och ändamålsenlighet.

8.1.6 SKL:s prioriteringar

Ser man till Sveriges Kommuner och Landstings (SKL) prioriterade arbetsområden för 2015 ligger fokus på angränsande frågor.¹⁰² För vart och ett av de prioriterade frågorna finns ett inriktningsmål följt av indikatorer. Bland de frågor som även tas upp i BP 19 är frågan om hur kommuner, landsting och regioners möjligheter att planera och genomföra en lokal bostadspolitik ser ut. SKL ser ett ökat behov av att verka för att stärka bland annat kommuner i framtida utmaningar på detta område. En annan fråga som SKL prioriterar är hur ekonomiska prognoser för kommun- och landstingssektorn kan ge förutsättningar att klara välfärdens långsiktiga behov. SKL kommer att verka för att kommunsektorn får stabila och förutsägbara villkor och bidrag från staten som ger förutsättningar att sköta ekonomin på ett ansvarsfullt sätt.

8.2 Centrala strategier och handlingsplaner

Den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen (RUF 2010) ligger till grund för de regionala tillväxtfrågorna i Stockholmsregionen. Arbetet med en ny plan påbörjas nu av Stockholms läns landsting och Länsstyrelsen i Stockholms län där inriktningen bland annat lägger fokus på stärkt hållbarhet. Detta arbete kommer självklart ske i samverkan med regionens aktörer och pågår fram till 2018.

Som inspiration till arbetet med den nya utvecklingsplanen blir det väsentligt att se över de prioriteringar som fastslagits i andra regionala utvecklingsdokument. BP19 anger att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU 2020. Vägen fram till detta ser regeringen att det handlar om satsningar som ska gynna denna målsättning. Regeringen har därför identifierat fyra prioriteringar i det regionala utvecklingsarbetet som ska vara vägledande fram till 2020:

¹⁰⁰ Uppdrag att upprätta och förvalta en plattform för frågor om hållbar stadsutveckling, S2013/3465/PBB

¹⁰¹ *Så vill vi bo – Om svenska folkets boendevärderingar* (2013) Kairos Future och Forskningsgruppen för samhälls- och informationsstudier

¹⁰² SKL:s prioriterade frågor för 2015: Ökad sysselsättning för personer med funktionsnedsättning, ökat bostadsbyggande, utvecklad barns- och ungdomsvård, bättre skolresultat, unga till arbete, sveriges viktigaste jobb, digitalisering för smartare välfärd, bättre vård och omsorg med stöd av digitala tjänster, brukare och patienter som aktiva medskapare, vårdens utveckling och likvärdighet, nyanländas etablering, välfärdens långsiktiga finansiering, samt tillhörande prioriterade EU-frågor, <http://skl.se/tjanster/omskl/inriktningochverksamhet/prioriteradefragor.865.html>

- Innovation och företagande
- Attraktiva miljöer
- Kompetensförsörjning
- Internationellt och gränsöverskridande samarbete

Den nationella strategin för regionala tillväxt och attraktionskraft 2014-2020¹⁰³ ska vara vägledande för regioner och myndigheter i det regionala tillväxtarbetet. De ovan fyra angivna prioriterade områden ska genomsyra arbetet med regionala utvecklingsstrategier och har tagits fram med sikte på att möta de samhällsutmaningar som bedömts påverka det svenska regionala utvecklingsarbetet.¹⁰⁴ Detta strategidokument tar fasta på att det regionala utvecklingsarbetet sker på olika nivåer parallellt och därför behövs det för genomförandet av politiken ett samspel mellan dessa nivåer på EU, nationell, regional och lokal nivå, där utgångspunkten bör vara de regionala utvecklingsstrategierna.

Den vägledning som gäller för EU:s strukturfonder i Stockholmsregionen är det så kallad *Programmet för det regionala strukturfondsprogrammet Stockholm*. Programmet ska bidra till investeringar i regional tillväxt och sysselsättning i Stockholm och utgår från regionens strategier och prioriteringar för hur regionen ska utvecklas. Målsättningen är hållbar stadsutveckling och har ett särskilt insatsområde (Huvudstadsregionens särskilda utmaningar) och fokuserar på tre tematiska mål:

- **Att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation.**

Projekt som kan få stöd kan exempelvis göra infrastruktur för forskning och utveckling tillgänglig eller underlätta samarbete mellan högre utbildning, forskning och företag. Projekt som stödjer innovationsupphandling kan också få stöd, liksom de som syftar till att göra offentliga data tillgängliga för utveckling av produkter och tjänster.

- **Att öka små och medelstora företags konkurrenskraft.**

Medlen är avsedda för riskkapitalinvesteringar i små och medelstora företag. Andra projekt som kan stödjas kan till exempel arbeta med rådgivning och kunskapsöverföring för affärsutveckling eller internationalisering i företag.

- **Att stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi inom alla sektorer.**

Projekt som kan få stöd kan exempelvis röra forskning om energiteknik, göra energianvändningen inom transporter och bostäder effektivare eller underlätta för effektivare transporter.

8.3 Kommunal rådgivning

Som framkommer i detta avsnitt utgör de lokala förutsättningarna grundstommen i den regionala utvecklingen på flertalet områden. I strävan att se ett mer resultatinkriktat genomförande av regional utvecklingspolitik behöver kommunens arbete inom vart och ett av de regionala utvecklingspolitiska områdena fokusera på samverkan, ledarskap och att hitta en förmåga att fånga upp goda exempel för att arbeta med lärande.

2006 genomförde OECD en så kallad *Territorial review* av Stockholm där det konstaterades att regionen är en av de mest framgångsrika i Europa. 2010 genomfördes en uppföljning av detta arbete där OECD lyfte att, trots ett relativt gott utgångsläge, fanns ett antal områden som kan utvecklas för att stärka regionens internationella konkurrenskraft. Ett av uppföljningsområdena handlade just om regional tillväxt där det konstaterade följande:

¹⁰³ Den nationella strategin för regionala tillväxt och attraktionskraft 2014-2020, N2014/2502 /RT

¹⁰⁴ demografisk utveckling, globalisering, klimat, miljö och energi samt behov av en inkluderande tillväxt

”Det krävs en bättre samordning av aktörer, program och strategier för ekonomisk utveckling. Samarbetet mellan offentlig och privat sektor behöver fördjupas och den internationella marknadsföringen förstärkas.”¹⁰⁵

I studien *Lokal och regional näringslivspolitik – konkurrens, samarbete, utveckling*¹⁰⁶ framgår att den komplexitet den regionala nivån representerar innebär att det har skett en institutionell förändring genom att nya lager av organisationer och policys lagts på redan existerande. Detta innebär att regioner och kommuner i ökad grad bättre behöver förstå varandras roller i arbetet utvecklingsarbetet. Här finns ett utrymme för kommuner som vill driva näringslivsfrågor framåt att få ett genomslag för det lokala näringslivsarbetet. Avslutningsvis är regionala utvecklingsfrågor ett politikområde som är svårt att mäta resultatet av insatserna, vilket gör bilden mer komplex och påkallar vikten av att bryta ner insatser i olika delar till vilka relevanta indikatorer kan kopplas och en kontinuerlig dialog kan föras med inblandade aktörer i det regionala utvecklingsarbetet. Med andra ord, näringslivsinsatser som bedrivs ensamt av Nacka kommun påverkas av en regional och nationell kontext som behöver tas i beaktande för uppföljning av det lokala näringslivsarbetet samt prägla den ambitionsnivå som läggs i kommande näringslivsstrategi.

¹⁰⁵ Stockholmsregionen i utveckling, Uppföljning av OECD Territorial Reviews Stockholm, OECD, 2010

¹⁰⁶ Persson, B, Lokal och regional näringslivspolitik – konkurrens, samarbete, utveckling, (2010), Linköpings universitet

9. REKOMMENDATIONER FÖR DET FORTSATTAR BETET

I detta avslutande kapitel ges rekommendationer för det fortsatta arbetet med Nacka kommuns kommande näringslivsstrategi. De rekommendationer som ges tar utgångspunkt i kommunens förutsättningar och förmodade utveckling på sikt.

Justerat för befolkningsstorlek har Nacka kommun fler aktiva företag än genomsnittet både för Stockholms län och för Sverige som helhet. Exklusive Stockholm stad är Nacka den kommun där flest företag startas i Stockholms län. Såväl i absoluta tal som i relativa termer har sysselsättningen ökat mest inom *Handel, Företagstjänster* och *Byggverksamhet*. Handel dominerar som bransch sett till antal sysselsatta i Nacka, liksom i flera andra Stockholmskommuner, och kan betraktas som en viktig förutsättning t.ex. för att attrahera befolkning och företag även i andra branscher. Samtidigt som Handel är en central näring i kommunen är tre av de fyra mest specialiserade branscherna i termer av sysselsättning tillverkande sådana, vilka även har utvecklats positivt i termer av sysselsättning under de senaste åren.

Nacka kommun har ett positivt pendlingsnetto, vilket innebär en större ut- än inpendling av arbetskraft till andra kommuner. De pågående infrastrukturinvesteringarna med tre nya tunnelbanestationer och 15 000 nya bostäder kommer i sig få en inverkan för både ut- som inpendlingen liksom ge upphov till framväxten av nya branscher i termer av såväl en ökad lokal efterfrågan som möjligheten att attrahera nya typer av arbetskraft till kommunen. Nedan presenteras de rekommendationer som Ramböll identifierat i syfte att realisera denna förmodade utveckling.

I Nacka kommun pågår för tillfället ett arbete med att ta fram en näringslivsstrategi med sikte på 2030. Som kan utläsas i projektdirektivet för strategiarbetet ligger fokus på fem huvudsakliga områden bestående av:

- Mark för lokalisering och planberedskap
- Utbyggnad av bredband och annan infrastruktur
- Arbetsmarknads- och utbildningsinsatser riktat till företag
- Kvaliteten i myndighetsutövning kring företagande
- Internationellt utbyte och samarbete

En stor del av den kommunala näringspolitiken handlar om kommunernas service till det lokala näringslivet. Baserat på de omvärldsfaktorer och prioriteringar som görs på EU, nationell och regional nivå och vilka beskrivits i föregående kapitel kan ett antal rekommendationer presenteras avseende både innehåll och genomförandet av det framtida näringslivsarbetet.

1.1 Rekommendationer kopplat till innehåll i Nacka kommuns näringslivsstrategi

- **Innovation:** Fokusera på att skapa mötesplatser för företag i angränsande näringar samt verka för en strukturerad innovationsledning i den egna kommunala verksamheten inom områden som öppna data, behovsstyrd förvaltning eller innovationsupphandling i syfte att i förlängningen främja det lokala näringslivet genom ett förbättrat kommunalt tjänsteutövande.
- **Kapitalförsörjning:** Inta en informerande roll gentemot företagen om tillgängliga finansieringsmöjligheter regionalt och nationellt och därigenom fungera som en intermediär, eller lots, mellan företagare och finansiering. Denna roll kan innebära ett flertal olika insatser; företagsbesök, företagarrträffar i grupp och god information på kommunens hemsida om olika källor till bidrag, lån och ägarkapitalfinansiering och vad som kännetecknar olika finansieringsformer.
- **Besöksnäring:** Definiera och förtydliga de målgrupper som den kommunala turism- och besöksnäringen vänder sig till. Erbjud synlighet för företag och aktörer på kommunens hemsida eller på särskilda portaler samt verka för tvärkommunal samverkan genom exempelvis avsiktsförklaringar för att utveckla den delregionala besöksnäringen.
- **Digitalisering:** Utgå från nationell best practice för kommuner i det kommunala utvecklingsarbetet kring digitalisering. Sök samverkansytor med andra kommuner, framför allt i länet, för att utnyttja synergier och dela på utvecklingskostnader. Arbeta strategiskt med digitali-

sering som ett verktyg för förändring av den kommunala verksamheten. Utgå i detta arbete från gjorda erfarenheter, dvs. arbeta agilt och integrerat med frågeställningarna i hela den kommunala verksamheten, samt säkerställ att medarbetarna har och upplever sig ha tillräcklig kompetens för att utnyttja digitaliseringens möjligheter.

- **Jämställdhet och integration:** Säkerställ att kvinnor och män har samma förutsättningar att ta del av information om det företagsfrämjande systemet samt verka för att det kommunala näringslivsarbetet fångar upp behov från företagare med utländsk bakgrund, särskilt utländska kvinnors företagande. Delta i samt initiera insatser för att motverka en etnisk- och könssegregerad arbetsmarknad baserat på ungas utbildningsval på främst gymnasial nivå samt inom vuxenutbildning och YH.
- **Regional utveckling:** Säkerställ kännedom om strategiska prioriteringar på EU, nationell och regional nivå och dess överlappning med kommunala prioriteringar i syfte att delta i samt driva gemensamma projekt inom områden där nationella och regionala utvecklingsmedel inom de närmsta åren främst kommer att allokeras.

1.2 Rekommendationer kopplat till genomförande av Nacka kommuns näringslivsstrategi

- **Tvärkommunal samverkan** – För en storstadskommun som Nacka med närhet till andra centra spelar flertalet faktorer utanför det kommunala uppdraget en avgörande roll för företagens utveckling i kommunen. Hur länet som helhet utvecklas och huruvida det utbildas arbetskraft som kan möta företagets kompetensbehov samt kan arbetspendla till/från kommunen understryker det samspel med övriga kommuner i Stockholm som gemensamt avgör företagets möjligheter att växa. Budetproposition för utgiftsområde 19 framhåller exempelvis ett tydligt behov av *ett utvecklat inomregionalt samarbete för att stärka samordningen mellan det regionala tillväxtarbetet och den kommunala översiktsplaneringen* vad gäller bostadsmiljöer och försörjning. På samma sätt bör kommunen samverka för etableringen av för företagen efterfrågade utbildningsformer som YH-utbildning, frisökning inom vuxenutbildningen och yrkes-SFI liksom ett gemensamt marknadsföringsarbete för ökad besöksnäring och internationellt samarbete.
- **Brett synsätt på näringslivsutveckling** – Näringslivsutveckling innefattar betydligt mer än enkom insatser riktade direkt till företag. Inte minst i Stockholms län är en överhängande majoritet av företagen ensamföretagare. För dessa företag är den boendemiljö, livskvalitet och service som kommunen kan tillhandahålla sina invånare avgörande för dessa företags lokalisering i kommunen. Vidare kan områden som digitalisering av delar av det kommunala tjänsteutövandet vara en av flera preferenser som avgör ett mindre företags lokalisering i kommunen. Det huvudsakliga inspelet som kan ges för utformning av en näringslivsstrategi för Nacka med sikte på 2030 är att en sådan strategi ej kan vara separerad från övrigt utvecklingsarbete i kommunen. Såsom tidigare aviserats är det därmed positivt att Nacka kommuns näringslivsstrategi prioriterar områden som hög servicenivå till företagen, effektiva interna processer och god myndighetsutövning samt att upphandling, arbetsmarknads- och utbildningsinsatser riktade till företag, planberedskap och rådgivningsinsatser är tydliga fokusområden i strategin.
- **Samspel med överhängande strategier** – I så stor utsträckning som möjligt bör Nacka kommuns näringslivsstrategi överensstämma med de huvudsakliga dragen i EU2020, Nationella tillväxtstrategin 2014-2020 och RUFSS liksom inkorporera de i föreliggande rapport centrala handlingsplaner som *Handlingsplan för en jämställd regional tillväxt 2012-2014*, *Nationella innovationsstrategin*, *Stockholmsstrategin 2020* (besöksnäring) samt *It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige*. Genom att delvis ta avstamp i dessa samt genomförda prioriteringar i det regionala strukturfondsprogrammet för Stockholm möjliggörs för deltagande i och stöd av nationella strukturer och program.
- **Uppföljning och styrning** – Det faktum att omvärldsfaktorer i större utsträckning än det kommunala företagsklimatet styr utvecklingen av företagens utveckling påverkar hur det näringslivsfrämjande arbetet kan följas upp. Givet problematiken med att identifiera kausala ef-

fektsamband mellan de kommunala insatserna och företagens utveckling bör uppföljningen av arbetet främst inrikta sig på resultatmål och brukaromdömen, för att i ett senare skede koppla dessa till en tydlig förändringslogik. Sådana mål kan ta utgångspunkt såväl i det formella kommunala tjänsteutövandet (ex. hantering av bygglov, markupplåtelse, serverings-tillstånd, miljö- och hälsoskydd och brandtillsyn) som att omfatta antalet företagsrådgivningar, arrangerade mötesplatser för näringslivet och utveckling i uppföljningar som SKL:s INSIKT och genom KOLADA. Målsättningar av typen antal nystartade företag och dess utveckling som indikatorer för det kommunala näringslivsarbetet med bristande validitet bör undvikas i största möjliga mån i annat än i uppsatta visions- och missionsformuleringar.

BILAGA 1

1.3 Företag och arbetsställen

Nedan presenteras antal företag samt antal arbetsställen i Nacka kommun. Företag och arbetsställen är olika begrepp och har olika statistik, då alla aktiva *företag* har minst ett, men kan ha flera *arbetsställen*. SCB definierar begreppet arbetsställe på följande sätt: "Med arbetsställe menas varje adress (lokal), fastighet eller grupp av närliggande lokaler och fastigheter där företag bedriver verksamhet. Arbetsstället är en förutsättning för att geografiskt kunna redovisa arbetsmarknadsstatistik."¹⁰⁷

1.3.1 Antal företag registrerade i kommunen

Det finns flera statistiska mått på antal företag. I den här analysen har Ramböll utgått från data som SCB har gällande de olika områden som undersöks, så också antal företag. I SCB:s undersökning RAMS (registerbaserad arbetsmarknadsstatistik) redovisas antalet företagsförekomster per kommun utifrån antal aktiva näringsverksamheter. För att betraktas som aktiv ska en skattskyldig person ha ägnat sig åt verksamheten i en omfattning som motsvarar minst en tredjedel av en anställning på heltid (500 timmar). Utifrån denna definition presenteras i nedanstående tabell några uppgifter kring företagsförekomster i Stockholms län, riket och i Nacka år 2013, det senaste år för vilka data finns tillgängliga.¹⁰⁸

Tabell 1. Antal företagsförekomster och arbetsställen

Region	Företagsförekomster	Arbetsställen
Riket	540 914	614 487
Stockholms län	139 500	150 517
Nacka	6 301	6 545
Nackas andel av Stockholms län	4,5%	4,3%

Källa: SCB (RAMS)

Enligt uppgifter från SCB (RAMS) fanns år 2013 således cirka 6 300 aktiva företag i Nacka kommun, motsvarande 4,5 procent av Stockholms läns samtliga företag. Totalt finns enligt RAMS 139 500 företag i Stockholms län, motsvarande en fjärdedel av landets samtliga företag.

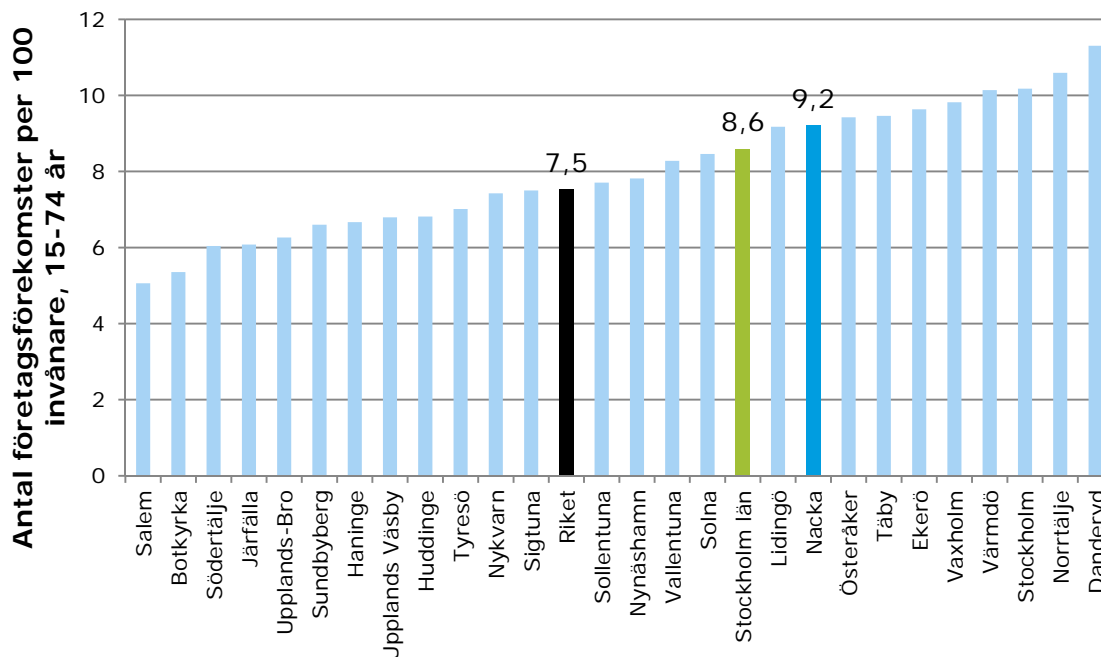
Eftersom Nacka kommun har färre invånare Stockholms län totalt är det inte konstigt att en mindre del av företagen finns i Nacka. Nedan presenteras därför antalet företagsförekomster per hundra invånare i åldrarna 15-74 i varje kommun i Stockholms län samt i riket.¹⁰⁹ Av diagrammet framgår att Nacka har fler företag än både riksgenomsnittet och genomsnittet för samtliga Stockholmskommuner.

¹⁰⁷ SCB (2011) Definitioner, http://www.scb.se/Pages/List____261536.aspx, hämtad 2011-12-02

¹⁰⁸ SCB, "Antal företagsförekomster per kommun 2013", http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Arbetsmarknad/Sysselsättning-forvarvsarbete-och-arbetstider/Registerbaserad-arbetsmarknadsstatistik-RAMS/7895/7902/117037/

¹⁰⁹ Ramböll har i beräkningen utgått från antalet invånare i kommunerna, länet och riket den 31 december 2013.

Figur 3. Antal företagsförekomster per hundra invånare i åldrarna 15-74 år (2013)

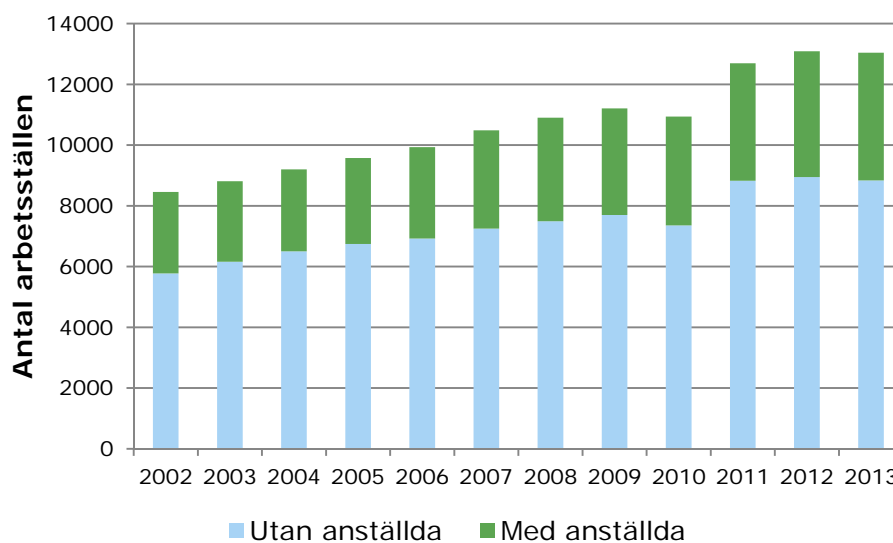
Källa: SCB (RAMS och Befolkning)

I Nacka kommun finns enligt SCB/RAMS och befolkningsstatistiken drygt 9 företag per hundra invånare i arbetsför ålder (15-74), att jämföra med det totala genomsnittet för riket som är 7,5 och för Stockholms län som är 8,6.

1.3.2 Antal arbetsställen i kommunen

I nedanstående diagram illustreras utvecklingen i antal arbetsställen i Nacka kommun, mellan åren 2002 och 2013. Antalet arbetsställen är uppdelat på arbetsställen med anställda och arbetsställen utan några anställda alls. Det senare rör sig om egenföretagare där inte ens ägaren är anställd vid företaget. Istället för lön tas eventuellt vinst ut. Arbetsställen utan anställda indikerar att företaget inte drivs på heltid, utan vid sidan av annan sysselsättning.

Figur 4. Antal arbetsställen med respektive utan anställda, år 2002-2013

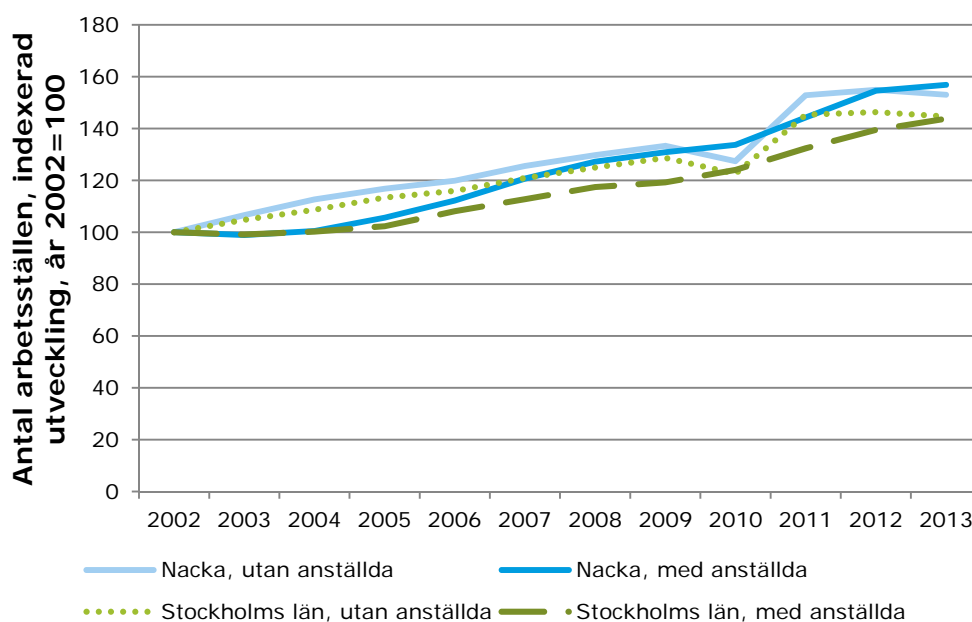
Källa: rAps-RIS (2011) *Näringsverksamhet*

I Nacka fanns år 2013 omkring 13 000 arbetsställen totalt. Cirka 4 200 av dessa arbetsställen har anställda och av dessa har 73 procent 1-4 anställda. Majoriteten arbetsställen, 8 835 stycken, har inte några anställda alls.

Sedan 2002 har antalet arbetsställen ökat i kommunen, även om antalet minskade år 2010 i förhållande till år 2009 samt år 2013 i förhållande till år 2012. Antalet arbetsställen med anställda har ökat från ca 2 700 till ca 4 200, en ökning med 57 procent. Under samma tid har antalet arbetsställen utan anställda ökat från drygt 5 700 till cirka 8 800, en ökning med 53 procent. Det totala antalet arbetsställen har ökat från cirka 8 500 till cirka 13 000, en ökning med cirka 54 procent.

Nedan illustreras den sammanlagda tillväxten i arbetsställen i Nacka och Stockholms län. Utvecklingen uttrycks som ett index, där varje år jämförs basåret 2002 som är lika med 100.

Figur 5. Indexerad utveckling av antal arbetsställen med och utan anställda i Nacka kommun och Stockholms län

Källa: rAps-RIS (2014) *Näringsverksamhet*

I Nacka kommun är tillväxten i nya arbetsställen något högre än i Stockholms län som helhet. Det totala antalet arbetsställen har i Nacka alltså ökat med cirka 54 procent under den studerade perioden, jämfört med 44 procent i Stockholms län.

1.3.3 Antal anställda vid dessa arbetsställen

Statistiken över antal anställda skiljer sig från uppgifter över antal sysselsatta/förvärvsarbetande, i och med att företagare inte räknas som anställda. Enligt den regionala statistikdatabasen rAps-RIS fanns 34 141 förvärvsarbetande (dagbefolkning 16+ år) i kommunen år 2013, mot 32 214 anställda. Detta bör betyda att mellanskillnaden, 1927 personer, motsvarar antalet företagare i kommunen.

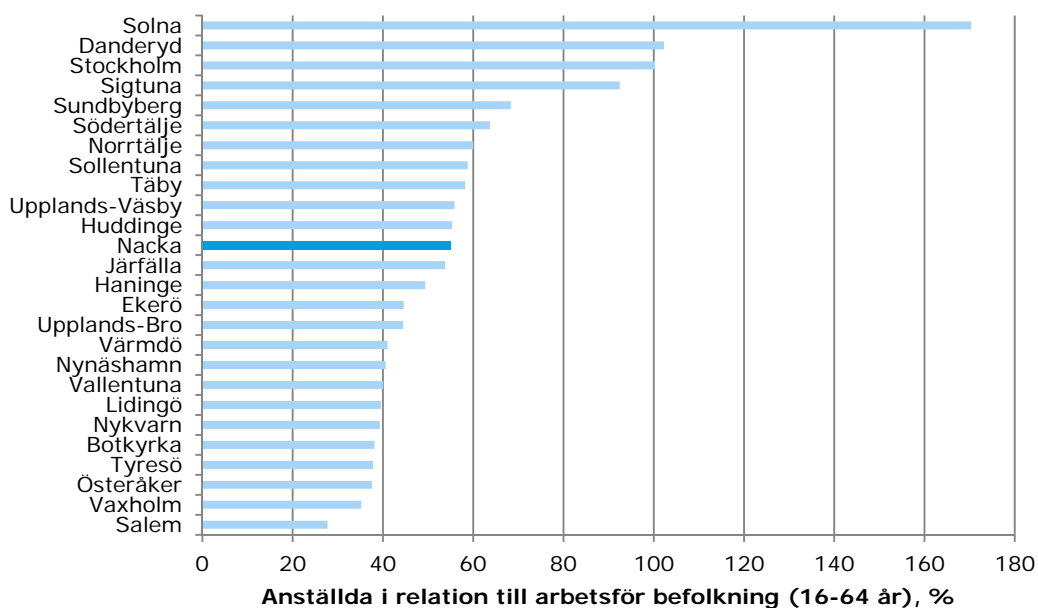
Sedan 2002 har antal anställda på de olika arbetsställena i Nacka kommun ökat med omkring 27 procent. Tillväxten är därmed något högre än i Stockholms län som helhet, där tillväxten under samma period uppgår till drygt 21 procent.

1.3.4 Antal anställda i relation till arbetsföra människor i kommunen

Nedan diagram illustrerar relationen mellan antal anställda och antal personer i arbetsför ålder (16-64 år) i Nacka och i övriga kommuner i Stockholms län. Denna relation är en indikator på hur "sysselsättningsintensiv" kommunen är, d.v.s. hur antalet anställda i kommunen förhåller sig till kommunens egen befolkningsstruktur. Siffrorna avser år 2013.

Generellt är "sysselsättningsintensiteten" högre i norrort, där antalet anställda i relation till den egna befolkningen i arbetsför ålder i genomsnitt uppgår till 71 procent (Stockholms stad ej medräknad). Solna är den kommun som sticker ut, med 1,7 anställda i relation till en invånare i arbetsför ålder. I söderort uppgår kvoten till i genomsnitt 49 procent (Stockholms stad ej medräknad). Tre kommuner i söderort har en högre kvot än genomsnittet för söderort, varav Nacka är en (55%). De övriga två är Södertälje (64%) och Huddinge (55%).

Figur 6. Antal anställda i relation till arbetsför befolkning i Stockholms stad

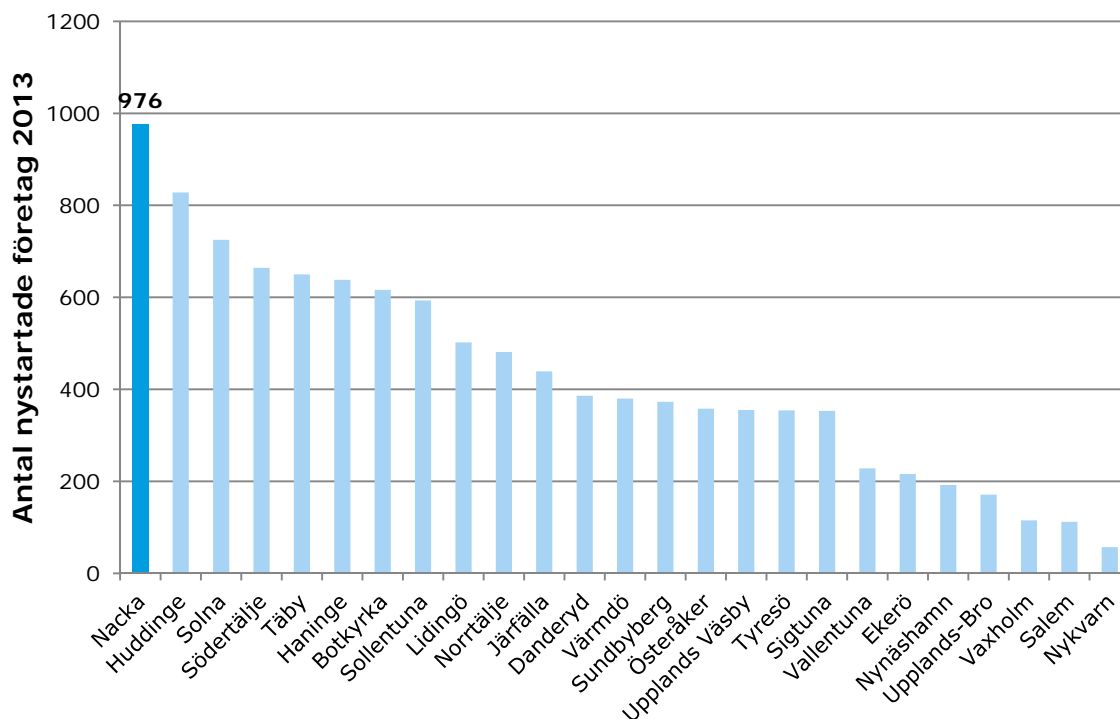

Källa: rAps-RIS (2014) *Näringsverksamhet och SCB Befolkning*

1.3.5 Nyföretagande

I nedan diagram illustreras antal nystartade företag 2010 per kommun i Stockholms län (Stockholms stad är undantagen då siffrorna inte är jämförbara med övriga kommuner i länet).

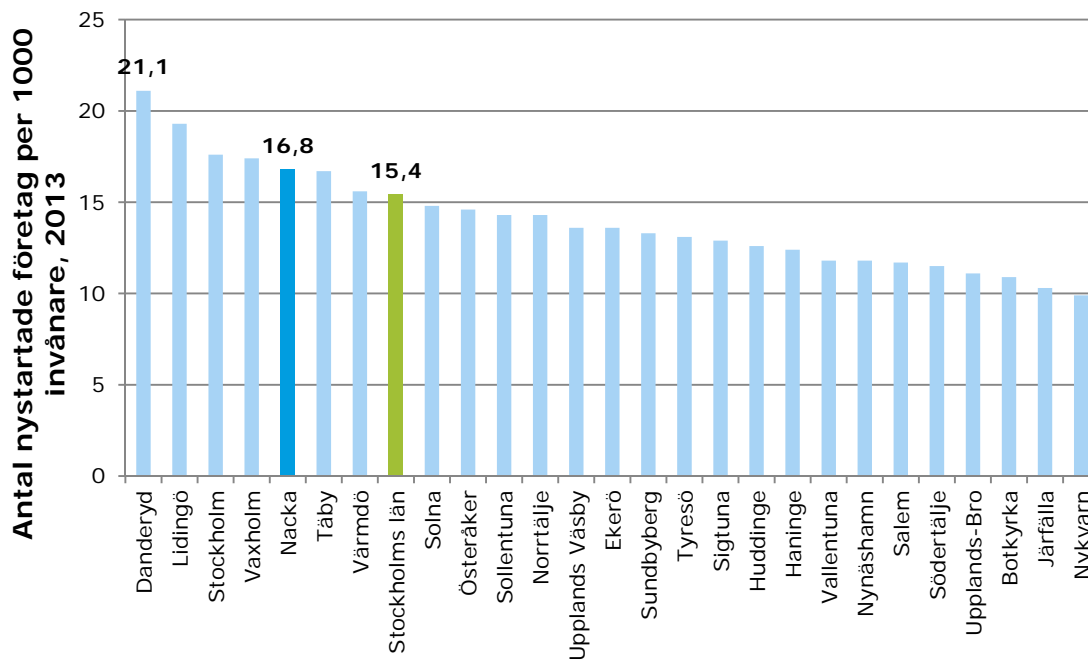
Figur 7. Antal nystartade företag 2013 i Stockholms stad (exkl. Stockholms stad)

Källa: Tillväxtanalys (2013) Statistikportalen, www.tillvaxtanalys.se

Exklusive Stockholm är Nacka den kommun där flest företag startas: varje år sedan 2007 (vilket är det första året i studerad data) startas flest företag i Nacka. I genomsnitt har 888 nya företag startats varje år i Nacka kommun under perioden 2007-2013 och år 2013 uppgick antalet till 976. Det är dock viktigt att också analysera nyföretagande i förhållande till kommunernas befolkningsstorlek. I nedan diagram belyses antal nystartade företag per 1 000 invånare i arbetsför ålder (16-64 år). Nacka placerar sig nu på femte plats i länet, med 16,8 nystartade företag per 1000 invånare. Detta är högre än länsgenomsnittet, som uppgår till 15,4. Kommunerna i norrort har generellt något högre siffror än kommunerna i söderort.

Figur 8. Antal nystartade företag per 1000 invånare 2013 i Stockholms stad

Källa: Tillväxtanalys (2013) Statistikportalen, www.tillvaxtanalys.se

1.4 Branschstruktur: nuläge (2013)

I detta avsnitt studeras branschstrukturen i Nacka. Först redovisas sysselsättningen i olika branscher, enligt Svensk näringsgrensindelning (SNI) på "grov" nivå, som innehåller totalt 15 branscher, därefter enligt SNI på så kallad "utökad" nivå, som innehåller totalt 52 branscher. Därefter görs jämförelser mellan branschstrukturen i Nacka kommun och Stockholms län genom att studera *branschbredd* och *relativ specialisering* (se vidare nedan). Data avser i samtliga fall den förvärvsarbetande dagbefolkningen 16+ år, vilket innebär att både anställda och företagare är medräknade.

1.4.1 Sysselsättning i olika branscher: grov nivå

Totalt arbetade drygt 34 000 personer i Nacka kommun år 2013 (dagbefolkningen), medan antalet personer med bostad i kommun som arbetade samma år uppgick till cirka 47 500. Detta ger en kvot mellan dag- och nattbefolkning som uppgår till 0,72, innebär en nettoutpendling av arbetskraft till andra kommuner.

Tabell 2. Branschstruktur i Nacka kommun 2013, Grov nivå

Bransch (SNI Grov)	Förvärvsarbetande 16+ år med arbetsplats i regionen (dagbefolkning)		Förvärvsarbetande 16+ år med bostad i regionen (nattbefolkning)		Relation dag- och nattbefolkning Kvot
	Antal	Andel, %	Antal	Andel, %	
G01 jordbruk, skogsbruk och fiske	69	0%	85	0%	0,81
G02 tillverkning och utvinning	1800	5%	2380	5%	0,76
G03 energiförsörjning; miljöverksamhet	159	0%	332	1%	0,48
G04 byggverksamhet	3178	9%	2719	6%	1,17
G05 handel	5974	17%	6050	13%	0,99
G06 transport och magasinering	1629	5%	1979	4%	0,82
G07 hotell- och restaurangverksamhet	1558	5%	1866	4%	0,83
G08 information och kommunikation	1354	4%	3975	8%	0,34
G09 finans- och försäkringsverksamhet	278	1%	2941	6%	0,09
G10 fastighetsverksamhet	564	2%	881	2%	0,64
G11 företagstjänster	4888	14%	8097	17%	0,60
G12 offentlig förvaltning och försvar	1531	4%	3105	7%	0,49
G13 utbildning	4494	13%	4728	10%	0,95
G14 vård och omsorg; sociala tjänster	4571	13%	5561	12%	0,82
G15 kulturella och personliga tjänster m.m.	1832	5%	2531	5%	0,72
G99 okänt	262	1%	278	1%	0,94
Totalt	34141	100%	47508	100%	0,72

Källa: rAps-RIS (2014) *Arbetsmarknad*

I termer av antal förvärvsarbetande är den största branschen i Nacka kommun (dagbefolkning) *Handel*, som sysselsätter nära 6000 personer, motsvarande 17 procent av det totala antalet förvärvsarbetande med arbetsplats i Nacka kommun. Kvoten mellan dag- och nattbefolkningen är 0,99, vilket innebär att dag- och nattbefolkning är i det närmaste lika till antalet: handeln dominerar som bransch i flera Stockholmskommuner och skapar förutsättningar för sysselsättning på den lokala marknaden. Näst största bransch bland dagbefolkningen är *Företagstjänster*, som sysselsätter cirka 4 900 personer, motsvarande 14 procent. I detta fall är kvoten mellan dag- och nattbefolkning 0,6, vilket innebär en nettoutpendling av sysselsatta inom branschen till andra kommuner. Företagstjänster är en disparat branschgrupp som består av ett flertal olika delbranscher, allt ifrån kunskapsintensiva tjänstenäringsgrupper såsom datakonsulter och FoU-institutioner till uthyrningsfirmor, fastighetsbolag med flera.

Utbildning och *Vård och omsorg* samlar båda cirka 13 procent vardera av den totala sysselsättningen i Nacka kommun. Såsom i fallet med *Handel* är kvoten mellan dag- och nattbefolkning högre än för övriga branscher i kommunen, vilket troligtvis innebär att sysselsättningen i huvudsak utgörs av personer som också bor i kommunen, vilket är kännetecknande för branscher som är starka på den lokala marknaden.

Den allra högsta kvoten mellan dag- och nattbefolkningen finns i *Byggverksamhet*: på varje sysselsatt inom branschen med bostad i Nacka kommun går 1,17 sysselsatta med arbetsplats i kommunen. De allra lägsta kvoterna återfinns inom *Finans- och försäkringsverksamhet* (0,09) och *Information och kommunikation* (0,34), där majoriteten sysselsatta sannolikt pendlar in till Stockholms stad.

1.4.2 Sysselsättning i olika branscher: utökad nivå

För att fördjupa beskrivningen av branschstrukturen i Nacka kommun redogörs härnäst för branschstrukturen enligt indelningen av SNI på så kallad "utökad" nivå, som består av totalt 52 branscher. För att underlätta framställningen avgränsas tabellen nedan till att innehålla de 20 största branscherna på denna nivå.

Tabell 3. Branschstruktur i Nacka kommun 2013, Utökad nivå

Bransch (SNI Utökad)	Förvärvsarbetande 16+ år med arbetsplats i regionen (dagbefolkning), antal	Förvärvsarbetande 16+ år med arbetsplats i regionen (dagbefolkning), andel (%)	Relation mellan dag- och nattbefolkning, kvot
U46 utbildning	4494	13%	0,95
U25 detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar	3487	10%	1,22
U22 byggverksamhet	3178	9%	1,17
U24 parti-och provisionshandel utom med motorfordon	2038	6%	0,74
U49 öppna sociala insatser	1667	5%	1,08
U47 hälso- och sjukvård	1610	5%	0,55
U44 rese-, bevaknings-, fastighetsservice- och kontorstjänster m.m.	1574	5%	0,93
U28 hotell- och restaurangverksamhet	1558	5%	0,83
U45 offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring	1531	4%	0,50
U26 transport och magasinering	1411	4%	0,90
U48 vård och omsorg med boende	1294	4%	1,16
U50 kultur, nöje och fritid	961	3%	0,82
U38 arkitekt- och teknisk konsultverksamhet; teknisk provning och analys	925	3%	0,71
U51 annan serviceverksamhet och personliga tjänster	871	3%	0,64
U37 verksamheter som utövas av huvudkontor; konsulttjänster till företag	834	2%	0,48
U31 dataprogrammering, datakonsultverksamhet och informationstjänster	802	2%	0,36
U15 tillverkning av datorer, elektronikvaror, optik, elapparatur och andra maskiner och apparater	684	2%	0,89
U35 fastighetsverksamhet	564	2%	0,64
U23 handel samt reparation av motorfordon	449	1%	1,01

och motorcyklar			
U41 andra specialiserade företagstjänster inkl. veterinärverksamhet	412	1%	0,81
Totalt 20 största branscherna	30 344	89%	0,82

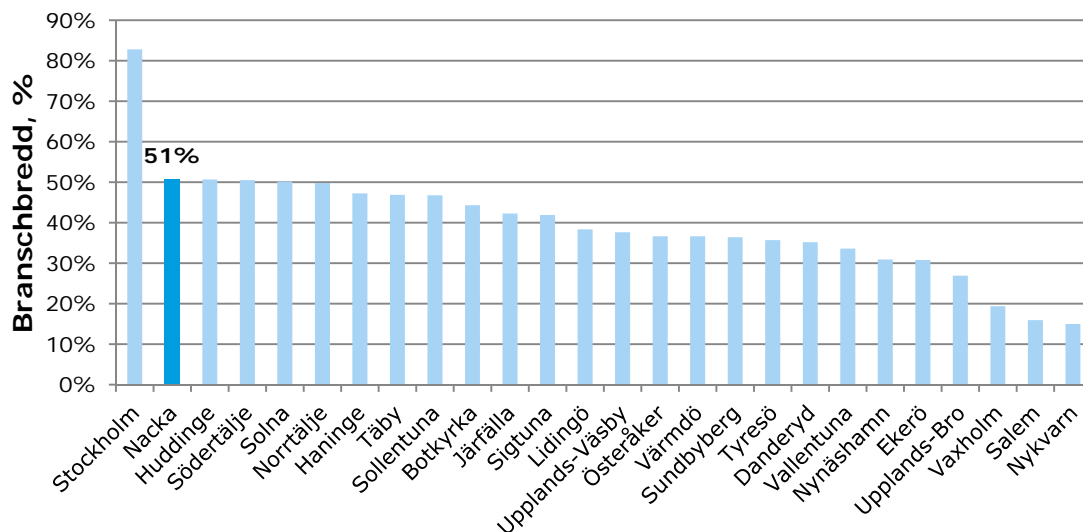
Källa: rAps-RIS (2014) *Arbetsmarknad*

De 20 största branscherna av totalt 52 på den utökade nivån sysselsätter drygt 30 000 personer i kommunen, motsvarande 89 procent av dagbefolkningen. *Utbildning* är den största branschen i kommunen, med cirka 4 500 sysselsatta, motsvarande 13% av dagbefolkningen. Branschen sammanfaller också med branschen *Utbildning* på den tidigare redovisade grova nivån av SNI. Det samma gäller den tredje största branschen *Byggverksamhet*, som också utgör en bransch enligt den grova nivån. Näst största bransch på den utökade nivån är *Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar*, som utgör en av tre branscher inom *Handel*. Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar sysselsätter cirka tio procent av dagbefolkningen i kommunen, nära 3 500 personer. Kvoten mellan dag- och nattbefolkning är högre än ett, vilket innebär en nettoinpendling av arbetskraft till kommunen i denna bransch. Övriga delbranscher inom handeln är *Parti- och provisionshandel utom med motorfordon*, som sysselsätter cirka sex procent av dagbefolkningen (cirka 2 000 personer) och *Handel samt reparation av motorfordon och motorcyklar*, som sysselsätter en procent (cirka 450 personer).

1.4.3 Branschstrukturen i Nacka jämfört med Stockholms län

Frågan härnäst är hur branschstrukturen i Nacka skiljer sig från övriga Stockholms län. Detta kan studeras på flera sätt. I denna rapport väljer vi att redovisa två indikatorer: *branschbredd* och *relativ specialisering*. Med *branschbredd* avses här antalet branscher där det finns förvärvsarbetande dagbefolkning i kommunen. Ju fler branscher som är representerade inom kommunen desto mindre är sårbarheten i kommunen för eventuella nedgångar inom enstaka branscher. Branschbredden beräknas som antalet branscher i vilka det finns förvärvsarbetande dagbefolkning i kommunen, dividerat med det totala antalet branscher som finns. I detta fall används SNI 2007 på den mest detaljerade nivån, den så kallade femsiffriga nivån, som består av totalt 832 branscher, då både den grova och utökade nivån är alltför grova för ändamålet (nästan samtliga kommuner har enligt dessa nivåer sysselsättning i alla branscher). Det totala antalet branscher i beräkningen är 821.¹¹⁰

Figur 9. Branschbredd i Stockholms stad 2013

Källa: rAps-RIS (2014) *Arbetsmarknad*

¹¹⁰ Det totala antalet branscher i rAps-RIS är 832 men det finns tio branschgrupper med beteckningen "Övrigt". Ramböll har valt att räkna bort dessa då ingen kommun har förvärvsarbetande i någon av grupperna "Övrigt". Även "näringsgren okänd" har räknats bort.

I Nacka kommun finns förvärvsarbetsdagbefolkning i 417 branscher av maximalt 821 på SNI femsiffernivå, vilket ger en branschbredd som motsvarar 51 procent. Genomsnittet för hela länet uppgår till 40 procent.¹¹¹ Av figuren framgår att denna branschbredd är den näst högsta i Stockholms län. Högst är branschbredden i Stockholms stad, där förvärvsarbetsdagbefolkning finns i 680 branscher (83 procent) och lägst i Nykvarns kommun, med 123 branscher (15 procent). Då Nacka har sysselsatta inom fler branscher än flertalet övriga kommuner kan kommunen anses vara mindre sårbar för enskilda nedgångar i specifika branscher än huvuddelen av övriga Stockholms stad.

Härnäst studeras hur specialiserat näringslivet i Nacka är. Att vissa näringar tenderar att vara specialiserade till vissa regioner beror dels på interna skalfördelar, d.v.s. att den lokala miljön ger goda förutsättningar i form av en stark hemmamarknad. Det beror även på företagsexterna skalfördelar eller samlokaliseringfördelar till följd av en regions ekonomiska miljö som uppstår då flera företag inom samma bransch finns i varandras närhet. Tillsammans bidrar dessa till att ytterligare stärka komparativa fördelar i produktionen inom en specifik bransch i en region. Att ett företag väljer att lokalisera sig där det redan finns produktion inom samma bransch förklaras av att man genom geografisk närhet kan dra nytta av kunskapsutbredningen och att tillgången på specifikt utbildad arbetskraft är god.

Med *relativ specialisering* avses här den relativa sysselsättningen i olika branscher i Nacka kommun, jämfört med Stockholms län som helhet. I ett första steg beräknas andelen sysselsatta i varje bransch i Nacka kommun, i relation till den totala sysselsättningen i kommunen. I nästa steg beräknas motsvarande andel för länet. Därefter divideras andelen sysselsatta i varje bransch i Nacka kommun med andelen sysselsatta i motsvarande branscher i länet. Detta genererar en "specialiseringskvot" som visar huruvida sysselsättningen i relativa termer är större eller mindre i Nacka jämfört med länet som helhet. Om kvoten överstiger ett är andelen sysselsatta i branschen i fråga i Nacka kommun större än motsvarande andel i länet, vilket betyder att Nacka är relativt mer specialiserat i branschen och således har komparativ fördel i termer av sysselsättning. Om kvoten understiger ett är Nacka relativt mindre specialiserad inom branschen i fråga än länet. Generellt kan sägas att en kvot mellan 0,7 och 1,5 representerar en genomsnittlig specialisering, medan en kvot som överstiger 1,5 betyder en hög grad av specialisering och en kvot som understiger 0,7 betyder en låg grad av specialisering. För denna beräkning används SNI 2007 på utökad nivå (52 branscher).

I Nacka kommun finns fyra branscher med hög specialiseringskvot (större än 1,5), som tillsammans samlar elva procent av den totala sysselsättningen i kommunen. Majoriteten branscher (30) uppvisar en genomsnittlig specialiseringskvot och dessa samlar cirka 81 procent av samtliga sysselsatta i kommunen. Resterande 18 branscher uppvisar en låg specialiseringskvot och i dessa återfinns cirka åtta procent av det totala antalet sysselsatta i kommunen.

Tabell 4. Specialiseringsgrad och antalet branscher i Nacka kommun 2013

Specialiseringsgrad	Specialiseringskvot	Antal branscher	Fördelning av branscher (%)	Fördelning av förvärvsarbetsdagbefolkning (%)
Hög	>1,5	4	7,7	11,0%
Genomsnittlig	0,7-1,5	30	57,7	80,8%
Låg	<0,7	18	34,6	8,2%
<i>Totalt</i>		<i>58</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

Källa: rAps-RIS (2014) *Arbetsmarknad*

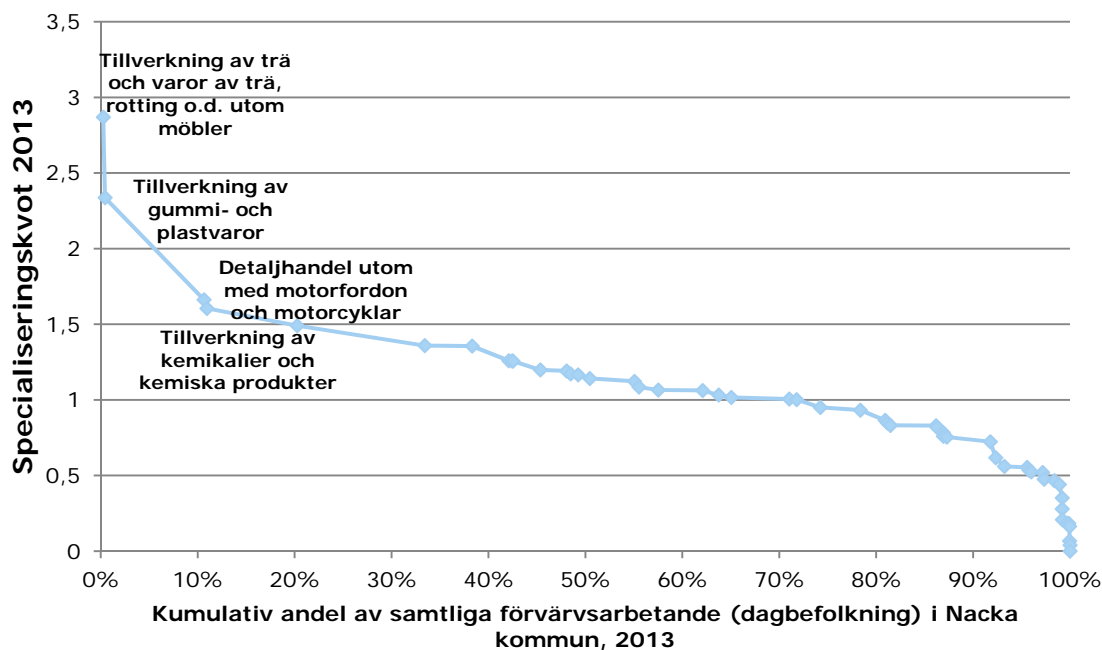
De fyra branscherna med hög specialiseringskvot är:

¹¹¹ Genomsnittet är i detta fall beräknat som ett ovägt, aritmetiskt snitt av branschbredden i samtliga 26 kommuner.

- Tillverkning av trä och varor av trä, rotting o.d. utom möbler
- Tillverkning av gummi- och plastvaror
- Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar
- Tillverkning av kemikalier och kemiska produkter

I figuren nedan illustreras fördelningen av de 52 branscherna utifrån specialiseringskvot på vertikal axel och den kumulativa sysselsättningen på horisontell axel.

Figur 10. Specialiseringskvoter och sysselsättning i Nacka kommun 2013

Källa: rAps-RIS (2011) *Arbetsmarknad*

Den bransch som i relativa termer (och i termer av sysselsättning) är mest specialiserad i Nacka kommun jämfört med Stockholms län är *Tillverkning av trä och varor av trä, rotting o.d. utom möbler*, i vilken sysselsättning i relativa termer är 2,9 gånger mer vanligt förekommande i Nacka kommun. På andra plats återfinns *Tillverkning av gummi- och plastvaror*, där sysselsättning i relativa termer är 2,3 gånger mer vanligt förekommande i Nacka kommun. *Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar* uppvisar en specialiseringskvot på 1,7 och *Tillverkning av kemikalier och kemiska produkter* 1,6.

Såsom diskuterats tidigare dominerar handel i flera Stockholmskommuner och förekomsten av olika typer av handel kan betraktas som en viktig förutsättning t.ex. för att attrahera befolkning och företag i andra branscher. En fråga för kommunen att diskutera är om det i Nacka finns särskilda typer av handel i kommunen vars lokalisering gynnas av särskilda faktorer (t.ex. befolkning, geografi), som skiljer Nacka från andra kommuner.

Tre av de fyra mest specialiserade branscherna i termer av sysselsättning är alltså tillverkande branscher. Som redovisas nedan har två av dessa också utvecklats positivt i termer av sysselsättning de senaste åren. Det kan därför finnas anledning för kommunen att ytterligare utreda dessa branschers förutsättningar och betydelse för näringslivet i kommunen.

1.5 Branschstruktur: utveckling 2007-2013

Avslutningsvis studeras hur olika branscher har utvecklats över tid i Nacka kommun, i termer av sysselsättning (förvärvsarbetande dagbefolkning 16+ år). Den tidsperiod som studeras är åren 2007-2013, på grund av att omläggningsen i Svensk näringsgrensindelning (SNI) från SNI2002 till SNI2007 inte möjliggör jämförelser längre bakåt i tiden. Inledningsvis redovisas utvecklingen i

branscherna på grov nivå, därefter utifrån indelningen av olika branscher i olika specialiseringsgrader.

Totalt sett har antalet sysselsatta i kommunen ökat med cirka 12 procent under perioden 2007-2013. Den största procentuella tillväxten har skett inom *Hotell- och restaurangverksamhet* samt *Energiförsörjning; miljöverksamhet*, som båda vuxit med 39 procent. Den sistnämnda branschen är emellertid liten i absoluta tal och ökningen i antal personer uppgår endast till 45. Hotell- och restaurangbranschen, som år 2013 sysselsatte nära 1 600 personer, har däremot ökat med 437 personer. Den största absoluta ökningen har skett i den idag största branschen, *Handel*, som vuxit med 954 personer, motsvarande 19 procent.

När det gäller branschstrukturens utveckling är det också intressant att beakta vilka branscher som vuxit eller ökat relativt andra branscher. Nedanstående tabell innehåller därför information både om hur mycket varje enskild bransch vuxit i antal personer och i procent, men också relativt andra branscher. Den relativa tillväxtsiffran har räknats ut genom att andelen sysselsatta i varje bransch år 2013 har jämförts med motsvarande andel för år 2007.

Tabell 5. Absolut, procentuell och relativ tillväxt per bransch, 2007-2013

Bransch	Tillväxt, antal personer	Tillväxt, procent	Relativ tillväxt, procentenheter
G01 jordbruk, skogsbruk och fiske	+16	+30%	0,0
G02 tillverkning och utvinning	-154	-8%	-1,1
G03 energiförsörjning; miljöverksamhet	+45	+39%	+0,1
G04 byggverksamhet	+876	+38%	+1,8
G05 handel	+954	+19%	+1,1
G06 transport och magasinering	+207	+15%	+0,1
G07 hotell- och restaurangverksamhet	+437	+39%	+0,9
G08 information och kommunikation	-1872	-58%	-6,6
G09 finans- och försäkringsverksamhet	-4	-1%	-0,1
G10 fastighetsverksamhet	+173	+44%	+0,4
G11 företagstjänster	+893	+22%	+1,2
G12 offentlig förvaltning och försvar	+352	+30%	+0,6
G13 utbildning	+657	+17%	+0,6
G14 vård och omsorg; sociala tjänster	+747	+20%	+0,9
G15 kulturella och personliga tjänster m.m.	+238	+15%	+0,1
G99 okänt	+35	+15%	0,0
Totalt	+3600	+12%	-

Källa: rAps-RIS (2011) *Arbetsmarknad*

Relativt andra branscher har *Byggverksamhet*, *Företagstjänster* och *Handel* vuxit mest, medan *Information och kommunikation*, *Tillverkning och utvinning* samt *Finans- och försäkringsverksamhet* förlorat i sysselsättningsandel.

För att återknyta till den tidigare analysen av relativ specialisering redovisas nedan sysselsättningsutvecklingen i branscherna med låg, genomsnittlig och hög specialiseringsgrad.

Tabell 6. Absolut, procentuell och relativ tillväxt per specialiseringsgrad, 2007-2013

Specialiseringsgrad	Tillväxt, antal personer	Tillväxt, procent	Relativ tillväxt, procentenheter
Låg (<0,7)	-1702	-38%	-6,5

Genomsnittlig (0,7-1,5)	4492	+19%	+5,2
Hög (>1,5)	810	+28%	+1,4

Källa: rAps-RIS (2011) *Arbetsmarknad*

Branschgruppen med hög specialiseringsgrad har i procentuella termer vuxit snabbare än dem med låg och genomsnittlig specialiseringsgrad, men ej i relativa termer där gruppen med genomsnittlig specialiseringsgrad har vuxit mest. Inom gruppen med hög specialiseringsgrad, som alltså består av fyra branscher, finns också betydande variationer. Branschen *Tillverkning av gummi- och plastvaror* ökat från 13 till 60 sysselsatta, en procentuell ökning på 362 procent, medan *Tillverkning av kemikalier och kemiska produkter* har minskat från 300 till 104 personer, en minskning med 65 procent. Den bransch som har högst specialiseringsgrad i Nacka kommun, *Tillverkning av trä och varor av trä, rotting o.d. utom möbler*, har ökat från 75 till 91 personer (21 procent). Den fjärde branschen i denna grupp, *Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar*, har ökat mest i absoluta termer, 943 personer och näst mest i procentuella termer, 37 procent.

BILAGA 2: FINANSIERINGSKÄLLOR FÖR UNGA FÖRETAG

1.5.1 Kapitaltillskott från grundare eller närstående är den huvudsakliga finansieringskällan

Med kapitaltillskott från ägare eller grundare avses kapital från ägaren eller grundaren själv, antingen från henne/honom själv eller tillsammans med släkt och vänner. I de allra flesta nya företag handlar det om att ägaren investerar personligt sparande i företaget. Det kan även handla om vinstmedel som genereras i verksamheten, men i tidiga skeden är det relativt ovanligt att företag går med vinst. Olika former av kapitaltillskott från ägare eller grundare utgör den absolut största finansieringskällan för unga och små företag. Det finns inga exakta siffror men uppskattningar gör gällande att mellan 60 och 80 procent av alla nya företag finansierar uppstarten genom sådant kapital.¹¹² Vad gäller "ägarkapital eller lån från släkt och vänner" finns en studie som uppskattar att cirka sju procent av de nya företagen i Sverige i någon utsträckning finansieras av lån eller andra från släkt och vänner, men denna siffra är osäker.¹¹³

1.5.2 Extern skuldfinansiering är den huvudsakliga källan till extern finansiering

Med extern skuldfinansiering avses lånekapital, i form av både kortfristiga och långsiktiga skulder som företag återbetalar till långgivaren med ränta. Lån från kommersiella banker och andra kreditinstitut är den vanligaste externa finansieringsformen för unga och små företag, såväl i Sverige som i andra länder.¹¹⁴ Det finns ingen exakt statistik över omfattningen av den kommersiella utlåningen till företag i Sverige, men i en studie uppges att cirka 14 procent av de nya företagen finansierar sin uppstart med hjälp av banklån.¹¹⁵

Som komplement till den privata lånemarknaden finns olika former av lån, villkorlån och krediter från offentliga aktörer, såsom Almi och Norrlandsfonden. Enligt en grov uppskattning erhåller sex till åtta procent av alla nystartade företag i Sverige lån från Almi.¹¹⁶

1.5.3 Externt ägarkapital utgör en mycket liten andel av finansieringen av nya företag

Externt ägarkapital, eller riskkapital, avser investeringar i företags egna kapital, det vill säga investeraren blir i någon utsträckning delägare i företaget. Riskkapitalinvesteringar kan delas in i olika tillgångsslag:

- Private equity: investeringar i onoterade bolags ägarkapital (utanför börsen)
- Public equity: investeringar i börsnoterade bolags ägarkapital (på börsen)

Inom private equity finns ett antal s.k. investeringssegment, såsom venture capital (s.k. formellt venture capital) och affärsänglar (s.k. informellt venture capital)¹¹⁷. Utmärkande för venture capital, vare sig det är formellt eller informellt, är¹¹⁸:

- Investeringarna görs i onoterade företags egna kapital (aktier)
- Investeringarna karaktäriseras av ett aktivt och tidsbegränsat engagemang i företagen: efter ett antal år (ofta 3-7 år) kommer investeraren att gå ur företaget genom att det noteras eller säljs till någon annan intressent

Till skillnad från traditionella banker är aktörerna på venture capital-marknaden specialiserade på nya verksamheter och de allra tidigaste faserna i ett företags utveckling: venture capital handlar om investeringar i relativt tidiga skeden av ett företags utveckling, då företaget går från en utvecklingsfas till att starta försäljning eller expandera vidare. Utöver att investera i form av

¹¹² Söderblom (2012)

¹¹³ Kontigo (2011) *Små företags behov av krediter och systemen för att tillgodose dem: Om kunskapsläget, främjandesystemet och Tillväxtverkets roll*

¹¹⁴ Söderblom (2012), OECD (2013) *Financing SMEs and Entrepreneurs 2013: An OECD Scoreboard*, s. 214

¹¹⁵ Kontigo (2011)

¹¹⁶ Söderblom (2012), s. 22

¹¹⁷ Inom private equity finns även segmenten "buyout" och "turn-around", som avser investeringar i mogna bolag (ofta majoritetsinvesteringar)

¹¹⁸ Se t.ex. Braunerhjelm, Pontus (1999) "Venture capital, mångfald och tillväxt", *Ekonomisk debatt*, årg 27, nr 4

pengar är investeraren aktiv i företaget och tillför icke-finansiella värden (kompetens och nätverk) som kan bidra till en värdeutveckling i företaget. Venture capital är en finansieringskälla som riktar sig till framförallt innovativa företag med hög tillväxtpotential, där risken i samband med produkten, tjänsten eller marknadsefterfrågan är hög. Endast cirka en procent av alla nya företag i Sverige uppskattas ha tagit in venture capital.¹¹⁹

Skillnaden mellan venture capital (formellt) och affärsänglar (informellt) är att det förstnämnda utgörs av bolag (ofta kallade investeringsfonder, venture capital-fonder eller venture capital-bolag) medan de sistnämnda är privatpersoner, till exempel före detta entreprenörer som investerar en del av sin förmögenhet i företag utan familjeanknytning. Den informella marknaden och förekomsten av affärsänglar är en viktig förutsättning för en välfungerande venture capital-marknad. Det finns inga exakta mått på affärsängelaktiviteten i Sverige, eftersom det handlar om privatpersoners (eller nätverk av privatpersoner) investeringar: de utgör en mycken liten andel av befolkningen och är svåra att fånga in via tillgängliga data. Det finns dock ett antal undersökningar som har försökt fånga in svenska affärsänglars aktivitet och de visar att affärsänglar har en stor betydelse för finansieringen av svenska små och medelstora företag. Utifrån en extrapolering bedöms affärsänglar och privatpersoner i Sverige investera mellan 3,5-4 miljarder kronor årligen¹²⁰, vilket är mer än den formella venture capital-marknaden under de senaste åren.

1.5.4 Övriga källor till kapitalförsörjning såsom till exempel bidrag/projektmedel spelar en viktig roll för många företag

Utöver extern skuldfinansiering och externt ägarkapital finns ett rad olika bidrag/företagsstöd, projektmedel och andra finansieringskällor för företag i tidiga skeden, som tillhandahålls av myndigheter såsom Tillväxtverket, VINNOVA och länsstyrelser/regionförbund. Det finns ingen totalöversikt över omfattningen av dessa, men olika källor indikerar att det rör sig om mellan 50-100 olika stödformer.¹²¹

På senare tid har det också vuxit fram nya alternativ till extern finansiering, såsom crowdfunding. Tanken är att många privatpersoner, investerare eller entreprenörer gemensamt bidrar med medel till en entreprenöriell verksamhet.¹²² Crowd-funding är egentligen inte en finansieringskälla, utan en metod för att samla in extern finansiering, som sedan kan yttra sig på olika sätt, t.ex. som lån, externt ägarkapital eller rena bidrag. Men crowd-funding förtjänar att lyftas fram, då det är ett fenomen på framväxt som rönt stort intresse bland såväl entreprenörer som bland investerare.

Informellt venture capital har stor betydelse för företag i de tidigaste faserna

Kunskapsläget om affärsänglar och deras investeringar är generellt svagt: dels på grund av det i stor utsträckning handlar om en "osynlig" marknad utan offentliga statistikregister, dels på grund av oklara definitioner. Inte desto mindre spelar affärsänglar och privatpersoner en stor roll för företag i de tidigaste skedena: de uppskattas investera cirka 3,5-4 miljarder kronor årligen, vilket är mer än den formella venture capital-marknaden. Enligt Tillväxtanalys (2013) finns också anledningar att tro att omfattningen av affärsängelmarknaden har ökat de senaste åren.¹²³

¹¹⁹ Tillväxtanalys (2011), SVCA "Private equity på tre minuter", <http://www.svca.se/sv/Om-riskkapital/Om-riskkapital/Riskkapital-pa-tre-minuter/>

¹²⁰ Tillväxtanalys (2011), Avdeitchikova, Sofia (2008) "Close-ups from afar: the nature of the informal venture capital market in a spatial context", Doktorsavhandling, Lund University Press

¹²¹ Se t.ex. <http://www.driva-eget.se/bidrag>

¹²² För mer information om crowd funding, se Tillväxtverket (2013a) *Tillväxt genom Crowdfunding?*, Rapport 0156

¹²³ Tillväxtanalys (2013b) *Affärsänglar, riskkapitalfonder och policyportföljer*, Rapport 2013:08

Omvärldsfaktorer och trender som kan förklara utvecklingen

Den generella slutsatsen är att venture capital-marknadens återhämtning i Sverige varit svag efter "IT-bubblan". Nedan listas några möjliga orsaker till det beskrivna tillståndet och utvecklingen på venture capital-marknaden, utifrån forskning och samhällsdebatt:¹²⁴

- Venture capital-fonder har uppvisat låg avkastning
- Branschens nedgång beror på cykliska variationer och därför naturlig
- Problemen finns på efterfrågesidan: antalet investeringsbara företag är för få
- Venture capital dras till tillväxtregioner, men skapar dem inte
- Exitmarknaderna krymper
- Målbranscherna (t.ex. IT/Telekom, Life Sciences och Cleantech) förändras och företagens kapitalbehov minskar i takt med t.ex. digitalisering
- Långa investeringshorisonter: venture capital-fonder sätts vanligen upp i ett tioårigt perspektiv, medan tiden från initial investering till försäljning (exit) ofta är längre (vilket påverkar avkastningen negativt)
- Stora, institutionella investerare (banker, pensionsfonder och försäkringsbolag) har minskat sina innehav och allt fler investeringar görs av "nya" typer av investerare: fömögna individer, affärsänglar och s.k. "family offices"
- Regelverksförändringar: *Lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder* (LAIF) som trädde i kraft i juli 2013 kan enligt vissa intressenter komma att medföra väsentliga kostnader och ett omfattande arbete för förvaltare av venture capital-fonder som måste anpassa sig till den nya regleringen¹²⁵. Kapitalkraven i *Basel III* kan också komma att få en negativ effekt på institutionella investerares incitament och vilja att investera i venture capital-fonder

¹²⁴ Se t.ex. Söderblom (2012), *Tillväxtanalys (2012) Privat riskkapital och Cleantech – Förutsättningar och hinder utifrån investerarnas perspektiv*, Rapport 2012:10, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser: Östersund och Avdeitchikova, Sofia (2014) "Riskvilligt kapital – Statens roll", Power point-presentation

¹²⁵ Se t.ex. Finansinspektionen (2014) "Frågor & svar om lagen om det nya regelverket för förvaltare av alternativa investeringsfonder (LAIF),

http://www.fi.se/upload/30_Regler/60_Vagledning/Alternativa%20investeringsfonder/2014/fos_alternativa_investeringsfonder_20140108.pdf och SVCA (2013b) "Remissvar Finansinspektionens föreskrifter om förvaltare av alternativa investeringsfonder", <http://www.svca.se/wp-content/uploads/2014/03/Remissvar-SVCA-Finansinspektionen-Dnr-12-3251.pdf>

BILAGA 3: STOCKHOLMS LÄNS STRATEGI FÖR JÄMSTÄLLDHETSINTEGRERING

Våren 2014 antogs **Stockholms läns strategi för jämställdhetsintegrering 2014-2018**.

Strategin togs fram på regeringens uppdrag¹²⁶ och arbetades fram av Länsstyrelsen Stockholm i samverkan med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Stockholms läns landsting, Polismyndigheten, i samråd med kommuner och idéburen sektor. Tanken är att strategin ska utgöra en gemensam plattform för jämställdhetsintegrering för aktörer i Stockholms län. Enligt strategin är det övergripande regionala jämställdhetsmålet att kvinnor och män i Stockholms län ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Vidare anger strategin regionala delmål som ska vara uppnådda år 2018. I strategin anges också en rad indikatorer som används för att följa upp de regionala delmålen för jämställdhetsintegrering. Nedan följer dessa indikatorer (med viss anpassning till ett kommunalt perspektiv) uppdelade på de fem delmålen i strategin¹²⁷.

- *Mål 1: Kvinnor och män har samma makt och inflytande i Stockholms län*
 - o Kommunstyrelsens ordförande, styrelser och ledning i börsföretag, chefer i privat sektor efter typ av chef, chefer i offentlig sektor efter typ av chef, ledamöter i utbildningsstyrelser, kvinnor/män
 - o Upplevd trygghet i boendemiljön, kvinnor/män (BRÅ)
 - o Medborgar-, kund- och patientenkäter om inflytande och bemötande avseende offentlig service, kvinnor/män
- *Mål 2: Kvinnor och män har samma ekonomiska självständighet i Stockholms län*
 - o Lönestatistik, män/kvinnor (Jämix, SCB)
 - o Arbetstidsstatik heltid/deltid, kvinnor/män (Jämix, SCB)
 - o Sysselsättningsgrad kvinnor/män, utrikes-/inrikesfödda, arbetslöshetsstatistik kvinnor/män, flickor/pojkar 15-24 år, utrikes-/inrikesfödda
 - o Aktiviteter och projekt inom strukturfonds- och innovationsprogrammen riktade mot kvinnor/män och fördelningen av medel på kvinnor/män
 - o Företagandegrad män/kvinnor, utrikes-/inrikesfödda.
 - o Fördelning av företagare kvinnor/män, utrikes-/inrikesfödda.
 - o Andel kvinnor/män på vårdutbildningar på olika utbildningsnivåer
 - o Andel kvinnor/män på IT/teknik på gymnasie- och högskolenivå
- *Mål 3: Kvinnor och män tar lika stor del av det obetalda arbetet i Stockholms län*
 - o Uttag av föräldrapenning, kvinnor/män (Försäkringskassan)
 - o Deltidsarbete på grund av omsorg om barn eller nära anhöriga, kvinnor/män
 - o Tillfällig föräldrapenning (Försäkringskassan), tid ägnad på obetalt arbete (SCB:s tidsanvändningsstudie), kvinnor/män
- *Mål 4: Mäns våld mot kvinnor har upphört i Stockholms län*
 - o Indikatorer tas fram av Operation Kvinnofrids medverkande aktörer i samband med genomförandeplaner under våren 2014.
- *Mål 5: Den offentliga servicen är jämställd i Stockholms län*

¹²⁶ Regleringsbrev för budgetåret 2013 avseende länsstyrelserna, punkt 84.

¹²⁷ Länsstyrelsen Stockholm (2014) Jämställdhetsintegrering – strategi för Stockholms län 2014-2018. Rapport 2014:5. s 17f

- Medborgarenkäter, brukarundersökningar, patient- och kundenkäter om nöjdhet, inflytande och bemötande, fördelning av resurser, kvinnor/män
- Offentligt anställdas kunskaper om jämställdhet (Kompetensmätning för t.ex. socialtjänst och skola)

Genomgående uppföljningar av strategin är planerade till 2016 och 2018.¹²⁸

¹²⁸ Länsstyrelsen Stockholm (2014) *Jämställdhetsintegrering – strategi för Stockholms län 2014-2018*. Rapport 2014:5. s 7

GATUPLAN OCH TREDIMENSIONELLA FASTIGHETER

13 MARS 2015

PROJEKT

Gatuplan och tredimensionella fastigheter
Nacka kommun

NIRAS AB

Besöksadress: Fleminggatan
14, 9 tr - 112 26
Boxadress: Box 70375
107 24 Stockholm, Sverige

556534-9767

www.niras.se

T: +46 0850384400

F: +460850384492

E: info@niras.se

D: 08-503 84475E: thomas.hellstrom@niras.se

INNEHÅLL	
1	Uppdrag 1
2	Förutsättningar för att bilda en 3D-fastighet 1
3	Utvecklingen av 3D-fastigheter i Sverige 2
3.1	Fastighetsbildningar totalt (alla fastigheter) 2
3.2	3D fastigheter 3
3.3	Några företag som har arbetat med 3D-fastigheter inom handel 4
3.3.1	Boultbee 4
3.3.2	Citycon AB 4
3.3.3	JR Kvartersfastigheter 4
3.3.4	JM AB 5
3.3.5	Andra byggbolag och fastighetsägare 5
4	Utmaningar vid 3D-fastighetsbildning 6
5	NIRAS slutsatser 7

1 UPPDRAG

NIRAS har av Anders Börjesson fått i uppdrag att skriva en PM om företag som arbetar med att köpa och förvalta bottenvåningar i nya stadsdelar.

2 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ATT BILDA EN 3D-FASTIGHET

Sedan år 2004 är tredimensionell fastighetsbildning (s.k. 3D-fastighet) möjlig inom svensk fastighetsrätt. Tredimensionell fastighetsbildning innebär en effektivare användning av fastigheter.

Fördelarna med 3D-fastigheter är exempelvis att byggnader och anläggningar i stadskärnor kan användas effektivare. Det kan bland annat ske genom att befintliga hus byggs på med ytterligare våningsplan eller att det byggs bostäder, affärer och kontor över spårområden.

Det kan också innebära en effektivare användning av allmänt ägd mark genom att man exempelvis kan ha parkeringsgarage under markytan.

Tredimensionell fastighetsbildning innebär att fastigheter kan avgränsas i höjd- och djupled, vilket resulterar i att olika våningsplan i samma byggnad kan ha olika ägare. Med tredimensionell fastighetsbildning möjliggörs exempelvis att en befintlig kommersiell fastighet kan byggas på med våningar för bostadsändamål och att dessa våningar utgör en eller flera separata fastigheter. Likaså kan tunnlar och underjordiska anläggningar utgöra enskilda fastigheter. En tredimensionell fastighet behöver i dessa fall inte omfatta någon mark. Däremot måste en 3D-fastighet ha en sluten volym, och man kan inte bilda en fastighet av hela utrymmet ovanför eller under markytan. Fastigheten måste med andra ord vara begränsad både horisontellt och vertikalt och hela utrymmet definierat.

3D-fastigheter bildas genom en lantmäteriförrättning, och på så sätt kan ett våningsplan med kommersiell verksamhet bilda en egen fastighet och därmed urholka en befintlig fastighet för bostadsändamål. Vid denna typ av fastighetsbildning förekommer vanligtvis att en fastighet belägen på ett övre våningsplan, måste ha servitutsrätt till trapphus och hissar på den nedre fastigheten.

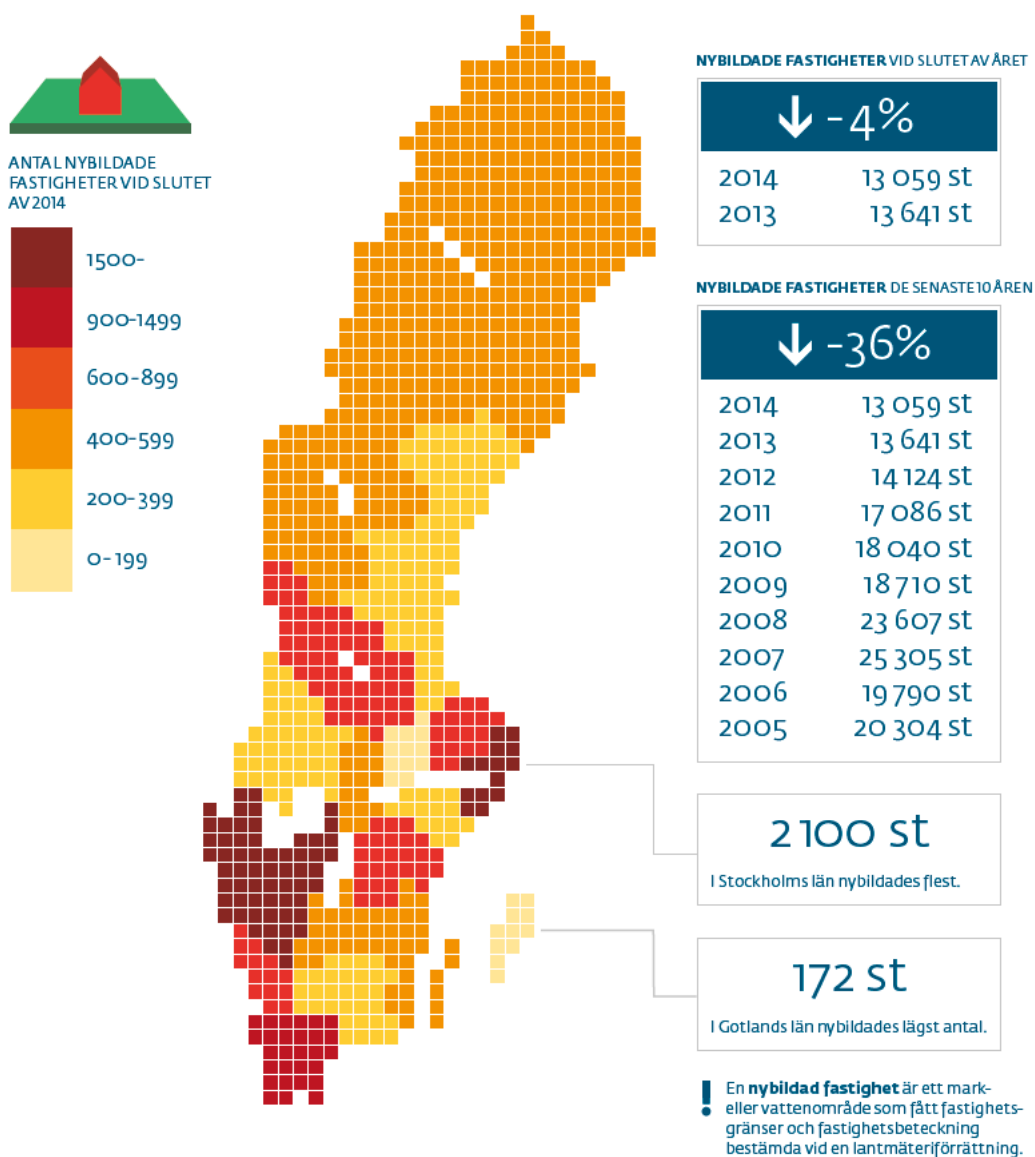
Det förutsätts också att 3D-fastigheten leder till en mer ändamålsenlig förvaltning av anläggningen eller att den behövs för finansieringen eller uppförandet. Fastigheten ska inrymma minst tre bostadslägenheter för att det ska vara tillåtet att bilda en 3D-fastighet avsedd för bostadsändamål.

Ett skäl till 3D-bildningar kan vara att en oäkta bostadsrättsförening vill skilja av de kommersiella verksamheterna i gatuplanet, bli för att kunna bli en äkta förening.

3 UTVECKLINGEN AV 3D-FASTIGHETER I SVERIGE

3.1 Fastighetsbildningar totalt (alla fastigheter)

Sverige fick något färre (minus fyra procent) nybildade fastigheter år 2014 jämfört med 2013. Under den senaste tioårsperioden har antalet nybildade fastigheter minskat med 36 procent. Vid slutet av 2014 nybildades totalt 13 059 fastigheter i Sverige.

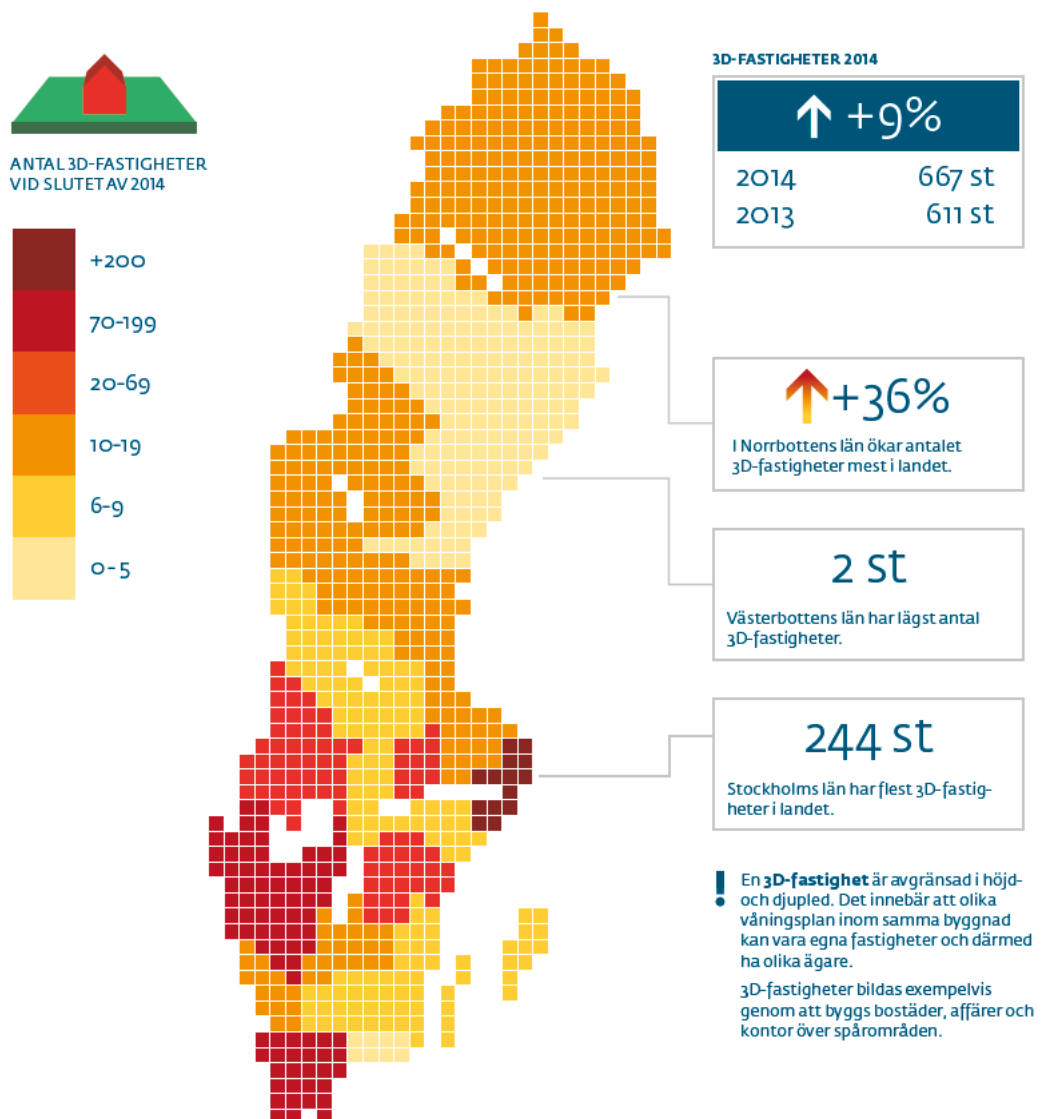

Källa: Lantmäteriet

3.2 3D fastigheter

Under år 2014 bildades det 667 stycken 3D-fastigheter vilket är ca 5 % av det totala antalet fastighetsbildningar det året. Antalet 3D-fastigheter i landet har ökat med nio procent det senaste året. Vid slutet av 2014 fanns det totalt 667 3D-fastigheter. Ökningen av 3D-fastigheter har avmattats något (i %).

Flest 3D-fastigheter, 244 stycken, finns i Stockholms län. Av dessa tillkom fyra under 2014. Västra Götalands län har näst flest med 131 stycken 3D-fastigheter. Där tillkom också flest i landet under året – nio stycken. Trea på listan är Skåne län med 78 stycken 3D-fastigheter.

Källa: Lantmäteriet

3.3 Några företag som har arbetat med 3D-fastigheter inom handel

När den nya lagstiftningen kom på plats var det engelska bolaget Boulton tidigt ute. Sedan var det lugnt i flera år när det gäller handel. På senare år har Citycon varit aktivt.

3.3.1 Boulton

Fastighetsbolaget Boulton var tidigt ute och styckade av bostäder genom 3D-bildningat främst i Fältöversten, Ringen och Högdalen. Boulton är inte längre verksamma i Sverige.

3.3.2 Citycon AB

Citycon har gjort 3D-bildningar i Liljeholmstorget och Tumba centrum med handel, bostäder mm. Citycon är en av de stora centrumägarna i Stor-Stockholm, förutom ovansående äger man också Kista Galleria, Jakobsbergs centrum och Åkersberga centrum.

3.3.3 JR Kvarterfastigheter

JR Kvarterfastigheter (JR) arbetar sedan ett par år med utveckling av kommersiella stråk, i såväl befintlig stadsmiljö som nybyggnadsprojekt. Med fokus på handel, service och upplevelser tar JR ett helhetsgrepp kring utbud och flöden i ett givet område.

Genom tredimensionell fastighetsbildning kan JR äga lokaler i gatuplan, utan att behöva förvärva hela fastigheterna. Det ger möjlighet att skapa goda förutsättningar för kommersiella aktörer att verka i gatuplan som en del av ett större sammanhang. Med en plan för hur hela området ska utvecklas kan även gatu- och torgmiljöer tas med.

I nybyggnadsprojekt vill JR komma in på ett tidigt stadium och arbeta tillsammans med kommunen redan på planstadiet. Centralt i denna typ av projekt är fortfarande möjligheten till tredimensionell fastighetsbildning.

JR arbetar med tre urvalskriterier för att delta i projekt:

1. Ytan för handel och service bör vara minst 10 000 kvm
2. Marknadsunderlaget måste till stor del ha etablerats när handeln öppnar
3. JR vill delta aktivt i planeringen av stadsdelen

JR arbetar för närvarande med tre projekt: Gasverksområdet i Norra Djurgårdsstaden, Årsta centrum i Uppsala och Frihamnen i Göteborg. Alla tre är pågående, Frihamnen har just startat. JR har där fått en markanvisning på 20 000 kvm i markplan.

3.3.4 JM AB

JM har deltagit i många 3D fastighetsbildningar under de tio år som det varit möjligt. Huvudelen av fastigheterna är bostadsrättsföreningar (brf) eller kontor med kommersiella lokaler i bottenvåningen. 3D-bildningar kan också innehålla parkeringsgarage mm.

I Torsvik på Lidingö sålde JM bottenvåningarna till en privat fastighetsägare. För Brommaplan planerar JM en 3D-bildning med bostäder, kontor, stadsdelscentrum, bussterminal och p-garage i separata fastigheter.

Lagstiftningen fungerar enligt JM bra. Det är viktigt att de olika fastighetsägarna är professionella och vet vad en 3D-bildning innebär, vilket inte alltid är fallet. Lantmäteriet är ett bra stöd i processen. Det finns också ett par bra konsulter som kan hjälpa till vid 3D-bildningar.

JMs erfarenhet är att om det skall vara attraktivt att äga och förvalta ett centrum i gatuplan, får det inte vara för litet. 10 000 kvm kan vara ett riktmärke.

Det kan också fungera bra att ha lokaler i bottenplanet på en brf, JM brukar föredra att verksamheterna upplåts med bostadsrätt, det ökar stabiliteten. Föreningen kan då också säga nej till överlåtelser (om det finns goda skäl för det). Då är det ofta inte fråga om 3D-bildningar.

JM är med de första åren som stöd till brf. JM ser till att det oftast finns femårskontrakt på plats med verksamheterna i gatuplanet, om de är hyresgäster.

NIRAS bedömer inte att JM är intresserade av att köpa bottenvåningar separat.

3.3.5 Andra byggbolag och fastighetsägare

Flertalet stora byggbolag och fastighetsägare har från tid till annan arbetat med 3D-fastighetsbildning. NIRAS bedömer inte att de stora bolagen har ett primärt intresse av att separat köpa entréplanen, t ex i ett stadsdelscentrum.

Det finns ett par företag som har stor praktisk erfarenhet av att förvalta och utveckla stadsdelscentra, men där 3D inte är en avgörande del av affärsidén. Ett sådant är Fastpartner, se vidare i NIRAS slutsatser.

4 UTMANINGAR VID 3D-FASTIGHETSBLDNING

När tredimensionella fastigheter och fastighetsutrymmen bildas måste nödvändiga rättigheter tillförsäkras som fastigheten behöver för att fungera på ett ändamålsenligt sätt. Vilka rättighetslösningar som ska väljas för att detta krav ska vara uppfyllt, är enligt lagen upp till lantmätaren att avgöra. Dock föreslår lantmäteriet att sakägarnas önskemål bör ges stor betydelse. Hur rättighetsfördelning ska ske har varit oklart sedan lagstiftningen kom. Även om lag och doktrin ger direktiv om hur detta ska ske, är det inte alltid självklart hur reglerna ska appliceras i verkligheten.

Enkätundersökningar (Lina Asplin och Sofia Henriksson, KTH 2012) har visat att de flesta fastighetsägare verkar ha förstått fastighetsindelningen och rättigheternas innebörd och att de inte hade velat ha mer inflytande i beslutandet av vilken rättighetslösning som skulle väljas.

De fastighetsägare som har uppgett att de har någon typ av problem, anser att de inte har haft någon dialog med lantmätaren om vilken rättighetslösning som skulle väljas. De önskar även att de hade haft mer inflytande i detta val. Studien visar även att de flesta är nöjda med de rättighetslösningar som har valts. Övervägande del anger att förvaltningen av gemensamhetsanläggningar och servitut och samarbetet med andra berörda fastighetsägare har fungerat bra.

Dock är det över en tredjedel av de svarande som har beskrivit någon typ av problem och de flesta av dessa är att hänföra till tredimensionell fastighetsindelning. De problem som framkommit har främst rört ofullständiga rättigheter, antingen finns ett behov av komplettering av en rättighet eller har en rättighet saknats helt. Några problem har varit att hänföra till driften av rättigheterna och i några fall har problem som rör gränsdragning mellan fastigheter framkommit.

Vilka rättigheter som ska väljas beror på förutsättningarna från fall till fall. Flexibla lösningar, som är överskådliga och där detaljeringsgraden inte är för hög, är något som bör eftersträvas för att lösningarna även ska fungera i framtiden och med nya fastighetsägare.

Det är viktigt att lantmätaren har en tidig dialog med fastighetsägaren, och att denne är lyhörd inför fastighetsägarens önskemål, för att förhindra framtida problem. Där användningsområdena är olika bör rättighetslösningarna separeras så långt det är möjligt med hänsyn till fastigheternas begränsningar. Det har även kunnat konstateras att det är viktigt att lantmätaren är extra noggrann och även, vid behov, rådgör med kollegor när denne handlägger ärenden rörande tredimensionell fastighetsbildning.

5 NIRAS SLUTSATSER

Bottenvåningar i stadsdelscentra är inte någon enkel bransch. Den mest logiska tagaren är nog oftast ägaren till bostäderna och/eller kontoren ovanpå. Det kan i fallet bostäder vara antingen en ägare till hyreslägenheter eller en bostadsrättsförening.

Om det är en brf som skall ta över är det bra om byggaren/säljaren ser till att det finns hyreskontrakt tecknade med verksamheterna, gärna femårskontrakt. JM, tex är med i förvaltningen åtminstone ett par år innan brf får överta ansvaret.

En generell lärdom från tidigare 3D-projekt är att professionella fastighetsägare anser att 3D-bildningar fungerar väl. Ändå är lantmätarens roll mycket viktig. Denna ska ju bl a fördela ansvar, kostnadsandelar mm. Ju fler oerfarna fastighetsägare som är med i ett projekt, desto mer avgörande blir lantmätarens roll.

JR kan vara ett bra alternativ, men NIRAS bedömer att de möjliga kommersiella ytorna, vid sidan av Sickla köpkvarter och Nacka Forum, är för små för att JR skall komma ifråga.

Avgörande för en tagare av enbart gatuplanet i en stadsdel (eller en central del av stadsdelen) är att det finns en affärsmässig logik i att äga och förvalta bottenvåningarna. I Sickla kan det vara Atrium Ljungberg. För dem kan det vara bra att samordna utbudet i stadsdelen. Samtidigt är det inte säkert att Atrium Ljungberg är intresserade av att "konkurrera med sig själva" och sprida ut verksamheterna i gatuplan över en betydligt större yta än vad de har idag. Nacka kommun kan/bör resonera med Atrium Ljungberg om saken.

Samma resonemang kan föras med Unibail-Rodamco i anslutning till framtida Nacka centrum.

Annars är nog som nämnts ägaren till bostäderna den mest logiska parten, och då är ofta inte 3D aktuellt. Ju större förvaltningsobjekt, desto bättre. Ju noggrannare kommunen har varit med att se till att de gatuplansverksamheter man planerar för, verkligen ligger i bra stråk och som fungerar (för butiker, restauranger mm) desto bättre är förutsättningarna för att det långsiktigt skall gå bra att förvalta och utveckla fastigheter. Särskilt små fastighetsägare med begränsad ekonomi kan få problem med lokaler i dåliga lägen. Till slut hyr en svag fastighetsägare ut till "vem som helst" även till verksamheter som inte är till nytta för stadsdelen.

Det finns som nämnts fastighetsägare som arbetar mycket med att förvalta och utveckla stadsdelscentra, men där 3D inte är en avgörande del av affärsidén. En sådan är Fastpartner. De äger bl a Märsta, Tensta, Rinkeby och Hässelby gård. En stor del av ägandet är handel men det är också offentlig service, både i gatuplan och högre upp i fastigheterna. Ägandet på de övre planen är en viktig del av den totala ekonomin.

Fastpartner ser positivt på att äga och utveckla mindre centra, även i nya stadsdelar. En fördel med nya områden är att man kan vara med och påverka planeringen av handel och service från början. Man arbetar just nu med utbyggnader av handeln både i Märsta och i Hässelby gård.

I Järsla bedömer NIRAS att det finns förutsättningar för ett litet stadsdelscentrum. Detta gäller oavsett om man gör en 3D-bildning eller inte. Här är det särskilt viktigt med en omsorgsfull planering med tanke på:

1. Konkurrensen från Nacka Forum och Sickla
2. Att det kan behövas i vart fall en stor lokal (dagligvaror) och troligen ytterligare ett par stora lokaler
3. Stråk och platsbildningar
4. Kontakten med befintliga bostadsområden, t ex Järsla sjö.

Bredband för näring

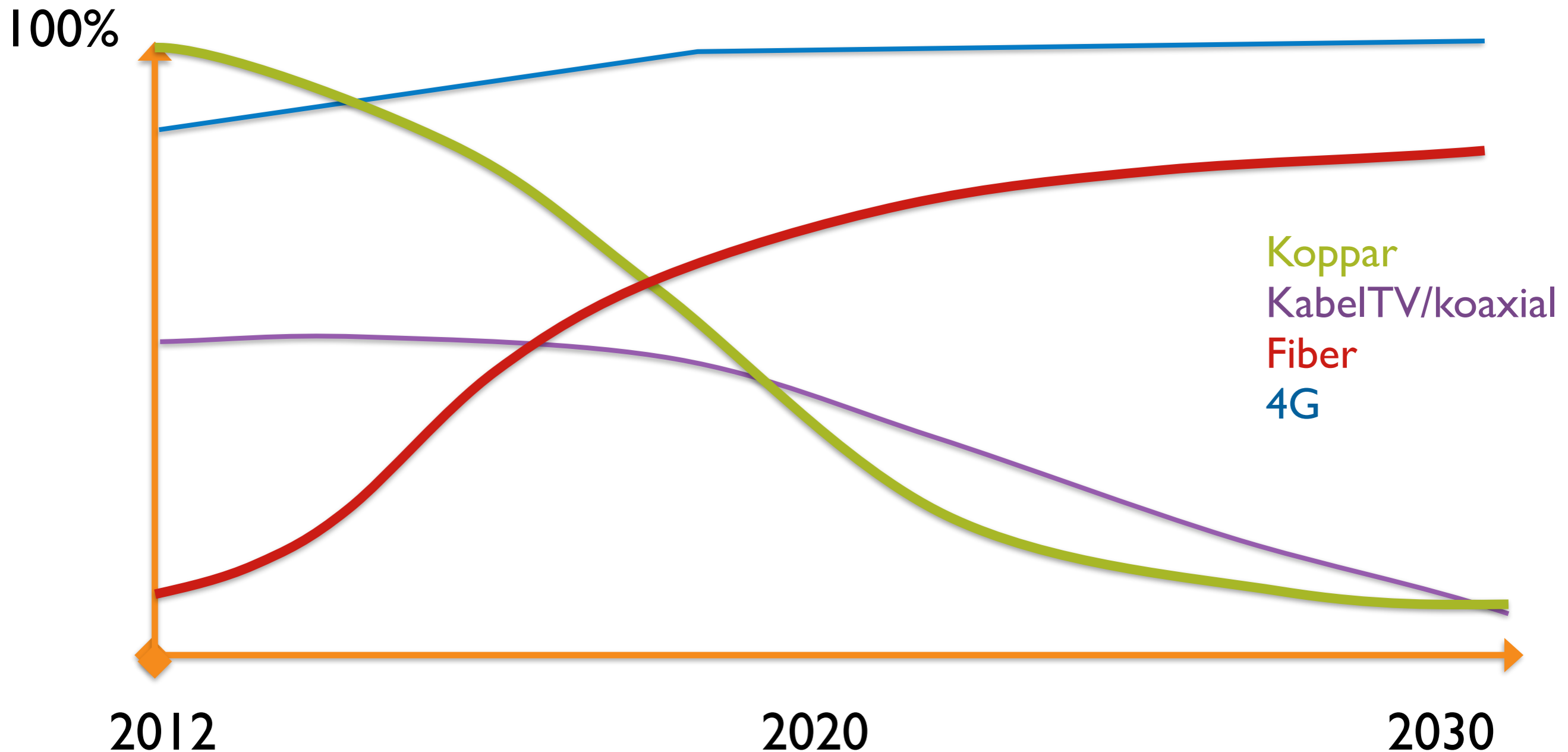
Bredbandsstrategi för Sverige (2009)

Bredband i världsklass

År 2020 bör 90 procent av alla hushåll och företag ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s.

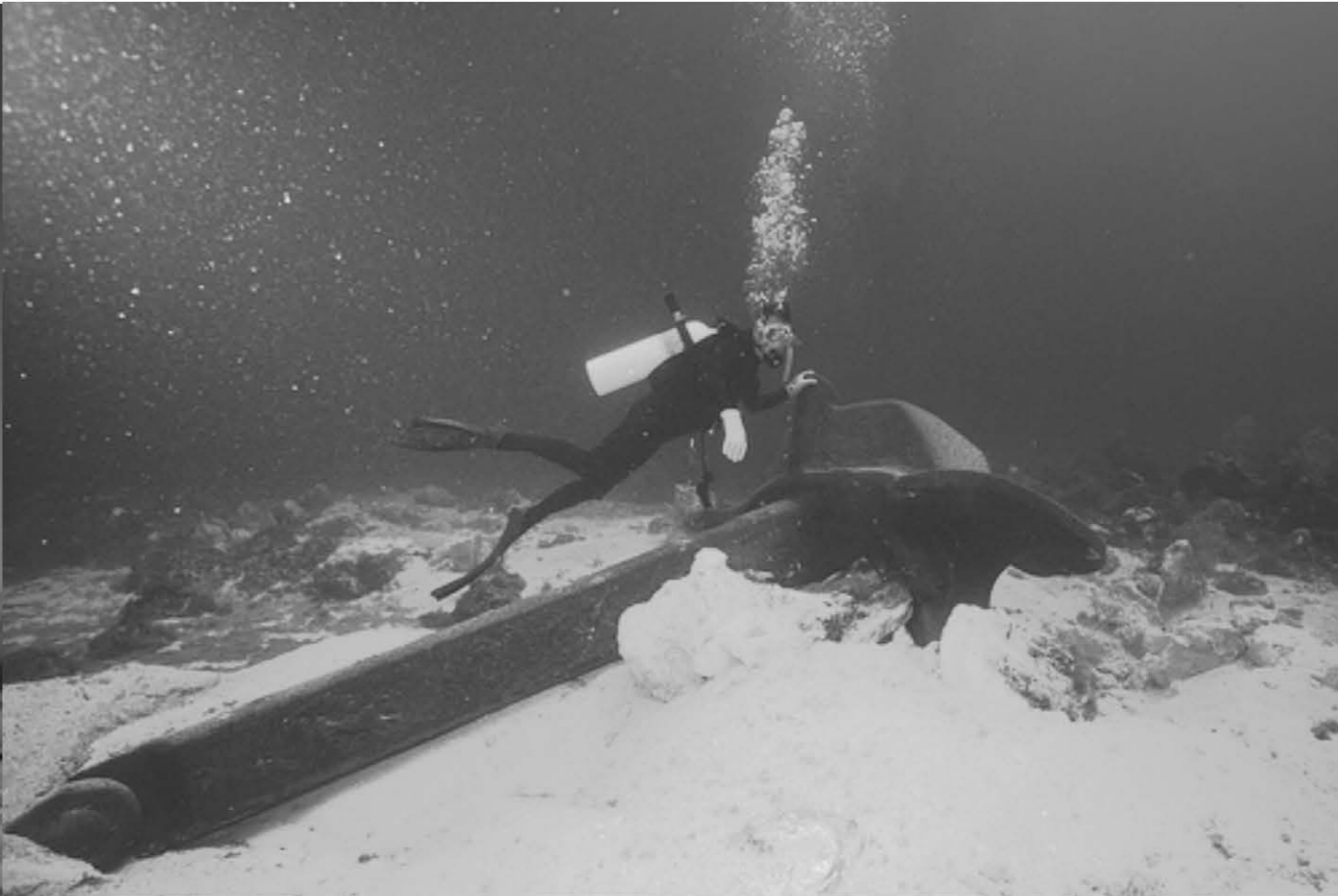
Redan år 2015 bör 40 procent ha tillgång till bredband med den hastigheten.

Förväntad utveckling för olika accesslag

Uppskattning baserat på diskussioner med nätägare. Avser Stockholms läns tätorter.

Trådlöst ./. fiber

Fiber!

Endast fiber kan leverera tjänster av slaget som på något vis rör media eller andra krävande tillämpningar.

Alla dagens mobiloperatörer har begränsningar i användandet.

Detta är även bilden från EU, SKL, PTS och i viss mån regeringen

Var står vi idag?

Storsatsning på villafiber!

Största utbyggnaden
av accessnät sedan
1960-talet
(enl. Skanova)

Väldigt få aktörer!

I kranskommuner i
princip endast:

Men når fibern företagen?

Jobbar?

Fibertäckning i Duvnäs

I stamnäten finns Televerket kvar

Begränsad tillgång till parallella nät

Endast Skanova har utbredd täckning över hela länet.

Stokab fokuserar på centralaste Stockholm.

Stamnät från **Stokab** & **Tele2**

Stadsnät

STADSNÄT PRESENTERAR

KOMMUNALT FIBERNÄT

MER FARTFYLLT ÄN DET LÄTER

VI I ÖREBRO, KUMLA OCH LINDESBERG ÄGER ETT SUPERSNABBT FIBERNÄT TILLSAMMANS. BESTÄLL INTERNET, TV OCH TELEFONI AV DIG SJÄLV ISTÄLLET.

VET DU INTE OM DU ÄR MED I STADSNÄT, GÅ TILL RUBRIKEN ANSLUT DIG. ANNARS, KLICKA PÅ **TJÄNSTEGUIDEN** FÖR ATT BESTÄLLA.

Viss revival på andra håll

Större aktörer kan tjäna pengar

Men värdekedjan...?

Så vad kan vi göra?

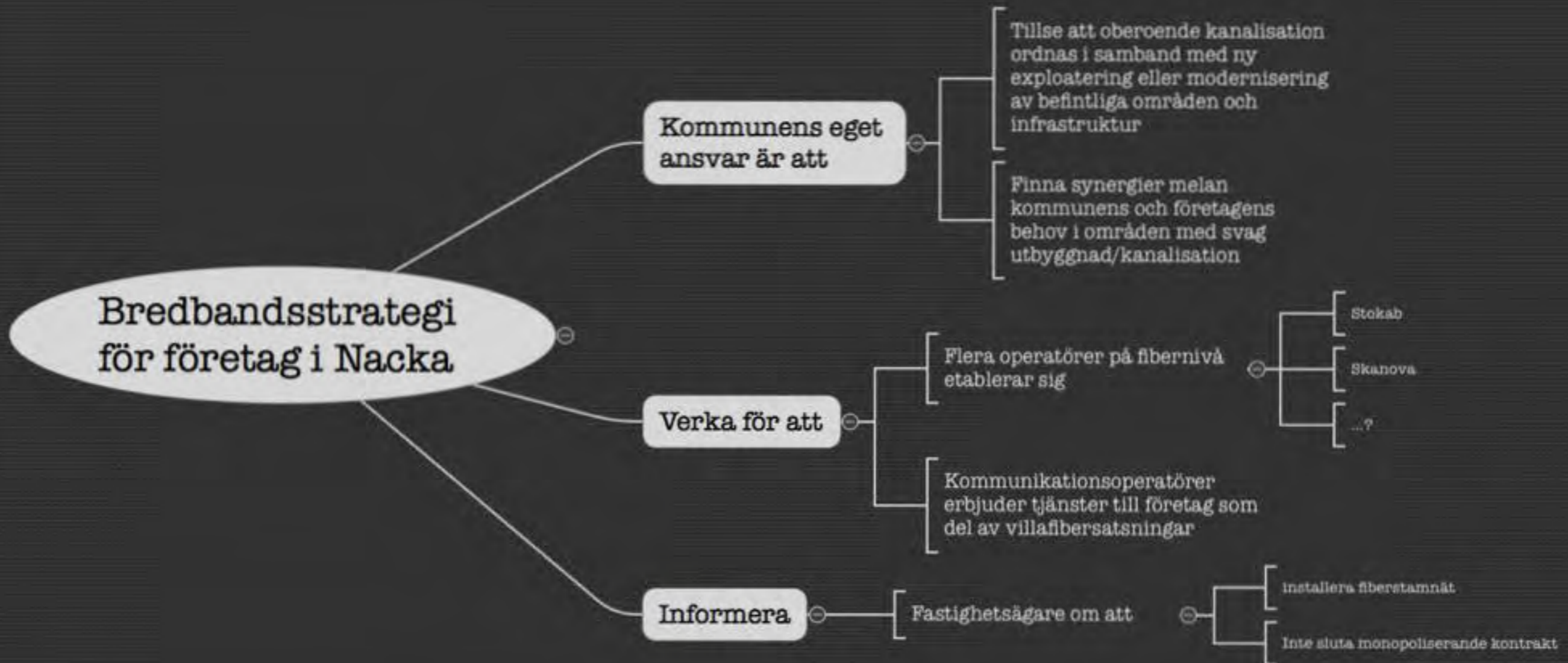
Förenkla för
marknaden?

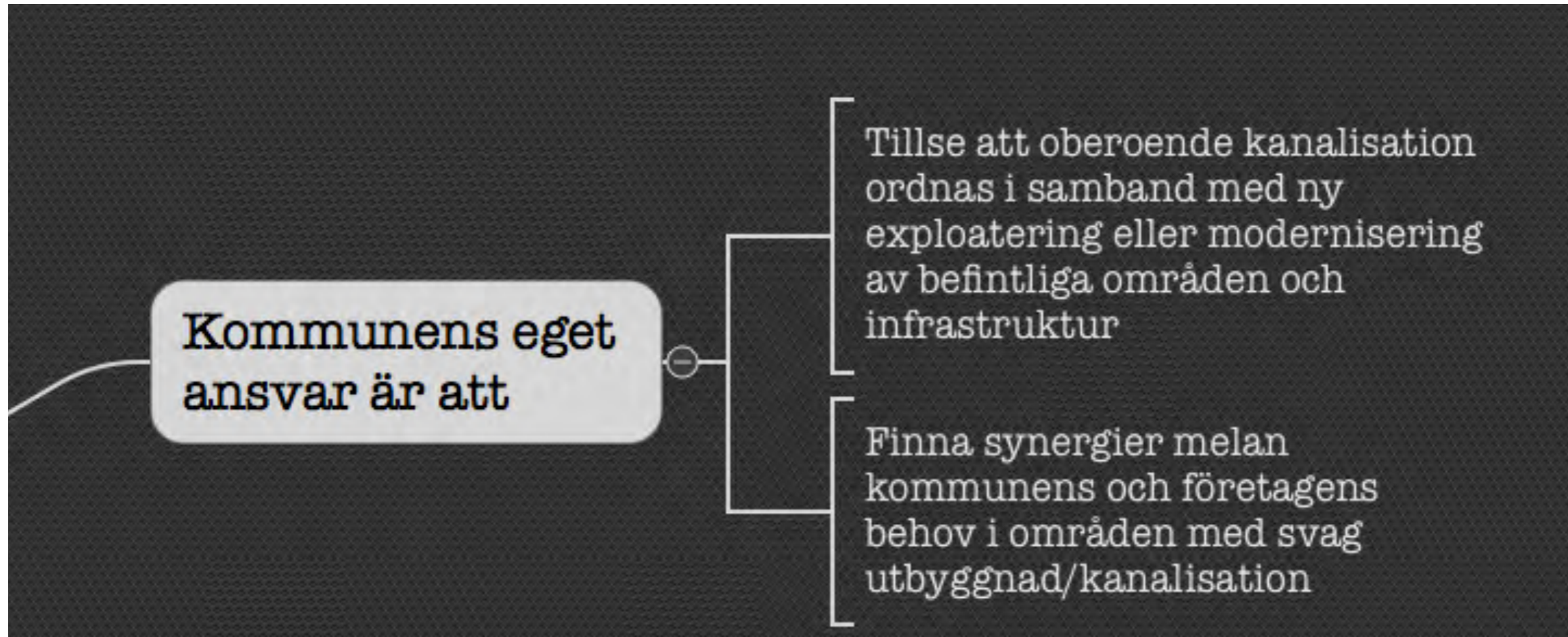
Stadsnät?

Mittemellan?

Grundnivå (hygien)

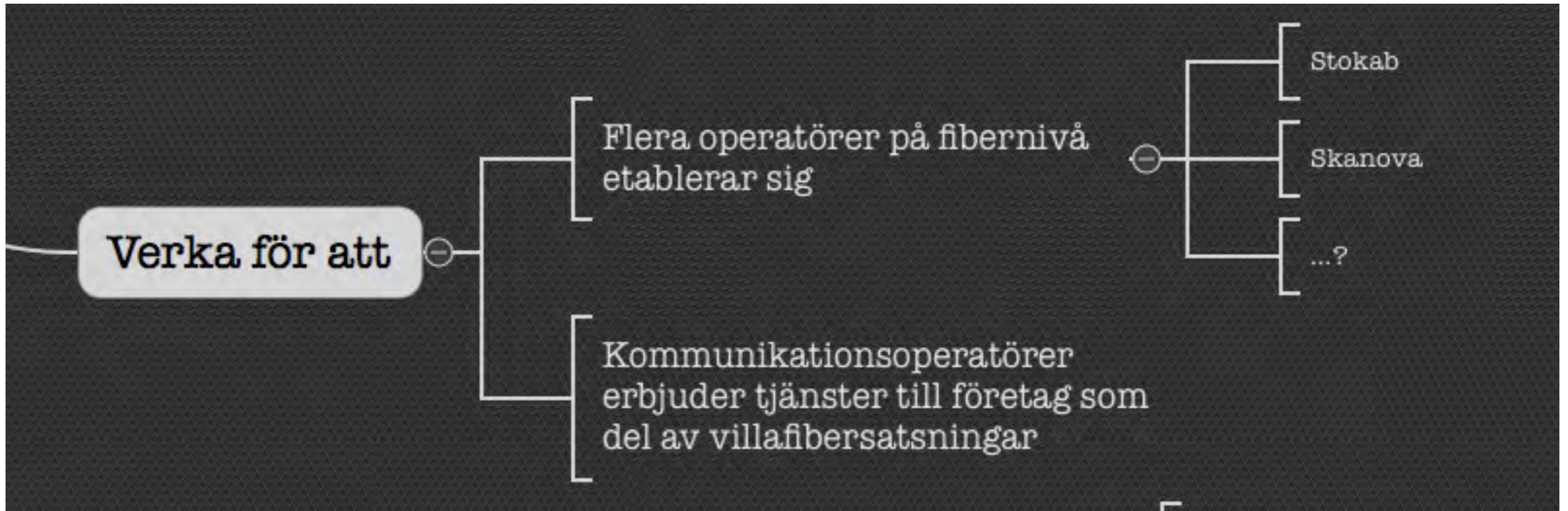

Policies (eller direktiv (?)) + budget

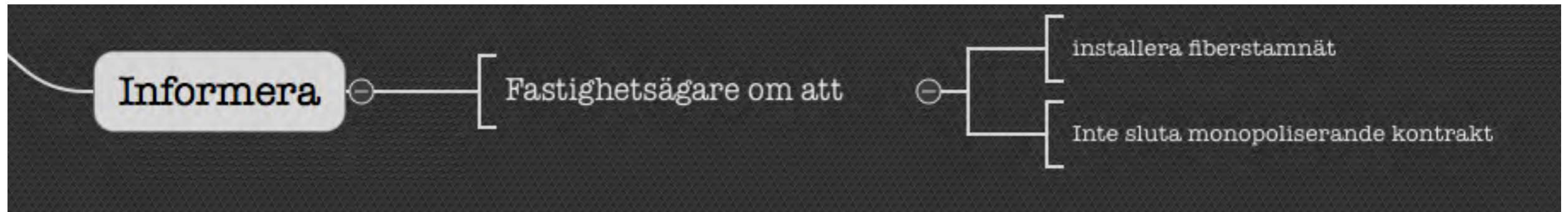
Tydligt ansvar vid exploatering, underhåll mm

Samverkansforum

Del i planering & exploatering

**Diskussioner (fortsatta) med relevanta parter
+ ev. utifrån kommunens behov**

Informationsmaterial

Del i exploateringsdiskussioner

Mer aktiva åtgärder

Nacka stad

Uttalad policy att ha samma täckning med flera fiberaktörer som i Stockholms innerstad (98% av fastigheterna med näringsverksamhet eller flerbostadshus).

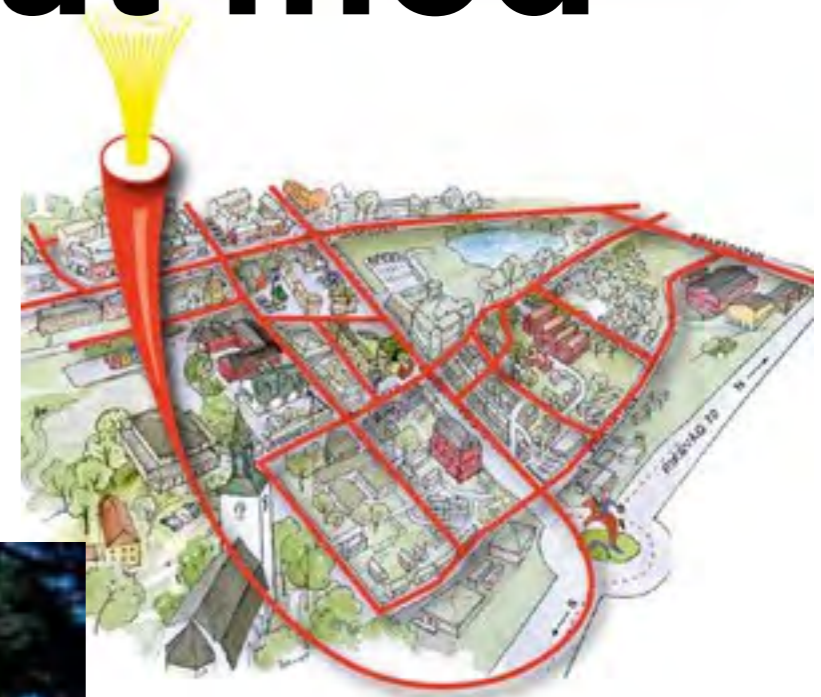
Kan kräva avtal med Stokab och beredskap för vissa kostnader om inte (mot förmodan) nödvändiga marknadsmässiga drivkrafter

**Kan kommunen stödja nya
kontors/arbetstrender?
Free Wi-Fi i publika miljöer?**

Bygga hybrid-stadsnät med Stokab + ny teknik? Kick-back-affär?

./ diskussion

gustaf@radar.se

+46 735 100 200

2015-05-11

TJÄNSTESKRIVELSE
KFKS 2014/309-639

Kommunstyrelsen

Nytt internationellt universitet i Nacka

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen noterar informationen i rapporten ”Nytt internationellt universitet i Nacka – en studie av förutsättningar, utmaningar och möjligheter att etablera ett universitet i Nacka”.

Kommunstyrelsen uppdrar till stadsledningskontoret att ta fram förslag på hur projektet kan drivas vidare. Förslaget ska redovisas för kommunstyrelsen senast i oktober 2015.

Sammanfattning

Baserat på ett initiativ från moderaterna i Nacka i april 2014 har kommunstyrelsen inlett ett arbete med att belysa förutsättningar, utmaningar och möjligheter för att etablera ett nytt internationellt universitet i Nacka. I En genomgång av förutsättningar, regelverk och finansieringsmodeller har gjorts och redovisas i rapporten tillsammans med en analys av befolkningsprognoser och kompetensförsörjningsbehov. Rapporten går igenom möjligheter att starta nya lärosäten samt ett antal internationella exempel på nystartade universitet. Förstudierapporten visar att det svenska högskolesystemet inte är anpassat för att främja nya initiativ inom ramen för det statligt finansierade högskolesystemet. Regelverket är komplicerat och oförutsägbart. Ett antal olika vägar för en etablering kan identifieras. I bedömningen av vilka vägar som bör göras bör utgångspunkten vara att Nacka ska göra något nytt. Förstudiens analyser och slutsatser behöver diskuteras inför ställningstagande om i vilken form projektet ska drivas vidare.

Ärendet

I april 2014 behandlade kommunstyrelsen ett initiativ till att driva ett arbete för att få ett internationellt universitet till Nacka. Initiativet resulterade i ett projektdirektiv som kommunstyrelsen fattade beslut om 1 september 2014. Projektdirektivet angav att en förstudie skulle genomföras för att utveckla initiativet i en första etapp. Ett första delmål var att utifrån befintliga utredningar, promemorior och skrivelser beskriva regionens behov av ett till universitet och möjligheterna för ett sådant att etableras i Nacka. Ett andra delmål var att reda ut de grundläggande förutsättningarna som krävs för ett nationellt eller

internationellt universitet, avseende finansiering, ekonomi, juridik, stadsplanering etc. Målet var att presentera en förstudierapport före sommaren.

En genomgång av förutsättningar, regelverk och finansieringsmodeller har gjorts och redovisas i rapporten tillsammans med en analys av befolkningsprognoser och kompetensförsörjningsbehov. Rapporten går igenom möjligheter att starta nya lärosäten samt ett antal internationella exempel på nystartade universitet.

Arbetet med förstudien har letts av utbildningsdirektör Susanne Nord som projektägare med enhetschef Kersti Hedqvist som projektledare. Projektet har haft en styrgrupp samt en arbetsgrupp som bidragit till förstudiens underlag och till rapporten.

Förstudierapporten visar att det svenska högskolesystemet inte är anpassat för att främja nya initiativ inom ramen för det statligt finansierade högskolesystemet. Regelverket är komplicerat och oförutsägbart. Ett antal olika vägar för en etablering kan identifieras:

- Verka för en ny statlig satsning i Nacka och att bygga upp ett nytt lärosäte från grunden
- Något av de statliga universiteten förlägger filial i Nacka
- Ett utländskt lärosäte placerar filial i Nacka
- Bygga upp nytt universitet på privat initiativ
- Utlysa internationell tävling där marken erbjuds

Alternativen bör övervägas utifrån rapportens redovisade analyser och en fördjupad analys av förutsättningarna i det fortsatta arbetet. Förstudiens analyser och slutsatser behöver diskuteras inför ställningstagande om i vilken form projektet ska drivas vidare. Ett sådant ställningstagande bör göras under hösten 2015. I bedömningen av vilka vägval som bör göras bör utgångspunkten vara att Nacka ska göra något nytt. De senast startade universiteten i världen har alla kommit till på sätt som är andra än de traditionella, flera av dem är samarbeten mellan framgångsrika universitet som etablerar sig i flera världsdelar. De nya universiteten är multidisciplinära och ger utbildningar som är designade för att möta kommande arbetsmarknad.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet är ett informationsärende och har inga särskilda ekonomiska konsekvenser. Om kommunstyrelsen fattar beslut om att gå vidare med projektet behöver de ekonomiska konsekvenserna belysas.

Konsekvenser för barn

Förstudien har i sig inga konsekvenser för barn. Beroende på vilka beslut som fattas om fortsättning av arbetet kan det på sikt få positiva konsekvenser för barn som ges ytterligare möjlighet till högre utbildning i framtiden.

Bilagor

1. Nytt internationellt universitet i Nacka – en studie av förutsättningar, utmaningar och möjligheter att etablera ett universitet i Nacka
2. Projektdirektiv Initiativ för ett nytt internationellt universitet i Nacka
3. Initiativ för ett nytt internationellt universitet till Nacka!

Susanne Nord
Utbildningsdirektör

Kersti Hedqvist
Enhetschef

FÖRSTUDIE

Internationellt universitet i Nacka

– en studie av förutsättningar, utmaningar och
möjligheter att etablera ett universitet i Nacka

2015-05-11
Kersti Hedqvist
KFKS 2014/309-639

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	5
2	Uppdraget	5
3	Vad är ett universitet?	6
3.1	Kort historisk tillbakablick	6
4	Det svenska högskolesystemet	7
4.1	Kort om högskolesektorn	7
4.2	Resurstilldelningssystemet i högskolan	7
4.3	Styrning och kontroll	8
4.4	Studiestöd	8
5	Möjligheter att starta nya universitet	9
5.1	Statligt finansierat universitet	9
5.2	Internationellt universitet	9
5.3	Exempel på lärosäten som etablerats de senaste 20 åren	10
5.3.1	De senast startade lärosätena i Sverige	10
5.3.2	Försök till nya universitet och högskolor i Sverige	10
5.3.3	Nystartade universitet i Norden	11
5.3.4	Nya universitet i övriga världen	12
5.3.4.1	Skoltech	12
5.3.4.2	University Campus Suffolk	13
5.3.4.3	Singapore University of Technology and Design	13
5.3.4.4	UC Merced	13
5.3.4.5	NYCTech	13
5.3.4.6	Analys av etablering av universitet i andra länder	13
6	Finansieringsmodeller	14
6.1	Möjligheter till statlig finansiering	14
6.2	Möjligheter till avgiftsfinansiering	14
7	Utbildningsutbud och arbetsmarknadens behov	14
7.1	Befolkningsprognos och regionens tillväxt	15
7.2	Kompetensförsörjningsbehov	15
7.2.1	Antal utbildningsplatser	15

7.2.2	Efterfrågan högskoleplatser	15
7.2.2.1	Vilka program söker blivande studenter?	16
7.2.3	Efterfrågan på arbetskraft.....	16
7.2.4	Arbetsmarknad kort sikt.....	17
7.2.5	Arbetsmarknad längre sikt.....	17
8	Regional utveckling (RUFs)	18
8.1	Humankapitalets betydelse för ekonomisk tillväxt.....	18
9	Framtidens arbetsmarknad och utmaningar	19
9.1	Demografi och Sverige i världen.....	19
9.2	Vad behöver samhället för kunskap och kompetens?.....	20
9.2.1	Ny typ av kunskap och utbildning	20
9.2.2	Forskning, innovation och sysselsättning	21
9.3	Vad vill dagens unga	21
9.4	Sammanfattning av utmaningar och potentiella lösningar	22
10	Analys av utmaningar och möjligheter.....	22
10.1	Bredd eller spets	23
10.2	Avgiftsfinansierat eller statliga anslag.....	23
10.3	Lokalt eller globalt	24
10.4	Faktakompetens eller relationskompetens	24
10.5	Utbudstyrt eller efterfrågestyrt	24
10.6	Digitalt eller fysiskt	24
10.7	Scenarioanalys.....	25
11	Varför ett universitet i Nacka.....	27
11.1	Framgångsfaktorer och vinster	27
11.2	Fallgropar och risker	28
11.3	Kan en kommun starta ett universitet?.....	29
11.4	Möjliga vägar framåt.....	29
12	Referenser	31

I Sammanfattning

Genomgången visar på svårigheter att starta nya universitet i Sverige. Regelverket är komplicerat och brister i förutsebarhet. Enligt Svenskt näringsliv finns intresse för att etablera nya utbildningsinstitutioner i Sverige både från utländska och svenska aktörer. Det svenska regelverket är inte anpassat för att få in nya initiativ. Systemet är lika för svenska och utländska intressen samtidigt som det finns möjlighet om än i viss gråzon för utländska universitet att ta avgifter enligt sitt eget lands lagstiftning.

De främsta motiven för utländska lärosäten att etablera en filial i ett annat land är möjligheterna att nå nya marknader med stor efterfrågan, ökade intäkter samt att stärka det egna varumärket. Marknaden i Sverige domineras av statlig utbildning med lärosäten som funnits i många år. Högre utbildning (om den finansieras med statliga medel) är avgiftsfri och kraven för ny etablering mycket höga.

Det ligger inte inom ramen för det kommunala uppdraget att bedriva högre utbildning och forskning. Kommunallagen ger inte utrymme för att bedriva universitetsverksamhet. En kommun kan däremot agera som katalysator och skapa förutsättningar för annan aktör att etablera universitetsverksamhet.

De senast startade universiteten i världen har alla kommit till på sätt som är andra än de traditionella, flera av dem är samarbeten mellan framgångsrika universitet som etablerar sig i flera världsdelar. De nya universiteten är multidisciplinära och ger utbildningar som är designade för att möta kommande arbetsmarknad. Det är viktigt att fundera över vad Nacka vill åstadkomma med att få ett universitet etablerat – är det fler utbildningsplatser generellt i regionen eller är det något nytt som kompletterar och utmanar dagens högskolesystem?

2 Uppdraget

Kommunstyrelsen gav 7 april 2014 stadsledningskontoret i uppdrag att arbeta för att ett universitet etableras i Nacka (se bilaga 1, politikerinitiativ). Ett projektdirektiv beslutades av kommunstyrelsen 1 september 2014. Direktivet anger att en förstudie ska genomföras under hösten 2014 och våren 2015 och presenteras för kommunstyrelsen innan sommaren 2015 (se bilaga 2, projektdirektiv).

Förstudien ska utveckla initiativet och ange förutsättningar, möjligheter och eventuell hinder. Enligt direktivet ska dels ekonomiska och finansiella förutsättningar samt juridik och regelverk för nationella och internationella universitet utredas, dels rikets och regionens behov av ytterligare ett universitet och förutsättningarna för att ett sådant etableras i Nacka analyseras.

Ansvarig för projektet är utbildningsdirektör Susanne Nord och projektledare enhetschef Kersti Hedqvist. Projektet styrs av en styrgrupp med stadsdirektören Lena Dahlstedt, utbildningsdirektör Susanne Nord, näringslivsdirektör Anders Börjesson, ekonomidirektör Eva Ohlin, direktör för arbete och fritid Malin Westerback, produktionsdirektör för välfärd skola Einar Fransson, strategi och förnyelsedirektör Klara Palmberg Brorbyd samt projektledare Kersti Hedqvist. Till projektet har en arbetsgrupp knutits (se bilaga 3, arbetsgrupp). Arbetsgruppen har den sammansättning som

behövs för det läge projektet behöver och medlemmarna kan komma att kompletteras och bytas ut över tid.

Arbetsgruppen har genomfört de utredningar som ligger till grund för denna rapport. Intervjuer har genomförts med aktörer inom högskolesektorn, näringsliv och andra intressenter samt regionala aktörer.

3 Vad är ett universitet?

3.1 Kort historisk tillbakablick

Ordet universitet kommer etymologiskt sett från latin, *universitas*, helhet eller samfund. Förebilden för dagens universitet är Antiken och Platons akademi. Syftet med den ursprungliga akademien var framförallt att träna de praktiska färdigheterna istället för att lära ut kunskap. De ämnen som tränades var på grundnivå modersmålet, litteraturläsning och grammatik. Den högre undervisningen hade ytterligare två ämnen, retorik och dialektik (filosofi).

Universitet i den betydelse det har idag grundades under medeltiden. De första universiteten i Europa grundades av Katolska kyrkan. Under medeltiden hade universiteten fyra fakulteter; teologi, juridik, medicin och filosofi (i den rangordningen). Den anglosaxiska universitetstraditionen grundades på 1800-talet. Enligt denna var universitetens uppgift att förbereda studenten ”för att fylla varje post med heder och bemästra varje ämne”.¹ Universitetsutbildning handlade inte om att lära ut specifika yrkesfärdigheter. Inte heller att bedriva forskning eller ens forskningsanknuten undervisning var huvudsyftet. I stället handlade det om en fostran som i stor utsträckning utgick ifrån den grekiska klassiska litteraturen med fäktning och vältalighet som viktiga beståndsdelar och som innebar mer än bara utbildning i vår moderna mening.

I Tyskland formulerade Wilhelm von Humboldt, verksam under början av 1800-talet en universitetsideologi som lägger tonvikten på ämnesspecialisering och forskningsanknytning av utbildningen. Professorernas roll stärktes och principen om lärarens frihet att undervisa vad de i enlighet med sin forskningskompetens ansåg mest centralt etablerades. Studenterna hade också en motsvarande frihet att ta del av föreläsningar och övrig undervisning som de själva önskade.

Den svenska universitetstraditionen utgår från den Humboldtska traditionen. Samtidigt har trenden de senaste decennierna gått mot att minska professorers makt och att styra utbildningsutbud och dimensionering hårdare från staten. Lärosätena styr själva utbildningens innehåll och examensmål men för yrkesexamina finns nationella regler.

¹ John Newman, *The Idea of a University* från 1852

4 Det svenska högskolesystemet

4.1 Kort om högskolesektorn

Skillnaden mellan ett universitet och en högskola är att ett universitet i princip kan inrätta vilket ämne som helst samt bedriva forskarutbildning. Tidigare kunde ett universitet inte bli av med en examensrätt men sen ett antal år kan även universitet förlora examensrätter efter utvärdering. En högskola däremot får inte bedriva forskarutbildning om den inte efter ansökan fått rätt till vetenskapsområde. Forskarutbildning får då bara bedrivas inom det vetenskapsområdet.

För att ha rätt att bedriva utbildning som resulterar i en svensk högskoleexamen krävs examenstillstånd enligt den nationella examensordningen. Ett lärosäte får inte utfärda examen som inte relaterar till ett examenstillstånd.

Det finns 12 statliga universitet, två fristående utbildningsanordnare med universitetsstatus, 18 statliga högskolor i Sverige samt en rad enskilda utbildningsanordnare med rätt att utfärda examina på grundnivå och i några fall på avancerad nivå.

Det finns två tendenser som utmärker högskolans utveckling under senare tid. Den ena är att högskolan har blivit allt mer internationellt präglad med global rekrytering i allt högre grad. Detta har vi under flera år konstaterat när det gäller studentrekryteringen, till utbildning på såväl grundnivå och avancerad nivå som forskarnivå. Detta gäller även högskolans personal, som har ett större inslag av utländsk bakgrund än den svenska befolkningen i övrigt.

Den andra tendensen är att högskolan har blivit mer forskningsinriktad. Svenska lärosäten har under många år varit inne i en expansiv period med ökande intäkter, men det är främst forskningsintäkterna som har ökat. På utbildningssidan har det varit stora volymmässiga svängningar. De senaste årens utveckling mot färre nybörjare i högskolan och ökat fokus på forskning har förstärkts ytterligare under 2013 – men i betydligt lugnare takt.

Även när man jämför utbildningsnivån i befolkningen har Sverige länge hamnat högt i internationella jämförelser. Men flera länder har under senare år byggt ut högskoleutbildningen påtagligt, medan Sverige under flera år bara genomfört tillfälliga utbyggnader. På senare år har andelen unga med högskoleutbildning ökat mindre i Sverige än i flera andra länder.

De senaste årens utveckling har inneburit en konsolideringsfas där flera lärosäten samlat sig geografiskt och där några lärosätessammanslagningar skett.

4.2 Resurstilldelningssystemet i högskolan

Den statliga finansieringen av högskoleutbildning sker genom tilldelning av ett takbelopp till lärosätet. Ersättningen ges i förhållande till hur många studenter som varit antagna/registerade på utbildningar (helårsstudenter) och antalet poäng studenterna tenderat med godkänt resultat (helårsprestationer). Varje helårsstudent och helårsprestation ger en ersättning som summerar upp till ett belopp. Takbeloppet utgör maximal ersättningsnivå som kan erhållas. Prislapparna för helårsstudenter och helårsprestationer varierar mellan olika utbildningsområden. Utbildningar

inom humaniora/samhällsvetenskap har en lägre ersättning än exempelvis utbildningar inom teknik, naturvetenskap och medicin som anses vara mer resurskrävande att erbjuda. Ersättningsnivåerna för utbildningar inom det konstnärliga området (särskilt opera) är högst. Mellan ersättning för humaniora och opera skiljer det en faktor 10. Ersättningen för naturvetenskap och teknik är ungefär dubbelt så hög som ersättningen för humaniora/samhällsvetenskap.

4.3 Styrning och kontroll

Den svenska högskolan har en relativt stark statlig styrning och kontroll. Utbildningarnas kvalitet granskas med jämna mellanrum och Universitetskanslerämbetet har makt att dra tillbaka examensrätter. Utvärderingarna av utbildningarnas kvalitet görs med samma kriterier för alla lärosäten.

Vid fördelning av anslagen anges i flera fall tydligt inom vilket område nya utbildningsplatser ska användas inom. Resurstilldelningssystemet i högskolan är det mest prestationsrelaterade resurstilldelningssystem som finns inom staten. Samtidigt finns också en relativt stor autonomi i hur verksamheten bedrivs. Forskaren och läraren har en stor frihet att bestämma mål och metod. Det kollegiala styret är fortfarande stort inom det svenska högskolesystemet även om universitetsledningarna de senaste 10 åren fått mer makt. Den autonomireform som genomfördes för några år sedan har inneburit att det är upp till respektive lärosäte att besluta om sin egen interna organisation. De flesta universitet har dock valt att inte ändra strukturerna i någon större utsträckning.

4.4 Studiestöd

Det är regeringen eller en myndighet som beslutar om vilka utbildningar som ger rätt till studiestöd. De svenska utbildningarna finns i studiestödsförordningen (2000:655) och bilagan till den.

De utbildningar som har examensrätt och som har statligt anslag ger också rätt till studiestöd. Det går också att få studiestöd för att studera utomlands. Krav för att kunna få studiestöd är att utbildningen är på heltid (inom EES och Schweiz räcker att utbildningen är på deltid). Utbildningen ska pågå i minst 13 veckor (EES och Schweiz minst 3 veckor). Utbildningen ska avslutas med prov eller leda till examen samt vara godkänd av Universitets- och högskolerådet. Utbildningen ska också vara ställd under landets statliga kontroll. Enligt CSN räknas alla studier som bedrivs utomlands som utlandsstudier. Distanstudier anses vara utlandsstudier som ger rätt till studiemedel om den studerande är antagen vid en läroanstalt utomland. Studiemedel får inte lämnas för en utbildning som är jämförbar med en utbildning i Sverige som inte ger rätt till studiemedel, eller som inte rimligen bör ge rätt till studiemedel.

5 Möjligheter att starta nya universitet

5.1 Statligt finansierat universitet

Universitetsbegreppet är inte skyddat i Sverige. För att få bedriva högre utbildning med statlig finansiering krävs dock att Riksdagen fattar beslut. En förutsättning för att få anslag för att bedriva universitetsverksamhet är att utbildningen fått examenstillstånd. Examensrätt prövas av Universitetskanslerämbetet som också granskar och utvärderar befintliga examensrätter (i princip bara de som kan resultera i fil kand eller högre examen).

De flesta universitet och högskolor som har anslagsfinansiering är statliga lärosäten. Några undantag finns. Chalmers (universitet) och Jönköpings högskola (med rätt att examinera inom forskarutbildning i viss ämnen) är stiftelser men har sitt ursprung som statliga lärosäten och omorganiserades till stiftelseformen 1994. Övriga lärosäten som har anslagsfinansiering är små högskolor med utbildning inom ett relativt smalt område, exempelvis sjuksköterskeutbildning.

En grundläggande förutsättning för anslagsfinansierade universitet och högskolor är att utbildningen ska vara avgiftsfri. För utbytesstudenter inom EU gäller samma princip. Däremot måste studenter som kommer från utomeuropeiska länder betala avgift enligt självkostnadsprincipen.

Högskolesektorn expanderade kraftfullt under 1990-talet. Politiken var inriktad på att utveckla de regionala högskolorna och att utveckla högskolor till universitet. Under 1990-talet fick Sverige de tre senaste statligt finansierade lärosätena Södertörns högskola, Malmö högskola och Högskolan på Gotland som alla bildades 1998 (högskolan på Gotland gick sommaren 2013 upp i Uppsala universitet och upphörde som egen högskola). Den stora satsningen på fler högskoleplatser gjordes samtidigt som Sverige hade en lågkonjunktur med relativt hög arbetslöshet. Under förra regeringens två mandatperioder expanderade sektorn mer måttligt. Antalet universitet och högskolor minskade genom några sammanslagningar och trenden var konsolidering och fokusering på de forskningsstarka universiteten. Den nya regeringen indikerar att fler platser kommer att tillföras högskolan och att det kommer att fördelas främst till regionala högskolor för breddad rekrytering.

5.2 Internationellt universitet

Ett lärosäte från annat land kan med all sannolikhet etablera sig i Sverige och erbjuda utbildning enligt sitt lands lagstiftning. Frågan har dock aldrig prövats. Med tanke på hur studiestödssystemet är utformat är det förmodligen inte möjligt att få studiestöd för studier på internationellt lärosäte i Sverige. Det skulle inte klassas som utlandsstudier. Däremot är det klart att studiestöd kan erhållas för distansutbildning.

Ett lärosäte från annat land skulle kunna etablera sig i Sverige och erhålla svensk examensrätt. Ett sådant lärosäte skulle då behandlas på samma sätt som exempelvis stiftelsehögskolor som har statlig finansiering men inte är statliga. Det anses dock som svårt att få svensk examensrätt eller tillstånd att etablera sig i Sverige på samma villkor som de statliga lärosätena.

Ett utländskt lärosäte kan ge en så kallad Joint degree tillsammans med svenskt lärosäte. Om ett utländskt universitet förlägger en avgiftsfinansierad utbildning till Sverige med nära samarbete med svenskt lärosäte kan det uppfattas som ett kringgående av principen om avgiftsfri svensk utbildning.

Vad gäller finansiering får studentavgifter hos ett EU-universitet inte vara högre i Sverige än i det egna landet. Ett utomeuropeiskt lärosäte får ta ut avgifter enligt sina nationella bestämmelser om sådana finns.

5.3 Exempel på lärosäten som etablerats de senaste 20 åren

Vi har sökt efter exempel på universitet som har startat eller försökt starta de senaste decennierna framförallt i Norden, men även utanför Norden. Vi försöker belysa hur och varför universiteten startades, vem som driver, finansiering och inriktning, samt hur de passat in i och hanterat regelverket i landet. Syftet är att dra lärdomar till kommunens arbete om universitet i Nacka, och det är då värdefullt både att hitta framgångskoncept och försök som inte har slagit väl ut.²

5.3.1 De senast startade lärosätena i Sverige

Det senaste statliga lärosäte som startats är som tidigare nämnts Södertörns högskola, Malmö högskola och Högskolan på Gotland som alla bildades 1998.

Newmaninstitutet är en högskola i Uppsala, grundad 2001 av jesuitorden i Sverige och medarbetarna kring tidskriften Signum. Newmaninstitutet drivs av jesuitorden och samarbetar med andra filosofisk-teologiska högskolor och universitet runt om i världen. Institutet erbjuder ett rikt utbud av kurser, utbildning och fortbildning. Hösten 2010 ackrediterades Newmaninstitutet som högskola efter att regeringen beslutade att bevilja Newmaninstitutet rättigheter att ge kandidatexamen i teologi.

5.3.2 Försök till nya universitet och högskolor i Sverige

Utöver de statliga högskolorna ovan har två högskoleverksamheter startats i Sverige under de senaste decennierna. Bägge drivs av organisationer, i det ena fallet en FN institution, i det andra Nordiska ministerrådet. Driftsformen har inneburit att de inte kunnat få examenstillstånd i Sverige, vilket innebär problem för en del elever att få utbildningen erkänd.

Två utländska skolor har i samarbete med företag i Sverige velat starta utbildning i Sverige, i det ena fallet i företagsekonomi, och i det andra fallet lärarutbildning. De har inte beviljats examenstillstånd, med hänvisning till att de bedömts inte kunnat erbjuda tillräcklig lärarkompetens mm. Ingen av dem har startat. Ytterligare ett initiativ finns, från två konsulter som vill starta en särskild lärarutbildning, men den befinner sig ännu på planeringsstadiet, och förutsätter lagändringar för att kunna genomföras med det planerade upplägget.

² Redovisningen baseras framförallt på Svenskt Näringslivs rapport Sverige som universitetsmarknad – Hur etablering av nya aktörer inom högre utbildning kan underlättas, 2013, som baseras på underlag från Faugert&co, samt rapporten Utländska utbildningsanordnare i Norden, Faugert&co, 2014.

Utbildning och inriktning	Kontext, initiativtagare, omfattning	Status tillstånd och finansiering
World Maritime university, master och forskarutbildning i havsfrågor	1993. Drivs av FN institution. 200 elever per år.	Ej möjligt få examenstillstånd pga att den som FN institution har immunitet. Drivs vidare.
Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap, master och forskarutbildning	Lyder under Nordiska ministerrådet. 400 elever på deltid.	Ansökt om examenstillstånd 2012, men inte fått pga ej juridisk eller fysisk person. Ska läggas ned
BFH, praktiskt inriktad kandidatutbildning i företagsekonomi	Samarbete mellan schweizisk skola och svenskt företag. Mål 50 elever per år.	Ej beviljat examenstillstånd pga brist på lärarkompetens och specialisering. Har ej startat.
Åbo Akademi, lärarutbildning	Samarbete mellan den finska skolan och stiftelsen Viktor Rydberg, vill knyta samman teori och praktik.	Universitetskanslersämbetet föreslår avslag pga lärarresurs, miljö och kvalitetssäkring. Enligt uppgift från UKÄ har regering beslutat om avslag. Har ej startat.
Johan Skyttes högskola, spetsutbildning för lärare och ledare	Två utbildningskonsulter vill erbjuda kortare lärarutbildning för personer med ämneskunskap, vilket kräver lagförändring.	Planeringsfas. Söker finansiering för att ta fram ansökan

5.3.3 Nystartade universitet i Norden

I våra nordiska grannländer finns fyra nystartade verksamheter på universitetsnivå som alla är relativt små. Initiativtagare är två universitet i Storbritannien respektive Estland. Det brittiska universitet driver utbildning med gott rykte och har stor efterfrågan. Det estniska universitet hade tidigare elever från Finland som kom till Estland och vill erbjuda utbildningen på deras hemmaplan.

Utbildningarna är ackrediterade genom universitet i hemlandet. De behandlas som företag i Danmark respektive Finland och får inget statligt stöd i utan utbildningen är avgiftsfinansierad. Skolan i Danmark har sökt men inte fått statlig finansiering.

Utbildning och inriktning	Kontext, initiativtagare, omfattning	Status tillstånd och finansiering
---------------------------	--------------------------------------	-----------------------------------

Henley Business school, Danmark, företagsekonomi, master	Startade 86 av det brittiska universitetet. Drivs av fristående stiftelse. 50-60 studenter per år tas in, deltid.	Finansieras genom avgifter (400 tdkr). Försökt men ej fått statlig finansiering.
Henley Business school, Finland, företagsekonomi, master	Startade 86, god marknad och stor efterfrågan på utbildning med gott rykte, del av det brittiska universitet. 20 studenter per år	Finansieras genom avgifter. Ej ansökt om tillstånd.
Estonian Business school, Finland företagsekonomi, kandidat	Etablerad 2011. Skälet var det ökande antalet elever från Finland som läste kurser i Tallinn. För elever som vill ha en internationell examen. 160 elever.	Avgifter. Ej ansökt om finansiering.
Tallin University Law school, Finland juridik	Startade 2012. Vill ge möjlighet för finska elever att studera i Finland. Eleverna vill ha de särskilda kurser som de erbjuder, utb på engelska. 120 elever.	Avgifter. Ej ansökt om finansiering.

Sammanfattningsvis visar kartläggningen att i sex av de tio fallen där universitet och högskolor har startats av andra än staten har det funnits utländska universitet bakom initiativet. Därmed har det funnits både en organisation och ett utarbetat koncept som man har velat sprida vidare bakom. I två fall är det internationella organisationer som är initiativtagare och i ett tredje fall en konfessionell organisation. Bara i ett fall kommer initiativet enbart från ett inhemskt företag. Ett annat genomgående resultat är svårigheten att få examensrätt. Den enda skola som fått examensrätt är Eastmaninstitutet. De övriga skolornas utbildning finansieras genom avgifter, vilket sannolikt begränsar möjligheten till större elevvolym.

5.3.4 Nya universitet i övriga världen

Nya universitets etableras i andra delar av världen. Här är några exempel på nya universitet och något om den kontext de vuxit fram ur.

5.3.4.1 Skoltech

Skoltech (Skolkovo Institute of Science and Technology) I samarbete med Massachusetts Institute of Technology (MIT) ligger i Skolkovo, nära Moskva. Universitetet som är privat bildades 2011. All utbildning ges på engelska. Skoltech anger att universitet bildats utifrån att Ryssland länge legat långt fram i teknikutveckling men saknar ett entreprenörskap som krävs för att fortsätta ligga i framkant. Utbildningen är forskningsnära och integrerad med innovation och entreprenörskap.³

³ <http://www.skoltech.ru/en>

5.3.4.2 University Campus Suffolk

University Campus Suffolk (UCS) är en ny form av lärosäte som samlar kunskap från flera partners tillsammans med två lärosäten med examensrätt University of East Anglia och University of Essex. UCS bildades 2007 bland annat för att tillgodose de regionala behoven av kompetens.⁴

5.3.4.3 Singapore University of Technology and Design

Singapore University of Technology and Design (SUTD) är etablerat i samarbete med bland andra MIT. SUTD strävar efter kreativ teknisk forskning och utbildning baserad på design med en multidisciplinär inriktning. Fokus på design är för att inte bara examinera studenter med god kunskap i teknik utan studenter med förståelse för att designa innovationer för morgondagen.⁵

5.3.4.4 UC Merced

UC Merced är en del av University of California. Planerna på ett nytt stort campus tog form redan i slutet av 80-talet. 2005 kunde de första studenterna antas till utbildning. Bakgrunden var ett ökat behov av högre utbildning i regionen där University of California såg möjligheten att expandera. UC Merced har utbildning inom teknik, naturvetenskap, humaniora, samhällsvetenskap och medicin.⁶

5.3.4.5 NYCTech

New York stad gjorde 2011 en upphandling/tävling av ett nytt universitetscampus för teknik. Den som tog hem uppdraget var Cornell University tillsammans med Technion-Israel Institute of Technology. Staden skänker marken där det nya universitetet kommer att ligga samt har anslagit 100 miljoner \$ för infrastrukturförbättringar.⁷

5.3.4.6 Analys av etablering av universitet i andra länder

Bland argumenten som framförs vid bildandet av dessa universitet framgår att det i vissa fall handlar om att ett område varit en ”blind fläck”, dvs. utifrån befolkningsstruktur bör det finnas ett universitet i regionen (gäller t.ex. UCS, England). I vissa fall har det funnits samarbeten med andra universitet och den nationella strukturen har möjliggjort start av universitet (gäller t.ex. SUTD i Singapore, som samarbetar med MIT, USA, och Zhejiang University, Kina). I några fall har funnits en ambition att starta ett universitet/campus i regionen, frågan har i dessa fall varit var. Detta gäller t.ex. Skoltech, NYCTech och UC Merced i Kalifornien. Vad gäller UC Merced och NYCTech var ett av skälen till val av plats att marken donerades. Detsamma gäller för NYCTech men i det fallet var platsen förvalt och istället fick universitet tävla om möjligheten att

⁴ <https://www.ucs.ac.uk/home.aspx>

⁵ <http://www.bloomberg.com/news/articles/2011-12-19/cornell-university-said-to-be-chosen-by-new-york-for-engineering-campus>

⁶ <http://www.ucmerced.edu/>

⁷ <http://www.bloomberg.com/news/articles/2011-12-19/cornell-university-said-to-be-chosen-by-new-york-for-engineering-campus>

starta verksamhet på platsen. För både NYCTech och UC Merced garanterade staden/regionen att satsa på infrastrukturen.

Sammanfattningsvis visar denna genomgång att argumentationen i samband med nyetablering av universitet främst handlar om behov och lokalisering. Det har funnits ett behov utifrån en befolkningsstruktur eller utifrån en vilja att expandera ett universitet och utifrån detta behov har ett visst område haft goda argument för lokalisering.

6 Finansieringsmodeller

6.1 Möjligheter till statlig finansiering

För att få statlig finansiering för ett nytt universitet krävs i princip att verksamheten är på plats med lärare/forskar, lokaler, planerade utbildningsprogram etcetera för att examensrätt ska kunna erhållas. Examensrätt är en förutsättning för att få statlig finansiering men ingen garanti. Det är alltså fullt möjligt enligt rådande system att ett lärosäte satsar stora resurser för att få till en examensrätt, beviljas den men inte får några statliga anslag för att finansiera verksamheten. Även om statliga anslag skulle beviljas krävs ett stort riskkapital för att etablera verksamheten innan finansiering kan erhållas.

6.2 Möjligheter till avgiftsfinansiering

Det är möjligt för svenska lärosäten att erbjuda avgiftsbelagd utbildning. Det kan dock inte ske parallellt med statlig finansiering utan här rör det sig om ett vägval. Det finns lärosäten i Sverige som har avgiftsfinansierad utbildning på hög nivå. Det mest kända exemplet är Berghs school of Communications. Utbildningen är avgiftsbelagd men ger rätt till studiestöd.

Universitet från andra europeiska länder får inte ta högre avgifter än de gör in sina hemländer oavsett om kostnaderna för att bedriva verksamheten skulle vara större. Lärosäten från utomeuropeiska länder kan ta avgifter enligt sitt lands regelverk (om sådant finns).

Om det blir aktuellt att gå vidare med förutsättningen att en framtida utbildning ska vara avgiftsfinansierad bör betalningsviljan hos svenska studenter bör bedömas genom en marknadsanalys – vad är det som krävs i status eller specialisering för att det ska vara relevant att betala en avgift när annan utbildning i Sverige är avgiftsfri? En analys av vad som krävs för att intressera utländska studenter att studera i Nacka bör också genomföras.

7 Utbildningsutbud och arbetsmarknadens behov

Stockholmsregionen växer så det knakar. Det är inte bara i Nacka som befolkningsökningen är påtaglig, utan även i regionen och östra Mellansverige. Arbetsmarknaden i regionen är inte oberoende av omvärlden, tvärtom påverkas kompetensförsörjning av internationella rörelser. Att långsiktigt öka arbetskraftsutbudet är en av rikets och Stockholms läns största utmaningar.

7.1 Befolkningsprognos och regionens tillväxt

Om tio år beräknas folkmängden i Nacka vara 120 000 och år 2030 beräknas minst 140 000 personer bo i Nacka. Befolkningsstillväxten kommer att vara som högst på Sicklaön. Befolkningsstillväxten beräknas ligga på omkring 2600 personer per år.

Prognosen för Stockholms län är att befolkningen år 2030 är 2 696 000 invånare, vilket kan jämföras med 2 181 318 invånare år 2014. Prognosen bygger på stockholmsförhandlingarn och är lågt räknad jämfört med kommunernas egna beräkningar som ger en prognos med ännu större tillväxt.

De flesta universitet, framför allt de mer specialiserade och de med spetsutbildning har ett långt större upptagningsområde än regionen. Därför kan det även vara intressant att följa prognosen även för östra Mellansverige (Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Västmanlands, Örebro, Gävleborgs och Östergötlands län). Inför år 2030 finns en låg respektive hög prognos för befolkningsstillväxt för östra Mellansverige. År 2010 var antalet invånare 3 895 000 invånare. Den låga prognosen ger 4 224 000 invånare år 2030 medan den höga prognosen ger 4 464 000 invånare.

7.2 Kompetensförsörjningsbehov

7.2.1 Antal utbildningsplatser

I en internationell jämförelse är utbildningsnivån i Sverige hög. Men flera länder har under senare år byggt ut högskoleutbildningen påtagligt, medan Sverige under flera år bara genomfört tillfälliga utbyggnader. På senare år har andelen unga med högskoleutbildning ökat mindre i Sverige än i flera andra länder. De senaste åren har Sverige haft en utveckling mot färre nybörjare i högskolan och ett ökat fokus på forskning. Högskolan har även blivit mer internationellt präglad med ökad global rekrytering av såväl studenter som personal. Det är även en förskjutning mot högre andel studenter på programutbildningar och lägre andel på fristående kurser.

År 2013 var antalet anslagsfinansierade helårsstudenter 293 700 på grundnivå och avancerad nivå. Därtill kommer 2 400 studieavgiftsskyldiga, alltså totalt 296 100 helårsstudenter.

Under hela 1980-talet var antalet högskoleplatser oförändrat. Under 1990-talet och början av 2000-talet byggdes den högre utbildningen ut kraftigt och i princip dubblerades antalet studenter. Under 2000-talet har antal helårsstudenter varierat mellan ca 275 000 till ca 310 000 studenter. 2010 och 2011 hade flest antal studieplatser i landet någonsin. 2013 minskade de anslagsfinansierade platserna med 6 500 helårsstudenter jämfört med 2012 som en anpassning till anslagen. Antal studieplatser vid Stockholms universitet och Södertörns högskola har dock legat relativt stilla.

7.2.2 Efterfrågan högskoleplatser

Vid antagningen till hösten 2014 fortsatte tendensen med fler sökande och färre antagna som pågått under ett antal år. Inför studiestarten höstterminen 2014 var det omkring 430 000 sökande till högskoleutbildning, vilket var fler än någonsin tidigare. Andelen antagna per sökande har de senaste åren minskat procentuellt, men sett i ett längre perspektiv har dock andelen antagna ökat.

7.2.2.1 Vilka program söker blivande studenter?

Det finns ett femtiotal yrkesexamensprogram, utöver det finns det generella eller konstnärliga examen. Av alla behöriga förstahandssökande till de olika yrkesexamensprogrammen hösten 2013 hade civilingenjörsprogrammet flest sökande. Därefter följde sjuksköterskeutbildningen samt juristutbildningen och socionomutbildningen.

För program som leder till en generell eller konstnärlig examen var det flest sökande inom företagsekonomi, handel och administration, följt av information, datavetenskap och systemvetenskap och i tredje hand ledning och administration.

Universitet med specialisering eller spetsutbildningar rekryterar i högre utsträckning från hela landet. Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) rekryterar flest studenter utanför Stockholms län, nästan 60 procent kommer ifrån övriga riket eller är utländska studenter. Södertörns högskola har tvärtom den högsta andelen rekrytering av både regionala studenter och av högskolenyborjare, cirka 75 procent rekryteras regionalt och är högskolenyborjare utan tidigare erfarenhet av högskolestudier.

7.2.3 Efterfrågan på arbetskraft

Nästan 80 procent av de som tog examen från högskolan under läsåret 2009/10 hade etablerat sig på arbetsmarknaden under 2011. Generellt är de som har en högskoleutbildning arbetslösa i lägre utsträckning än de som bara har en utbildning från gymnasieskolan och grundskolan.

Det är viktigt att skilja på kort och lång sikt när arbetsmarknadens behov av arbetskraft diskuteras. Det är även intressant att se i ett längre framtidsscenario hur efterfrågan och utmaningarna ser ut. På kort sikt är konjunkturläget mycket betydelsefullt för arbetsmarknaden. Studenter som börjar sina utbildningar i år kommer ut på arbetsmarknaden om tre till sex år. På lång sikt är det andra faktorer än konjunkturläget som är viktiga för efterfrågan på olika examensgrupper. Det kan vara hur näringsgrenarna utvecklas, hur arbetsmarknadens sammansättning av olika yrken ser ut eller demografiska förutsättningar, som bland annat påverkar hur många som går i pension. På ytterligare längre sikt är det intressant att följa de trender som finns och reflektera i vad det innebär för arbetsmarknaden. På kort respektive lång sikt diskuteras arbetsmarknaden utifrån de yrken vi känner till idag. Men i framtidssceneriet blir fokus bredare och lite mer spekulativt om vilka typer av uppgifter samhället behöver och blivande studenters intresse.

Efterfrågan på arbetskraft ser olika ut i olika regioner. Stockholms län har den största andelen sysselsatta med lång högskoleutbildning, 23 procent av den totala sysselsättningen år 2000. I övriga riket var andelen 14 procent år 2000. Malmöregionen och Göteborg har också en högre andel än rikssnittet med 17 procent respektive 16 procent. Det går att anta att det sker en fortsatt koncentration av sysselsättningen till Stockholms län fram till år 2020. I sysselsättningstermer väntas därmed omvandlingen från varu- till tjänsteproducerande sektorer fortsätta.

Stockholm rekryterar också i högre grad sin arbetskraft från övriga landet och övriga storstadsregioner, vilket tydliggörs genom en högre utbildningsnivå, men en måttlig andel högskolestuderande.

7.2.4 Arbetsmarknad kort sikt

Brist på olika yrken som kräver högskoleutbildning kan antingen bero på att lärosätena av olika skäl inte antar tillräckligt många studenter (utbildningar inom vårdsektorn) eller att studenternas intresse för utbildningen är för litet (förskollärare och yrkeslärare). Beräkningarna hur arbetsmarknaden förväntas vara när de som började studera läsåret 2013/14 visar på en framtida brist på bland annat yrkeslärare och speciallärare, biomedicinska analytiker, högskoleingenjörer, receptarier, sjuksköterskor och tandläkare. Exempel på yrken där det utbildas fler än det finns efterfrågan på är personalvetare, konstnärer, socionomer och journalister. Fritidspedagoger, biomedicinska analytiker, yrkeslärare, speciallärare, högskoleingenjörer, samhällsvetare, receptarier och förskollärare är grupper där det kan bli brist om inte antalet nybörjare ökar.

7.2.5 Arbetsmarknad längre sikt

Den totala efterfrågan på arbetskraft förväntas öka med nära 200 000 personer i Stockholmsregionen fram till 2020. Knappt tre av fyra förväntas utgöras av personer med eftergymnasial utbildning. Det samlade behovet av personer med gymnasial utbildning beräknas också öka till 2020 men i mindre utsträckning.

Fram till 2020 väntas stora pensionsavgångar. De som går i pension behöver ersättas av fler än vad som motsvaras av de unga som kommer upp i den ålder när de vanligtvis träder in på arbetsmarknaden.

Inom flera yrkesområden kommer brist på arbetskraft att bli ett växande problem och det förstärks av att utbildningsdimensioneringen inte alltid överensstämmer med behoven på arbetsmarknaden. Denna situation är särskilt svår att lösa om orsaken är ett bristande intresse hos unga att utbilda sig mot ett visst yrkesområde.

Prognos ökad efterfrågan fram till 2020:

- samhällsvetenskap, juridik, handel och administration
 - o efterfrågetillväxt förväntas för ekonomer (34 procent) och jurister (33 procent).
- teknik och tillverkningsområdet
 - o I genomsnitt bedöms efterfrågan på civilingenjörer öka med mer än 30 procent.
- hälso- och sjukvård samt social omsorg
- eftergymnasialt utbildade inom naturvetenskap, matematik
 - o Den största efterfrågetillväxten beräknas röra systemvetare
- Personer med pedagogisk utbildning
 - o Efterfrågan beräknas öka för samtliga lärargrupper utom yrkeslärare för vilken efterfrågan år 2020 motsvarar 2009 års nivå. Grundskolelärare är den lärarkategori som förväntas möta den största efterfrågeökningen.

Prognos överskott 2020:

- Överskott främst inom området samhällsvetenskap, humaniora och konst
 - o Därmed väntas en situation med ett överutbud av utbildad arbetskraft inom detta område under prognosperioden. För exempelvis journalister beräknas tillgången vara högre än efterfrågan fram till år 2020.

8 Regional utveckling (RUFs)

Stockholmsregionen är en stark kunskapsregion. Här finns ett kunskapsintensivt näringsliv, utbildning och forskning av hög internationell klass. Befolkningen har också en hög utbildning. Befolkningen förväntas öka kraftigt i regionen och arbetsmarknaden förändras mot än mer kunskapsintensiv produktion av varor och tjänster. En del av arbetskraften kommer att behöva rekryteras från övriga riket och internationellt. Regionen behöver också vara beroende av att kunna utbilda och attrahera den egna befolkningen för att klara kompetensförsörjningen.

Enligt beräkningar i den regionala planen (RUFs) behöver regionens antal högutbildade öka från dagens 300 000 till 570 000 år 2030 (alternativ hög). I ett lägre räknat alternativ är motsvarande siffra 40 procent. Båda alternativen kräver en förstärkning av den högre utbildningen inom regionen. För alternativ hög med cirka 3000 examinerade per år (motsvarande halva Stockholms universitet) och enligt alternativ låg en ökning med 2200 examinerade per år (en tredjedel av Stockholms universitet). Regionen kommer också att behöva en ökad inflyttning av högutbildade.

Planeringsmålet för regionen fram till 2030 är att: utbildningsystemet är väldimensionerat, tillgängligt och av högsta kvalitet. För att nå detta är åtaganden för regionens aktörer att:

- säkra en utbildning med hög kvalitet i hela regionen
- anpassa yrkesutbildningen till arbetsmarknaden och individernas efterfrågan
- Bygga ut och effektivisera den högre utbildningen i regionen.
- Understödja universitet och högskolor för att uppnå hög kvalitet.

För en regional dialog kring kompetensförsörjningen har ett antal områden prioriterats i ett handlingsprogram. Fokus har lagts på området som rör ett dynamiskt utbud av högutbildad arbetskraft samt studenters möjligheter till boende. Målbilden för ett dynamiskt utbud är att Stockholmsregionens högskoleutbildningar har en mycket hög kvalitet och är internationellt konkurrenskraftiga genom en tydlig anknytning till forskning och arbetsliv. De attraherar studenter från hela Sverige och utlandet. Arbetslivsanknytningen är ett utmärkande drag. Målbilden för handlingsområdet studiesocialt perspektiv – bostäder för studenter är: Regionen tillhandahåller studentbostäder till 30 procent av studentpopulationen.

Nacka har sedan kommunen bildades haft en ständig tillväxt. Fram till 2030 kommer detta att fortsätta med en byggnation på 14 000 bostäder bara i centrala Nacka. Kommunen har också höga ambitioner att aktivt bidra till regionens kompetensförsörjning. Dessa två aspekter är några av de viktigaste utmaningarna som Nacka vill medverka kring vad gäller regionens utveckling. Nacka kommun utgör en viktig kommun i regionens arbete och mål med att vara den mest attraktiva regionen i Europa (RUFs 2010). Kommunens utveckling är således viktig ur ett regionalt men även internationellt perspektiv.

8.1 Humankapitalets betydelse för ekonomisk tillväxt

Företagsetableringar och nya arbetstillfällen tenderar att koncentreras till regioner med en hög andel högutbildade. Storstadsregioner har förmåga att attrahera högutbildade vilket stärker humankapitalet och därmed också intresset för företag att etablera sig. Detta ger positiva effekter

för den ekonomiska tillväxten. Konkurrensen om högutbildade och om ”talangerna” ökar snabbt i takt med att ekonomin blir alltmer globaliserad. Hur regionen fortsatt ska arbeta för att öka humankapitalet är därför en av de stora utmaningarna. Regionen behöver fortsatt inflöde av studenter från övriga landet och även från utlandet. Det är viktigt att övergången till högre studier i regionen ökar samtidigt som kvaliteten inom hela utbildningssystemet stärks.

9 Framtidens arbetsmarknad och utmaningar

Utifrån framtidsscenarier, trender och värderingar går det att reflektera över vad det vad som har bäring på ett framtida internationellt universitet. Några trender som kan komma att påverka framtidens utbildning och kunskap är globalisering, ökat välstånd i världen, accelerationstakten, demografin, nya typer av nätverk. Men även värderingar hos presumtiva studenter kan ha inverkan på val av utbildning och yrken.

9.1 Demografi och Sverige i världen⁸

Det finns en demografisk utmaning, folk lever längre. I och med det minskar andelen i arbetsför ålder. Fram till år 2030 beräknas andelen i de mest yrkesaktiva åldrarna (20–64 år) minska från 58 till 54 procent, vilket innebär att det kommer att uppstå ett växande underskott på arbetskraft. De områden där efterfrågan på arbetskraft framför allt beräknas överstiga tillgången är inom hälso- och sjukvården samt den sociala omsorgen, följt av utbildningsväsendet och inom tjänstesektorn. Den demografiska utmaningen innebär också minskning av skatteintäkter och högre offentliga utgifter.

En annan utmaning är den ökade globaliseringen. Sverige är ett av världens mest globaliserade och exportberoende länder. Det ställer stora krav på utvecklingskraften och omställningsförmågan både hos Sverige som land och hos svenska företag och anställda. Den här utvecklingen har inneburit att många arbeten som inte kräver särskilt hög utbildning eller andra särskilda kvalifikationer har försvunnit. Men även att allt fler arbeten kräver allt större kunskaper och kompetenser, att kraven på de anställdas produktivitet har ökat, och att arbetsmarknaden för dem som saknar tillräckliga kunskaper och kompetenser har blivit allt svårare. Att det har blivit allt svårare för dem med låg utbildning och relativt låg produktivitet beror också på att det svenska lönekostnadsläget är högt, vilket höjer kraven på de anställdas produktivitet. Dessa krav kan förväntas öka i takt med att Kina och andra tillväxtländer fortsätter att utvecklas.

I OECD-länder och utvecklingsländer ökar välståndet och invånarna får det allt bättre ställt. Fler länder går från jordbruks eller industrisamhälle till kunskapssamhälle. I framtiden kan det därmed innebära en ökad internationell konkurrens, även i de arbeten som kräver högre utbildning i likhet med den internationella konkurrensen som det nu är för yrken med lägre utbildning.

En annan utmaning är att nyttja den kompetens som finns. Utrikes födda arbetar oftare än inrikes födda i yrken under sin utbildningsnivå. Drygt 70 procent av de inrikes födda, och utrikes födda från Norden, med eftergymnasial utbildning arbetade 2010 också i ett yrke som krävde

⁸ Framtidskommissionen

eftergymnasial utbildning. Bland utrikes födda från EU/EFTA-länder var andelen drygt 60 procent och bland övriga utrikes födda var andelen knappt 50 procent.

9.2 Vad behöver samhället för kunskap och kompetens?

9.2.1 Ny typ av kunskap och utbildning⁹

En trend är acceleration, dvs att allt har ökat i takt. Det gäller såväl kunskap, varor som information. Det som krävs, enligt en specialstudie bland svenska personalchefer inom ramen för projektet Högskola 2025, är ”förmågan att hantera komplexa frågor och sammanhang” som ses som den mest kritiska kompetensen när de söker högskoleutbildad personal. Kunskap blir bara en råvara. I projektet beskrivs att vi är på väg mot en ekonomi där tänkandet och tanken, inte kunskapen i sig, är själva tillväxtmotorn. Ska högskolan vara relevant krävs att den utvecklar och lär ut tänkandets hantverk i den tappning som arbetslivet kräver. Vi måste bli skickliga i att organisera tänkande och innovation, bygga tankefabriker, inte för att ersätta vår industriella bas, men för att stärka den. Det är intressant att koppla projektet Högskola 2025 till trenden om ökat nätverkande. Enligt trenden ersätter nätverk hierarkier, utmanar vårt sätt att tänka och traditionella institutioner såsom nationalstat och kyrka, men kanske även universiteten?

Datorer, maskiner och robotar håller på att ta över allt fler av våra arbetsuppgifter. Muskelkraft ersätts av maskiner, hjärnkraft ersätts av datorer. I takt med att även tjänsteorienterade yrken sätts under press från framtida automatisering och robotisering så kommer betydligt fler än de i tillverkningsindustrin se arbetstillfällena krympa rejält. Allt som kan automatiseras kommer sannolikt att automatiseras. I en förlängning är det inte otänkbart att vi som en följd får en teknologisk arbetslöshet. Framtidens arbetsuppgifter blir troligtvis allt mer sofistikerade och komplexa vilket vi kan förstå bland annat av att studera vilka arbeten som ökar och vilka som minskar. Det är tydligt att de välbetalda yrkena som sannolikt är högkvalificerade, komplexa och kreativa med krav på relationskompetens är de som ökar kraftigt. Samtidigt som även lågbetalda serviceyrken som åtminstone under överskådlig tid kan ersättas med robotkraft också ökar.¹⁰

Sverige är känsligt för datorisering. Femtiotre procent av dagens anställda beräknas kunna ersättas av digital teknik under de kommande två decennierna, mot 47 procent i USA. Det innebär att 2,5 miljoner jobb i Sverige påverkas. Skillnaden beror bland annat på att Sverige fortfarande har fler industrijobb som kan komma att automatiseras.¹¹

För att identifiera framtidens arbetsmarknad behöver vi fundera på vad datorer och robotar är sämre på att utföra än människan. Det kan vara saker som fantasi, kreativitet, innovation, nätverkande, relationer, design, inspiration, känslor, drömmar, omtanke om andra, förhandling och liknande. Det är dessa egenskaper och förmågor som kan tänkas värdesättas högre i framtiden. Framtidens arbetsmarknad kan också antas gå i riktning mot att möta trenden med ökat hälsofokus och tjänster som höjer livskvaliteten för oss människor.

⁹ Futurwise, Kairos future, institutet för framtidsstudier Köpenhamn, Stiftelsen för strategisk forskning.

¹⁰ SNS Analys nr 28. Teknisk utveckling och jobbpolarisering.

¹¹ Stiftelsen för strategisk forskning, Vartannat jobb automatiseras inom 20 år – utmaningar för Sverige

Med den snabba takten på arbetsmarknaden, ökad datorisering och även med ett förväntat fokus på tänkandet och tanken snarare än kunskapen i sig kan medarbetares roll ändras. Istället för att vara kunskapsbärare kan det tänkas bli en övergång att arbeta med att driva utveckling och anpassa produktionen till samhällets förändringar. Kanske vi alla behöver inse att vi är utbytbara och att det kan gå fort.

9.2.2 Forskning, innovation och sysselsättning¹²

Sverige ligger högt i antal publicerade forskningsartiklar men först på 55:e plats i världen när det gäller omsatt sysselsättning från innovation. Innovation i världen har förskjutits österut, förut var det USA, Västeuropa och Japan som dominerade. I undersökningen IUS, Innovation union scoreboard, ligger Sverige på sista plats av 29 länder när det gäller innovativ tillväxt. Kina och Sydkorea har 20 gånger större innovativ tillväxt. Idag är vi det land i Norden som har minst andel utbildade unga människor.

9.3 Vad vill dagens unga¹³

En av faktorerna för att råda bot på framtida brist på arbetskraft är att det finns intresse för relevanta yrkesområden och möjlighet att därmed få en bra matchning mellan efterfrågan och utbud. Värderingar och önskat läge om framtiden samt ungdomars uppfattning om det troliga framtida samhället kan ge en indikator på framtidens efterfrågan på utbildning. Till viss del hänger värderingar samman med livscykeln, men det finns också skillnader mellan generationer. Det sägs att vi formar våra värderingar framför allt fram till 30-års ålder.

En utmaning för Sverige är om 90-talisterna är tillräckligt engagerade och vill arbeta tillräckligt hårt för att möta den internationella konkurrensen. Det finns undersökning som visar att den generationen är intresserade av hårt arbete. Entreprenörskap handlar för 90-talister mer om självförverkligande och kreativitet och att skapa företag, exempelvis inom musik, konst eller design. Arbete tillsammans och nätverk kommer att behövas menar de unga, men inte nödvändigtvis i fysisk mening utan genom sociala media. De tror att de inte kommer att behöva arbeta lika hårt som sina föräldrar för att lyckas. Unga idag ser jobb som en väg till självförverkligande och något de gör för sin egen del. De är intresserade av hälsa, välbefinnande och personlig utveckling och vill styra sina egna liv medan lön, status och makt bedöms som mindre viktigt.

Det har varit en trend av individualism, postmaterialism och självförverkligande hos unga generationer. Men den yngsta generationen har inte längre de mest extrema värdena i dessa frågor, extremerna tillhör snarare 80-tals generationen.

Landets säkerhet och en värld i fred bedöms mindre viktigt i yngre generationen jämfört med äldre generationer. Tvärtom är ett behagligt samt ett spännande liv och ett liv fullt av njutning högre värderat i yngre generationen och det är troligen inte bara livscykeffekter. Unga väljer i undersökningar ord som yttrandefrihet, fred, mänskliga rättigheter, och ekonomisk stabilitet för

¹² DN 29 mars 2015.

¹³ Kairos future och Quattroporte, Futurewise

att beskriva samhället i högre utsträckning än äldre. Men även ord som bra jobb, trevligt hem har ökat på bekostnad av fred, kärlek och förståelse.

9.4 Sammanfattning av utmaningar och potentiella lösningar

- Framtidens utmaningar
 - Datorer och robotar skapar nya behov av arbetskraft och förmågor hos anställda såsom, nätverkande, kreativitet, innovation, relationer, design, inspiration m.m. Framtidens arbetsuppgifter kommer att bli allt mer sofistikerade och komplexa.
 - Andel i arbetsför ålder minskar.
 - Global konkurrens om arbetskraft, inte bara lågkvalificerade jobb utan även risk att kvalificerade arbeten försvinner
 - Sverige ett exportberoende land, måste snabbt kunna ställa om sig till efterfrågan, vilket innebär att det krävs en flexibel arbetsmarknad.
 - Innovativ tillväxt, Sverige måste bli bättre på omsatt sysselsättning från innovation
- För att möta utmaningarna
 - Använda de estetiska ämnena som injektion/drivkraft i att skapa kreativa studenter. Kombinera teoretiska och estetiska ämnen och kultur.
 - Inte lära ut fakta snarare tänkande.
 - Flexibilitet under ett arbetsliv, ständigt lärande. Inte bara utbildning för unga vuxna, utbildning behövs under hela livet. Hitta former för omställningsutbildning.
 - Öka andelen personer med eftergymnasial utbildning att arbeta med motsvarande, framför allt öka de med utländsk utbildning att arbeta i motsvarande arbete. Öka tempot i validering av examen.
 - Universitet som stöd för självskapande utbildning och nätverk och inte som institution. Skapa förutsättningar för att varje individ själv kan utveckla sina förmågor och kompetenser

10 Analys av utmaningar och möjligheter

Genomgången visar på stora svårigheter att starta nya universitet i Sverige. Regelverket är komplicerat och brister i förutsebarhet. Ett tydligt exempel är Åbo Akademi/Viktor Rydberg som inte fick sin ansökan beviljad. Systemet skapar en form av moment-22 situation där det krävs att lokaler, lärare, forskare, infrastruktur, kvalitetssäkring mm finns på plats för att man ska kunna få examensrätt samtidigt som examensrätten i sig inte är en garanti för statlig finansiering. I praktiken innebär det ett regelverk som slår olika för statliga initiativ och privata. De statliga har i princip sin finansiering säkrad genom att det är samma aktör som beslutar om anslag.

Enligt Svenskt näringsliv finns intresse för att etablera nya utbildningsinstitutioner i Sverige både från utländska och svenska aktörer.¹⁴ Det svenska regelverket är inte anpassat för att få in nya

¹⁴ http://www.svensktnaringsliv.se/material/rapporter/sa-lockas-nya-aktorer-till-hogre-utbildning_572221.html

initiativ. Systemet är lika för svenska och utländska intressen samtidigt som det finns möjlighet om än i viss gräzon för utländska universitet att ta avgifter enligt sitt eget lands lagstiftning.

Högskolelagens krav på forskningsanknuten grundutbildning är också en faktor som gör läget något oklart. Det är oklart hur ett utländskt lärosäte som önskar bedriva utbildning i Sverige men bedriva forskning i sitt hemland skulle behandlas ur den aspekten.

Enligt Svenskt näringsliv brukar de främsta motiven för utländska lärosäten att etablera en filial i ett annat land vara möjligheterna att nå nya marknader med stor efterfrågan, ökade intäkter samt att stärka det egna varumärket. Marknaden i Sverige domineras av statlig utbildning med lärosäten som funnits i många år. Högre utbildning (om den finansieras med statliga medel) är avgiftsfri och kraven för ny etablering mycket höga. Sverige och särskilt Stockholm har dock möjlighet att locka till sig studenter från övriga Europa och kan erbjuda en intressant forskningsmiljö genom de stora universiteten.

För att ge en bild av de vägval ett fortsatt projekt skulle ställas inför följer här en scenarioanalys utifrån flera olika parametrar. Analysen kan och bör fördjupas inför ställningstagande om projektets fortsatta inriktning.

10.1 Bredd eller spets

Ett perspektiv som måste övervägas för ett nytt universitet är frågan om bredd eller spets. De tre senast startade statliga lärosätena Södertörns högskola, Malmö högskola och Högskolan på Gotland är alla lärosäten som baseras på en breddutbildning (även om Gotland lyckats skapa en dataspelsutbildning med stor spets) I stockholmslärosätenas utbud finns en rad breddutbildningar. Det är svårt att få universitetsstatus med stor bredd utan hög forskningskompetens (Södertörns högskola) och det är svårt att rekrytera goda forskare till lärosäten utan tydlig spets.

Spetsutbildningar kräver att resurser koncentreras och en tydlig spetsverksamhet kanske inte blir lika omfattande som ett breddlärosäte har förutsättningar att bli. Bland de exempel som tidigare redovisats bör Skoltech lyftas fram. Det är uppbyggt med privata resurser och ger spetsutbildning på en global arena. Ett alternativ är att ett högstatusuniversitet från annat land väljer att förlägga en filial i Nacka.

Behovet av spetskompetens i framtiden kanske främst ligger inom mer kreativa kompetenser och förmåga till multidisciplinära förhållningssätt snarare än extremt fördjupade kunskaper inom specifika ämnen. Här är STDU med sitt multidisciplinära förhållningssätt intressant att studera vidare.

10.2 Avgiftsfinansierat eller statliga anslag

Ett av de vägval ett framtida universitet behöver göra är om verksamheten ska sträva efter statlig finansiering eller en finansiering genom avgifter och/eller privata bidrag. En statlig finansiering skulle innebära en stor trygghet för den framtida universitetsverksamheten. Att sträva efter statlig finansiering har samtidigt visat sig svårt och kräver stor politisk vilja. Det skulle också skapa ytterligare ett universitet med samma styrning som de redan existerande universiteten. Att bygga upp ett nytt lärosäte med statlig finansiering är ett mycket långsiktigt projekt. Södertörns högskola bildades 1998 och är idag en etablerad högskola med kontroll på ekonomi och verksamhet. Bara för några år sedan hade dock högskolan stora ekonomiska bekymmer och har tvingats skära ner i

delar av verksamheten. Södertörns högskola dock inte fått sin ansökan att bli ett universitet beviljad.

Alternativet att skapa en avgiftsfinansierad verksamhet kräver istället antingen ett lärosäte från annat land som kan ta avgifter enligt sitt lands lagstiftning eller en verksamhet som inte har examensrätt enligt svensk lagstiftning, som exempelvis RMI Berghs. En svensk högskoleutbildning med examensrätt ska vara avgiftsfri.

Om valet skulle bli att arbeta vidare utifrån en avgiftsfinansierad verksamhet behöver en gedigen marknadsanalys göras. En sådan satsning kräver sannolikt spets och ett starkt varumärke för att studenter ska vara beredda att betala för sin utbildning när annan utbildning i landet är avgiftsfri. En avgiftsfinansierad verksamhet skulle ge utrymme för något annat än det som finns inom ramen för svenskt högskolesystem idag.

10.3 Lokalt eller globalt

Ett av de ställningstaganden som behöver göras är vem ett nytt universitet är till för. Vilket behov ligger till grund för satsningen? Antingen är det regionens ungdomar som ska ha tillgång till mer utbildning och där ett nytt lärosäte skulle konkurrera som samma studenter som övriga universitet i regionen eller också är det ett lärosäte med global rekrytering som drar till sig talanger.

10.4 Faktakompetens eller relationskompetens

Den moderna svenska universitetstraditionen baseras på den Humboldtska inriktningen där forskningsanknytningen är basen för högre utbildning. Professorer och andra forskare styr utbildningens innehåll i stor utsträckning vilket skapar djupa ämneskunskaper samtidigt som utbildningarna också ger en generell kompetens. Svenska studenter får gedigna ämneskunskaper med viss generell kompetens. Trenden vid nystartade universitet är istället att gå mot mer multidisciplinära förhållningssätt och mer baserat på kreativitet och innovation, exempelvis STDU och Skoltech. En djupare analys av vad framtidens yrkesliv kommer att kräva i form av kompetens och förmågor behöver göras i ett fortsatt arbete.

10.5 Utbudstyrt eller efterfrågestyrt

Dagens högskoleutbildningar är i stor utsträckning utbudsstyrda. Trenden har gått mot mer programutbildningar vilket skett delvis på bekostnad av utbudet av enskilda kurser. Utbudet ger studenten något mindre möjligheter att själv bygga sin utbildning. Samtidigt kommer framtidens arbetsmarknad troligtvis att kräva ett mer multidisciplinärt förhållningssätt och där studentens unika kompetens är det som kan skapa framgång. I det fortsatta arbetet bör en analys göras av hur ett mer efterfrågestyrt utbildningsutbud kan skapa och vilken kompetens som kommer att behövas i framtiden.

10.6 Digitalt eller fysiskt

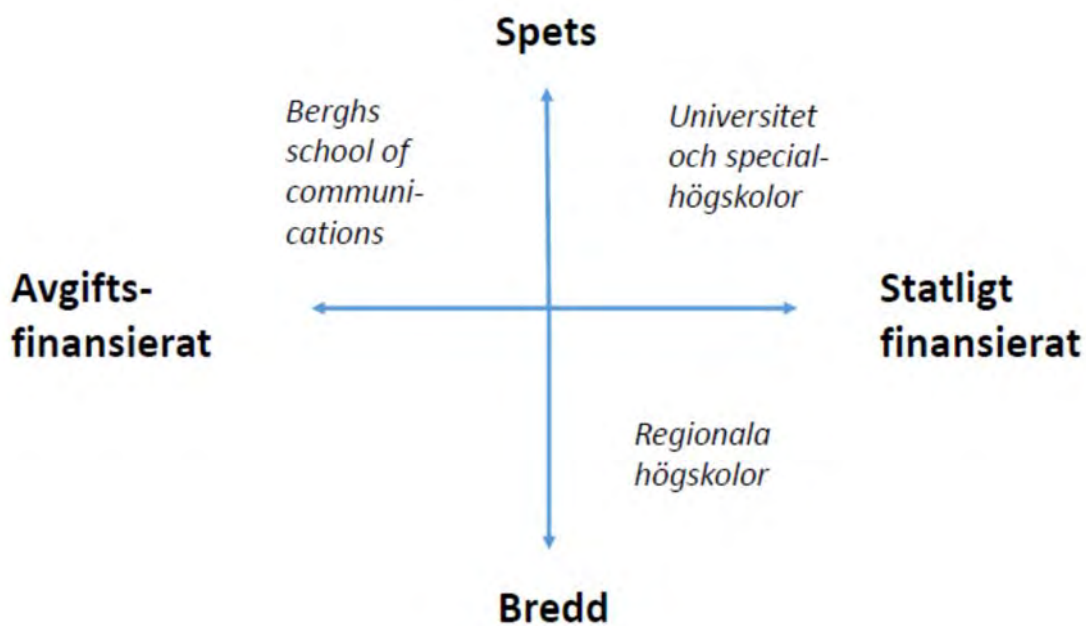
Den traditionella universitetsutbildningen är till största delen campusförlagd. Föreläsningar blandas med seminarier, gruppundervisning och självstudier. Vissa lärosäten har satsat på distansutbildning och utbudet av andra studieformer än campusundervisning börjar finnas. Det statliga resurstilldelningssystemet premierar utbildningar med hög genomströmning och campusutbildningar har generellt mycket högre genomströmning än distansutbildningar.

Samtidigt kommer dagens studenter i allt mindre utsträckning direkt från gymnasieskolan och kan ägna heltid till studierna på ett campus. Dagens studenter har många gånger jobb vid sidan av studierna, har familj och är över 25 år, det man inom högskolan kallar ”icke traditionella studenter”. Dagens campusutbildningsutbud är inte anpassat för dessa studenter.

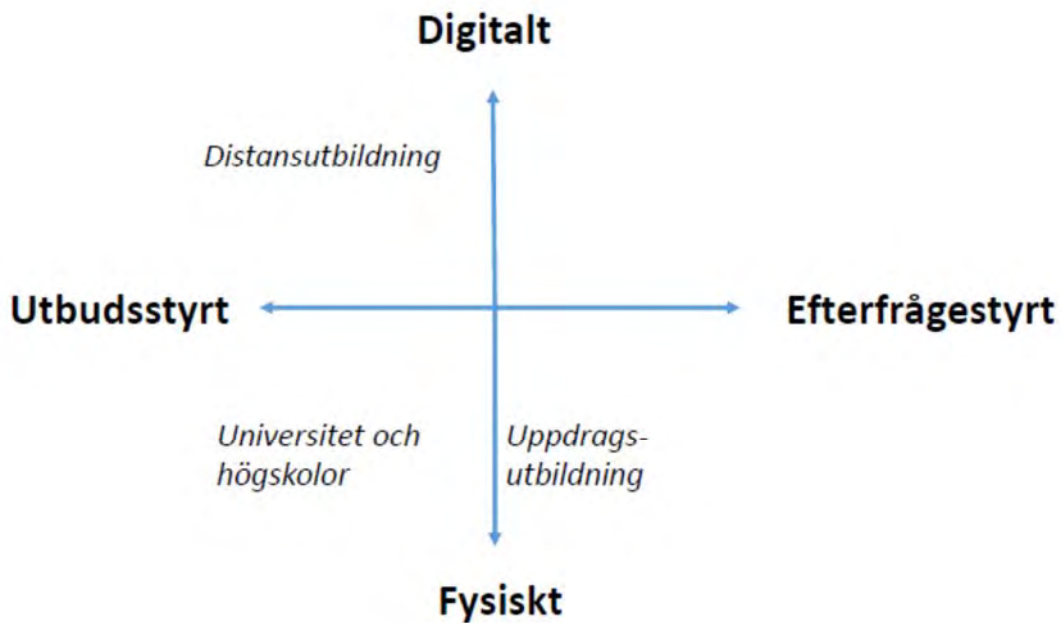
Internationellt finns lärosäten som endast erbjuder distansutbildning på nätet. Flera stora universitet har också börjat ge så kallade Massive Open Online Courses (MOOC). Idag är det möjligt att läsa utbildningar på prestigeuniversitet som Harvard och Stanford helt på distans, främst som kompetensutveckling efter avslutad högre utbildning.

10.7 Scenarioanalys

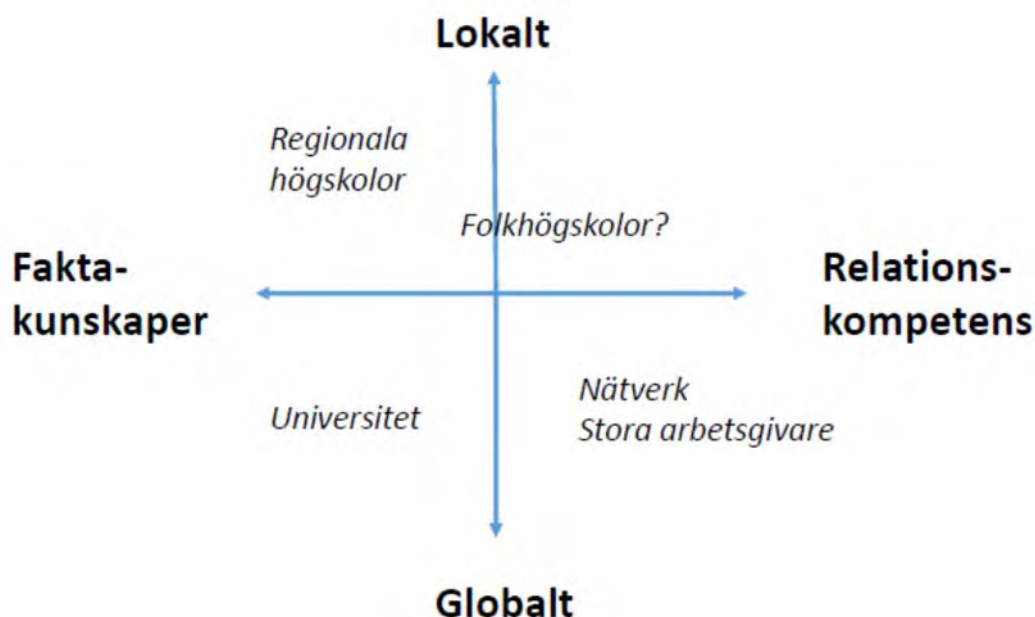
För att göra en analys av var dagens högskolesystem befinner sig och var det eventuellt saknas ett utbud har en enkel scenarioanalys gjorts. Analysen behöver fördjupas och förfinas i ett fortsatt arbete.

Om man lägger ihop parametrarna rörande finansiering respektive spets och bredd blir bilden något tydligare. Dagens högskolesystem har mycket få starka lärosäten i kvadranten avgiftsfinansiering och spets. Berghs school of communications har inte någon examensrätt (om de haft det skulle högskolan inte kunna ta ut avgifter för utbildningen) men erbjuder utbildning på mycket hög nivå. Det är knappast förvånande att det inte finns något lärosäte med bredd som är avgiftsfinansierat. Eftersom utbildning är kostnadsfri i Sverige finns inget marknadsutrymme för en sådan utbildning.

Dagens högskolesystem är i första hand utbudsstyrt även om det ständigt pågår utveckling av utbildningarna för att anpassas till förändringar i omvärlden, arbetslivets behov och studenternas önskemål. Mycket få utbildningar är efterfrågestyrda. En stor del av högskoleutbudet i Sverige är också campusutbildning. Några lärosäten har utvecklat distansutbildning men vid de större universiteten är den typen av utbildningsform fortfarande en mindre del av utbudet. Vad gäller efterfrågestyrd utbildning med fokus på digital högskoleutbildning har det inte varit möjligt att hitta några tydliga exempel.

Vad gäller utbildningen i förhållande till lokalt eller globalt perspektiv finns båda perspektiven inom dagens högskolesystem. De mer regionala högskolorna rekryterar lokalt även om flera mindre lärosäten också rekryterar studenter från exempelvis Asien som då betalar avgifter för att gå utbildningen. Vid de stora lärosätena sker rekryteringen både lokalt och globalt.

Med den Humboldtska traditionen baserar både mer regionala högskolor och stora universitet sin utbildning på senaste forskningen och faktakunskaper. Få utbildningar betonar relationell kompetens och multidisciplinärt förhållningssätt även om det finns många goda exempel som till exempel masterutbildningen vid Stockholm resiliens centrum vid Stockholms universitet¹⁵ och kursen open lab som är ett samarbete mellan flera lärosäten i Stockholm samt Stockholms stad, Landstinget och Länsstyrelsen i Stockholm.¹⁶

II Varför ett universitet i Nacka

II.1 Framgångsfaktorer och vinster

Nackas närhet till Stockholms innerstad ger möjligheter till att ta del av stadens utbud. Med Nackas geografiska läge utgör de centrala delarna en del av den regionala citykärnan som ger möjlighet till ett regionalt samspel med synergieffekter men även konkurrens av utbud och efterfrågan inom olika områden.

¹⁵ <http://www.stockholmresilience.org/21/education/second-level-studies.html>

¹⁶ <http://openlabsthlm.se/about/>

Den stora satsning som nu görs på utbyggnad av tunnelbanan samt kapacitetsförbättringar i övriga kollektivtrafiknät gör att Nackas förutsättningar ökar. Utvecklingen av infrastrukturen förstärker möjligheten att snabbt och smidigt ta sig till och från Nacka i ett trafiksystem som hänger ihop med övriga regionen.

En framgångsfaktor som nämnts vid flera av de genomförda intervjuerna är tillgång till studentbostäder. Bostadspriserna är höga och tillgången på bostäder begränsad i Stockholm vilket gör att det är svårt för unga att hitta bostad.

Fördelarna för Nacka med högre utbildning inom kommunens gränser är bland annat att det skulle utgöra en del av den blandning och mångfald som ska karaktärisera Nacka stad. Samspelet mellan det lokala näringslivet och behovet av utbildning skulle kunna stärkas. Redan idag pågår insatser, inte minst från kommunens sida, att arbeta med matchning av människors behov av utbildning och arbete. Här skulle kommun, näringsliv och universitetsutbildning gemensamt kunna hitta former för en än bättre koppling mellan näringsliv och högre utbildning. En satsning skulle kunna ge ett blomstrande näringsliv och en mycket kompetent arbetskraft.

Universitetsutbildning är också en möjlighet för kommunen att förstärka sitt varumärke och att profilera sig. En sådan satsning skulle ge ytterligare ökad attraktivitet för området vilket ger effekter inte bara centralt i Nacka utan för hela kommunen. En profilering av innehåll och struktur för en universitetsutbildning är viktig. Det gäller att hitta något unikt som kan utvecklas och som också efterfrågas.

Dagens universitetssystem är mycket enhetligt även om lärosäten strävar efter profilering. Ett nytt universitet skulle kunna bidra med viktig konkurrens. Dagens högskolesystem är traditionellt och trögrörligt. I en föränderlig värld kan ett nytt universitet med annan form av organisation vara mer lyhörd för trender och framtidsutmaningar.

Svenskt näringsliv menar att det finns vissa faktorer som talar för Nacka: Bra transporter, tillgång till mark, hög levnadsstandard, bra ”skolkommun” och en kommun som satsar. För att gå vidare behöver argument för Nacka samt en analys av vad ett nytt universitet skulle kunna fylla för lucka kan vara en möjlig väg framåt. Det kommer dock att bli en process där man måste vara villig att utmana systemet.

11.2 Fallgropar och risker

Dagens högskolesystem är inte byggt för att släppa in nya aktörer vilket skapar höga trösklar för en etablering. I det fortsatta arbetet kommer det att krävs en stark vilja och förmåga att utmana systemet. Det är oklart vilket intresse som idag finns på regeringsnivå att etablera ytterligare ett lärosäte. Om statlig finansiering eftersträvas kommer det att bli en konkurrenssituation gentemot övriga lärosäten och en satsning i Stockholmsregionen skulle ställas mot regionalpolitiska överväganden.

Det går inte heller att helt förlita sig på att Nackas varumärke i sig är underlag nog för att skapa inriktning och innehåll för universitetsutbildningarna. Kommunen må ha en härlig skärgård och många grönytor, berikande kultur- och stadsmiljöer men det räcker troligen inte som

förutsättningar för att ett universitet ska etablera sig. En fallgrop att se upp med är att inte få en oseriös aktör som erbjuder examina med tveksamt värde på arbetsmarknaden.

En utmaning för Nacka är att säkra tillgången till studentbostäder och att kunna ”spara” mark för en framtida etablering av ett universitet.

11.3 Kan en kommun starta ett universitet?

Det ligger inte inom ramen för det kommunala uppdraget att bedriva högre utbildning och forskning. Kommunallagen ger inte utrymme för att bedriva universitetsverksamhet. En kommun kan däremot agera som katalysator och skapa förutsättningar för annan aktör att etablera universitetsverksamhet.

11.4 Möjliga vägar framåt

Ett antal olika vägar för en etablering kan finnas, här redovisas några av dem utan ställningstagande. Alternativen bör övervägas utifrån ovan redovisade analyser och en fördjupad analys av förutsättningarna i det fortsatta arbetet.

Verka för en ny statlig satsning i Nacka och att bygga upp ett nytt lärosäte från grunden

Dagens system är inte byggt för att släppa in nya initiativ. Ett sådant vägval skulle kräva mycket politisk vilja på riksnivå och ett stort mod. Fördelen är en stabilitet finansiellt samtidigt som högskolesektorn skulle få ett tillskott som är ytterligare ”more of the same”.

Något av de statliga universiteten förlägger filial i Nacka

Möjligheten finns att något befintligt lärosäte skulle vilja förlägga utbildning i Nacka. Det skulle då bli ett filialcampus som relativt snabbt skulle kunna komma på plats. Risken med en sådan väg är att besluten hamnar helt i händerna på det lärosäte som valt att etablera ett filialcampus. Dagens högskolesektor strävar idag snarare efter konsolidering och koncentration.

Ett utländskt lärosäte placerar filial i Nacka

Ett utländskt lärosäte skulle kunna etablera filialcampus i Nacka (det är olika konsekvenser om det rör sig om ett Europeiskt eller utomeuropeiskt lärosäte).

Bygga upp nytt universitet på privat initiativ

Ett nytt universitet baserat på privat initiativ är en möjlighet. Ett sådant lärosäte måste dock vara avgiftsfinansierat och kan inte få svensk examensrätt. Eventuellt skulle ett sådant kunna byggas upp i samarbete med utländska lärosäten (jämför Skoltech och STDU).

Utlysa internationell tävling där marken erbjuds

New York utlyste en tävling där marken var gratis. Syftet var att bygga ett nytt ingenjörscampus och flera universitetsaktörer med intresse av att expandera sin verksamhet var intressenter. Här är frågan om Nacka och Stockholm är tillräckligt attraktivt för att en tävling av det här slaget skulle kunna generera intresse från prestigeuniversitet.

Skapa en plattform för att kunna erbjuda/samla distansutbildningar från flera lärosäten

En möjlighet är att inte skapa ett fysiskt universitet utan snarare en mötesplats där det erbjuds möjlighet att nå distansutbildningar på flera internationella lärosäten.

I bedömningen av vilka vägval som bör göras bör utgångspunkten vara att Nacka ska göra något nytt. De senast startade universiteten i världen har alla kommit till på sätt som är andra än de traditionella, flera av dem är samarbeten mellan framgångsrika universitet som etablerar sig i flera världsdelar. De nya universiteten är multidisciplinära och ger utbildningar som är designade för att möta kommande arbetsmarknad. Det är viktigt att fundera över vad Nacka vill åstadkomma med att få ett universitet etablerat – är det fler utbildningsplatser generellt i regionen eller är det något nytt som kompletterar och utmanar dagens högskolesystem?

12 Referenser

Intervjuer:

Carin Callerholm och Mikael Härjevik, Universitetskanslerämbetet (UKÄ)
 Per Fagrell, Teknikföretagen
 Peter Gudmundson och Johan Blaus, KTH
 Peter Haglund och Jan Lindqvist, Tillväxt och regionplaneförvaltningen, SLL
 Patrik Krassén, Svenskt näringsliv
 Göran Melin, Faugert&co
 Maria Rankka, Stockholms handelskammare
 Karin Uddén och Ylva Disheden, Länsstyrelsen Stockholm
 Staffan Ström, Nacka kommun
 Astrid Söderbergh Widding och Åsa Borin, Stockholms universitet

Rapporter/motsv:

Antagning till högre utbildning höstterminen 2014, Universitets- och högskolerådet
 Befolkningsprognos 2014-2023/45, Stockholms läns landsting
 Handlingsprogram Kunskapsregion Stockholm, TMR (SLL)
 Lärosätena har anpassat sig till lägre utbildningsvolym, statistisk analys, UKÄ 2014-03-11
 Global Youth, Kairos Future 2013
 RUFS 2010, SLL
 Statistik Myndigheten för yrkeshögskolan, www.myh.se
 Statistik Universitetskanslerämbetet, www.uka.se
 Sverige som universitetsmarknad, Patric Krassén, Svenskt näringsliv, 2014
 Sverigestudien 2014, synliggör våra värderingar, www.sverigestudien.se
 Tema trender I tiden, nyhetsbrev januari 2015, Futurewise
 Universitet och högskolor i Stockholms län – nuläge och trender, Rapport 9:2007 RTK (SLL)
 Universitet och högskolor, årsrapport 2014, Universitetskanslerämbetet
 Var finns jobben? Bedömning till och med första halvåret 2015 och en långsiktig utblick,
 Arbetsförmedlingen
 Värderingsförändringar i Sverige 1988-2011, Henrik Oscarsson
 Whats on 2015 – Heaven or Hell?, Kairos Future Trend Report, December 2014
 Year 2030 according to the 90's, Quattroporte och Therefore Design, November 2010
 Yttrande över ÅA/VR lärarutbildning ABs ansökan om tillstånd att utfärda ämneslärarexamen
 med inriktning mot arbete i gymnasieskolan i engelska, Universitetskanslerämbetet

Öppenhet och mångfald

*Vi har förtroende och respekt för människors kunskap
och egna förmåga - samt för deras vilja att ta ansvar*

2015-05-20

TJÄNSTESKRIVELSE
KFKS 2015/386-009

Kommunstyrelsens arbetsutskott

Kommunvapnet på medalj i Nackamästerskapen, en fotbollstävling för unga Nackabor

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott ger föreningarna Järla IF FK, Boo FF, Saltsjöbadens IF, Sickla IF och Älta IF rätt att använda kommunens vapen på medalj i den fotbollstävling för unga som kallas Nackamästerskapen. Medgivandet gäller under förutsättning att medaljen utformas enligt ansökan.

Detta beslut fattas av kommunstyrelsens arbetsutskott med stöd av punkten 2 i kommunstyrelsens delegationsordning.

Sammanfattning

Fem föreningar ska tillsammans anordna Nackamästerskapen, en fotbollstävling för unga Nackabor. Föreningarna vill använda kommunens vapen som förebild för en medalj, som alla barn och unga som deltar i tävlingen, ska få. Enligt stadsledningskontoret uppfyller ändamålet kommunens bestämmelser om att vapnet får användas av föreningar i icke kommersiella sammanhang. Kontoret föreslår därför att ansökan ska beviljas.

Ärendet

Järla IF FK, Boo FF, Saltsjöbadens IF, Sickla IF och Älta IF har ansökt om att få använda Nacka kommuns kommunvapen/logotyp som förebild för en medalj. Medaljen ska ges till de cirka 1 300 Nackabarn och ungdomar som kommer att delta i Nackamästerskapen i fotboll. En bild på hur de tänkt utforma medaljen bifogas i slutet av tjänsteskrivelsen. Föreningarnas namn ska stansas in på baksidan, för att visa på att föreningarna gör denna tävling gemensamt och att ser en gemensam glädje med fotbollen i kommunen.

Nacka kommuns vapen får användas av föreningar och ideella organisationer som är verksamma i Nacka, om det inte sker i ett kommersiellt syfte. Stadsledningskontoret bedömer att ansökan avser ett ändamål som uppfyller de förutsättningarna. Kontoret

föreslår därför att föreningarna ska få använda kommunvapnet på det sätt som föreningarna beskriver i sin ansökan.

Stadsledningskontoret bedömer att kommunstyrelsens arbetsutskott kan fatta beslutet med stöd av punkten 2 i kommunstyrelsens delegationsordning.

Ekonomiska konsekvenser

Det föreslagna beslutet har inga ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Det föreslagna beslutet innebär att de barn som tar emot medaljen får ett minne från tävlingen, som också är kopplat till den kommun där de genomförde tävlingen.

Helena Meier
Stadsjurist
Stadsledningskontoret

2015-05-25

TJÄNSTESKRIVELSE
KFKS 2015/277-610

Kommunstyrelsen

SOU 2013:52; moderniserad studiehjälp

Yttrande till regeringen

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar av utbildningsnämnden föreslaget yttrande över SOU 2013:52, moderniserad studiehjälp.

Sammanfattning

Betänkandet innehåller förslag som avser inackordering, elevresor och gymnasiebidrag (ersätter så kallat extra bidrag). Dessutom tillkommer förslag som gäller unga föräldrar, nya studerandegrupper, konsekvenser av ogiltig frånvaro och hur studiebidraget betalas ut. Utbildningsnämnden har tagit fram ett förslag till yttrande från Nacka kommun.

Bedömning av förslagen är att de flesta går i linje med de förändringar som har skett i skollagstiftningen i övrigt och på flera områden förenklar Nacka kommuns arbete med studiestödet. Det förslag som får tydligast konsekvenser för kommunsektorn är förslaget att finansiering och handläggning av inackorderingsbidrag ska finansieras genom att statsbidraget för inackorderingsstöd hålls inne från kommunerna och att handläggningen överförs till CSN. Eftersom kostnaderna tas inom statsbudgeten i framtiden förväntas det inte påverka kommunens ekonomi.

I förslaget ingår att utbetalningen av studiehjälp ska gå direkt till omyndiga och inte till deras vårdnadshavare. Utbildningsnämnden anser att det här förslaget är otillräckligt utrett och kan leda till negativa konsekvenser.

Betänkandets förslag

Studiehjälpen infördes under 1960-talet och har endast genomgått smärre förändringar sedan dess. Studiehjälp omfattar tre huvudkategorier; studiebidrag, extra tillägg och inackorderingstillägg.

Utredningen om moderniserad studiehjälp tillsattes 2012 och betänkandet överlämnades till den dåvarande regeringen i juni 2013. Regeringen beslutade emellertid att inte remittera utredningen. Den nuvarande regeringen har beslutat att remittera den igen och remisstiden löper ut den 24 juni 2015.

Stöd för inackordering

I dag är ansvaret för inackorderingsstöd delat mellan kommunerna och staten, vilket innebär att elevernas hemkommuner svarar för stödet till elever i skolor med offentlig huvudman och att CSN svarar för stödet till elever i skolor med enskilda huvudmän. Det delade ansvaret innebär att förutsättningarna för rätt till inackorderingsstöd samt storleken på stödet skiljer sig åt. För att få till stånd en likabehandling föreslås att endast en huvudman ska ha ansvaret för inackorderingsstödet, bland annat att villkoren ska vara desamma för elever i kommunala och fristående skolor.

Utredaren föreslår därför att CSN får ta över ansvaret för inackorderingsstödet bland annat för att tillämpningen ska bli mer enhetlig. Utredaren föreslår vidare att beloppet ska höjas eftersom beloppets storlek inte har höjts sedan 1995 och cirka 40 procent av kommunerna inte lämnar inackorderingsstöd med annat belopp än minimibeloppet. I betänkandet föreslås att stödet höjs med cirka 25 procent.

Rätten till inackorderingsstöd föreslås även fortsatt ansluta till gymnasieskolans och gymnasiesärskolans programstruktur. En förutsättning för att få inackorderingsstöd för att gå en vald utbildning är att en utbildning inom samma program eller inriktning inte finns vid en skola på hemorten.

Vissa nationella program, såsom naturbruks- och hantverksprogrammen har dock långt fler separata yrkesutgångar, än nationella inriktningar. Rätten till inackorderingsstöd föreslås därför vidgas för elever på dessa program som det får förstås, att även om programmet finns på hemorten men inte utgången så kan man ändå få stöd.

Ändring i lagen om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor

Kommunerna svarar för kostnaderna för gymnasieelevers dagliga resor mellan bostaden och skolan, oavsett om studierna bedrivs i Sverige eller utomlands. CSN lämnar bidrag för dagliga resor till de elever som har rätt till studiehjälp för studier utomlands. Elever som studerar utomlands har således rätt till bidrag för dagliga resor enligt två olika regelverk. Det statliga stödet lämnas emellertid endast under förutsättning att stöd inte har lämnats från elevens hemkommun. Bidraget kommer därför endast i fråga för ett tiotal elever som inte är folkbokförda i en svensk kommun.

Eftersom stödet berör ytterst få personer samt medför betydande administrativa kostnader finns inte skäl att ha kvar stödet, utan förordningen om bidrag till dagliga resor i utlandet bör upphävas. I betänkandet lämnas även förslag om att ersättning för dagliga resor och

inackorderingsstöd inte ska utgå samtidigt. Idag finns en möjlighet för elever som saknar folkbokföring och vistas utomlands att ha rätt till elevresor.

Stöd för inackordering och dagliga resor för personer med funktionsnedsättning

Från och med höstterminen 2013 får elever i gymnasiesärskolan rätt till inackorderingsstöd och inackorderingstillägg. Vissa elever med funktionsnedsättning kan också ha rätt till stöd enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, socialtjänstlagen eller via det så kallade Rg-bidraget (riksrekryterande gymnasieskola) för att möjliggöra studier på annan ort än i hemkommunen.

Utredningens analys av befintliga stödsystem visar att dessa inte alltid är anpassade till den nivå av stöd som det finns behov av och att många elever med funktionsnedsättning har påtagliga merkostnader för måltider och anpassat boende vid en inackorderingssituation. För att elever med funktionsnedsättningar ska kunna välja utbildning på likvärdiga grunder som andra gymnasieelever är det utredarens bedömning att det finns behov av ett kompletterande bidrag till elever som studerar på annan ort och som har merkostnader till följd av sina funktionsnedsättningar.

I betänkandet föreslås att om en elev, till följd av funktionsnedsättning, är i behov av hjälp med sina måltider eller av en anpassad bostad på studieorten ska han eller hon ha rätt till ett extra inackorderingsstöd för studerande med funktionsnedsättning.

Stödet ska som mest kunna uppgå till 1 800 kronor per fyraveckorsperiod. Några merkostnader för resor bedöms bidraget inte behöva täcka. Däremot föreslås en viss utvidgning av rätten till skolskjuts så att reglerna för elever på fristående gymnasiesärskolor blir mer jämförbara med dem för elever på kommunala gymnasiesärskolor.

Gymnasiebidrag ersätter det extra tillägget

Ett viktigt led i förändringen och moderniseringen av studiehjälpen är att renodla den utbildningspolitiska dimensionen. Utredaren förslår därför att det familjepolitiskt präglade extra tillägget inom studiehjälpen avvecklas. Behovet av ett ekonomiskt stöd kvarstår emellertid för målgruppen.

I betänkandet föreslås att de resurser som används till det extra tillägget förs över till det ekonomiska familjepolitiska området. I stället för tillägget införs ett nytt, sökbart och behovsprövat stöd, kallat *gymnasiebidrag* som är riktat till gymnasiestuderande ungdomar från resurssvaga hushåll. Försäkringskassan föreslås svara för administrationen av det nya bidraget.

Det nuvarande extra tillägget syftar till att ungdomar från inkomstsvaga hushåll ska kunna bedriva gymnasiestudier. Ungdomar i den aktuella åldersgruppen bedöms generellt ha ett

större behov, och därför kosta mer, än barn i yngre åldersgrupper. Resurserna går efter prövning till de mest behövande. Inkomstgränser och bidragsbelopp har emellertid lämnats oförändrade sedan mitten av 1990-talet, vilket gjort att målgruppen successivt har förändrats. I betänkandet föreslås en betydande höjning av bidragsbeloppet och inkomstgränsen jämfört med det extra tillägget. Gymnasiebidrag föreslås lämnas med 1 100 kronor per månad till de elever som tillsammans med sina föräldrar har en bidragsgrundande inkomst på mindre än 210 000 kronor per år och i övrigt uppfyller kraven för rätt till bidraget. Reformen finansieras med medel som frigörs genom övergången till faktisk studietid i studiebidraget.

Omfördelningen innebär en satsning för att stödja ungdomar som kommer från inkomstsvaga hushåll. Vissa förändringar föreslås vad gäller beräkningen av den bidragsgrundande inkomsten för gymnasiebidraget. Den ska utgöras av hushållets inkomst enligt i huvudsak samma regler som för beräkning av bostadsbidrag.

Stöd till unga studerande föräldrar

Ungdomar utan fullföljd gymnasieutbildning, till exempel studerande som avbrutit sina studier då de fått barn, har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Det är av stor vikt att dessa ungdomar påbörjar eller återupptar sin gymnasieutbildning efter föräldraledigheten. Enligt nu gällande regelverk kommer en förälder som ännu inte fyllt 21 år och som efter föräldraledigheten mottar försörjningsstöd för sig själv och barnet att förlora detta stöd om studierna återupptas. I samband med att studierna återupptas övergår försörjningsansvaret till den unge förälderns egna föräldrar, eftersom dessa bär det ekonomiska ansvaret för sitt barn så länge det går i gymnasieskolan och inte har fyllt 21 år. Regelverket motverkar således målet att alla ungdomar ska slutföra en gymnasial utbildning.

I syfte att göra det möjligt för unga föräldrar att påbörja eller återuppta gymnasiestudier föreslås i betänkandet att ett särskilt bidrag skapas. Det tänkta bidraget utformas som en förstärkning av gymnasiebidraget och avser i huvudsak att täcka den egna och barnets försörjning. Det ska ge den unga föräldern en ekonomisk standard, som i huvudsak är likvärdig den som ekonomiskt bistånd skulle ha gett.

En studerande som har barn som är folkbokfört hos den studerande och stadigvarande sammanbor med honom eller henne, samt uppfyller kraven för det föreslagna gymnasiebidraget, ska ha rätt till ett bidrag om 3 500 kronor per månad. För varje barn kan endast ett bidrag lämnas. För varje ytterligare barn utöver det första lämnas 500 kronor per månad. Stödet bör utbetalas till den studerande själv, även om han eller hon är omyndig. Stödet ska kallas *föräldratillägg* och administreras av Försäkringskassan.

Nya studerandegrupper i studiestödssystemet

Ungdomar som på grund av en funktionsnedsättning har fått sin skolgång förlängd får i dag ekonomisk ersättning från sjukförsäkringen i form av aktivitetsersättning. Ungdomar som går i gymnasiesärskolan får förlängt barnbidrag i stället för studiebidrag.

Olika utredningar och rapporter har påpekat att detta är en opåkallad särbehandling och att aktivitetsersättning vid förlängd skolgång fungerar som en inkörsport till ett långvarigt beroende av socialförsäkringssystemet.

Utredarens bedömning är att vid en modernisering av studiehjälpen är det naturligt att, i den mån det är möjligt, även inkludera dessa studerandegrupper i studiestödssystemet. Alla ungdomar med funktionsnedsättning som studerar på gymnasienivå föreslås få studiehjälp istället för förlängt barnbidrag och aktivitetsersättning till och med första kalenderhalvåret det år han eller hon fyller 20 år. Har studierna inte avslutats senast under första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år ska eleven få rätt till studiemedel med det högre bidragsbeloppet under den tid som de avslutar sina studier. CSN föreslås administrera även dessa delar av studiestödssystemet.

Reformen medför den ekonomiskt största förändringen för studerande i åldern 19–20 som hittills kunnat få aktivitetsersättning, men som nu föreslås få studiehjälp. För de yngre och äldre eleverna och deras familjer blir förändringen påtagligt mindre.

Möjligheten att införa ett sommartillägg speciellt för de nya studerandegrupperna har övervägts, men utredarens bedömning är att de ramar direktiven uppställer inte tillåter införandet av ett bidrag av den omfattning som skulle krävas för att göra skillnad för målgruppen. För att begränsa de ekonomiska konsekvenserna för studerandegruppen föreslås en statlig sommarjobbssatsning för studerande som fått sin skolgång förlängd till följd av en funktionsnedsättning.

Till följd av förslaget om att avskaffa aktivitetsersättning vid förlängd skolgång föreslås vissa förändringar av rätten till aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga. Ekonomiskt är det stor skillnad mellan att få aktivitetsersättning och studiehjälp. För att undvika att elever i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan hoppar av sina studier av ekonomiska skäl införs en huvudregel om att den som hoppar av sina studier och som av Försäkringskassan bedöms ha rätt till förmånen, får aktivitetsersättning tidigast två månader efter avhoppet. Endast i undantagsfall ska avsteg göras från en sådan karenstid.

Förslag lämnas om övergångsregler som innebär, att den som påbörjat en utbildning med nuvarande förmåner får behålla dem tills utbildningen avslutats.

Ogiltig frånvaro

För att studiehjälp ska lämnas krävs att eleven är närvarande i skolan. Frånvaro vid enstaka lektioner bör dock kunna tolereras i studiestödshänseende. Däremot ska det upprepade skolket beivras. Dagens regelverk innebär att en studerande som har mer än några enstaka timmars ogiltig frånvaro under en månad inte anses bedriva heltidsstudier och att han eller hon därmed förlorar sin rätt till studiehjälp. Utöver studiebidrag, extra tillägg och inackorderingstillägg riskerar eleven och dennes vårdnadshavare också att gå miste om en rad familjeekonomiska bidrag, som är kopplade till rätten till studiehjälp. Effekterna av en kortvarig olovlig frånvaro blir då oproportionerliga.

I betänkandet föreslås en ordning som innebär att när en studerande har ogiltig frånvaro, som är

- upprepad och uppgår till minst fyra lektioner under en vecka ska
- studiebidrag för en vecka inte lämnas,
- upprepad och uppgår till minst sexton lektioner under fyra på
- varandra följande veckor, ska studiehjälp för fyra veckor inte lämnas, sammanhängande och uppgår till minst en vecka ska studiehjälp för fyra veckor inte lämnas

Personliga omständigheter bör kunna beaktas genom att förslag förs fram om en regel som stadgar att vid synnerliga skäl kan studiehjälp lämnas trots att den studerande har ogiltig frånvaro i sådan omfattning att studiehjälpen skulle ha dragits in.

Förslaget innebär att elevens skolk beivras på ett tidigt stadium, och att beloppet som dras in blir skäligt i förhållande till omfattningen av den ogiltiga frånvaron. Skolan hinner påbörja arbetet med att uppmärksamma, utreda och åtgärda den ogiltiga frånvaron innan rätten till studiehjälp upphör och de bidrag som är kopplade till denna också dras in.

En läroanstalt ska varje månad till CSN lämna ett frånvarounderlag med uppgifter om en studerande har varit ogiltigt frånvarande i sådan omfattning att studiehjälp inte ska lämnas. Alla elever med studiehjälp ska omfattas av de regler om ogiltig frånvaro som föreslås. En läroanstalt ska emellertid inte rapportera en studerandes ogiltiga frånvaro om rektor bedömer att den studerande till följd av en funktionsnedsättning inte förstår konsekvenserna av sitt handlande.

Sommarjobb för funktionshindrade elever

En permanent statlig satsning på sommarjobb för studerande ungdomar som fått sin skolgång förlängd på grund av en funktionsnedsättning ska genomföras. Satsningen avser sommarjobb i privat regi, samt hos kommuner, landsting och ideella föreningar. Arbetsförmedlingen kommer att tilldelas ett statligt stöd som sedan fördelas till respektive arbetsgivare i enlighet med ett fastställt ansökningsförfarande.

Utbetalning av studiehjälp

Studiehjälp för omyndiga studerande utbetalas i dag till den studerandes föräldrar. Denna ordning kan ge upphov till problem för de unga studerande som av olika skäl inte bor tillsammans med sina föräldrar. En utbetalning till föräldrarna kan i en del fall innebära att bidraget inte kommer den studerande till godo. I betänkandet förs förslag fram om en modernisering av studiehjälpen. Vidare bör syftet med stödet omformuleras till att enbart vara ett stöd för studier och inte längre ett stöd till barnfamiljer. Mål för stödet ska bland annat vara att stödja ungdomars utveckling till självständiga och ansvarstagande medborgare genom att ge dem ansvar för en egen ekonomi. En utbetalning av studiebidraget till den studerande skulle ytterligare betona att studiebidraget är ett bidrag, som är riktat till den studerande och inte till hans eller hennes familj. En ordning som innebär, att man förlorar ersättningen om man skolkar blir sannolikt lättare att ta till sig om den studerande själv får disponera studiebidraget. En utbetalning till de studerande skulle sålunda vara en tydlig renodling av stödet som utbildningspolitiskt till sin karaktär.

Studiebidrag föreslås därför som huvudregel utbetalas även till omyndiga studerande. Den studerande bör som en följd av förslaget även ha talerätt i ärenden som rör bidraget. Under vissa förhållanden bör emellertid studiebidraget för omyndiga studerande utbetalas till vårdnadshavare, en socialnämnd eller annan person.

Inackorderingsstöd för en omyndig studerande föreslås emellertid även fortsättningsvis betalas ut till den studerandes vårdnadshavare. Reglerna om utbetalning av inackorderingsstöd för omyndiga studerande till socialnämnd, familjehem eller andra personer föreslås bli anpassade så att de bättre stämmer överens med reglerna om utbetalning av barnbidrag.

För att minska risken för att förslaget om utbetalning av studiebidrag till omyndiga studerande medför att ungdomar skuldsätts vid unga år, läggs förslag avseende olika åtgärder för att begränsa antalet återkrav av studiehjälp samt återkravens storlek.

Ekonomiska konsekvenser av förslagen

Förslagen innebär en renodling av det finansiella ansvaret för studiestödet. Kostnaderna för inackordering och studiebidrag blir kvar inom dagens utgiftsområde (utbildning) medan stöd till ekonomiskt svaga hushåll förs över till den ekonomiska familjepolitiken. Samtidigt förs nya studerandegrupper in i studiestödssystemet. Utgifterna för inackorderingsstödet ökar på grund av de föreslagna reformerna. Denna utgiftsökning täcks genom att statsbidraget till kommunerna minskas när det kommunala inackorderingsstödet avskaffas. Övergången till att lämna studiehjälp under faktisk studietid leder till en besparing på 240 miljoner kronor.

Utgifterna för det extra tillägget försvinner när det avvecklas. Dessa resurser överförs till det familjeekonomiska området där de tillsammans med reformutrymmet från övergången till

faktisk studietid i studiebidraget finansierar det nya gymnasiebidraget och föräldratillägget. Reformen innebär en omfördelning från det generella till de riktade stöden. Att föra in nya studerandegrupper i studiestödssystemet innebär att utgifterna för studiestödet ökar. Denna utgiftsökning täcks emellertid helt genom att medel frigörs då aktivitetsersättning vid förlängd skolgång avvecklas. Kostnaderna för den föreslagna sommarjobbssatsningen finansieras också med dessa medel. De föreslagna reformerna beräknas sammantaget inte medföra ökade utgifter för staten. Förslagen innebär tvärtom en större utgiftsminskning inom socialförsäkringens område.

Utbildningsnämndens bedömning

Utbildningsnämnden behandlade förslag till yttrande från Nacka kommun vid sitt sammanträde den 21 maj 2015, § 35. Av underlaget för beslutet framgår följande.

Bedömning av förslagen är att de flesta går i linje med de förändringar som har skett i skollagstiftningen i övrigt och på flera områden förenklar Nacka kommuns arbete med studiestödet. Ett sådant område är t.ex. inackorderingsbidraget där handläggningen går över till CSN i sin helhet vilket också borde gynna de studerande.

Flera av förslagen berör få elever och har begränsade konsekvenser. Ett sådant förslag är förändringen vad gäller reseersättning som gäller elever som inte är folkbokförda i Sverige och som vistas utomlands. Vad gäller förslaget om dagliga resor för elever med funktionshinder gäller det bara för elever som går ett extra år. Det särskilda bidrag som införs avser enbart föräldrar under 20 år som får barn under studietiden. Här anser utbildningsnämnden att det bör övervägas om detta bidrag verkligen ska betalas direkt till den studerande när de fortfarande bor hos sina föräldrar.

Det förslag som får tydligast konsekvenser för kommunsektorn är förslaget att finansiering och handläggning av inackorderingsbidrag ska finansieras genom att statsbidraget för inackorderingsstöd hålls inne från kommunerna och att handläggningen överförs till CSN. Eftersom kostnaderna tas inom statsbudgeten i framtiden förväntas det inte påverka Nacka kommuns ekonomi.

Ett område som har diskuterats är att reglerna för utbetalning av studiestöd i samband med ogiltig frånvaro ändras för att tydliggöra reglerna och för att begränsa konsekvenserna vad gäller annat ekonomiskt stöd när eleverna på grund av frånvaro förlorar studiehjälpen. Även här bedömer utbildningsnämnden att det är fråga om mindre justeringar i regelverket, men att de begränsningar av konsekvenserna som införs är till elevernas fördel. Det som borde diskuteras här är rutinerna för att rapportera närvaro där det förekommer att vårdnadshavare sjukanmäler sina barn utan att det är sjuka.

Utredaren föreslår vidare att reglerna ändras så att utbetalningen av studiehjälp ska gå direkt till omyndiga och inte till deras vårdnadshavare. Utbildningsnämnden anser att det här

förslaget är otillräckligt utrett och kan leda till negativa konsekvenser. Framförallt gäller det när eleverna fortfarande bör hemma och förväntas bidra till hushållets försörjning. Utredaren föreslår visserligen att förslaget ska kompletteras med andra regler för att skydda eleverna och även möjliggöra att vårdnadshavarna får betalningen under vissa omständigheter. Men dessa kompletteringar av bestämmelserna är till stor del outredda.

Utredaren föreslår vidare att ett statsbidrag ska införas för att stödja kommunerna att ordna sommarjobb till studerande med funktionshinder och som finansieras av arbetsförmedlingen. Nacka ordnar sommararbete redan idag men alla sökande kan inte beredas plats i dag. Förslaget bör alltså gynna de studerande.

Bilagor

Förslag till yttrande över betänkanden Moderniserad studiehjälp
Protokollsutdrag utbildningsnämnden den 21 maj 2015 § 35
Sammanfattning SOU 2013:52

Lena Dahlstedt
Stadsdirektör
Stadsledningskontoret

Susanne Nord
Utbildningsdirektör

2015-06-02

KFKS 2015/277-610
Förslag till yttrandeRegeringen
Utbildningsdepartementet

Yttrande över betänkandet **Moderniserad studiehjälp (SOU 2013:52) U2013/4160/SF**

Nacka kommun har fått möjlighet att yttra sig över betänkandet enligt ovan.

Kommunen tillstyrker

- att CSN helt tar över beslut om inackorderingsstöd enligt förslagen i betänkandet
- att reglerna om elevresor ändras enligt förslaget i betänkandet
- att förslagen vad gäller dagliga resor för elever med funktionshinder ändras enligt betänkandet
- att gymnasiebidraget införs
- att reglerna för utbetalning av studiestöd i samband med ogiltig frånvaro ändras

Kommunen avstyrker

- förslaget att ändra utbetalning av studiehjälp till omyndiga studenter
- förslaget om avskaffad aktivitetsersättning vid förlängd skolgång

Nacka kommun föreslår att det vidare utreds under vilka omständigheter som föräldrabidraget ska kunna betalas ut till den studerandes föräldrar.

Nacka kommuns överväganden

Stöd för inackordering

I dag är ansvaret för inackorderingsstöd delat mellan kommunerna och staten, vilket innebär att elevernas hemkommuner svarar för stödet till elever i skolor med offentlig huvudman och att CSN svarar för stödet till elever i skolor med enskilda huvudmän. Det delade ansvaret innebär att förutsättningarna för rätt till inackorderingsstöd samt storleken på stödet skiljer sig åt. För att få till stånd en likabehandling föreslås att endast en huvudman ska ha ansvaret för inackorderingsstödet, bland annat att villkoren ska vara desamma för elever i kommunala och fristående skolor.

Nacka kommun anser att övervägandena är rimliga och att förslaget gynnar eleverna eftersom det innebär en justering uppåt av bidraget och en mer enhetlig tillämpning. Nacka har haft en mer generös tillämpning av bidraget än vad skollagen kräver och har även beviljat andrahandsmottagna elever stöd till inackordering oavsett vilka yrkesutgångar som erbjuds på framförallt naturbruks- och hantverksprogrammen. I och med att statsbidraget hålls inne och ersättningen i framtiden hanteras via statsbudgeten förväntas inte förslaget medföra några ökade kostnader.

Ändring i lagen om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor.

Kommunerna svarar för kostnaderna för gymnasieelevers dagliga resor mellan bostaden och skolan, oavsett om studierna bedrivs i Sverige eller utomlands. CSN lämnar bidrag för dagliga resor till de elever som har rätt till studiehjälp för studier utomlands. Elever som studerar utomlands har således rätt till bidrag för dagliga resor enligt två olika regelverk. Förslaget om ändring i denna del berör omkring tio elever årligen i Sverige.

Nacka kommun anser att denna förändring av bestämmelserna är rimlig. Dagens situation berör så vitt känt, inte någon elev som är folkbokförd i Nacka.

Stöd för inackordering och dagliga resor för personer med funktionsnedsättning

Utredningens analys av befintliga stödsystem visar att dessa inte alltid är anpassade till den nivå av stöd som det finns behov av och att många elever med funktionsnedsättning har påtagliga merkostnader för måltider och anpassat boende vid en inackorderingssituation. För att elever med funktionsnedsättningar ska kunna välja utbildning på likvärdiga grunder som andra gymnasieelever är det utredarens bedömning att det finns behov av ett kompletterande bidrag till elever som studerar på annan ort och som har merkostnader till följd av sina funktionsnedsättningar.

Nacka kommun tillstyrker förslaget och anser att det är bra att studerande med funktionshinder får samma möjligheter som elever utan funktionshinder att välja skola utanför hemorten.

Gymnasiebidrag ersätter det extra tillägget

Nacka kommun har tagit del av utredningen som pekar dels på att det extra tillägget har betydelse för de resurssvagaste hushållen och att det inte är rimligt med tre ersättningsnivåer som finns inom det extra tillägget idag.

Nacka kommun tillstyrker förslaget att handläggning och utbetalning av det extra tillägget överförs till Försäkringskassan och efter ansökan utgår med en enhetlig ersättning.

Stöd till unga studerande föräldrar

I syfte att göra det möjligt för unga föräldrar att påbörja eller återuppta gymnasiestudier föreslås i betänkandet att ett särskilt bidrag skapas. Det tänkta bidraget utformas som en förstärkning av gymnasiebidraget och avser i huvudsak att täcka den egna och barnets

försörjning. Det ska ge den unga föräldern en ekonomisk standard, som i huvudsak är likvärdig den som ekonomiskt bistånd skulle ha gett.

Nacka kommun tillstyrker förslaget att ett nytt bidrag – föräldrabidrag – tillskapas och att det utbetalas till den studerande själv. Utbildningsnämnden anser att regeringen bör överväga under vilka omständigheter föräldrabidraget ska betalas ut till den studerandes föräldrar.

Nya studerandegrupper i studiestödssystemet

Aktivitetsersättning för förlängd skolgång avskaffas som socialförsäkringsförmån. Rätten till förmån kvarstår tills det att eleven avslutat sina studier om han eller hon har beviljats aktivitetsersättning vid förlängd skolgång innan avskaffandet. Under den tid som aktivitetsersättning för förlängd skolgång lämnas har dessa elever inte rätt till studiemedel.

Utredaren anser att ersättningen är oskälig i jämförelse med andra studerandegrupper men gör ingen djupare analys av varför det är oskäligt för denna grupp. Att denna studerandegrupp skulle vara överkompenserad har inte utretts ordentligt. Utbildningsnämnden avstyrker därför förslaget.

Ogiltig frånvaro

I betänkandet föreslås en ordning som innebär att när en studerande har ogiltig frånvaro, som är

- upprepad och uppgår till minst fyra lektioner under en vecka ska studiebidrag för en vecka inte lämnas,
- upprepad och uppgår till minst sexton lektioner under fyra på varandra följande veckor, ska studiehjälp för fyra veckor inte lämnas,
- sammanhängande och uppgår till minst en vecka ska studiehjälp för fyra veckor inte lämnas

Nacka kommun menar att utredaren inte tillräckligt utrett frågorna kring ogiltig frånvaro vad gäller möjligheter till fusk genom t.ex. felaktig rapportering från föräldrarna. Vårdnadshavarna har möjlighet att medverka till att ogiltig frånvaro blir giltigt genom att rapportera felaktigt, t.ex. rapportera in elever som sjuka trots att de är friska.

Utredarens förslag är begränsat. Det mildrar konsekvenserna av dagens tillämpning när det gäller att dra in studiestöd för elever som är ogiltigt frånvarande, men förändrar inte reglerna på ett mer genomgripande sätt. Utbildningsnämnden anser att det är ett bra förslag att begränsa konsekvenserna av dagens tillämpning när det gäller andra förmåner vilket idag kan påverka resurssvaga hushåll på ett sätt som inte är rimligt. Utbildningsnämnden tillstyrker förslaget och anser att personliga omständigheter bör kunna beaktas och att konsekvenserna av indraget bidrag vid ogiltig frånvaro bör begränsas. Utbildningsnämnden anser dock att utredaren förbisett problematiken kring vårdnadshavarnas delaktighet när ogiltig frånvaro blir giltigt och att denna fråga borde utredas.

Sommarjobb för funktionshindrade elever

En permanent statlig satsning på sommarjobb för studerande ungdomar som fått sin skolgång förlängd på grund av en funktionsnedsättning ska genomföras. Satsningen avser sommarjobb i privat regi, samt hos kommuner, landsting och ideella föreningar. Arbetsförmedlingen kommer att tilldelas ett statligt stöd som sedan fördelas till respektive arbetsgivare i enlighet med ett fastställt ansökningsförfarande.

Nacka kommun tillstyrker förslaget eftersom det bör innebära att flera i denna studerandekategori får sommarjobb.

Utbetalning av studiehjälp

Studiebidrag föreslås som huvudregel utbetalas även till omyndiga studerande. Den studerande bör som en följd av förslaget även ha talerätt i ärenden som rör bidraget. Under vissa förhållanden bör emellertid studiebidraget för omyndiga studerande utbetalas till vårdnadshavare, en socialnämnd eller annan person.

Däremot föreslås inackorderingsstöd för en omyndig studerande även fortsättningsvis betalas ut till den studerandes vårdnadshavare. Reglerna om utbetalning av inackorderingsstöd för omyndiga studerande till socialnämnd, familjehem eller andra personer föreslås bli anpassade så att de bättre stämmer överens med reglerna om utbetalning av barnbidrag.

Nacka kommun har tagit del av utredarens förslag men anser att utredaren inte tillräckligt utrett hur de negativa konsekvenserna av förslaget kan begränsas. Utredaren föreslår visserligen att för att förslaget om utbetalning av studiebidrag till omyndiga studerande medför att ungdomar skuldsätts vid unga år, ska även förslag läggas avseende olika åtgärder för att begränsa antalet återkrav av studiehjälp samt återkravens storlek. Hur dessa förslag och begränsningar ska se ut framgår dock inte tillräckligt tydligt eller hur de kommer att begränsa de negativa konsekvenserna.

Nacka kommun är positiv till att de unga får ett ökat ansvar och instämmer i en del av resonemangen i betänkandet. Betänkandet tar däremot inte tillräcklig hänsyn till att även om studiestödet är riktat till den studerande och inte till familjen, ingår ersättningen i familjens samlade ekonomi och om den studerande inte förmår ta sitt ansvar får förslaget negativa konsekvenser. Principiellt har dagens studerande mycket ansvar för sina studier och att även låta dem ta ansvar för studiebidraget tillför inte mycket ur principiellt perspektiv. Utbildningsnämnden avstyrker därför förslaget.

På Nacka kommuns vägnar

Mats Gerdau

Lena Dahlstedt

Ordförande för kommunstyrelsen

Stadsdirektör

21 maj 2015

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Utbildningsnämnden

§ 35

Dnr KFKS 2015/277-610

Remiss betänkandet Moderniserad studiehjälp (SOU 2013:52)

Beslut

Utbildningsnämnden föreslår kommunstyrelsen att anta bifogat förslag till yttrande.

Paragrafen förklarades omedelbart justerad.

Ärendet

Regeringen har remitterat betänkandet enligt ovan till Nacka kommun. Utbildningsnämnden har fått i uppdrag att lämna ett förslag till yttrande till kommunstyrelsen.

Handlingar i ärendet

Utbildningsenhetens tjänsteskrivelse 2015-05-21

Förslag till yttrande

Betänkandet Moderniserad studiehjälp (SOU 2013:52)

Yrkanden

Ordförande Tobias Nässén (M) yrkar bifall till utbildningsenhetens förslag.

Beslutsgång

Utbildningsnämnden beslutar i enlighet med Tobias Nässéns yrkande.

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

Sammanfattning

Modernisering av studiehjälpen

Studiehjälpen formades vid mitten av 1960-talet. Därefter har den endast genomgått smärre förändringar. Skola, arbetsmarknad och samhällslivet i övrigt har däremot genomgått stora förändringar under denna 50-årsperiod. Behovet av en modernisering av studiehjälpen är därför stort.

Utgångspunkten i betänkandet är att en modern studiehjälp ska vara renodlad, ändamålsenlig, enhetlig och inkluderande. Därför behöver studiehjälpens karaktär av studiestöd stärkas. Uttalat familjeekonomiskt motiverade inslag ska utmönstras i syfte att uppnå ett mer renodlat studiestöd. För att nå rätt målgrupp och för att få avsedd effekt bör de belopp och inkomstgränser som fastställdes i mitten av 1990-talet anpassas till dagens inkomst- och kostnadsnivå. För att göra stödet mer förutsägbart och för att höja rättssäkerheten bör administrationen av bidragen till inackordering förenhetligas. Slutligen bör studiehjälpen, i den mån det är möjligt, även inkludera studerande med funktionsnedsättning.

Sammantagna innebär förslagen i detta betänkande att målen för den moderniserade studiehjälpen bör kunna sammanfattas i följande punkter;

- Studiehjälpen ska främja samhällets kompetensförsörjning genom att markera att samhället sätter värde på att ungdomar fortsätter att studera efter grundskolan.
- Studiehjälpen ska begränsa incitamenten att av ekonomiska skäl avstå från gymnasiestudier.
- Studiehjälpen ska främja aktiva studier på heltid.
- Studiehjälpen ska bidra till att undanröja geografiska hinder för att genomföra gymnasieutbildning.

- Studiebidraget ska stimulera den studerande att påbörja och fullfölja en gymnasial utbildning.
- Studiebidraget ska stödja ungdomars utveckling till självständiga och ansvarstagande medborgare genom att ge dem ansvar för en egen ekonomi.

Studiebidrag för faktisk studietid

I en moderniserad studiehjälp föreslås studiebidraget kvarstå som ett generellt studiestöd till studerande på gymnasienivå i åldern 16–20 år. Totalt omfattar studiehjälpen cirka 3 600 miljoner kronor per år. Ungefär 90 procent används till det generella studiebidraget, 260 miljoner kronor går till inackorderingsstöd och 100 miljoner kronor, i form av extra tillägg, till ekonomiskt svaga hushåll. I samband med moderniseringen föreslås resurser föras från det generella till de riktade stöden.

I syfte att stärka studiehjälpens karaktär av studiestöd föreslås att bidrag ska utgå för faktisk studietid. Studiebidraget ska beräknas per vecka och utgå under normalt 40 veckor. Det sammanlagda bidraget under ett läsår blir då 9 760 kronor, eller 740 kronor lägre än för närvarande. Besparingen, 240 miljoner kronor, används bl.a. för att finansiera ett förbättrat stöd till ekonomiskt svaga hushåll med barn i gymnasieskolan och ett stöd till gymnasieelever som har barn.

Studiehjälp och EU-rätten

Inför Sveriges anslutning till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) har den svenska regeringen förklarat att studiebidraget och det extra tillägget inom studiehjälpen ska vara sådana familjeförmåner som avses i förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet m.m., som nu är ersatt av förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen. Inackorderingstillägget faller dock utanför tillämpningsområdet för dessa förordningar och betraktas som en social förmån enligt förordning 492/2011(EU) om arbetskraftens fria rörlighet inom unionen.

Enligt uppdraget ska utredaren bedöma om studiehjälpen kan undantas från reglerna i förordning 883/2004.

EU-domstolen har i ett flertal fall bedömt vilka nationella förmåner som utgör familjeförmåner och därmed omfattas av förordning 1408/71. Domstolen har i dessa avgöranden satt upp två förutsättningar för att en nationell förmån ska anses vara en social trygghetsförmån. Vid bedömningen av studiebidraget är den första förutsättningen, att någon individuell skönsmässig behovsprövning inte ska ske vid beviljandet av förmånen, uppfylld. När det gäller den andra förutsättningen, att förmånen ska hänföra sig till ett av de sakområden som anges i förordning 1408/71, ska denna bedömning grundas på förmånens grundläggande kännetecken, i synnerhet dess syfte och villkoren för att den beviljas.

I detta betänkande föreslås att studiebidraget moderniseras och att syftet med stödet i enlighet med reformen omformuleras till att enbart vara ett stöd för studier, inte ett stöd till barnfamiljer. Om studiebidraget renodlas till ett utbildningspolitiskt stöd på sätt som föreslås får möjligheten att undanta studiebidraget från reglerna i förordning 883/2004 anses öka.

EU-domstolen kan emellertid, trots studiebidragets förändring, anse att studiebidraget även syftar till att utgöra en del av samhällets stöd till familjerna och bidra till att utjämna kostnaderna för barnens uppfostran och utbildning. Det som kan tala för detta är det förhållandet att studiebidraget lämnas under tid som den studerande omfattas av sina föräldrars underhållsskyldighet.

Det extra tilläggets syfte är uttalat familjepolitiskt, vilket innebär att bidraget rimligtvis skulle betraktas som en familjeförmån av EU-domstolen. I betänkandet föreslås att det extra tillägget avskaffas inom studiehjälpen och att det i stället inrättas ett nytt bidrag kallat gymnasiebidrag inom den ekonomiska familjepolitiken. Om förslaget genomförs kommer med stor sannolikhet även gymnasiebidraget att klassificeras som en familjeförmån.

Uppdraget innefattar även att klargöra om nuvarande regler om studiehjälp är förenliga med EU-rätten.

Bestämmelserna om studiehjälp för utlandsstudier skiljer sig åt beroende på om studierna bedrivs inom eller utanför Norden. Detta är inte förenligt med EU-rätten, vilket har medfört att Centrala studiestödsnämnden (CSN) från och med hösten 2011 utvidgat möjligheten till studiehjälp för studier inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) och i Schweiz.

Rätten till svensk studiehjälp för utlandsstudier bör därför vara densamma inom EES och i Schweiz. Kraven på att studierna inte

med lika stor fördel kan bedrivas vid en svensk läroanstalt, att den studerande har varit folkbokförd i Sverige under de senaste två åren och att studierna omfattar minst tre månaders heltidsundervisning, bör därför tas bort för studier inom EES och i Schweiz. Dessa krav ska dock kvarstå för studier utanför EES och Schweiz.

Kravet på svenskt medborgarskap, eller utländskt medborgarskap som ska jämföras med ett svenskt medborgarskap, för att studiehjälp ska lämnas för utlandsstudier, ska gälla även för studier i Norden.

Stöd för inackordering

I dag är ansvaret för inackorderingsstöd delat mellan kommunerna och staten, vilket innebär att elevernas hemkommuner svarar för stödet till elever i skolor med offentlig huvudman och att CSN svarar för stödet till elever i skolor med enskilda huvudmän. Det delade ansvaret innebär att förutsättningarna för rätt till inackorderingsstöd samt storleken på stödet skiljer sig åt. Det är angeläget att villkoren för elever i kommunala respektive fristående skolor är lika. För att få till stånd en likabehandling föreslås att endast en huvudman ska ha ansvaret för inackorderingsstödet.

Det finns i dag stora skillnader mellan de olika kommunerna när det gäller rätten till inackorderingsstöd samt storleken på stödet. Ett statligt ansvar skulle innebära ett enhetligt regelverk och en enda beslutande myndighet. Detta innebär, förutom ett mer likvärdigt stöd, även en enklare, tydligare och mer rättssäker ordning. Staten genom CSN föreslås därför ges det samlade ansvaret för inackorderingsstöd inom ramen för studiehjälpen. Stödet ska benämnas *inackorderingsstöd*.

Eftersom det statliga inackorderingstilläggets storlek inte har höjts sedan 1995 och cirka 40 procent av kommunerna inte lämnar inackorderingsstöd med annat belopp än minimibeloppet, är det rimligt att höja inackorderingsstödet. I betänkandet föreslås att stödet höjs med cirka 25 procent.

Rätten till inackorderingsstöd föreslås även fortsatt ansluta till gymnasieskolans och gymnasiesärskolans programstruktur. En förutsättning för att få inackorderingsstöd för att gå en vald utbildning är att en utbildning inom samma program eller inriktning inte finns vid en skola på hemorten.

Vissa nationella program, såsom naturbruks- och hantverksprogrammen har dock långt fler separata yrkesutgångar, än nationella inriktningar. Rätten till inackorderingsstöd föreslås därför vidgas för elever på dessa program.

Stöd för dagliga resor

Kommunerna svarar för kostnaderna för gymnasieelevers dagliga resor mellan bostaden och skolan, oavsett om studierna bedrivs i Sverige eller utomlands. CSN lämnar bidrag för dagliga resor till de elever som har rätt till studiehjälp för studier utomlands. Elever som studerar utomlands har således rätt till bidrag för dagliga resor enligt två olika regelverk. Det statliga stödet lämnas emellertid endast under förutsättning att stöd inte har lämnats från elevens hemkommun. Bidraget kommer därför endast i fråga för ett tiotal elever som inte är folkbokförda i en svensk kommun. Eftersom stödet berör ytterst få personer samt medför betydande administrativa kostnader finns inte skäl att ha kvar stödet, utan förordningen om bidrag till dagliga resor i utlandet bör upphävas.

I betänkandet lämnas även förslag om att ersättning för dagliga resor och inackorderingsstöd inte ska utgå samtidigt.

Stöd för inackordering och dagliga resor för personer med funktionsnedsättning

Från och med höstterminen 2013 får elever i gymnasiesärskolan rätt till inackorderingsstöd och inackorderingstillägg. Vissa elever med funktionsnedsättning kan också ha rätt till stöd enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, socialtjänstlagen (2001:453) eller via det så kallade Rg-bidraget för att möjliggöra studier på annan ort än i hemkommunen.

Utredningens analys av befintliga stödsystem visar att dessa inte alltid är anpassade till den nivå av stöd som det finns behov av och att många elever med funktionsnedsättning har påtagliga merkostnader för måltider och anpassat boende vid en inackorderings-situation. För att elever med funktionsnedsättningar ska kunna välja utbildning på likvärdiga grunder som andra gymnasieelever är det utredarens bedömning att det finns behov av ett

kompletterande bidrag till elever som studerar på annan ort och som har merkostnader till följd av sina funktionsnedsättningar.

I betänkandet föreslås att om en elev, till följd av funktionsnedsättning, är i behov av hjälp med sina måltider eller av en anpassad bostad på studieorten ska han eller hon ha rätt till ett extra inackorderingsstöd för studerande med funktionsnedsättning. Stödet ska som mest kunna uppgå till 1 800 kronor per fyra veckorsperiod. Några merkostnader för resor bedöms bidraget inte behöva täcka. Däremot föreslås en viss utvidgning av rätten till skolskjuts så att reglerna för elever på fristående gymnasiesärskolor blir mer jämförbara med dem för elever på kommunala gymnasiesärskolor.

Gymnasiebidrag ersätter det extra tillägget

Ett viktigt led i förändringen och moderniseringen av studiehjälpen är att renodla den utbildningspolitiska dimensionen. Utredaren förslår därför att det familjepolitiskt präglade extra tillägget inom studiehjälpen avvecklas. Behovet av ett ekonomiskt stöd kvarstår emellertid för målgruppen.

I betänkandet föreslås att de resurser som används till det extra tillägget förs över till det ekonomiska familjepolitiska området. I stället för tillägget införs ett nytt, sökbart och behovsprövat stöd, kallat *gymnasiebidrag* som är riktat till gymnasiestuderande ungdomar från resurssvaga hushåll. Försäkringskassan föreslås svara för administrationen av det nya bidraget.

Det nuvarande extra tillägget syftar till att ungdomar från inkomstsvaga hushåll ska kunna bedriva gymnasiestudier. Ungdomar i den aktuella åldersgruppen bedöms generellt ha ett större behov, och därför kosta mer, än barn i yngre åldersgrupper. Resurserna går efter prövning till de mest behövande. Inkomstgränser och bidragsbelopp har emellertid lämnats oförändrade sedan mitten av 1990-talet, vilket gjort att målgruppen successivt har förändrats.

I betänkandet föreslås en betydande höjning av bidragsbeloppet och inkomstgränsen jämfört med det extra tillägget. Gymnasiebidrag föreslås lämnas med 1 100 kronor per månad till de elever som tillsammans med sina föräldrar har en bidragsgrundande inkomst på mindre än 210 000 kronor per år och i övrigt uppfyller kraven för rätt till bidraget. Reformen finansieras med medel som

frigörs genom övergången till faktisk studietid i studiebidraget. Omfördelningen innebär en satsning för att stödja ungdomar som kommer från inkomstsvaga hushåll.

Vissa förändringar föreslås vad gäller beräkningen av den bidragsgrundande inkomsten för gymnasiebidraget. Den ska utgöras av hushållets inkomst enligt i huvudsak samma regler som för beräkning av bostadsbidrag.

Stöd till unga studerande föräldrar

Ungdomar utan fullföljd gymnasieutbildning, t.ex. studerande som avbrutit sina studier då de fått barn, har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Det är av stor vikt att dessa ungdomar påbörjar eller återupptar sin gymnasieutbildning efter föräldraledigheten.

Enligt nu gällande regelverk kommer en förälder som ännu inte fyllt 21 år och som efter föräldraledigheten mottar försörjningsstöd för sig själv och barnet att förlora detta stöd om studierna återupptas. I samband med att studierna återupptas övergår försörjningsansvaret till den unge förälderns egna föräldrar, eftersom dessa bär det ekonomiska ansvaret för sitt barn så länge det går i gymnasieskolan och inte har fyllt 21 år. Regelverket motverkar således målet att alla ungdomar ska slutföra en gymnasial utbildning.

I syfte att göra det möjligt för unga föräldrar att påbörja eller återuppta gymnasiestudier föreslås i betänkandet att ett särskilt bidrag skapas. Det tänkta bidraget utformas som en förstärkning av gymnasiebidraget och avser i huvudsak att täcka den egna och barnets försörjning. Det ska ge den unga föräldern en ekonomisk standard, som i huvudsak är likvärdig den som ekonomiskt bistånd skulle ha gett.

En studerande som har barn som är folkbokfört hos den studerande och stadigvarande sammanbor med honom eller henne, samt uppfyller kraven för det föreslagna gymnasiebidraget, ska ha rätt till ett bidrag om 3 500 kronor per månad. För varje barn kan endast ett bidrag lämnas. För varje ytterligare barn utöver det första lämnas 500 kronor per månad. Stödet bör utbetalas till den studerande själv, även om han eller hon är omyndig.

Stödet ska kallas *föräldratillägg* och administreras av Försäkringskassan.

Nya studerandegrupper i studiestödssystemet

Ungdomar som på grund av en funktionsnedsättning har fått sin skolgång förlängd får i dag ekonomisk ersättning från sjukförsäkringen i form av aktivitetsersättning. Ungdomar som går i gymnasiesärskolan får förlängt barnbidrag i stället för studiebidrag. Olika utredningar och rapporter har påpekat att detta är en opåkallad särbehandling och att aktivitetsersättning vid förlängd skolgång fungerar som en inkörspport till ett långvarigt beroende av socialförsäkringssystemet.

Min bedömning är att vid en modernisering av studiehjälpen är det naturligt att, i den mån det är möjligt, även inkludera dessa studerandegrupper i studiestödssystemet.

Alla ungdomar med funktionsnedsättning som studerar på gymnasienivå föreslås få studiehjälp istället för förlängt barnbidrag och aktivitetsersättning till och med första kalenderhalvåret det år han eller hon fyller 20 år. Har studierna inte avslutats senast under första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år ska eleven få rätt till studiemedel med det högre bidragsbeloppet under den tid som de avslutar sina studier. CSN föreslås administrera även dessa delar av studiestödssystemet.

Reformen medför den ekonomiskt största förändringen för studerande i åldern 19–20 som hittills kunnat få aktivitetsersättning, men som nu föreslås få studiehjälp. För de yngre och äldre eleverna och deras familjer blir förändringen påtagligt mindre.

Möjligheten att införa ett sommartillägg speciellt för de nya studerandegrupperna har övervägts, men min bedömning är att de ramar direktiven uppställer inte tillåter införandet av ett bidrag av den omfattning som skulle krävas för att göra skillnad för målgruppen. För att begränsa de ekonomiska konsekvenserna för studerandegruppen föreslås en statlig sommarjobbssatsning för studerande som fått sin skolgång förlängd till följd av en funktionsnedsättning.

Till följd av förslaget om att avskaffa aktivitetsersättning vid förlängd skolgång föreslås vissa förändringar av rätten till aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga. Ekonomiskt är det stor skillnad mellan att få aktivitetsersättning och studiehjälp. För att undvika att elever i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan hoppar av sina studier av ekonomiska skäl införs en huvudregel om att den som hoppar av sina studier och som av Försäkringskassan bedöms ha rätt till förmånen får aktivitetsersättning tidigast två

månader efter avhoppet. Endast i undantagsfall ska avsteg göras från en sådan karenstid.

Förslag lämnas om övergångsregler som innebär, att den som påbörjat en utbildning med nuvarande förmåner får behålla dem tills utbildningen avslutats.

Ogiltig frånvaro

För att studiehjälp ska lämnas krävs att eleven är närvarande i skolan. Frånvaro vid enstaka lektioner bör dock kunna tolereras i studiestödshänseende. Däremot ska det upprepade skolket beivras.

Dagens regelverk innebär att en studerande som har mer än några enstaka timmars ogiltig frånvaro under en månad inte anses bedriva heltidsstudier och att han eller hon därmed förlorar sin rätt till studiehjälp. Utöver studiebidrag, extra tillägg och inackorderingstillägg riskerar eleven och dennes vårdnadshavare också att gå miste om en rad familjeekonomiska bidrag, som är kopplade till rätten till studiehjälp. Effekterna av en kortvarig olovlig frånvaro blir då oproportionerliga.

I betänkandet föreslås en ordning som innebär att när en studerande har ogiltig frånvaro, som är

- upprepad och uppgår till minst fyra lektioner under en vecka ska studiebidrag för en vecka inte lämnas,
- upprepad och uppgår till minst sexton lektioner under fyra på varandra följande veckor, ska studiehjälp för fyra veckor inte lämnas,
- sammanhängande och uppgår till minst en vecka ska studiehjälp för fyra veckor inte lämnas

Personliga omständigheter bör kunna beaktas genom att förslag förs fram om en regel som stadgar att vid synnerliga skäl kan studiehjälp lämnas trots att den studerande har ogiltig frånvaro i sådan omfattning att studiehjälpen skulle ha dragits in.

Förslaget innebär att elevens skolk beivras på ett tidigt stadium, och att beloppet som dras in blir skäligen i förhållande till omfattningen av den ogiltiga frånvaron. Skolan hinner påbörja arbetet med att uppmärksamma, utreda och åtgärda den ogiltiga frånvaron innan rätten till studiehjälp upphör och de bidrag som är kopplade till denna också dras in.

En läroanstalt ska varje månad till CSN lämna ett frånvaro-underlag med uppgifter om en studerande har varit ogiltigt frånvarande i sådan omfattning att studiehjälp inte ska lämnas.

Alla elever med studiehjälp ska omfattas av de regler om ogiltig frånvaro som föreslås. En läroanstalt ska emellertid inte rapportera en studerandes ogiltiga frånvaro om rektor bedömer att den studerande till följd av en funktionsnedsättning inte förstår konsekvenserna av sitt handlande.

Utbetalning av studiehjälp

Studiehjälp för omyndiga studerande utbetalas i dag till den studerandes föräldrar. Denna ordning kan ge upphov till problem för de unga studerande som av olika skäl inte bor tillsammans med sina föräldrar. En utbetalning till föräldrarna kan i en del fall innebära att bidraget inte kommer den studerande till godo.

I betänkandet förs förslag fram om en modernisering av studiehjälpen. Vidare bör syftet med stödet omformuleras till att enbart vara ett stöd för studier och inte längre ett stöd till barnfamiljer. Mål för stödet ska bland annat vara att stödja ungdomars utveckling till självständiga och ansvarstagande medborgare genom att ge dem ansvar för en egen ekonomi. En utbetalning av studiebidraget till den studerande skulle ytterligare betona att studiebidraget är ett bidrag, som är riktat till den studerande och inte till hans eller hennes familj. En ordning som innebär, att man förlorar ersättningen om man skolkar blir sannolikt lättare att ta till sig om den studerande själv får disponera studiebidraget. En utbetalning till de studerande skulle sålunda vara en tydlig renodling av stödet som utbildningspolitiskt till sin karaktär.

Studiebidrag föreslås därför som huvudregel utbetalas även till omyndiga studerande. Den studerande bör som en följd av förslaget även ha talerätt i ärenden som rör bidraget. Under vissa förhållanden bör emellertid studiebidraget för omyndiga studerande utbetalas till vårdnadshavare, en socialnämnd eller annan person.

Inackorderingsstöd för en omyndig studerande föreslås emellertid även fortsättningsvis betalas ut till den studerandes vårdnadshavare. Reglerna om utbetalning av inackorderingsstöd för omyndiga studerande till socialnämnd, familjehem eller andra

personer föreslås bli anpassade så att de bättre stämmer överens med reglerna om utbetalning av barnbidrag.

För att minska risken för att förslaget om utbetalning av studiebidrag till omyndiga studerande medför att ungdomar skuldsätts vid unga år, läggs förslag avseende olika åtgärder för att begränsa antalet återkrav av studiehjälp samt återkravens storlek.

Ekonomiska konsekvenser av förslagen

Förslagen innebär en renodling av det finansiella ansvaret för studiestödet. Kostnaderna för inackordering och studiebidrag blir kvar inom dagens utgiftsområde medan stöd till ekonomiskt svaga hushåll förs över till den ekonomiska familjepolitiken. Samtidigt förs nya studerandegrupper in i studiestödssystemet.

Utgifterna för inackorderingsstödet ökar på grund av de föreslagna reformerna. Denna utgiftsökning täcks genom att statsbidraget till kommunerna minskas när det kommunala inackorderingsstödet avskaffas.

Övergången till att lämna studiehjälp underfaktisk studietid leder till en besparing på 240 miljoner kronor.

Utgifterna för det extra tillägget försvinner när det avvecklas. Dessa resurser överförs till det familjeekonomiska området där de tillsammans med reformutrymmet från övergången till faktisk studietid i studiebidraget finansierar det nya gymnasiebidraget och föräldratillägget. Reformen innebär en omfördelning från det generella till de riktade stöden.

Att föra in nya studerandegrupper i studiestödssystemet innebär att utgifterna för studiestödet ökar. Denna utgiftsökning täcks emellertid helt genom att medel frigörs då aktivitetsersättning vid förlängd skolgång avvecklas. Kostnaderna för den föreslagna sommarjobbssatsningen finansieras också med dessa medel.

De föreslagna reformerna beräknas sammantaget inte medföra ökade utgifter för staten. Förslagen innebär tvärtom en större utgiftsminskning inom socialförsäkringens område.

2015-05-20

TJÄNSTESKRIVELSE
KFKS 2015/352-050

Kommunstyrelsens arbetsutskott

SOU 2015:12; överprövning av upphandlingsmål m.m.

Yttrande till regeringen

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott noterar informationen till protokollet.

Sammanfattning

En statlig utredning har sett över hur överprövningar i upphandlingsmål skulle kunna bli effektivare. Stadsledningskontoret anser att Nacka kommun bör yttra sig och kommer att ta fram ett förslag till yttrande till kommunstyrelsens sammanträde den 15 juni 2015.

Ärendet

Den så kallade överprövningsutredningen har lagt fram sina förslag om hur överprövningar av upphandlingsmål skulle kunna effektiviseras i *SOU 2015:12, överprövning av upphandlingsmål m.m.* Nacka kommun är inte remissinstans men stadsledningskontoret anser att kommunen bör yttra sig. Ett yttrande måste vara inne senast den 15 juni och stadsledningskontoret avser att lägga fram förslag till yttrande för kommunstyrelsen vid dess sammanträde samma dag. Om kommunstyrelsen antar ett yttrande måste det beslutet justeras omedelbart.

Regeringen sammanfattar utredningen enligt följande på sin hemsida.

”Utredningen har haft i uppdrag att se över rättsmedlen i upphandlingslagstiftningen, dvs. möjligheten att bl.a. överpröva en upphandling, utreda frågan om s.k. temporär direktupphandling samt utreda frågor om avgifter och processkostnader i upphandlingsmål. Betänkandet innehåller författningsförslag som syftar till att öka effektiviteten i upphandlingsförfarandena. Förslagen påverkar i första hand dels företag som önskar delta i offentlig upphandling dels upphandlande myndigheter eller enheter men också allmänheten i form av skattebetalare och avnämare samt domstolar.”

Bilaga

Sammanfattningen i utredningen och författningsförslag

Helena Meier
Stadsjurist
Stadsledningskontoret

Johanna Höglund Elmstedt
Kommunjurist
Juridik- och kanslienheten

Sammanfattning

Betänkandet innehåller författningsförslag som syftar till att öka effektiviteten i upphandlingsförfarandena. Förslagen påverkar i första hand dels företag som önskar delta i offentlig upphandling dels upphandlande myndigheter eller enheter men också allmänheten i form av skattebetalare och avnämare samt domstolar.

I kommittédirektiven nämns två olika strategier som utredningen bör undersöka i syfte att öka effektiviteten i upphandlingsförfarandena. Utredningen ska finna sätt att komma till rätta med de problem som orsakas, både samhällsekonomiskt och för berörda aktörer, av att upphandlingar stoppas när de begärs överprövade i domstol. Den ena strategin innebär att man försöker minska antalet ansökningar om överprövning genom antingen ansökningsavgifter eller processkostnadsansvar. Den andra strategin innebär att man vidtar åtgärder som minskar de negativa konsekvenserna av att en upphandling blir överprövad. En given utgångspunkt för utredningen är att eventuella förändringar av regelverket inte får innebära att rättssäkerheten eftersätts.

Ansökningsavgift och processkostnadsansvar

Den strategi som innebär att man försöker minska antalet ansökningar om överprövning genom antingen ansökningsavgifter eller processkostnadsansvar och därmed antalet stoppade upphandlingar har av utredningen inte ansetts vara en framkomlig väg. Utredningen har därför inte föreslagit att ansökningsavgifter eller processkostnadsansvar bör införas. I dag är det dock i vissa situationer möjligt för en leverantör att genom skadestånd få ersättning för sina processkostnader medan den upphandlande myndigheten/enheten aldrig kan få sina kostnader ersatta, vilket enligt utredningens mening skapar en obalans mellan parterna. Utredningen föreslår därför en

regel som innebär att kostnader för ombud, biträde, utredning eller annat (processkostnader) som en part skäligen har behövt för att ta till vara sin rätt i överprövningsmål inte utgör ersättningsgill skada. Utredningens avsikt med den föreslagna regeln är att återställa balansen mellan parterna i upphandlingsmål.

Strategin som innebär att man vidtar åtgärder som minskar de negativa konsekvenserna av att en upphandling blir överprövad har av utredningen ansetts vara en mera framkomlig väg.

Förlängd avtalsspärr

Utredningen ska enligt direktiven överväga om den förlängda avtalsspärren bör avskaffas. Om systemet skulle avskaffas måste domstolen enligt utredningens mening i stället fatta ett interimistiskt beslut, där också i och för sig en skadebedömning måste göras. Med beaktande av att det enligt praxis råder stark presumtion för att meddela interimistiskt beslut att inte låta upphandlingen fortgå anser utredningen att ett återinförande av regler som innebär att förvaltningsrätten ska fatta interimistiskt beslut inte skulle innebära att problemet med stoppade upphandlingar skulle minska nämnvärt. I stället kommer det att skapa merarbete för förvaltningsrätterna. Utredningen föreslår därför att den förlängda avtalsspärren ska kvarstå i befintlig omfattning.

Pröva efter ogiltigförklaring eller efter avtal

Utredningen anser inte att man skulle vinna något i effektivitetshänseende i upphandlingsprocessen om domstolen efter ogiltigförklaring sedan också skulle pröva upphandlingen. Utredningen bedömer att något behov inte heller finns av att vid en överprövningsprocess efter det att ett avtal har slutits mellan en upphandlande myndighet eller enhet och en leverantör, vid sidan om möjligheten att ogiltigförklara avtalet, ge domstolarna möjlighet att förordna om att en upphandling ska göras om eller att ett beslut om upphandling ska upphävas.

Preklusionsfrist m.m.

Utredningen har också i uppdrag att överväga om det ska införas en preklusionsfrist innebärande att ansökan om överprövning som avser brister i det konkurrensuppsökande skedet måste göras inom en viss tid vid påföljd att frågan annars inte prövas. Utredningen har funnit att en renodlad sådan inte bör införas. Utredningen föreslår i stället en alternativ lösning, den s.k. mellanvägen. Förslaget innebär att det införs en påtalandeskyldighet (mellanväg) för leverantörer avseende fel och brister innan halva tiden för att lämna anbudsansökan eller anbud i upphandlingen löpt ut. Genom den föreslagna regeln förstärks incitamenten till dialog mellan leverantörer och upphandlande myndigheter/enheter hellre än domstolsprocesser. Om dialog förs mellan parterna kan fel och brister uppdragas och rättas till i ett tidigare skede vilket skulle kunna leda till att behovet av att ansöka om överprövning minskar. Enligt utredningens mening borde upphandlingsmålen i domstol bli mer renodlade till följd av den s.k. mellanvägen vilket borde leda till en bättre och effektivare process.

Som utredningen ser det borde upphandlingsprocessen vidare bli effektivare om processen koncentreras till underrätt. Utredningen har därför föreslagit att en regel bör införas i upphandlingslagarna som innebär att en part i kammarrätten till stöd för sin talan får återopa en omständighet eller bevis som inte lagts fram tidigare endast om parten gör sannolikt att omständigheten eller beviset inte har kunnat återopas vid förvaltningsrätten eller att parten annars haft giltig ursäkt att inte göra det.

Tidsfrist och direktupphandling

Utredningen föreslår att det ska införas en tidsfrist på 90 dagar för förvaltningsrätternas handläggning och att det också ska införas ett skyndsamhetskrav i författningstexten. Utredningen föreslår också att det i författningstexten exemplifieras att en upphandlande myndighet/enhet bör kunna förutse att en upphandling begärs överprövad och att överprövning sker i en instans. Överprövningar är en viktig del av rättssäkerheten vid upphandlingar. Samtidigt innebär en överprövning att hela upphandlingsprocessen stannar upp, eftersom varken leverantören eller myndigheten/enheten kan vara

säker på när och om kontraktet kan undertecknas. De flesta överprövningar avgörs relativt snabbt men 25 procent av överprövningarna tar längre tid än tre månader för förvaltningsrätterna att avgöra. I tre fjärdedelar av alla överprövningar slutar överprövningsprocessen när förvaltningsrätten har fattat sitt slutliga beslut. En fjärdedel av förvaltningsrättens avgörande överklagas till kammarrätt men det är dock enbart cirka fem procent av förvaltningsrättens avgörande som sakprövas i kammarrätt. I mindre än en procent av det totala antalet annonserade upphandlingar sker således en sakprövning i två instanser.

Systemet med upphandlingar inklusive överprövningssystemet handlar, som utredningen ser det, inte bara om att skydda den leverantör som anser sig förfördelad under något stadium i upphandlingsförfarandet utan också om att man ska kunna tillhandahålla varor och tjänster för allmänheten på ett bra sätt. Konsekvensen av ett system där överprövningar stoppar upp och fördröjer upphandlingar under en längre period drabbar ytterst allmänheten. En lång process kan exempelvis innebära att ett antal personer inte får den livsnödvändiga medicin de skulle behöva.

Med de föreslagna författningsändringarna avseende en tidsfrist för förvaltningsrätternas prövning samt exemplifieringen av vad upphandlande myndighet/enhet kunnat förutse vill utredningen göra upphandlingsprocessen mer förutsebar och i vissa fall göra överprövningstiden betydligt kortare än tidigare. Leverantörer och upphandlande myndigheter/enheter kan med de föreslagna ändringarna bättre planera sin verksamhet. Genom en bättre planering bör också möjligheterna till att göra en god affär förbättras.

Om en ansökan om överprövning avslås i förvaltningsrätten och därefter inte överklagas till högre instans bör kontrakt kunna slutas efter drygt tre månader. Om en ansökan om överprövning inte stannar vid förvaltningsrättens avgörande eller inte avgjorts inom den tidsfrist som anges för förvaltningsrättens prövning bör en upphandlande myndighet eller enhet kunna tillämpa förhandlat förfarande utan föregående annonsering under överprövningstiden och till dess att en ny upphandling kunnat genomföras om övriga förutsättningar för synnerliga brådska är uppfyllda. Att en upphandling begärs överprövad borde då inte få den konsekvensen att en enskild individ inte kan få sitt behov tillgodosett på grund av att en överprövning drar ut på tiden. Det blir också mer rättssäkert för

företag att ingå avtal med upphandlande myndighet eller enhet under överprövningstiden.

Tidsfrist för ansökan om upphandlingsskadeavgift

Regeringen har tidigare ansett att den nuvarande tidsfristen för att ansöka om upphandlingsskadeavgift är väl avvägd. Enligt utredningens mening bör det därför komma fram skäl som medför att den bedömningen bör frångås. Konkurrensverket har pekat främst på att den korta tiden får till följd att Konkurrensverket sammanfattningsvis inte kan utreda och ansöka om påförande av avgift i alla de fall där det kan anses vara påkallat. I sin skrivelse har verket dock inte närmare redogjort för vilka alternativa möjligheter att lösa frågan verket har utrett. Det finns t.ex. inte något underlag som gör det möjligt att utreda om det problem som Konkurrensverket anser finnas skulle gå att åtgärda genom t.ex. omorganisation av verksamheten eller omfördelning av resurser. Utredningen anser mot bakgrund av det anförda att de argument som tidigare lagts fram emot en tvåårig tidsfrist väger tyngre än de skäl som Konkurrensverket framfört för en förlängning av tidsfristen. Utredningen föreslår därför ingen förändring av reglerna. Frågan bör i stället hanteras som en fråga om resursfördelning inom Konkurrensverket.

Frist för väckande av talan om skadestånd

Enligt utredningens mening har det inte kommit fram några skäl som leder till slutsatsen att fristen för att väcka talan om skadestånd bör förlängas. Utredningen föreslår därför inte att fristen för att väcka talan om skadestånd bör ändras. Däremot anser utredningen att den tidpunkt från vilken fristen för att väcka talan om skadestånd ska räknas borde ändras för att vara förenlig med unionsrätten.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:1091) om offentlig upphandling

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:1091) om offentlig upphandling

dels att 4 kap. 5 §, 16 kap. 6, 20 och 21 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det i lagen ska införas en ny bestämmelse, 16 kap. 6 a § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Förhandlat förfarande utan föregående annonsering

4 kap. 5 §¹

En upphandlande myndighet får använda förhandlat förfarande utan föregående annonsering vid tilldelning av kontrakt som avser byggtreprenader, varor och tjänster om

1. det vid ett öppet eller selektivt förfarande inte lämnats några anbudsansökningar eller inte lämnats några anbud eller inte lämnats några lämpliga anbud och de ursprungliga villkoren för kontraktet inte ändrats väsentligt,

2. det som ska upphandlas av tekniska eller konstnärliga skäl eller på grund av ensamrätt kan fullgöras av endast en viss leverantör, eller

3. det är absolut nödvändigt att tilldela kontraktet, men synnerlig brådskas, orsakad av omständigheter som inte kunnat förutses av

¹ Senaste lydelse 2010:571.

den upphandlande myndigheten gör det omöjligt att hålla tidsfristerna vid öppet, selektivt eller förhandlat förfarande med föregående annonsering.

Exempel på en omständighet enligt första stycket 3 som kunnat förutses av den upphandlande myndigheten är att upphandlingen begärs överprövad och att överprövning sker i en instans.

Om Europeiska kommissionen begär det, ska den upphandlande myndigheten i en rapport till kommissionen redovisa sådana ärenden där bestämmelserna i första stycket 1 har tillämpats av myndigheten.

Överprövning av en upphandling

16 kap.

6 §²

Om den upphandlande myndigheten har brutit mot de grundläggande principerna i 1 kap. 9 § eller någon annan bestämmelse i denna lag och detta har medfört att leverantören har lidit skada eller kan komma att lida skada, ska rätten besluta att upphandlingen ska göras om eller att den får avslutas först sedan rättelse har gjorts.

Om en överträdelse enligt första stycket avser fel eller brist som finns innan halva tiden för att lämna anbudsansökan eller anbud i upphandlingen har löpt ut, ska rätten besluta om ingripande endast om leverantören visat att anmärkning mot felet eller bristen gjorts hos den upphandlande myndigheten eller hos allmän förvaltningsdomstol i ett mål om överprövning. Anmärkning ska ske innan halva tiden för att lämna anbudsansökan eller anbud har

² Senaste lydelse 2011:1030.

gått, dock får anmärkning alltid göras inom tio dagar från det att leverantören fick kännedom eller borde ha fått kännedom om felet eller bristen.

Överprövning av en upphandling får inte ske efter det att avtal har slutits mellan den upphandlande myndigheten och en leverantör.

Mål om överprövning av upphandling ska handläggas skyndsamt.

Om inte synnerliga hinder finns ska förvaltningsrätten avgöra mål om överprövning av upphandling innan det att 90 dagar har gått från det att ansökan om överprövning kom in till rätten.

6 a §

En part får i kammarrätten till stöd för sin talan åberopa en omständighet eller ett bevis som inte lagts fram tidigare endast om

1. parten gör sannolikt att omständigheten eller beviset inte kunnat åberopas vid förvaltningsrätten, eller

2. parten annars haft giltig ursäkt att inte göra det.

Skadestånd

20 §³

En upphandlande myndighet som inte har följt bestämmelserna i denna lag ska ersätta därigenom uppkommen skada för en leverantör.

Rätten till skadestånd inbegriper ersättning till en anbudssökande eller anbudsgivare som har deltagit i en offentlig upphandling

³ Senaste lydelse 2010:571.

och som har haft kostnader för att förbereda anbud och i övrigt delta i upphandlingen, om åsidosättandet av bestämmelserna i denna lag menligt har påverkat hans eller hennes möjligheter att tilldelas kontraktet.

Kostnader för ombud, biträde, utredning eller annat som en part skäligen har behövt för att ta till vara sin rätt i mål angående överprövning utgör inte ersättningsgill skada.

21 §⁴

Talan om skadestånd ska väckas vid allmän domstol inom ett år från den tidpunkt då avtal har slutits mellan den upphandlande myndigheten och en leverantör eller har förklarats ogiltigt enligt 13 § genom ett avgörande som har vunnit laga kraft. Väcks inte talan i tid, är rätten till skadestånd förlorad.

Talan om skadestånd ska väckas vid allmän domstol inom ett år från den tidpunkt då leverantören fick kännedom om eller borde ha fått kännedom om att avtal har slutits mellan den upphandlande myndigheten och en leverantör eller från den tidpunkt då avtal har förklarats ogiltigt enligt 13 § genom ett avgörande som har vunnit laga kraft. Väcks inte talan i tid, är rätten till skadestånd förlorad.

För sådan upphandling som avses i 1 kap. 2 § andra stycket ska talan om skadestånd väckas vid allmän domstol inom ett år från den tidpunkt då avtal har slutits mellan den upphandlande myndigheten och en leverantör eller har förklarats ogiltigt enligt 13 § genom ett avgörande som har vunnit laga kraft. Väcks inte talan i tid, är rätten till skadestånd förlorad.

⁴ Senaste lydelse 2011:1030.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Äldre bestämmelser gäller, förutom 4 kap. 5 § andra stycket och 16 kap. 6 § fjärde stycket, för upphandlingar som har påbörjats före ikraftträdandet.

2015-05-21

TJÄNSTESKRIVELSE
KFKS 2015/378-716

Kommunstyrelsens arbetsutskott

Förslag om att ta bort fritidspeng ur bestämmelsen om särskilt ekonomiskt stöd i socialtjänstlagen

Yttrande till regeringen

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott noterar informationen till protokollet.

Sammanfattning

År 2014 infördes regler om ersättning för barns kostnader för fritidsaktiviteter, så kallad fritidspeng, i 4 a kap socialtjänstlagen. I en promemoria föreslår socialdepartementet att denna form av ersättning ska tas bort. Stadsledningskontoret kommer att lägga fram ett förslag till yttrande från Nacka kommun vid kommunstyrelsens sammanträde den 15 juni 2015.

Ärendet

Sedan den 1 juli 2014 finns regler i 4 a kap socialtjänstlagen om ett särskilt ekonomiskt stöd för barns fritidsaktiviteter, som kallas fritidspeng. Det innebär att hushåll med barn i årskurs 4-9 har rätt till ersättning för fritidsaktiviteter om hushållet har och har haft försörjningsstöd under de senaste sex månaderna. Fritidspengen kan uppgå till högst 3000 kronor per barn och år.

Socialdepartementet har tagit fram en promemoria med ett förslag om att ta bort fritidspengen. Departementet anser inte att utformningen av fritidspengen stämmer överens med intentionerna i socialtjänstlagen och dess principer om den enskildes ansvar och självbestämmande.

Stadsledningskontoret fick den 19 maj 2015 veta att kommunen är inbjuden att yttra sig över förslaget. Ett eventuellt yttrande ska vara regeringskansliet till handa senast den 13 augusti 2015. För att kommunen ska hinna yttra sig måste yttrandet antas vid kommunstyrelsens sammanträde den 15 juni 2015. Stadsledningskontoret kommer att ta fram ett förslag till yttrande med stöd av arbets- och företagsenheten och juridik- och

kanslienheten. Arbets- och företagsnämnden, som är ansvarig för försörjningsstöd sedan den 1 januari 2015, fick muntlig information om förslaget om att ta bort fritidspengen vid sitt sammanträde den 20 maj 2015.

Bilaga

Promemoria 2015-05-13 från socialdepartementet

Helena Meier
Stadsjurist
Stadsledningskontoret

Catharina Granath
Kommunjurist
Juridik- och kanslienheten

NACKA KOMMUN

2015 -05- 15

Promemoria

REGERINGSKANSLIET

Dnr
L11ET
Dpl

2015-05-13

Socialdepartementet

Enheten för familj och sociala tjänster

Kansliråd

Karin Stillerud

Telefon 08 405 34 17

Mobil 072 530 59 04

Telefax 08 10 36 33

E-post karin.stillerud@regeringskansliet.se

Remisspromemoria om förslag till ändring i socialtjänstlagen (2001:453) avseende avskaffande av bestämmelserna om fritidspeng

Författningsförslag

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453)¹
dels att 4 a kap. ska upphöra att gälla,
dels att 9 kap. 1 § och 16 kap. 3 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

1 §²

Om någon genom oriktiga uppgifter eller genom underlåtenhet att lämna uppgifter eller på annat sätt förorsakat att ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § eller fritidspeng enligt 4 a kap. 1 § betalats ut obehörigen eller med för högt belopp, får socialnämnden återkräva vad som har betalats ut för mycket.

Om någon genom oriktiga uppgifter eller genom underlåtenhet att lämna uppgifter eller på annat sätt förorsakat att ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § betalats ut obehörigen eller med för högt belopp, får socialnämnden återkräva vad som har betalats ut för mycket.

¹ Senaste lydelse av

4 a kap. 1 § 2014:468

4 a kap. 2 § 2014:468

4 a kap. 3 § 2014:468

² Senaste lydelse 2014:468.

rubriken till 4 a kap. 2014:468.

Om någon i annat fall än som avses i första stycket tagit emot sådant ekonomiskt bistånd obehörigen eller med för högt belopp och skäligen borde ha insett detta, får socialnämnden återkräva vad som har betalats ut för mycket.

16 kap.

3 §³

Socialnämndens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, om nämnden har meddelat beslut i fråga om

- ansökan enligt 2 a kap. 8 §,
- bistånd enligt 4 kap. 1 §,
- fritidspeng enligt 4 a kap. 1 §,
- vägran eller nedsättning av fortsatt försörjningsstöd enligt 4 kap. 5 §,
- förbud eller begränsning enligt 5 kap. 2 §,
- medgivande enligt 6 kap. 6 §,
- medgivande enligt 6 kap. 12 §,
- återkallelse av medgivande enligt 6 kap. 13 §,
- samtycke enligt 6 kap. 14 §, eller
- avgifter eller förbehållsbelopp enligt 8 kap. 4–9 §§.

Beslut i frågor som avses i första stycket gäller omedelbart. En förvaltningsrätt eller kammarrätt får dock förordna att dess beslut ska verkställas först sedan det har vunnit laga kraft.

På begäran av sökanden får verkställandet av beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § senareläggas om verkställandet sker inom ett valfrihetssystem enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för en ansökan om ersättning för kostnader för barns fritidsaktiviteter som har prövats före ikraftträdandet. Detsamma gäller mål och ärenden om sådan ersättning till dess att målet eller ärendet har vunnit laga kraft.

³ Senaste lydelse 2014:468.

Inledning

En arbetsgrupp inom Socialdepartementet har tagit fram denna promemoria med ett förslag om att avskaffa den s.k. fritidspengen i socialtjänstlagen (2001:453).

Nuvarande reglering

I 4 a kap. socialtjänstlagen (2001:453) finns det sedan den 1 juli 2014 bestämmelser om ersättning för barns kostnader för fritidsaktiviteter. Bestämmelserna innebär i huvudsak att hushåll med barn i årskurs 4-9 har rätt till ersättning för fritidsaktiviteter (fritidspeng) om hushållet vid ansökan har försörjningsstöd och har haft försörjningsstöd under minst sex månader den senaste tolvmånadersperioden. Barnets fritidsaktiviteter ska vara regelbundna och ledarledda samt främja ett aktivt deltagande i samhällets gemenskap. I 2 kap. socialtjänstförordningen (2001:937) anges bl.a. att fritidspengen uppgår till högst 3 000 kronor per barn och tolvmånadersperiod.

Förslag om ändring i socialtjänstlagen

Förslag: Bestämmelserna om fritidspeng i 4 a kap. socialtjänstlagen (2001:453) avskaffas fr.o.m. 1 januari 2016.

Skälen för förslaget: Regeringen avser att i budgetpropositionen 2016 gå fram med förslag om att avskaffa bestämmelserna om ersättning för barns fritidsaktiviteter, den så kallade fritidspengen.

Det är av största vikt att barn i ekonomiskt utsatta familjer har samma förutsättningar att utöva fritidsaktiviteter som andra barn. Fritidspengen betalas ut till barn som lever i hushåll med försörjningsstöd i minst sex månader och enligt vissa angivna kriterier. Den utformning som fritidspengen har överensstämmer dock inte med intentionerna i socialtjänstlagen och dess principer om den enskildes ansvar och självbestämmande. Ett stöd till barn i ekonomiskt utsatta familjer bör istället vara utformat så att det möjliggör för både flickor och pojkar att själv välja hur han eller hon ska spendera sin fritid. En generell förstärkning av det ekonomiska biståndet är därför att föredra. Därmed får också fler flickor och pojkar i ekonomiskt utsatta familjer en ekonomisk förstärkning.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2015 att de medel som avsatts för fritidspengen istället skulle användas för att finansiera en höjning av barndelen i riksnormen för barn i åldrarna 7-18 år. Regeringen har i 2015 års vårproposition aviserat att regeringen i budgetpropositionen för 2016 kommer att föreslå att bestämmelserna om fritidspeng upphör att gälla från och med 1 januari 2016 och att medlen istället avsätts till att höja riksnormen för barn.

Utöver rätten till försörjningsstöd finns dessutom en rätt till bistånd till livsföringen i övrigt vilket innebär att socialnämnden kan ge bistånd till skäligen kostnader för rekreation, om det finns särskilda skäl. Möjlighet finns t.ex. för den enskilde att ansöka om bistånd för att kunna betala en aktivitet i förskott som inte ryms inom en normal månadsbudget.

Det är angeläget att göra satsningar på andra områden i samhället som underlättar för både flickor och pojkar att bedriva en aktiv fritid och inte minst viktigt är att underlätta för barn i ekonomiskt och socialt utsatta livssituationer. Regeringen har tillsatt en utredning med uppdrag att ta fram en nationell strategi för den kommunala musik- och kulturskolan (Dir 2015:46). Utredaren har bland annat i uppdrag att ta fram förslag på hur den kommunala musik- och kulturskolan kan göras mer tillgänglig och jämlik.

De ideella krafterna inom idrottsrörelsen och det breda föreningslivet gör ovärderliga insatser för att engagera och aktivera barn och unga. Regeringen har i vårändringsbudget för 2015 föreslagit att medlen till idrottsrörelsen höjs med 32 miljoner kronor från halvårsskiftet i år och i 2015 års vårproposition aviserar förslag om att avsätta 64 miljoner kronor årligen från och med 2016 för att stärka förutsättningarna för nyanlända barn och ungdomar och vuxna att delta i idrottsaktiviteter.

Parallellt med de här föreslagna lagändringarna bedrivs ett arbete inom regeringskansliet med förordningsändringar avseende riksnormen. Avsikten är att de medel som avsatts för fritidspenget istället används för att förstärka det ekonomiska biståndet.

Ikraftträdande

Det är angeläget att lagändringarna träder i kraft så snart som möjligt. Förslaget är därför att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2016.

Följändringar

Borttagandet av bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453) om fritidspeng kommer att medföra följändringar i socialtjänstförordningen (2001:937).

Konsekvenser

Ekonomiska konsekvenser

Socialstyrelsen har haft i uppdrag att ta fram statistik över utbetalning av fritidspeng. En första preliminär statistik kommer att publiceras i slutet av maj 2015.

I och med avskaffandet av fritidspengen kommer det bidrag som betalas ut till kommunerna för detta ändamål att upphöra. Samtidigt upphör kommunernas kostnader för fritidspengen, varför förslaget sammantaget inte får några ekonomiska konsekvenser för kommunerna.

Konsekvenser för det kommunala självstyret

Förslaget innebär att ett åliggande för kommunerna tas bort vilket främjar det kommunala självstyret.

Konsekvenser för barnet

Ett avskaffande av fritidspengen utan att samtidigt vidta andra åtgärder skulle minska möjligheterna för barn i familjer med långvarigt försörjningsstöd att delta i fritidsaktiviteter. Parallellt med de här föreslagna lagändringarna bedriver därför regeringen ett arbete med förordningsändringar avseende riksnormen i försörjningsstödet, som innebär en förstärkning av det ekonomiska biståndet. Därmed ges barn som lever i hushåll med tillfälligt behov av försörjningsstöd en ekonomisk förstärkning. Dessa förordningsändringar bör planeras att träda ikraft samtidigt med de föreslagna lagändringarna.

Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

9 kap.

1 §

Paragrafen har ändrats till följd av upphävandet av 4 a kap., dvs. pga. avskaffandet av bestämmelserna om ersättning för barns kostnader för fritidsaktiviteter.

Övervägandena finns i avsnitt Förslag om ändring i socialtjänstlagen.

16 kap.

3 §

Paragrafen har ändrats till följd av upphävandet av 4 a kap., dvs. pga. avskaffandet av bestämmelserna om ersättning för barns kostnader för fritidsaktiviteter.

Övervägandena finns i avsnitt Förslag om ändring i socialtjänstlagen.

Övergångsbestämmelsen

Bestämmelserna om ersättning för kostnader för barns fritidsaktiviteter (fritidspeng) ska upphöra att gälla vid utgången av december 2015. Äldre föreskrifter ska dock fortfarande gälla för en ansökan om fritidspeng som har prövats före ikraftträdandet. Detsamma gäller mål och ärenden om sådan ersättning till dess att målet eller ärendet har vunnit laga kraft. Övergångsbestämmelsen innebär att obehörigen eller felaktigt utbetald fritidspeng får återkrävas även efter lagens ikraftträdande och att bestämmelserna om fritidspeng även fortsättningsvis ska tillämpas i mål och ärenden som avser sådana ansökningar om ersättning som har prövats före lagens ikraftträdande.

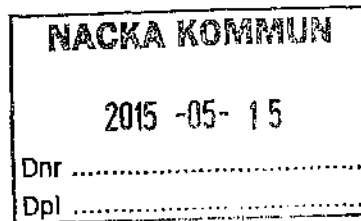

REGERINGSKANSLIET

Remiss

2015-05-13

S2015/3614/FST

Socialdepartementet*Enheten för familj och sociala tjänster**Kansliråd Karin Stillerud**Telefon 08-405 34 17**E-post karin.stillerud@regeringskansliet.se***PM Förslag till avskaffande av fritidspeng i socialtjänstlagen (2001:453)****Remissinstanser:**

1. Riksdagens ombudsmän (JO)
2. Kammarrätten i Göteborg
3. Förvaltningsrätten i Karlstad
4. Diskrimineringsombudsmannen
5. Konsumentverket
6. Inspektionen för vård och omsorg
7. Socialstyrelsen
8. Myndigheten för handikappolitisk samordning Handisam
9. Barnombudsmannen
10. Statskontoret
11. Skolverket
12. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor MUCF
13. Institutet för social forskning vid Stockholms universitet SOFI
14. Malmö Högskola

15. Arvika kommun
16. Askersunds kommun
17. Bodens kommun
18. Bollebygds kommun
19. Botkyrka kommun
20. Dorotea kommun
21. Gnosjö kommun
22. Gotlands kommun
23. Gullspångs kommun
24. Göteborgs kommun
25. Haparanda kommun
26. Hofors kommun
27. Malmö kommun
28. Mörbylånga kommun
29. Nacka kommun

30. Nykvarns kommun
31. Nässjö kommun
32. Ragunda kommun
33. Simrishamns kommun
34. Stenungsunds kommun
35. Stockholms kommun
36. Södertälje kommun
37. Timrå kommun
38. Umeå kommun
39. Uppsala kommun
40. Vännäs kommun
41. Västerås kommun
42. Åmåls kommun
43. Åtvidabergs kommun
44. Övertorneå kommun

45. Akademikerförbundet SSR
46. Barnens rätt i samhället (Bris)
47. Föreningen Sveriges socialchefer
48. Idéburna organisationer med social inriktning (Forum)
49. Landsorganisationen i Sverige (LO)
50. Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU)
51. Nätverket mot socialt utanförskap
52. Majblommans riksförbund
53. Riksförbundet Frivilliga samhällsarbetare
54. Riksidrottsförbundet
55. Rädda Barnen
56. Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige (SIOS)
57. Sociala Missionen
58. Stiftelsen Allmänna Barnhuset
59. Stiftelsen Göteborgs Kyrkliga Stadsmission
60. Sveriges Kommuner och Landsting
61. Sveriges Kvinno- och tjejjourers riksförbund (SKR)
62. Sveriges Kulturskoleråd
63. Sveriges Makalösa föräldrar
64. Verdandi
65. Vision

Remissvaren ska

- ha kommit in till Socialdepartementet **senast den 13 augusti 2015**.
- skickas in i elektronisk form både i word- och pdf-format.
- skickas till följande e-postadresser:
s.registrator@regeringskansliet.se och
s.fst@regeringskansliet.se.

Var god ange remissens diarienummer S2015/3614/FST.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet.

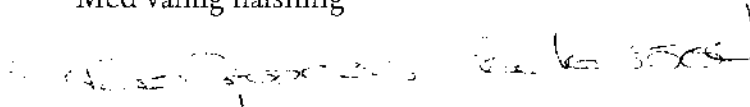
Frågor kring remissen besvaras av Karin Stillerud, Socialdepartementet, telefon 08-405 34 17.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens broschyr "Svara på remiss. Hur och varför?" Broschyren kan beställas från Regeringskansliet, Information Rosenbad, 103 33 Stockholm eller hämtas från nätet: www.regeringen.se Utredningens betänkande finns tillgängligt på regeringens hemsida.

Med vänlig hälsning

Per-Anders Sunesson
Departementsråd

20 maj 2015

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Arbets- och företagsnämnden

§ 34

AFN 2015/22-001

Utredning kring Matchningsanställningar (A 2014:D)

Beslut

Arbets- och företagsnämnden föreslår kommunstyrelsen anta föreslaget yttrande över utredningen kring Matchningsanställningar (A 2014:D).

Arbets- och företagsnämnden förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Ärendet

Nacka ställer sig positiv till utredningens förslag, som ligger i linje med den verksamhet som kommunen redan bedriver sedan 2011. Utredningen föreslår att de så kallade matchningsaktörerna även ska kunna bli tillfälliga arbetsgivare för medborgare på väg till egenförsörjning. Denna funktion finns inte i Nackas verksamhet och kan därför bli ett komplement till Nackas insatser.

Handlingar i ärendet

Arbets- och företagsnämndens tjänsteskrivelse den 23 april 2015

Bilaga: Förslag på yttrande från Nacka kommun

Bilaga: Utredningens förslag

Beslutsgång

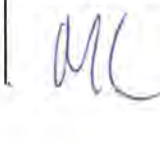
Arbets- och företagsnämnden beslutade i enlighet med förslag till beslut.

Arbets- och företagsnämnden förklarade paragrafen omedelbart justerad.

Protokollsanteckningar

Maria Lähetkangas (S) lät anteckna följande till protokollet.

”Socialdemokraterna noterar att moderaterna i Nacka ställer sig positiva till regeringens förslag till matchningsanställningar. I yttrandet kan man inledningsvis läsa att Nacka kommun i stor utsträckning likställer matchningsanställningar med kommunens Jobb- och utbildningsexperter. Yttrandet avslutas dock positivt med att matchningsanställningar kan utgöra ett komplement i Nacka kommun för att underlätta långtidsarbetslösas väg in på arbetsmarknaden.”

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

2015-04-23

TJÄNSTESKRIVELSE
AFN 2015/22-001

Arbets- och företagsnämnden

Utredning kring Matchningsanställningar (A 2014:D)

Förslag till beslut

1. Arbets- och företagsnämnden föreslår kommunstyrelsen anta föreslaget yttrande över utredningen kring Matchningsanställningar (A 2014:D).
2. Ärendet justeras i omedelbar anslutning till arbets- och företagsnämndens sammanträde.

Sammanfattning

Nacka ställer sig positiv till utredningens förslag, som ligger i linje med den verksamhet som kommunen redan bedriver sedan 2011. Utredningen föreslår att de så kallade matchningsaktörerna även ska kunna bli tillfälliga arbetsgivare för medborgare på väg till egenförsörjning. Denna funktion finns inte i Nackas verksamhet och kan därför bli ett komplement till Nackas insatser.

Ärendet

Bakgrund

Det har kommit en remiss från Arbetsmarknadsdepartementet till Nacka kommun om utredningen av förutsättningar för matchningsanställningar. Utredningens uppdrag var att utreda förutsättningarna för ett nytt arbetsmarknadspolitiskt program, matchningsanställningar. Syftet med matchningsanställningen är att ta tillvara varje individs arbetsförmåga, och att skapa nya möjligheter till arbete för personer som varit arbetslösa under mycket lång tid. Matchningsanställningen är en subventionerad anställning som kombinerar arbete med kompetensutveckling, och inkluderar socialt och praktiskt stöd till både individ och till arbetsplats.

Utredningen framhäver trygghetsmomentet. Individen har sin anställning och lön hos matchningsaktören oavsett hur matchningen mellan individ och specifik arbetsplats faller ut. Arbetsgivaren betalar bara för de utförda uppgifterna och har chansen att pröva en individ innan man eventuellt tar arbetsgivaransvaret.

Kommunens synpunkter

Nacka anser att det mycket angeläget att erbjuda förstärkta insatser för målgruppen långtidsarbetslösa. Det är även positivt att möjligheter till arbete kompletteras med kompetenshöjande insatser.

Nacka kommun erbjuder ett kundvalssystem inom arbetsmarknadsinsatser sedan 2011. Syftet är att erbjuda Nackas medborgare, som är i bidragsberoende, stöd på vägen till egenförsörjning. Nackas jobb- och utbildningsexperter erbjuder en mångfald av aktiviteter i arbetet med insatsen, som anpassas efter individens behov. Det är vanligt att medborgare som får beslut om kommunalt finansierad arbetsmarknadsinsats har brister i sin utbildningsbakgrund. Ofta efterfrågar medborgaren även yrkeskurser, som vanligen genomförs av Nackas jobb- och utbildningsexperter i nära samarbete med en arbetsplats. Jobb- och utbildningsexperterna har då ett ansvar för att ge socialt och praktiskt stöd till både individ och till arbetsplatsen. I vissa fall har det även varit lämpligt att kommunen har gått in som tillfällig arbetsgivare inom ramen för så kallade Offentligt skyddad anställning- (OSA).

I Nackas kundvalssystem har de auktoriserade jobb- och utbildningsexperterna till stor del redan idag uppdraget som matchningsaktör, som föreslås i utredningen. I utredningen föreslås att matchningsaktören även blir tillfällig arbetsgivare för den jobbsökande. Nackas jobb- och utbildningsexperter har dock inte detta uppdrag. Därmed kan utredningens förslag utgöra ett komplement till de insatser som redan idag erbjuds i Nacka.

Ekonomiska konsekvenser

Förslagen i utredningen bedöms inte få några ekonomiska konsekvenser för Nacka. Möjligen kan det ske en marginell ekonomisk förbättring då fler medborgare lite snabbare kommer till egenförsörjning.

Konsekvenser för barn

Förslagen i utredningen kan leda till att fler Nackabor snabbare kommer till egenförsörjning, vilket givetvis leder till mer stabila förutsättningar för de familjer och barn som berörs.

Bilagor

1. Förslag på yttrande från Nacka kommun
2. Utredningens förslag

Carina Filipovic
Enhetschef
Arbets- och företagsenheten

Staffan Ström
Rektor för vuxenutbildningen
Arbets- och företagsenheten

2015-05-12

FÖRSLAG TILL YTTRANDE
AFN 2015/22-001

Arbetsmarknadsdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över utredning kring Matchningsanställningar (A 2014:D)

Nacka kommun ställer sig positiv till utredningens förslag, som ligger i linje med den verksamhet som kommunen redan bedriver sedan 2011. Utredningen föreslår att de så kallade matchningsaktörerna även ska kunna bli tillfälliga arbetsgivare för medborgare på väg till egenförsörjning. Denna funktion finns inte i Nackas verksamhet och kan därför bli ett komplement till kommunens redan befintliga insatser inom målgruppen.

Nackas arbetsmarknadsinsatser

Nacka kommun har utvecklat ett kundvalssystem inom arbetsmarknadsinsatser sedan 2011. Syftet är att erbjuda Nackas medborgare, som är i bidragsberoende, stöd på vägen till egenförsörjning. Alla Nackabor, som är registrerade som arbetslösa på arbetsförmedlingen, kan kontakta en karriärvägledare i Nacka kommun som fattar beslut om insatsen. Före beslutet kontaktas arbetsförmedlingens handläggare för att stämma av att kommunens beslut samordnas med tidigare myndighetsbeslut. När kommunen har fatta beslut om insatsen får medborgaren välja bland de 25 auktoriserade jobb- och utbildningsexperter (utförare), såväl privata som offentliga, som Nacka samarbetar med. Jobb- och utbildningsexperternas uppdrag är att stödja medborgaren så att medborgaren är i egenförsörjning när insatsen är klar.

Arbetet med insatsen inleds med att jobb- och utbildningsexperter, tillsammans med medborgaren, tar fram en individuell genomförandeplan som ligger till grund för arbetet. Planen ska sedan godkännas av kommunens karriärvägledare innan arbetet med insatsen kan inledas. Genomförandeplanen baseras på medborgarens behov och kan innehålla allt från social träning till yrkesutbildningar inom ramen för vuxenutbildningen. Det är vanligt att medborgare som får beslut om kommunalt finansierad arbetsmarknadsinsats har brister i sin utbildningsbakgrund. Ofta efterfrågar medborgaren även yrkeskurser, som vanligen genomförs av Nackas jobb- och utbildningsexperter i nära samarbete med en arbetsplats. Jobb- och utbildningsexperterna har då ett ansvar för att ge socialt och praktiskt stöd till både individ och till arbetsplatsen

Nacka jobb- och utbildningsexperter erbjuder en mångfald av aktiviteter i arbetet med insatsen, ofta ingår komvux-kurser som en del av insatsen. Då målet för insatsen är egenförsörjning arbetar många jobb- och utbildningsexperter nära näringslivet. Det lokala näringslivet är i regel positivt till att samarbeta och Corporate Social Responsibility (CSR) är ett väl etablerat begrepp i Nackasamhället. Det är vanligt att en del av den insats som kommunen fattar beslut om sker som en praktikplats där jobb- och utbildningsexperter ger stöd till såväl arbetsgivaren som till medborgaren. I vissa fall har det även varit lämpligt att kommunen har gått in som tillfällig arbetsgivare inom ramen för så kallad offentlig skyddad anställning (OSA).

Matchningsaktören som tillfällig arbetsgivare kan utgöra ett komplement till Nackas befintliga insatser

Tillfälliga arbetsgivare utgör ett komplement till Nackas kundvalssystem, där de auktoriserade jobb- och utbildningsexperterna till stor del redan idag har uppdraget som matchningsaktör, som föreslås i utredningen. I utredningen föreslås att matchningsaktören även blir tillfällig arbetsgivare för den jobbsökande. Nackas jobb- och utbildningsexperter har dock inte detta uppdrag. Därmed kan utredningens förslag utgöra ett komplement till de insatser som redan idag erbjuds i Nacka.

Nacka dag som ovan

Mats Gerdau
Kommunstyrelsens ordförande

Lena Dahlstedt
Stadsdirektör

Matchningsanställningen – nya vägar till jobb

Till statsrådet Ylva Johansson

Den 30 juni 2014 beslutade Arbetsmarknadsdepartementet att tillsätta en utredning för att utreda förutsättningarna för matchningsanställningen (A 2014:D). Enligt direktivet (Bilaga 1) ska utredaren utreda förutsättningarna för en i tid och omfattning begränsad verksamhet, matchningsanställningar, som skulle kunna utgöra ett komplement till sysselsättningsfasen i jobb- och utvecklingsgarantin. Utredaren ska även lämna förslag på lämpliga former för en eventuell verksamhet på längre sikt. Uppdraget ska slutredovisas 1 mars 2015.

Som utredare förordnades från och med den 30 juni 2014 Anders Lago. Som ämnessakkunniga i utredningen anställdes fr.o.m. 1 september 2014 Departementssekreterare Marie Gartell, fr.o.m. 15 september 2014 anställdes Utredaren Hanna Wallinder och fd. bitr. GD Arbetsförmedlingen Lena Liljebäck (halvtid) i utredningen. Utredningen har anlitat Setterwalls advokatbyrå för juridisk kompetens. Yvonne Thorsén, Arbetsförmedlingen, har biträtt utredningen. Utredningen har vidare biträtts av en referensgrupp inom regeringskansliet. I referensgruppen har följande personer deltagit. Petra Capelle (ersatte Pontus Ringborg), och Mira Hjelm Östh, Arbetsmarknadsdepartementet. Katarina Richardson, Anna-Karin Jansson, Leif Ljungqvist, och Lina Schött Finansdepartementet. Eeva Seppälä, Socialdepartementet. Martin Persson, Näringsdepartementet, och Carina Cronsioe, Utbildningsdepartementet.

Utredningen överlämnar härmed utredningen
Matchningsanställningen – nya vägar till jobb.

Stockholm 1 mars 2015

Anders Lago

/Marie Gartell
Lena Liljebäck
Hanna Wallinder

1 Inledning

Utredningen fick i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett nytt arbetsmarknadspolitiskt program, matchningsanställningen. Syftet med matchningsanställningen är att ta tillvara varje individs arbetsförmåga, och att skapa nya möjligheter till arbete för personer som varit arbetslösa under mycket lång tid. Matchningsanställningen är en subventionerad anställning som kombinerar arbete med kompetensutveckling, och inkluderar socialt och praktiskt stöd både till individ och till arbetsplats.

Subventionerade anställningar har länge utgjort ett viktigt arbetsmarknadspolitiskt verktyg, och ska stimulera till anställning av individer som varit utan arbete länge. Subventionerade anställningar innebär att individerna får kollektivavtalsenliga löner, samtidigt som arbetsgivaren erhåller en subvention vad avser lönekostnaden. Trots mycket höga lönesubventioner, och en historiskt hög långtidsarbetslöshet, är det många arbetsgivare som inte anställer med stöd. En anledning är att det är viktigare för arbetsgivaren att hitta personer med relevant kompetens och som passar i den egna verksamheten, än att anställningskostnaden är låg. Om arbetsgivaren känner osäkerhet vad avser en individs arbetsförmåga, och om hur väl individen kommer att fungera i verksamheten, finns således en risk att en anställning inte kommer till stånd.

Utgångspunkten för matchningsanställningen är att minska betydelsen av den osäkerhet som arbetsgivare kan känna inför att anställa personer som varit utan arbete en lång tid.

Matchningsanställningen innebär att individen anställs hos en matchningsaktör, som har arbetsgivaransvaret för individen. Individen utför sitt arbete hos ett kundföretag, som betalar matchningsaktören för tjänsten. Detta innebär att arbetsgivare – i form av kundföretag – ges möjlighet att pröva hur en individ

fungerar i verksamheten utan att ett anställningsförhållande behöver komma till stånd. Att kundföretaget betalar för arbetskraften medför att individerna kommer kunna utföra arbetsuppgifter som det finns ett behov av. Kundföretagen kan finnas på hela arbetsmarknaden, inom alla sektorer och branscher.

Matchningsanställningen medför samtidigt en ökad trygghet för individen, som oavsett hur matchningen mellan individ och en specifik arbetsplats faller ut, har sin anställning och lön hos matchningsaktören. En viktig del av matchningsaktörens arbete är att stärka individerna, tillhandahålla kompetensutvecklande insatser samt att bistå med både praktiskt och socialt stöd på arbetsplatsen. I matchningsanställningen tas individernas förmåga och produktivitet tillvara, samtidigt som individerna får arbetslivserfarenhet. Matchningsanställningen kan utgöra ett komplement till, och bidra till en avveckling av, sysselsättningsfasen.

I de samråd utredningen haft med parterna på arbetsmarknaden har en tydlig hållning varit att mer måste göras för att minska långtidsarbetslösheten. Parterna har därför ställt sig positiva till att pröva nya vägar till jobb för individer som varit utan arbete en längre tid. En förutsättning för genomförbarheten av matchningsanställningen är att arbetsmarknadens parter kommer överens om villkoren för anställningen. I samråden har det vidare framkommit att en översyn av hela systemet av subventionerade anställningar behövs.

Långtidsarbetslösheten har ökat, arbetslöshetstiderna har blivit allt längre, och en allt större andel av de långtidsarbetslösa består av individer med en svag förankring på arbetsmarknaden. Vidare kommer de stora flyktingströmmarna öka utbudet av arbetskraft de närmaste åren, och i och med att det tar tid att etablera sig på arbetsmarknaden finns det en stor risk att arbetslösheten i gruppen kommer vara mycket hög under flera år framöver. Givet denna utveckling, och utifrån erfarenheter från tidigare lågkonjunkturer, finns det risk att långtidsarbetslösheten kommer vara kvar på höga nivåer en lång tid framöver. För att undvika att individer permanent stängs ute från arbetsmarknaden är det angeläget att pröva nya vägar till jobb för personer som varit utan arbete länge.

1.1 Utredningens uppdrag och arbete

Utredningen har fått i uppdrag att utreda förutsättningarna för en i tid och omfattning begränsad verksamhet, matchningsanställningen.¹ I uppdraget ingår även att utreda förutsättningar och lämpliga former för en eventuell verksamhet på längre sikt. Verksamhetens effekter ska kunna utvärderas.

Utredningen ska föreslå utformning samt utreda genomförbarheten av verksamheten. Utgångspunkten för matchningsanställningens utformning ska vara att minska den osäkerhet som en arbetsgivare kan känna inför att anställa en individ som varit utan arbete under mycket lång tid.

Arbetsmarknadens parter har en viktig roll vad gäller hur arbetsmarknaden fungerar, inte bara på grund av att löner och anställningsvillkor regleras i kollektivavtal utan också genom kunskap om, och verktyg, för hur arbetsmarknaden kan göras mer inkluderande. En viktig del av utredningens arbete varit att föra en dialog med arbetsmarknadens parter. Utredningen har haft möten på handläggarnivå och bjudit in till samråd med ledande företrädare för de centrala parterna på arbetsmarknaden samt de fackförbund och arbetsgivarorganisationer som tecknat YI-avtal. Utredningen har haft inledande möten och samråd samt avstämningar under arbetets gång. Utredningen har vidare fört en dialog med bland annat flera lokala initiativ (exempelvis Telge Tillväxt och Peritos), kommuner, branschorganisationer, stora och små arbetsgivare, bemanningsföretag, utbildningsföretag, forskarsamhället, översynen av Arbetsförmedlingen (A 2014:02), Samhall, och Arbetsförmedlingen (i Bilaga 2 redovisas utredningens samråd och möten).

1.2 Förslaget i korthet

Målgruppen för matchningsanställningen är personer som tidigare under arbetslöshetsperioden ska ha prövats mot arbetsmarknaden genom olika insatser, där ibland inom ramen för jobb- och utvecklingsgarantins två första faser, men trots det inte fått ett

¹ Se Bilaga 1 för fullständiga utredningsdirektiv.

arbete.² Ytterligare förutsättningar för att anvisas till en matchningsanställning är att individen är motiverad att delta, och bedöms kunna tillgodogöra sig de insatser som erbjuds inom ramen för programmet.

Arbetslöshetstiderna har blivit allt längre och en allt större andel av de långtidsarbetslösa består av individer med en svag förankring på arbetsmarknaden. Lågutbildade, utomeuropeiskt födda, personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och äldre är överrepresenterade bland de långtidsarbetslösa. Jobbchansen för dessa grupper är små, och har minskat.

Matchningsanställningen kombinerar arbete med kompetensutveckling, och inkluderar socialt och praktiskt stöd både till individ och till arbetsplats. Matchningsanställningen innebär att individen arbetar 75 procent av tiden, och deltar i övriga delar av matchningsanställningen resterande tid. Minst 15 procent av tiden ska individen delta i kompetensutvecklande insatser. Individen har sin anställning hos en matchningsaktör, men utför sitt arbete hos ett kundföretag. Kundföretaget betalar matchningsaktören för tjänsten.

Matchningsaktörens åtagande är långsiktigt (en anvisning sker på 24 månader). Matchningsaktören ansvarar för att rusta och stödja individen genom att *i*) hyra ut individen till kundföretag där individen utför sitt arbete, *ii*) tillhandahålla kompetensutvecklande insatser i form av till exempel kortare yrkesinriktade kurser, och *iii*) tillhandahålla stöd och matchning och bistå med praktiskt och social stöd till både individ och till arbetsplats. Matchningsanställningen bygger på relationen mellan matchningsaktören och individen som gemensamt bildar en länk till kundföretaget.

Matchningsanställningen skapar förutsättningar för att individ och arbetsgivare – i form av kundföretag – kan pröva hur väl en individ fungerar i verksamheten utan att ett anställningsförhållande behöver komma till stånd, *samtidigt* som individen har en anställning och får en lön. Detta skapar en grundtrygghet för individen, som oavsett hur matchningen mellan individen och en

² Individers om deltagit i jobb- och utvecklingsgarantins två första faser har varit arbetslösa i omkring 3 år.

specifik arbetsplats visar sig falla ut, har sin anställning (och lön) hos matchningsaktören under den period programmet pågår. Att matchningsaktören arbetar med att rusta och matcha individen under den tid programmet pågår, kan samtidigt avlasta Arbetsförmedlingen och frigöra resurser för ett utökat matchningsarbete på myndigheten.

Matchningsaktörer föreslås utses genom tillämpning av Lagen om offentlig upphandling (LOU). En anledning till att upphandla tjänsten är att matchningsanställningen ska vara förenlig med EU-rätten och reglerna om statligt stöd. LOU medför möjligheter att begränsa antalet leverantörer och därmed underlätta, och hålla nere kostnaderna för, kontroll och uppföljning. En annan anledning är att det finns befintliga verksamheter med värdefull kompetens och erfarenhet som skulle kunna tas tillvara.

Alla ekonomiska aktörer på marknaden har rätt att delta i upphandlingar. Den upphandlande myndigheten har dock möjlighet att uppställa kvalificeringskriterier för urval av leverantörer. Exempel på aktörer som bedöms kunna delta i en upphandling och bli matchningsaktörer är företag som har vana att jobba med individer som står långt från arbetsmarknaden och bland annat har erfarenhet av rekrytering, omställning och/eller bemanning.³

Den föreslagna ersättningsmodellen innebär att det medför en kostnad för matchningsaktören att individen finns i verksamheten – matchningsaktören kan enbart få intäkter från verksamheten genom att leverera resultat i enlighet med målsättningen för tjänsten. Matchningsaktören kan få intäkter på två sätt. Dels genom att hyra ut individens arbetskraft till ett kundföretag, dels genom att matchningsaktören får en prestationsbaserad ersättning om individen får annan anställning eller påbörjar reguljär utbildning. Vidare är utgångspunkten att kostnaden för tjänsten inte ska överstiga de kostnader staten har för andra liknande insatser, riktade till målgruppen, i offentlig regi.

Matchningsanställningen kan komma att utgöra ett viktigt komplement till befintliga insatser riktade till målgruppen. Utgångspunkten för matchningsanställningen är att minska

³ Exempelvis rekryteringsföretag, omställningsföretag, sociala företag, utbildningsföretag och bemanningsföretag.

betydelsen av den osäkerhet som en arbetsgivare kan känna inför att anställa en individ som varit utan arbete en lång tid. Mot bakgrund av befintlig kunskap vad avser arbetsgivarnas rekryteringsbeteende kan detta vara avgörande för att arbetsgivaren ska våga pröva en individ som varit utan arbete mycket länge i sin verksamhet (se Kapitel 11). Därmed kan matchningsanställningarna bidra till att skapa nya vägar till jobb för individer som varit utan arbete under en lång tid, och till att individernas produktivitet tas till vara.

Försöksverksamhet och utvärdering

Matchningsanställningarna föreslås, inledningsvis, genomföras i form av en försöksverksamhet. Detta innebär att verksamheten är begränsad i tid och omfattning. Utredningen föreslår att försöksverksamheten pågår under tre år, och omfattar ett inflöde på omkring 2000 individer årligen.

En försöksverksamhet skapar förutsättningar för att följa upp och utvärdera insatsen. Den grundläggande frågan som en utvärdering kan besvara är hur väl matchningsanställningen fungerar i relation till andra insatser riktade till målgruppen.

Resultaten av utvärderingen bör kunna tas tillvara redan under pågående försöksverksamhet, men framför allt utgöra ett beslutsunderlag vad avser om matchningsanställningen ska förlängas eller permanentas – och i så fall hur den bäst utformas. Vidare kommer en utvärdering av matchningsanställningen att bidra till ökad kunskap vad avser effekten av arbetsmarknadspolitiska insatser riktade till målgruppen, och därmed till en bättre och mer effektiv arbetsmarknadspolitik för de långtidsarbetslösa.

Utformning på längre sikt

Det finns inte i nuläget anledning att föreslå någon annan utformning av matchningsanställningen på längre sikt. Dock kan utformningen av matchningsanställningen komma att förändras över tid, inte minst utifrån de kunskaper och erfarenheter som en försöksverksamhet kan generera. Däremot har utredningen

analyserat alternativa sätt, till att upphandla tjänsten, att utse matchningsaktörer.

Det övergripande syftet med att låta privata aktörer agera på marknaden för arbetsmarknadspolitik är att öka effektiviteten i arbetsmarknadspolitiken, och samtidigt öka individernas valfrihet och självbestämmande. Styrningen ska skapa incitament för aktörerna att tillhandahålla tjänster av hög kvalitet och med goda resultat. Dock har erfarenheterna visat att det är svårt att utforma styrningen för att garantera en tjänst av hög kvalitet. Verksamheterna har ibland också lockat oseriösa aktörer. Alternativ till att låta kompletterande aktörer leverera matchningsanställningen skulle till exempel vara att ge ett uppdrag till ett statligt bolag (liknande Samhalls uppdrag), eller till kommunerna.

En anledning till att utredningen föreslår att matchningsanställningen upphandlas under försöksverksamheten, är att det bedöms vara en fördel att använda sig av befintliga verksamheter. Det kan vara kostsamt att, exempelvis, starta ett nytt statlig bolag eller låta kommunerna starta nya verksamheter för att genomföra försöksverksamheten.⁴ Vidare är bedömningen att det finns befintliga aktörer med värdefull kunskap och erfarenhet som kan tas tillvara. En annan viktig anledning är att undvika att ersättningen till matchningsaktörerna utgör statligt stöd.⁵ I rättslig mening är både statliga bolag och kommuner att betrakta som "företag". Därmed kan statligt stöd till dessa aktörer vara otillåtet enligt artikel 107.1 i fördraget om Europiska unionens funktionssätt. Att utse matchningsaktörer genom upphandling är ett sätt att beakta reglerna om statligt stöd. Det finns flera undantag från regleringen av statligt stöd, och möjligheten att utse matchningsaktörer utan upphandling kan prövas parallellt med att försöksverksamheten pågår. En försöksverksamhet skulle genom att bidra med viktiga erfarenheter och lärdomar kunna öka

⁴ Det bedöms inte heller som lämpligt att ge uppdraget till Samhall då ersättningen till Samhall för närvarande utreds av EU-kommissionen. EU-kommissionen utreder huruvida ersättningen till Samhall utgör statligt stöd.

⁵ Enligt artikel 107.1 i EUF-fördraget är stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrider konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, oförenligt med den inre marknaden i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna.

förutsättningar för att på sikt, om önskvärt, utse matchningsaktörer utan upphandling (se Kapitel 8).

1.3 Disposition

Rapporten är uppdelad i tre delar. I den första delen (Del I) av rapporten presenteras förslaget i dess olika delar. Den andra delen (Del II) av rapporten behandlar anställningen, regler om statligt stöd, upphandlingsregler och upphandlingens utformning. Den tredje delen av rapporten (Del III) syftar till att sätta matchningsanställningen i ett sammanhang, samt till att tillhandahålla fördjupningar vad avser områden som anses särskilt angelägna för att underbygga förslaget.

I Kapitel 2 presenteras förslag på utformning av försöksverksamhet. I följande kapitel presenteras förslag på utformning av utvärdering av försöksverksamheten. I Kapitel 4 presenterar vi hur matchningsanställningen kan utformas på längre sikt. I Kapitel 5 diskuteras hur matchningsanställningen förhåller sig till andra arbetsmarknadspolitiska insatser, och i Kapitel 6 belyser vi möjliga konsekvenser av förslaget.

I den andra delen av rapporten behandlas viktiga juridiska aspekter. Kapitel 7 behandlar anställningen och det arbetsrättsliga regelverket, och Kapitel 8 hur matchningsanställningen förhåller sig till EUs regler om statligt stöd. I Kapitel 9 diskuteras det upphandlingsjuridiska regelverket, och i Kapitel 10 mer specifikt hur regelverket kan tillämpas på matchningsanställningen.

I den tredje delen av rapporten, i Kapitel 11, 12, 13, 14, och 15 behandlas bland annat utvecklingen av långtidsarbetslösheten på den svenska arbetsmarknaden, marknad och efterfrågan, befintliga arbetsmarknadspolitiska insatser och effekter av dessa, erfarenheter av privata aktörer samt ersättningen vid arbetslöshet.

20 maj 2015

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Arbets- och företagsnämnden

§ 31

AFN 2015/28-106

Samverkan kring Sfi-bas-utbildning för kortutbildade och analfabeter – förslag till överenskommelse från Kommunförbundet Stockholms Läns styrelse

Beslut

Arbets- och företagsnämnden föreslår kommunstyrelsen att anta den av Kommunförbundet Stockholms Läns föreslagna överenskommelsen mellan kommunerna i Stockholms län om samverkan kring Sfi-basutbildning för kortutbildade och analfabeter.

Arbets- och företagsnämnden beslutar att ge uppdrag åt rektor för vuxenutbildning i Nacka att driva på gentemot KSL att någon av sfi-bas-utbildningarna lokaliseras på rimligt pendlingsavstånd för nackabor, samt att rektor arbetar för att godkännande av nya anordnare som uppfyller kriterierna, inte hindras av att det redan finns ett visst antal anordnare.

Arbets- och företagsnämnden förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Ärendet

Kommunförbundet Stockholms län har lämnat en rekommendation att teckna en överenskommelse med Nacka kommun om att erbjuda förstärkt språkutbildning i svenska för invandrare med bristfällig utbildningsbakgrund i hemlandet.

Det är angeläget att erbjuda förstärkta insatser för målgruppen korttidsutbildade elever inom svenska för invandrare då elevresultaten många gånger behöver förbättras. Satsningen ligger därmed i linje med nämndens strävanden att förbättra resultaten inom sfi. Det är även positivt att förslaget innehåller arbetsmarknadsintroduktion då det är vanligt att elever inom svenska för invandrare inte har goda kontakter med arbetslivet.

Ett förslag till samarbete har skickats på tjänstemannaremiss under 2014 till arbets- och företagsnämnden, som ställde sig positiv. Dock var Nacka angelägen om att basutbildning inom svenska för invandrare (sfi-bas) inte skulle bli ett nytt regionalt utbildningssystem, utan samordnas med befintliga. I förslag till överenskommelse finns nu flera öppningar för ökad samordning.

Handlingar i ärendet

Arbets- och företagsnämndens tjänsteskrivelse den 25 april 2015
Bilaga: Förslag till yttrande från Nacka kommun

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande

20 maj 2015

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Arbets- och företagsnämnden

Bilaga: Överenskommelse mellan kommunerna i Stockholms län om samverkan kring Sfi-basutbildning för kortutbildade och analfabeter - rekommendation från

Kommunförbundet Stockholms län, 2015-03-19 Dnr KSL/14/0074-34

Bilaga: Överenskommelse mellan kommunerna i Stockholms län om samverkan kring Sfi-bas-utbildning för kortutbildade och analfabeter, bilaga till brevet

Bilaga: Kvalitetskriterier för sfi-basutbildning, bilaga till brevet

Bilaga: Budget BAS helår, bilaga till brevet

Yrkanden

Ylva Sandström (M) yrkade ett tillägg att arbets- och företagsnämnden beslutar att ge uppdrag åt rektor för vuxenutbildning i Nacka att driva på gentemot KSL att någon av sfi-bas-utbildningarna lokaliseras på rimligt pendlingsavstånd för nackabor, samt att rektor arbetar för att godkännande av nya anordnare som uppfyller kriterierna, inte hindras av att det redan finns ett visst antal anordnare.

Beslutsgång

Arbets- och företagsnämnden beslutade i enlighet med förslag till beslut.

Arbets- och företagsnämnden beslutade i enlighet med Ylva Sandströms (M) tilläggsyrkande.

Arbets- och företagsnämnden förklarade paragrafen omedelbart justerad.

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

Arbets- och företagsnämnden

Samverkan kring Sfi-bas-utbildning för kortutbildade och analfabeter – förslag till överenskommelse från Kommunförbundet Stockholms Läns styrelse

Förslag till beslut

1. Arbets- och företagsnämnden föreslår kommunstyrelsen att anta den av Kommunförbundet Stockholms Läns föreslagna överenskommelsen mellan kommunerna i Stockholms län om samverkan kring Sfi-basutbildning för kortutbildade och analfabeter.
2. Ärendet justeras i omedelbar anslutning till arbets- och företagsnämndens sammanträde.

Sammanfattning

Kommunförbundet Stockholms län har lämnat en rekommendation att teckna en överenskommelse med Nacka kommun om att erbjuda förstärkt språkutbildning i svenska för invandrare med bristfällig utbildningsbakgrund i hemlandet.

Det är angeläget att erbjuda förstärkta insatser för målgruppen korttidsutbildade elever inom svenska för invandrare då elevresultaten många gånger behöver förbättras. Satsningen ligger därmed i linje med nämndens strävanden att förbättra resultaten inom sfi. Det är även positivt att förslaget innehåller arbetsmarknadsintroduktion då det är vanligt att elever inom svenska för invandrare inte har goda kontakter med arbetslivet.

Ett förslag till samarbete har skickats på tjänstemannaremiss under 2014 till arbets- och företagsenheten, som ställde sig positiv. Dock var Nacka angelägen om att basutbildning inom svenska för invandrare (sfi-bas) inte skulle bli ett nytt regionalt utbildningssystem, utan samordnas med befintliga. I förslag till överenskommelse finns nu flera öppningar för ökad samordning.

Ärendet

Bakgrund

Kommunförbundet Stockholms län har skickat en rekommendation att teckna en överenskommelse till Nacka, se bilaga 1 - 3. Överenskommelsen rör att erbjuda förstärkt språkutbildning i svenska för invandrare med dålig utbildningsbakgrund i hemlandet genom samverkan i Stockholms län.

Förslaget

Innehållet i förslaget är enligt Kommunförbundet Stockholms län:

”I ett samarbete på Södertörn har sedan 2013 pågått ett projekt kring att ta fram och genomföra en utbildning i svenska för invandrare för kortutbildade och analfabeter. Utbildningen bedrivs sammanhängande under hela dagar och ger förutom undervisning i svenska också bland annat enkel matematik, omvärldskunskap, hälsa/motion samt arbetsmarknadsintroduktion.

Utbildningen har nu pågått i ca ett och ett halvt år och resultaten fortsätter att vara goda. I utbildningen sfi-bas når 88 procent av deltagarna A-betyget på 300 timmar, motsvarande uppgift för riksgenomsnittet är 53 procent. På utbildningen har en socioekonomisk kalkyl genomförts vilken visar att trots att utbildningen har en högre kostnad per månad, blir den ekonomiskt effektivare i längden. Kommunen och särskilt socialtjänstens försörjningsstöd gör ekonomiska vinster på utbildningen. Eftersom sfi-bas riktar sig till personer med stora behov av stöd behöver utbildningen finnas på flera platser i länet men ändå med ett likvärdigt koncept. Utbildningen har därför konstruerats med olika noder som är tänkta att finnas i länet. I dagsläget finns huvudnoden i Södertälje. Järfälla och Sigtuna har också startat varsin nod i samarbete med Södertälje.

Sfi-bas-utbildningens betalningsmodell är tänkt att vara densamma som betalningsmodellen för sfx (utbildning inom svenska för invandrare där man rekryterar elever med samma yrkesbakgrund i hemlandet). Syftet med en likartad betalningsmodell är att underlätta hanteringen för kommunen. En översyn av sfx-överenskommelsen och därtill hörande överenskommelse kring sfx-samordnatjänsten genomförs under 2015. Eventuellt kan överenskommelserna föras samman i en och samma text för att underlätta för kommunerna.”

Enhetens synpunkter

Det är angeläget att erbjuda förstärkta insatser för målgruppen korttidsutbildade elever inom svenska för invandrare då elevresultaten många gånger behöver förbättras. Satsningen ligger därmed i linje med nämndens strävanden att förbättra resultaten inom svenska för invandrare. Det är även positivt att förslaget innehåller arbetsmarknadsintroduktion, då det är vanligt att elever inom svenska för invandrare inte har goda kontakter med arbetslivet.

Då antalet elever med dessa behov inte är så stort i Nacka är det även lämpligt att erbjuda denna typ av tjänster genom kommunalt samarbete. Arbetet med en gemensam vuxenutbildningsregion i Stockholms län, som leds av Kommunförbundet Stockholms län, är därför en lämplig struktur för denna utbildning.

Sammantaget bedömer enheten att förslaget ligger i linje med Nackas arbete med att utveckla och förbättra vuxenutbildningen och föreslår att Nacka tecknar överenskommelsen.

Kommunförbundet Stockholms län skickade under hösten 2014 ut förslaget till sfi-bas på tjänstemannaremiss till länets kommuner. Arbets- och företagsenheten svar var positivt, men Nacka påpekade att det var viktigt att denna utbildning integrerades i den befintliga strukturen för sfx-utbildningar. Olika utbildningssystem leder till administrativt merarbete för kommunerna och Nacka är angelägen om att resurserna i första hand går till undervisningen.

I förslaget från Kommunförbundet Stockholms län har denna integration inte genomförts. Dock finns vissa öppningar för denna utveckling, se följande utdrag från brevet till kommunerna:

”Sfi-bas-utbildningens betalningsmodell är tänkt att vara densamma som betalningsmodellen för sfx. Syftet med en likartad betalningsmodell är att underlätta hanteringen för kommunen. En översyn av sfx-överenskommelsen och därtill hörande överenskommelse kring sfx-samordnartjänsten genomförs under 2015. Eventuellt kan överenskommelserna föras samman i en och samma text för att underlätta för kommunerna.”

Ekonomiska konsekvenser

Det är svårt att överblicka hur många elever i Nacka som har behov av de tjänster som erbjuds i förslaget. Då Nacka arbetar med kundval är det även svårt att överblicka hur många som kommer att efterfråga denna utbildning. Uppskattningsvis rör det sig om i storleksordningen något tiotal elever per år.

Utbildningen har något högre kostnader än vad motsvarande kurser kostar med Nackas checkbelopp. Det är dock rimligt att anta att utbildningen är mer effektiv då man samlar elever med liknande utbildningsbakgrund. Sammantaget bedömer enheten att överenskommelsen kan leda till att kostnaderna kan öka marginellt.

Bilagor

1. Överenskommelse mellan kommunerna i Stockholms län om samverkan kring Sfi-basutbildning för kortutbildade och analfabeter - rekommendation från Kommunförbundet Stockholms län, 2015-03-19 Dnr KSL/14/0074-34

2. Överenskommelse mellan kommunerna i Stockholms län om samverkan kring Sfi-bas-utbildning för kortutbildade och analfabeter, bilaga till brevet
3. Kvalitetskriterier för sfi-basutbildning, bilaga till brevet
4. Budget BAS helår, bilaga till brevet

Malin Westerback
Direktör för arbete och fritid

Staffan Ström
Rektor för vuxenutbildningen
Arbets- och företagsenheten

Överenskommelse mellan kommunerna i Stockholms län om samverkan kring Sfi-bas-utbildning för kortutbildade och analfabeter

Rekommendation

KSLs styrelse beslutade vid sitt sammanträde 2015-03-19 att rekommendera kommunerna i länet att anta överenskommelsen om samverkan kring sfi-bas.

Ärendebeskrivning

I ett samarbete på Södertörn har sedan 2013 pågått ett projekt kring att ta fram och genomföra en sfi-utbildning för kortutbildade och analfabeter. Utbildningen bedrivs sammanhängande under hela dagar och ger förutom undervisning i svenska också bl.a. enkel matematik, omvärldskunskap, hälsa/motion samt arbetsmarknadsintroduktion.

Utbildningen har nu pågått i ca ett och ett halvt år och resultaten fortsätter att vara goda. I utbildningen sfi-bas når 88% av deltagarna A-betyget på 300 timmar, motsvarande uppgift för riksgenomsnittet är 53%. På utbildningen har en socioekonomisk kalkyl genomförts vilken visar att trots att utbildningen har en högre kostnad per månad, blir den ekonomiskt effektivare i längden. Kommunen och särskilt socialtjänstens försörjningsstöd gör ekonomiska vinster på utbildningen.

Eftersom sfi-bas riktar sig till personer med stora behov av stöd behöver utbildningen finnas på flera platser i länet men ändå med ett likvärdigt koncept. Utbildningen har därför konstruerats med olika noder som är tänkta att finnas i länet. I dagsläget finns huvudnoden i Södertälje. Järfälla och Sigtuna har också startat varsin nod i samarbete med Södertälje.

Sfi-bas-utbildningens betalningsmodell är tänkt att vara densamma som betalningsmodellen för sfx. Syftet med en likartad betalningsmodell är att underlätta hanteringen för kommunen. En översyn av sfx-överenskommelsen och därtill hörande överenskommelse kring sfx-samordnartjänsten genomförs under 2015. Eventuellt kan överenskommelserna föras samman i en och samma text för att underlätta för kommunerna.

Dialog och förankring

Sfi-bas-utbildningens överenskommelse är framtagen i samarbetet kring sfi-bas där flera kommuner varit involverade. Överenskommelsen har också presenterats för förvaltningschefer, vid rektorsmöte och i vuxenutbildningsregionens expertgrupp kring sfi för inhämtande av synpunkter och förankring. Sfi-bas har dessutom själv ägnat tid till att förankra utbildningen i länets kommuner. Utbildningsidén har också presenterats på ett möte med kommundirektörerna.

Remissbehandling

Överenskommelsen remissbehandlades av länets kommuner under hösten 2014. 22 svar inkom varav de flesta var positiva till insatsen. Remissen frågade efter allmänna synpunkter och mer specifika, bl.a. på hur kommunen ser på konstruktionen av sfi-bas med noder, på huvudnodens samordningsfunktion och på de föreslagna kvalitetskriterierna. De svar som inkom har lett till justeringar, bl.a. kring olika bestämmingar av insatsen och i beskrivningen av noder och den samordnande nodens roll.

Ärendegång

Rekommendationen adresseras till kommunstyrelserna enligt den rutin som gäller vid beslut i KSLs styrelse. KSL överlåter till kommunen att fatta beslut enligt gällande delegationsordning.

Kommunerna ombeds meddela sina ställningstaganden genom att sända in protokollsutdrag eller annan beslutshandling.

Svarsperiod

KSL önskar få kommunernas ställningstaganden **senast 2015-06-15** med e-post till registrator@ksl.se

Frågor och information

Frågor med anledning av detta besvaras av:

Christina Hassel, telefon 08-615 9419, e-post christina.hassel@ksl.se

Med vänlig hälsning

KOMMUNFÖRBUNDET STOCKHOLMS LÄN

Erik Langby
ordförande

Madeleine Sjöstrand
direktör

2015-05-19

TJÄNSTESKRIVELSE
KFKS 2015/390-799

Kommunstyrelsen

Omvärlds- och framtidsspaning

Rapport

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen noterar rapporten omvärlds- och framtidsspaning till protokollet.

Sammanfattning

En första rapport om omvärlds- och framtidsspaning har tagits fram. Tre områden presenteras, megatrender, värderingar och arbetsmarknad. I detta steg har förnyelseenheten samlat olika befintliga generella trendanalyser i kortform. Rapporten är tänkt att fungera som inspiration till diskussioner inför de utmaningar Nacka kommun står inför och en aptitretare för ytterligare spaningar.

Tio megatrender presenteras i rapporten: demografi, individualisering, kommersialisering, digitalisering och teknikutveckling, hälsa och miljö, acceleration, välbefinnande, globalisering, nätverkande samt urbanisering. Även svenskarnas värderingar presenteras i korthet både i global jämförelse men även förändringar över tid. Värderingarna är vad vi tycker är viktigt för oss som personer men också värderingar kring nationen och kommunen. Rapporten ger även en inblick i framtidens arbetsmarknad utifrån trender. Några av utmaningarna för framtida arbetsmarknad är kopplat till flera av megatrenderna, exempelvis teknik utveckling, demografi och global konkurrens.

Ärendet

En första rapport om omvärlds- och framtidsspaning har tagits fram. Tre områden presenteras, megatrender, värderingar och arbetsmarknad. I detta steg har förnyelseenheten samlat olika befintliga generella trendanalyser i kortform. I rapporten presenteras ingen analys av vad spaningen innebär för Nacka. Rapporten är tänkt att fungera som inspiration till diskussioner inför de utmaningar vi står inför och en aptitretare för ytterligare spaningar.

Några sammanfattande delar av rapporten är de 10 megatrenderna: demografi, individualisering, kommersialisering, digitalisering och teknikutveckling, hälsa och miljö, acceleration, välbefinnande, globalisering, nätverkande samt urbanisering.

Det finns stora skillnader i värderingar såväl mellan länder, inom Sverige men även mellan generationer. I global jämförelse sticker svenskarnas värderingar ut. Svenskar värderar självförverkligande och livskvalitet men även sekulära och rationella värden högre än något annat land. Det finns några gemensamma viktiga personliga värden som nämns i flera studier. Det är familj, trygghet, ärlighet och hälsa. Det finns tecken att svenskarnas värderingar går mer mot att tillfredsställa våra basbehov snarare än personlig utveckling eller behov av tillväxt och meningsskapande.

Svenskarnas betraktelse av värden för att beskriva nationen respektive kommunen visar att arbetstillfällen och sin negativa motpol arbetslöshet dominerar beskrivningen om önskad respektive nuvarande läge. Medborgarinflytande, engagemang, pålitlig samhällsservice och långsiktighet är ord som är viktiga i den önskade kulturen för kommunen.

Utmaningar för framtida arbetsmarknad är att datorer och robotar skapar nya behov av arbetskraft och förmågor hos anställda. Det kan vara exempelvis nätverkande, kreativitet, innovation, relationer, design, inspiration m.m. Andel personer i arbetsför ålder minskar. Det är en global konkurrens om arbetskraft, inte bara lågkvalificerade jobb försvinner utan även kvalificerade arbeten.

Ekonomiska konsekvenser

Inga ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Ärendet i sig ger inga konsekvenser för barn.

Bilagor

Rapport Omvärlds- och framtidsspaning

Kersti Hedqvist
Enhetschef

Tove Löfgren
Förnyelseenheten

Omvärlds- och framtidsspaning

2015-05-05

Tove Löfgren

KFKS 2015/390-799

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	3
2	Introduktion	4
2.1	<i>Varför framtids-, omvärlds- och trendspana?</i>	<i>4</i>
3	10 st megatrender.....	4
4	Värderingar.....	7
4.1	<i>Våra personliga värderingar.....</i>	<i>7</i>
4.2	<i>Värderingar kring nation och kommun – arbete är det allra viktigaste, vi vill vara delaktiga i vår kommun</i>	<i>11</i>
5	Arbetsmarknad – flera av megatrenderna påverkar våra jobb	12
5.1	<i>Ungas bild av framtida arbetsmarknad - självförverkligande mer viktigt än lön och status</i>	<i>14</i>

I Sammanfattning

Detta är ett första steg i omvärlds- och framtidsspaning. I detta steg har förnyelseenheten samlat olika generella trendanalyser i kortform. Tre områden presenteras: megatrender, värderingar och arbetsmarknad. I rapporten presenteras ingen analys av vad spaningen innebär för Nacka. Rapporten är tänkt att fungera som inspiration till diskussioner inför de utmaningar vi står inför och en aptitretare för ytterligare spaningar.

Det finns 10 megatrender: demografi, individualisering, kommersialisering, digitalisering och teknikutveckling, hälsa och miljö, acceleration, välstånd, globalisering, nätverkande samt urbanisering.

I global jämförelse sticker svenskarnas värderingar ut. Vi värderar självförverkligande och livskvalitet men även sekulära och rationella värden högre än något annat land.

Det finns några gemensamma viktiga personliga värden som nämns i flera studier som viktiga. Det är familj, trygghet, ärlighet och hälsa. Det finns tecken att svenskarnas värderingar går mer mot att tillfredsställa våra basbehov snarare än personlig utveckling eller behov av tillväxt och meningsskapande.

Svenskarna värderar arbetstillfällen högst för både nation och kommun. På kommunal nivå önskar man vara delaktig i frågor som rör mig personligen och lokalsamhället. Medborgarinflytande, engagemang, pålitlig samhällsservice och långsiktighet är ord som är viktiga i den önskade kulturen för kommunen.

Utmaningar för framtida arbetsmarknad är att datorer och robotar skapar nya behov av arbetskraft och förmågor hos anställda. Det kan vara exempelvis nätverkande, kreativitet, innovation, relationer, design, inspiration m.m. Andel i arbetsför ålder minskar. Det är en global konkurrens om arbetskraft, inte bara lågkvalificerade jobb försvinner finns även risk att kvalificerade arbeten försvinner. Sverige är ett exportberoende land, måste snabbt kunna ställa om sig till efterfrågan, vilket innebär en flexibel arbetsmarknad.

Ungdomar drömmer ett bra jobb och ett trevligt hem jämfört med tidigare snarare undersöker då fred, kärlek och förståelse var viktigare. Den största skräcken är arbetslöshet. Ett bra jobb handlar främst om självrespekt och personlig tillfredsställelse är viktigast för den framtida karriären. De vill styra sina egna liv medan lön, status och makt bedöms som mindre viktigt.

2 Introduktion

Detta är ett första steg i omvärlds- och framtidsspaning. I detta steg har förnyelseenheten samlat olika generella trendanalyser i kortform. Rapporten har växt fram ur spaning för projektet ett internationellt universitet och social hållbarhet. Då flera delar i spaningarna är generell och kan vara av intresse för andra verksamheter har det sammanfattats som en egen rapport.

Tre områden presenteras: megatrender, värderingar och arbetsmarknad. I rapporten presenteras ingen analys av vad spaningen innebär för Nacka. I förstudien för ett internationellt universitet finns framtidsspaningen om arbetsmarknad med reflektion kring vad det kan innebära för ett framtida universitet. Se rapporten som inspiration till diskussioner inför de utmaningar vi står inför och en aptitretare för ytterligare spaningar och kommande analyser.

2.1 Varför framtids-, omvärlds- och trendspana?

Trendbegreppet är olika beroende på var man befinner sig, inom modebranschen har det en annan betydelse än om man jobbar med statistik. Inom samma begreppsvärld finns även omvärldsspaning och –analys samt framtidsspaning. Trend är de stora samhällsdragen, omvärldsbevakning mer riktat hur andra gör. Trender och medborgares beteenden påverkar kommunen som organisation men även samhället.

Samhället är i ständig förändring. Vi behöver förstå vår dåtid, samtid och framtid för att möta utmaningar och tillvarata möjligheter. Ett sätt att förstå vår samtid och framtid är att inventera och analysera trender och värderingar. Det hjälper oss att lyfta blicken och tolka tidiga signaler. Det i sin tur kan hjälpa oss att arbeta proaktivt. Det kan innebära att planera för framtiden och aktivt arbeta för att stärka positiva trender men även förebygga oönskade framtidsscenarioer.

I denna rapport använder vi oss av redan identifierade trender och omvärldsspaningar.¹

3 10 st megatrender

Megatrender är de stora, globala förändringarna i samhällsutvecklingen som kommer att påverka oss de kommande 10-15 åren. Det finns flera uppsättningar av megatrender, men ofta handlar det om att samma fenomen men benämns

¹ Underlag för rapporten är: SOM -undersökningen 1988-2011 Värderingsförändringar i Sverige 1988-2011 Henric Oscarsson, Sverigestudien 2014, Kairos future trend 2015, World value survey "kulturkartan 2015", Kairos future Global Youth 2013, Quattroporte 90-talister, Futurewise analys utifrån tidskrift samt om arbetsmarknaden, framtidskommissionen, Institutet för framtidsstudier Köpenhamn, Stiftelsen för strategisk forskning.

något olika. Megatrender säger något om den troliga framtiden, men det finns också andra möjliga framtidsscenarier. Stora händelser såsom 11:e september kan tillfället stoppa eller förändra ett scenario. Det kan även bli så stora motreaktioner mot en trend att de faktiskt ändras.

Det finns en anammad syn att GUD styr framtiden. Det vill säga Globalisering, Urbanisering och Digitalisering. Men det är inte bara gud som styr, för att komplettera den bilden finns det ytterligare trender som bör läggas till och som vi bör förhålla oss till. Som en hjälp att minnas de 10 megatrenderna² använder vi första orden i alla megatrenderna och bildar då orden **GUD**, **HAV** och **KIND**, kanske en liten dikt kan vara en hjälp för att minnas?

Om man vill se trender på sikt
ta hjälp av GUD eller en dikt.
Liksom jorden snurrar runt sitt nav
formar trendvågor, stora som små, ett HAV
En KIND har sidor två
trender kanske ett frö till framtiden kan så.

D – Demografi

Världens befolkning åldras, vi lever allt längre och världens kvinnor har fött färre barn de senaste 55 åren. Det påverkar arbetsmarknaden när antalet människor i arbetsför ålder minskar. Det påverkar även genom exvis minskade skatteintäkter och högre offentliga kostnader. De äldre är mer aktiva och har andra förväntningar än tidigare generationer.

I – Individualisering

Vi går från kollektivistiska samhällsnormer. En central målsättning för den moderna människan är att utmärka sig från mängden och därigenom nå en högre position i den sociala hierarkin baserat på normer och värderingar. Vi förväntar oss unika produkter och vi kräver mer individuell uppmärksamhet, vilket påverkar individers liv men även företag och organisationer.

K – Kommersialisering

Digitaliseringen har gjort det mycket lättare att nå konsumenter världen över, internet underlättar kommersialiseringen genom att göra det både billigare och snabbare för företag att sälja till en global marknad. Det ger konsumenten fler val och ökar konkurrens bland företag.

T – Digitalisering och teknikutveckling

De viktigaste områdena för teknologiutveckling under de kommande årtiondena är IT, bio- och nanoteknik samt energi. Informationsteknologin har lett till enorma

² De 10 megatrenderna är hämtade från Institutet för framtidsstudier Köpenhamn, med tillägg från bland annat Kairos future.

förändringar de senaste årtiondena. År 2020 kommer datorerna att vara ungefär 200 gånger snabbare än dagens datorer och kommer att ha en minneskapacitet som är 1 000 gånger så stor. Datorer och robotar kommer att utföra allt mer komplexa uppgifter och internet kommer att vara en grogrund för helt nya, virtuella näringsgrenar. Därutöver kommer också utveckling av bioteknik genom kartläggningen av människans DNA, kloning av däggdjur och genmodifiering av växter och djur och Nanoelektronik kan, inom ett par år, ersätta mikroelektronik. En bit längre in i framtiden finns nanomaskiner, mikroskopiska robotar som till exempel simmar omkring i vårt blodomlopp och tar bort cancer och beläggningar.

H - Hälsa och miljö

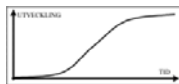
Idag har fitnesscenter blivit hälsocenter och har fått en mer spirituellt och personlighetsutvecklande framtoning. Megatrenden hälsa och miljö har stor betydelse för världsekonomin. Hushållen spenderar mer och mer pengar på miljö och hälsa och antalet företag inom hälsovård fyrdubblades under första halvan av 00-talet. Den moderna människan äter hälsosamt och är medvetna om sambandet mellan hälsa och miljö.

A – Acceleration

Kunskap, varor och information, allt har ökat i takt. Vi gör flera dagliga val. Vi byter jobb, partner, idéer osv snabbare än någonsin. Individier likväl som företag måste vara förändringsberedda.

V – Välstånd

OECD-länder och utvecklingsländer får det bättre ställt. Flera länder går från jordbruks eller industrisamhälle till kunskapssamhälle. Nya typer av tjänster efterfrågas.

G – Globalisering

Globaliseringen är inget nytt, men det kommer bli ytterligare globala flöden av människor, kapital, varor, tjänster, information m.m. Globalisering gör det mer lika världen över, men vi blir även mer medvetna om regionala och lokala skillnader.

N – Nätverkande

Nätverkande har blivit ett centralt begrepp som genomsyrar vårt sätt att tänka. Nätverk ersätter hierarkier, utmanar vårt sätt att tänka och traditionella institutioner såsom nationalstaten, kyrkan, kulturen och språk.

U – Urbanisering

Stad

Fler kommer att leva i städer, framför allt sker stor förändring i Asien och Afrika. Det kan skapa utmaning för infrastruktur men även grogrund för social oro.

4 Värderingar

Värderingar hjälper oss att ge en bild av vårt samhälle utifrån vi människor som skapar och lever i samhället. Vad vi värderar ger oss också en bild av hur vi vill att samhället utvecklas. Personliga värderingar är mycket stabila och värderingsförändringar går mycket långsamt. Att fånga de små värderingsförändringarna är därför intressant och kanske kan säga något om framtiden. Men samtidigt handlar det om att se de breda dragen för att tolka en generell samhällsutveckling och inte se varje enskild förändring som ett tecken eller bevis på vart vi är på väg.

Värderingar skiljer sig åt mellan länder, vilket kulturkartan nedan visar. Det finns även skillnader inom Sverige och mellan generationer. Skillnaderna mellan generationer finns beroende på omständigheter och levnadsvillkor vid födelsestiden. Men det finns livscykeffekter, det vill säga värderingar utifrån var man befinner sig i livet. I denna rapport är skillnaden mellan generationerna mest intressant för att identifiera värderingsförskjutningar.

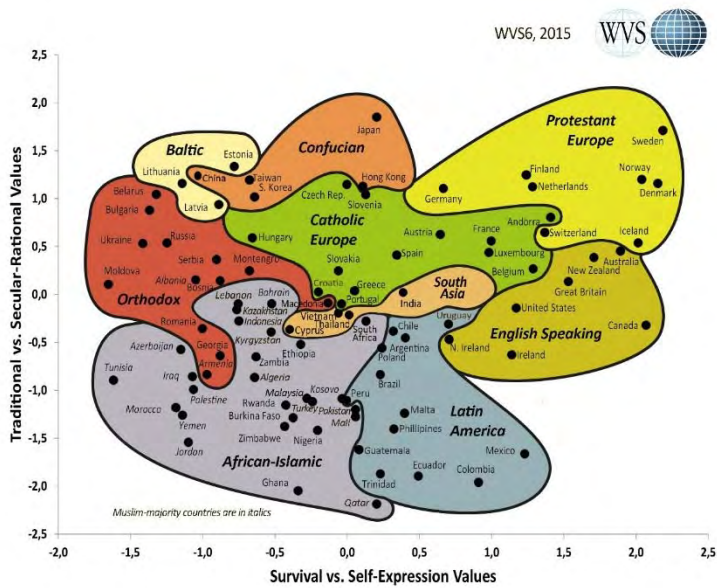
Värderingar kan delas i flera områden, personliga värderingar, värderingar om samhället idag men även ett önskat läge i framtiden.

4.1 Våra personliga värderingar

Vi börjar med att se våra personliga värderingar i ett internationellt perspektiv. Kulturkartan tas fram från World Value Survey och baserar sig på medborgarnas värderingar. Den senaste kartan publicerades 2015 och är resultat av den sjätte vågens mätningar. Det är även intressant att följa förändringar i kartan.

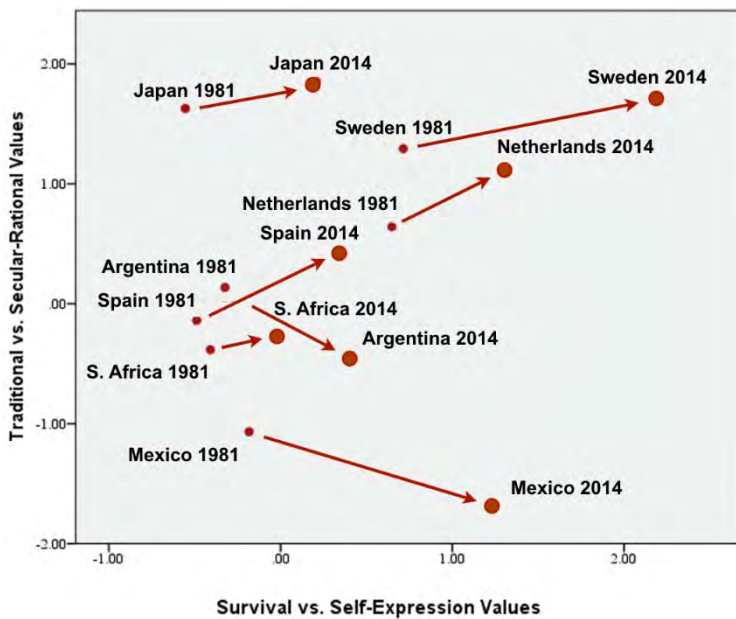
4.1.1 Sverige sticker ut

I kulturkartan nedan är länderna placerade efter sina värden på två axlar. Den undre axeln, x-axeln, mäter synen på livet i en rangordning från ren överlevnad till livskvalitet, tillit och självförverkligande. Ju längre högerut ett land placerar sig, desto viktigare är individens frihet. Den vänstra axeln, y-axeln, mäter traditionella värderingar där religiösa föreställningar och respekt för auktoriteter hamnar långt ned och sekulära, rationella, hamnar högre upp på skalan.

Sverige sticker ut tillsammans med de nordiska länderna. Vi befinner oss långt ut på båda axlarna, dvs både höga värden för individuell frihet och livskvalitet men även sekulära och rationella värderingar.

3

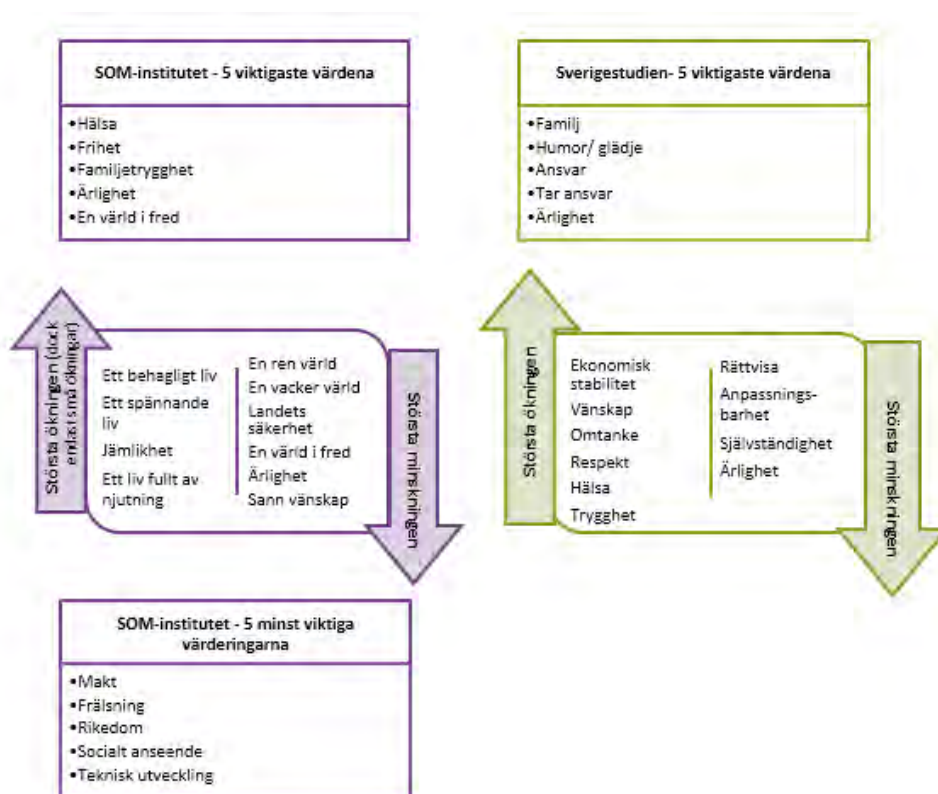
Denna karta visar värderingsförändringar för de länder med som varit med sedan första mätningen 1981. Många länder gått mot högra krysset, men inte alla. Ryssland, som inte är med på kartan, sticker ut och går mot mer religiositet. Vad som hänt sen förra mätningen är bland annat att de baltiska länderna har gått mot väst.

³ Kulturkartan 2015, WVS6. World Values Survey. Ronald Inglehart "Cultural evolution" (2015).

4.1.2 Värderingar i Sverige – familj, trygghet, ärlighet och hälsa är viktigt för oss

SOM-institutet har sedan 1988 följt svenskarnas värderingar.⁴ En annan undersökning som mäter värderingar är Sverigestudien, den har dock bara pågått sedan 2009.⁵ Se figur nedan för extrem förkortning av de båda studierna.

Sverigestudien pekar på att det har blivit mer fokus på att tillfredsställa våra basbehov snarare än personlig utveckling eller behov av tillväxt och meningsskapande. I studien är ekonomisk stabilitet nytt för 2014, även omtanke och vänskap har ökat jämfört med rättvisa, anpassningsbarhet och självständighet som har försvunnit. I SOM studien ökade de individualistiska värderingarna, exvis ett liv fullt av njutning, fram till 2002 men har nu minskat något. Även självförverkligande har minskar under 2000-talet. Några gemensamma viktiga värden i båda studierna är familj, trygghet, ärlighet och hälsa. Antingen är värdena med på topplistan eller ökat i betydelse.

⁴ SOM-institutets undersökningar, Henrik Oscarsson Värderingsförändringar i Sverige 1988-2011.

⁵ I SOM undersökningen ställs frågan Hur viktigt är följande saker för Dig?

I Sverigestudien ställs frågan beskriv vem du är genom att välja ut tio för dig viktiga värderingar/egenskaper/beteenden. Välj inte ut ord vem du vill vara.

Både SOM och Sverigestudien utgår från svar från respondenter om sina egna värderingar. Ett annat sätt att studera värderingar är att analysera beteenden. Ett beteende som kan vara intressant att studera är vilka tidningar och tidskrifter som vi läser. Futurewise har gjort en sådan granskning som fångar i mångt och mycket samma värderingar som de båda ovanstående undersökningarna. Deras analys visar på att svenskarna är trygghetsökande, hemmet och familjen är den ultimata tryggheten. Vi uppvisar en viss ängslighet samtidigt som vi söker efter sanning och värdesätter äkthet och autenticitet. Hälsa är också viktigt kopplat inte bara för att må bra utan även för att visa på prestation och identitet.

4.1.3 Ungas värderingar – individualistiska drömmar snarare än idealistiska, de yngsta är inte de mest extrema

Ungdomar drömmer ett bra jobb och ett trevligt hem jämfört med tidigare undersökningar då fred, kärlek och förståelse var viktigare. Stabilitet, trygghet, jämställdhet, valfrihet och hälsa är viktigt men även klimatfrågan. Den största skräcken är arbetslöshet. 80 % av svenska ungdomarna tycker att demokrati är den bästa styrningen och ungdomarna litar i större utsträckning på FN. Svenska ungdomars tilltro den nationella styrningen har ökat. Tidigare värden som individualism och postmaterialism och självförverkligande har minskat hos unga. De yngsta idag är inte den generation med mest extrema värderingar, det är snarare 80-talisterna som har de mest extrema värderingar. Det finns inget som tyder på att den uppkopplade trenden försvinner, dagens unga tänker att världen fungerar bättre tack vare tekniken.⁶

Även om klimatfrågan är viktig finns åsikter att miljön redan är förstörd och det är ingen idé att leva hållbart. Det kan hänga ihop med den identifierade individualismen/egoismen och ökade materialismen. 90-talisterna tror att år 2030 måste vi tänka egoistiskt för att lyckas och att vi kommer att konsumera mer. Även den tekniska utvecklingen nämns och man tror att den kommer vara mer intuitiv.⁷ Hos unga i SOM undersökningen ökar värden som ett behagligt liv, ett spännande liv och ett liv fullt av njutning. Medan landets säkerhet, en värld i fred är mindre viktigt för unga och har minskat mer än för äldre generationer. Det har visat sig vara en generationsförändring snarare än livscykeleffekt.

⁶ Kairos future Global youth 2013.

⁷ Quattroporte undersökning om 90-talister.

4.2 Värderingar kring nation och kommun – arbete är det allra viktigaste, vi vill vara delaktiga i vår kommun

Förutom personliga värderingar kan det vara intressant att följa värderingar kopplade till nationen och kommunen. Sverigestudien ställer frågor om värdebeskrivning av nuvarande läge i Sverige respektive kommun men även frågor om viktigaste värderingar för att det ska fungera som bäst.⁸

Nuvarande värderingar		Önskade värderingar	
Kommun	Nation	Kommun	Nation
Arbetslöshet	Arbetslöshet	Arbetsstillfällen	Arbetsstillfällen
Kostnadsjakt	Byråkrati	Ekonomisk stabilitet	Ekonomisk stabilitet
Byråkrati	Yttrandefrihet	Ansvar kommande generationer	Ansvar kommande generationer
Miljömedvetenhet	Osäkerhet om framtiden	Miljömedvetenhet	Väl fungerande sjukvård
Mångfald	Materialistiskt	Demokratiska processer	Bevarande av naturen
Osäkerhet om framtid	Fred	Långsiktighet	Miljömedvetenhet
Resursslöseri	Resursslöseri	Bevarande av naturen	Demokratiska processer
Kortsiktighet	Skyller på varandra	Pålitlig samhällsservice	Fred
Förvirring	Kortsiktighet	Medborgarinflytande	Omsorg om äldre
Stolthet över att bo i kommunen	Utbildningsmöjligheter	Engagemang	Jämlikhet

Arbetsstillfällen och sin negativa motpol arbetslöshet dominerar beskrivningen om önskad värdering respektive nuvarande läge. Generellt ser svenskarna ljusare på tillvaron, men endast små förändringar har skett sedan 2013. Stolthet över att leva/bo/verka i kommunen har ökat och är nu med på listan.

Det finns regionala skillnader, exvis är mångfald en beskrivning av nuvarande Storstockholm, men inte storgöteborg. Göteborg är ensamma om att makt och att skyller på varandra är ord som beskriver staden, Stockholm är däremot ensamma om ekonomisk stabilitet och arbetsstillfällen. Sammanställningen visar att man på kommunal nivå önskar vara delaktig i frågor som rör mig personligen och lokalsamhället. Medborgarinflytande, engagemang, pålitlig samhällsservice och långsiktighet är ord som är viktiga i den önskade kulturen för kommunen.

⁸ Frågorna i Sverigestudien: ”Välj ut tio av följande värderingar/egenskaper/beteenden som bäst beskriver det Sverige/den kommun du lever i idag.” ”Välj ut tio av följande värderingar/egenskaper/beteenden som du anser vara centrala för att Sverige/din kommun skall kunna fungera som bäst.”

Ett annat sätt att visa på nuvarande och önskade värderingar är att visa på värderingsgap, hur man beskriver kommunen idag jämfört med vad som är centralt för att kommunen ska fungera allra bäst. Här presenteras värderingsgapen på kommunalnivå, arbetstillfällena är det område med allra störst gap.

5 Arbetsmarknad – flera av megatrenderna påverkar våra jobb

Flera av megatrenderna påverkar den framtida arbetsmarknaden. Inte minst digitaliseringen och teknikutvecklingen, men även bland annat globaliseringen, demografin och det ökade välståndet i världen. Kanske även hälsotrenden kan ge ny arbetsmarknad?

Den demografisk utmaning att människor lever längre leder till andelen i arbetsför ålder minskar. Fram till år 2030 beräknas andelen i de mest yrkesaktiva åldrarna (20–64 år) minska från 58 till 54 procent, vilket innebär att det kommer att uppstå ett växande underskott på arbetskraft.⁹

En annan utmaning är den ökade globaliseringen. Sverige är ett av världens mest globaliserade och exportberoende länder. Det ställer stora krav på utvecklingskraften och omställningsförmågan både hos Sverige som land och hos svenska företag och anställda. Många arbeten som inte kräver särskilt hög utbildning eller andra särskilda kvalifikationer har försvunnit och allt fler arbeten

⁹ Framtidskommissionen Ds 2013:19, Svenska framtidsutmaningar Slutrapport från regeringens Framtidskommission

kräver allt större kunskaper och kompetenser. Det svenska lönekostnadsläget är högt, vilket höjer kraven på de anställdas produktivitet.

I OECD länder och utvecklingsländer ökar välståndet och får det allt bättre ställt. Fler länder går från jordbruks eller industrisamhälle till kunskapsamhälle. I framtiden kan det därmed innebära en ökad internationell konkurrens, även i de arbeten som kräver högre utbildning i likhet med den internationella konkurrensen det nu är för yrken med lägre utbildning.

Sverige är känsligt för datorisering. Femtiotre procent av dagens anställda beräknas kunna ersättas av digital teknik under de kommande två decennierna, mot 47 procent i USA. Det innebär att 2,5 miljoner jobb i Sverige påverkas. Skillnaden beror bland annat på att Sverige fortfarande har fler industrijobb som kan komma att automatiseras.¹⁰ Muskelkraft ersätts av maskiner, hjärnkraft ersätts av datorer. I takt med att även tjänsteorienterade yrken sätts under press från framtida automatisering och robotisering så kommer betydligt fler än de i tillverkningsindustrin se arbetstillfällena krympa rejält. Framtidens arbetsuppgifter blir troligtvis allt mer sofistikerade och komplexa.

För att identifiera framtidens arbetsmarknad behöver vi funderar på vad datorer och robotar är dåliga på. Det kan vara saker som fantasi, kreativitet, innovation, nätverkande, relationer, design, inspiration, känslor, drömmar, omtanke om andra, förhandling och liknande¹¹. Det är dessa egenskaper och förmågor som kan tänkas värdesättas högre i framtiden. Framtidens arbetsmarknad kan också antas möta trenden med ökat hälsofokus och tjänster som höjer livskvaliteten för oss människor.

Sammanfattning av framtidens utmaningar för arbetsmarknad

- Datorer och robotar skapar nya behov av arbetskraft och förmågor hos anställda såsom, nätverkande, kreativitet, innovation, relationer, design, inspiration m.m. Framtidens arbetsuppgifter kommer att bli allt mer sofistikerade och komplexa.
- Andel i arbetsför ålder minskar.
- Global konkurrens om arbetskraft, inte bara lågkvalificerade jobb försvinner utan även att kvalificerade arbeten.
- Sverige ett exportberoende land och vi måste snabbt kunna ställa om sig till efterfrågan. Vilket innebär ett det krävs en flexibel arbetsmarknad.

¹⁰ Stiftelsen för strategisk forskning, Vartannat jobb automatiseras inom 20 år – utmaningar för Sverige

¹¹ Futurewise

5.1 Ungas bild av framtida arbetsmarknad - självförverkligande mer viktigt än lön och status

Unga drömmer om ett bra jobb. Vad är då ett bra jobb? Ett bra jobb handlar främst om självrespekt och personlig tillfredsställelse. Unga idag ser jobb som en väg till självförverkligande och för sin egen skull, de är intresserade av hälsa, välbefinnande och personlig utveckling. Kunskapsföretag bedöms som mest intressanta att arbeta inom. Det är viktigare att styra sina egna liv medan lön, status och makt bedöms som mindre viktigt.¹²

En utmaning för Sverige är om 90-talisterna bryr sig tillräckligt och vill arbeta tillräckligt hårt för att möta den internationella konkurrensen. Entreprenörskap handlar för 90-talister mer om självförverkligande och kreativitet och skapa företag, exvis inom musik, konst eller design. Arbeta tillsammans och nätverk kommer att behövas menar de unga, men inte nödvändigtvis i fysisk mening utan genom social media. De tror att de inte kommer att behöva arbeta lika hårt som sina föräldrar för att lyckas.¹³

¹² Kairos future Global Youth 2013

¹³ Quattroporte 90-talister

Öppenhet och mångfald

*Vi har förtroende och respekt för människors kunskap
och egna förmåga - samt för deras vilja att ta ansvar*

2015-05-20

TJÄNSTESKRIVELSE
KFKS 2015/387-105

Kommunstyrelsen

Nacka i Eurocities våren 2015

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen noterar informationen till protokollet.

Sammanfattning

Nacka kommun har valt att från år 2014 engagera sig i nätverket Eurocities för att få en bred europeisk kanal till kunskapsutbyte och omvärldsspaning. Under våren 2015 har Nacka presenterat kundval och arbetsmarknadsfrågor vid Economic Development Forum, gått med i ett expertsamarbete kallat "Edge-of-center transformation", samt deltar i möten om ekosystemtjänster och kreativa medborgardialoger/medskapande. Nackas arbete med kundval för bla arbetsmarknadsinsatser har väckt intresse och kommer även finnas med i en sammanställning som Eurocities gör tillsammans med EU-kommissionen om städers roll i social inkludering.

Ärendet

Varför Eurocities?

I oktober 2013 beslutade kommunstyrelsen att Nacka kommun skulle gå med i nätverket Eurocities, då det bedömdes vara ett lämpligt forum vad gäller medlemssammansättning, aktivitet och organisation. Med sitt kontor i Bryssel och över 170 medlemsstäder från framför allt de europeiska storstadsregionerna har Eurocities en reell roll i att föra lokal nivåns röst på Brysselarenan, förmedla erfarenheter mellan medlemmarna och nätverka och driva internationella projekt. Arbetet sker i de sex olika fora och deras underliggande arbetsgrupper. För Nackas integrerade satsning på att bygga stad är Economic Development Forum, EDF, en kanal till inspiration, kunskapsutbyte och omvärldsbevakning. EDF innefattar arbetsgrupperna Integrated urban development, City branding and attractiveness, Entrepreneurship and SMEs, Cohesion policy and structural funds, Innovation, Metropolitan areas och International economic relations.

Våren 2015

I april 2015 deltog Annika Londono från förnyelseenheten och Staffan Ström från arbets- och företagsenheten i EDF:s möte i Genova, Italien. Nacka och Solna gjorde en gemensam presentation på seminariet ”Helping people to develop right skills and find jobs”, se bifogade presentationer. Presentationen väckte stort intresse och flera frågor ställdes om Nackas kundvalssystem och de resultat som vi har uppnått.

Inom ramen för arbetsgrupperna Integrated Urban Development, som leds av Stockholm, samt Metropolitan Areas, som leds av Oslo, är Nacka inbjudna till ett närmare tvåårssamarbete under arbetsnamnet “Edge-of-center transformation”. Upplägget är att städerna (hittills Oslo, Stockholm/Nacka, Utrecht, Wien och Brno) deltar med ett par planerare eller stadsutvecklingsstrateger i ett tätare erfarenhetsutbyte med studiebesök till städernas pågående projekt, kollegialt bollplank enligt modell peer-group samt fördjupning inom gemensamma utmaningar. Ambitionen är att bredda perspektiven och få in ekonomiska och sociala perspektiv på storstadstillväxten. Från Nacka kommun deltar bl.a. Andreas Totschnig från enheten för strategisk stadsutveckling samt Ann-Christin Rudström från förnyelseenheten. Därutöver har Nacka även fått en inbjudan från London och Milano att ingå i ett samarbete kring hållbarhet inom ramen för EU-kommissionens Lighthouse-utlysning om smarta städer, vilket för närvarande utreds närmare.

Vid nästa arbetsgruppträff för Integrated Urban Development, som samarrangeras tillsammans med Eurocities Environment Forum under Green Week i Bryssel 3-6 juni, är Nacka kommun inbjudna att presentera och diskutera ekosystemtjänster. Magnus Rothman från miljöenheten och Annika Londono från förnyelseenheten deltar i presentation och möte. I maj/juniskiftet 2015 deltar dessutom Katarina Fredrika från Konsten att skapa stad och Ulrika Westin från kultur- och fritidsenheten i ett möte på temat Creative Citizenship, som även syftar till att starta upp ett samarbete eller en arbetsgrupp om kreativa dialogmodeller och medskapande. Mötet arrangeras av Atens stad och Eurocities Culture Forum och går av stapeln i Aten.

En framåtblick

Eurocities har sitt årsmöte i Malmö/Köpenhamn 4-6 november under temat Living cities - sustainable growth and quality of life. Detta är det årliga tillfället då alla fora träffas samtidigt och mötet samlar medlemsstädernas tjänstemän samt politiker. Nacka kommer få delta i en politisk panel den 4 november där fyra politiker från olika delar av Europa får prata arbetsmarknadsfrågor i plenum, mer information kommer.

Arbetsgruppen Economic Development Forum söker en värd för mötet i september/oktober 2016. Nacka, Solna och Stockholm lobbar tillsammans för att få mötet förlagt till vår storstadsregion och göra ett gemensamt upplägg där integrerad stadsplanering, företagande och arbetsmarknadsfrågor skulle kunna utgöra agendan. För Nackas del finns t.ex. möjligheter att inom programmet arrangera en konferens om

kundval/valfrihet och lära oss mer om hur andra städer arbetar med liknande frågor. Mer information och eventuella förslag till beslut följer.

Som städernas röst gentemot kommissionen har Eurocities format en sk. Social Investment Package (SIP) taskforce i syfte att påvisa städernas roll i att tackla social exkludering, investera i humankapital samt erbjuda effektiv och givande medborgarservice. SIP har utvecklats i samarbete med kommissionens DG Employment. Under våren 2015 har SIP valt arbetsmarknadsfrågor som fokusområde och samlar in goda exempel bland medlemsstäderna. Nacka har skickat en beskrivning av sin kundvalsmodell för arbets- och studieinsatser och blivit utvalda att finnas med i den kommande samlingen.

Bilagor

1. Presentation från Nacka vid EDF i Genova i april 2015
2. Presentation från Solna vid EDF i Genova i april 2015

Kersti Hedqvist
Förnyelseenheten

Annika Londono
Förnyelseenheten

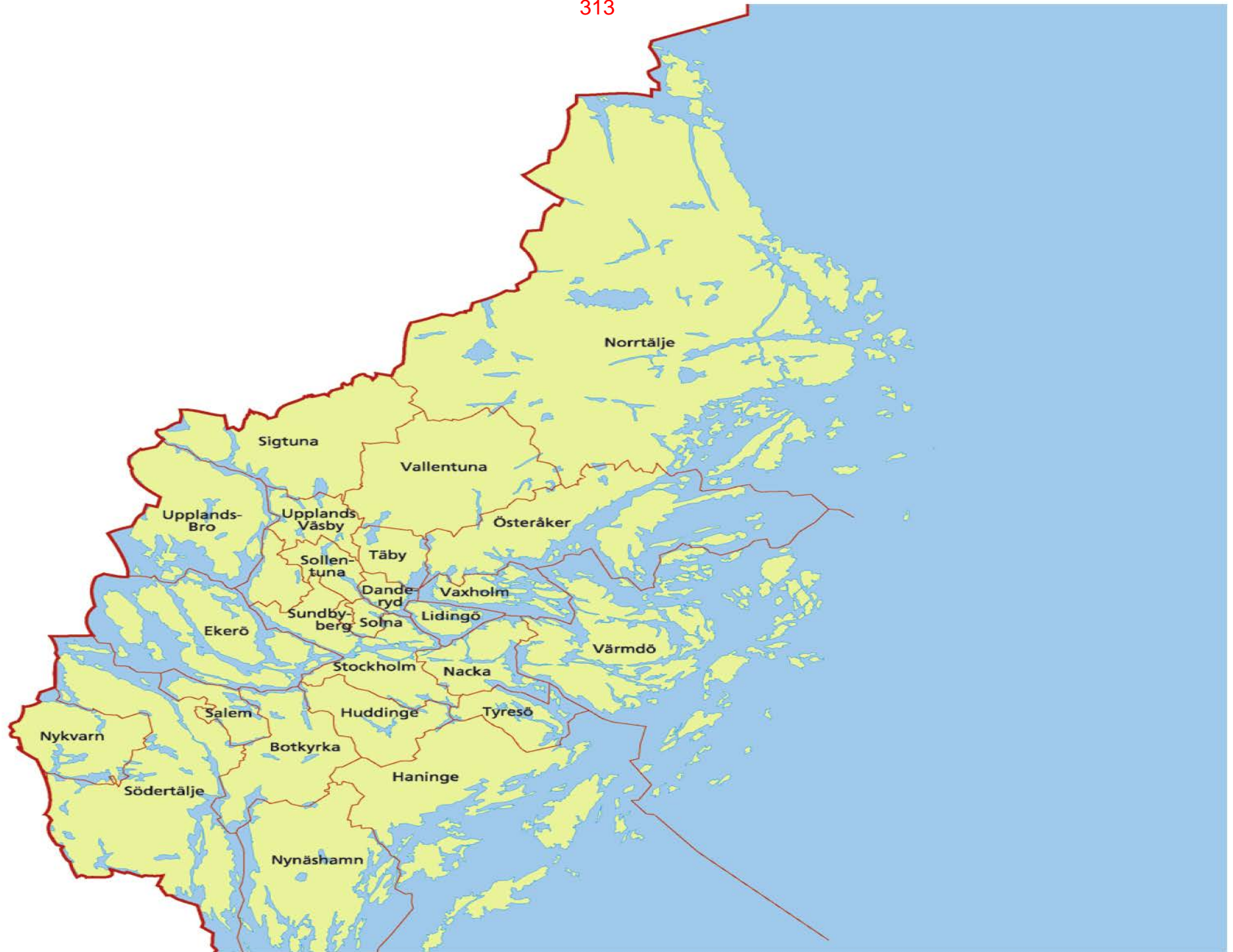
Vouchers for Jobs – the path to the Labor Market in Nacka

Staffan Ström

Director of Municipal Adult Education

staffan.strom@nacka.se

Municipal Department of Labor and Enterprise

”A profit in every citizen working”

Objective

Together with the local business community we provide inclusion and economic growth in Nacka

Options

Invest in local inclusion

Output

- Lower rate of unemployment (3.9 %)
- Decreasing costs for social programs during more than a decade (increased population)

Municipal vouchers

1. Swedish language courses for immigrants
2. Municipal adult education (primary school, upper secondary school, training courses)
3. Introduction to Nacka Community for immigrants
4. Training for inclusion - labor market introduction
5. Workplace training, internship
6. Counseling for studies

Basic principles

- We meet the citizen in need of inclusion and offer guidance
- We analyze the individual needs and decide on actions (proper vouchers)
- The citizen chooses a subcontractor/provider, which delivers the service
- We finance, control and measure the performance at the subcontractors

Some figures in Nacka

- Annual costs: 10 million EUR
- 6 000 citizens in one or more programs
- Total population: 96 000

Municipal Vouchers for jobs - conclusions

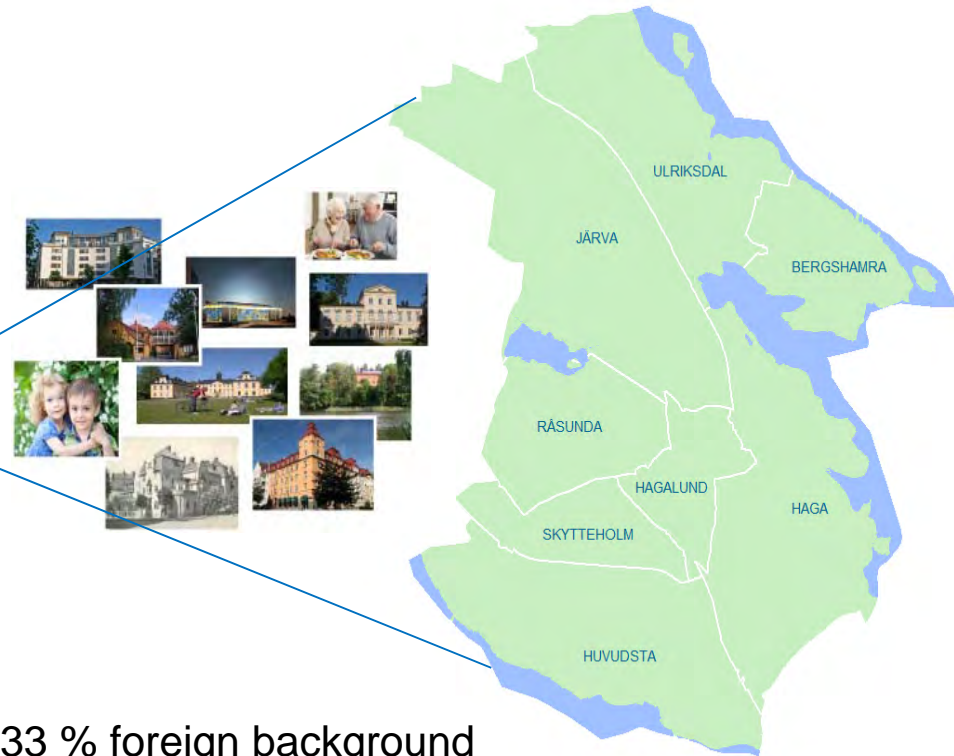
- Offer high quality in the municipal financed service to the citizens
- Involve the citizen in the service program by choosing provider/contractor
- Stimulate quality and results by competition amongst the providers
- Encourage dynamics and innovation in the service offer by the providers – ”free game” for the providers in the framework of national laws etc
- The municipality is not regulating how the providers work, just measuring quality and results – full transparency

Actions for jobs in the City of Solna, Stockholm region, Sweden

Ulla Johansson
Business Development Officer

Solna: part of a growing Stockholm region

Solna facts

74 000 inhabitants
 9 000 businesses
 75 000 work places
 98 % live in apartments
 59 % are 25 – 64 years old
 26 % foreign born

33 % foreign background
 57 % post-secondary education
 44 % one-person households
 Sweden's most business friendly
 municipality 2014 for the 7th time
 in a row

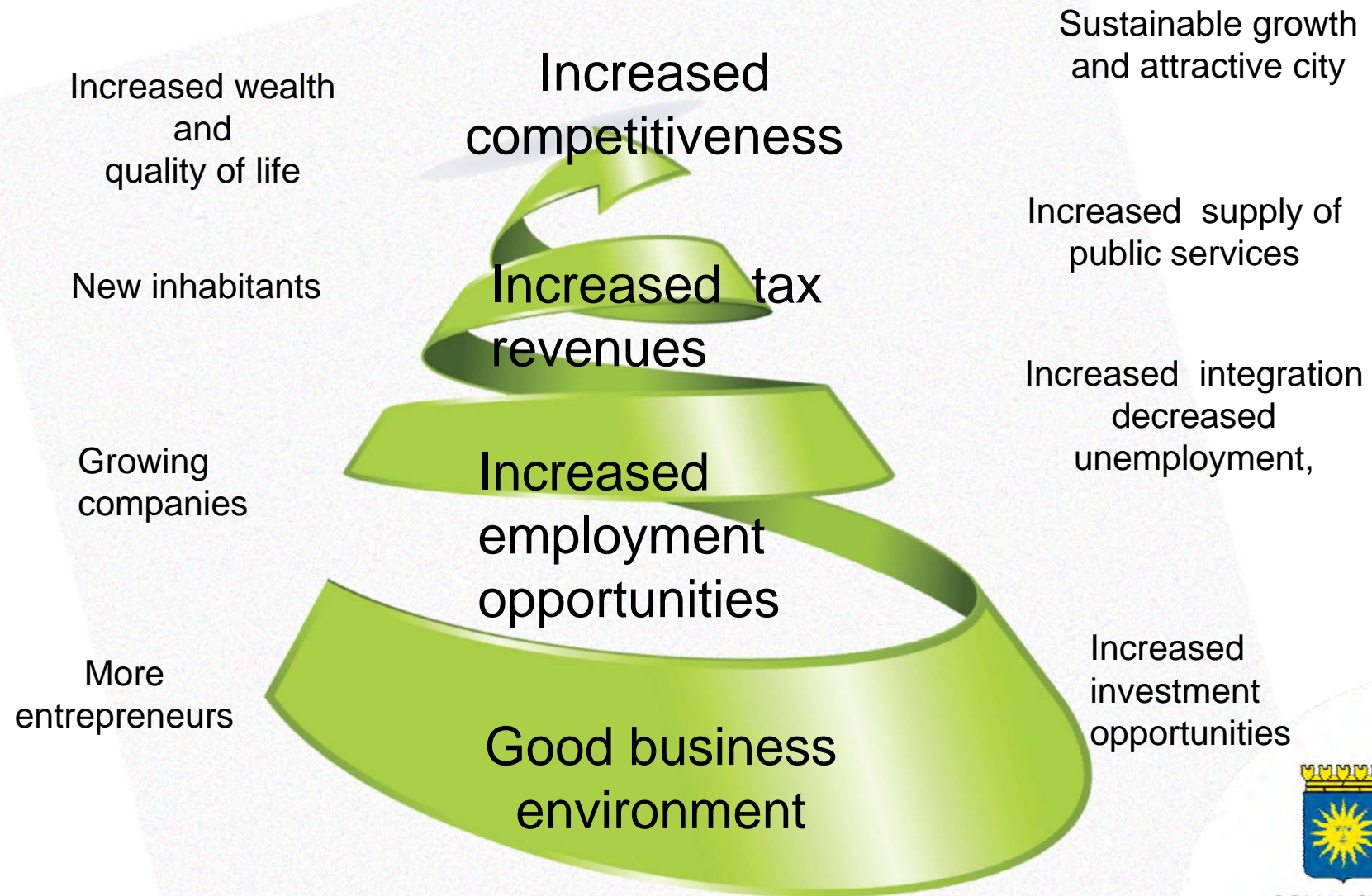
SOLNA STAD

Helping people to develop the right skills and find jobs

- An individualized approach for all
- Good and close relationships and cooperation with employers (both public and private)
- An open mindset and positive attitudes for a diverse Europe

The growth spiral

324

Entrepreneurship in school

Follow up program NEETS

CSR cooperation
Training and internship at businesses

Job support activities and career/study counselling

Sponsorship
Young business idea of the year

Actions for jobs

Summer jobs and summer-entrepreneurs

Social enterprise and co-operatives

Job seeker programs

Social orientation and language training for immigrants

Career and study counselling

SOLNA STAD

Win-win-win-win!

Citizen

- Self- sufficient
- Part of the "talent pool"
- Part of the society/
integrated

City of Solna

- Reduced costs
- Increased tax revenues

Solna

- Reduced unemployment
- Reduced segregation
- Increased educational
level

Employers/Partners

- Supply of work worce
- Efficient recruitment
process

Thank you for listening!

Ulla Johansson
ulla.johansson@solna.se

SOLNA STAD

2015-05-05

TJÄNSTESKRIVELSE
KFKS 2014/1005-808

Kommunstyrelsen

Förebyggande arbete och tidiga insatser för unga

Motion den 21 november av Bosse Ståldal (NL)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige fatta följande beslut.

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen i motionen.
2. Kommunfullmäktige uppdrar åt socialnämnden och fritidsnämnden att redovisa hur befintliga strategier, samverkansavtal och överenskommelser följs upp och utvärderas. Uppdraget ska redovisas senast december 2015.

Sammanfattning

Motionären yrkar kortfattat följande förslag:

- Utred behov av tidiga insatser och vinster med förebyggande arbete
- Bygg upp en social investeringsfond
- Upprätta en strategi och handlingsplan
- Inför ett styrsystem som belönar långsiktig effektivitet

Socialnämnden och fritidsnämndens bedömning är att det finns kunskap om behov av tidiga insatser för barn och unga och de ekonomiska vinsterna. Den samlade bedömningen från nämnderna är att motionen delvis ska avslås.

Stadsledningskontoret delar nämndernas uppfattning om att Nacka kommun redan idag arbetar förebyggande genom tidiga insatser på olika nivåer. Stadsledningskontoret anser inte att en social investeringsfond ska inrättas. Införandet av en sådan fond bör föregås av en fördjupad diskussion om hur ett sådant arbetssätt förhåller sig till och påverkar nuvarande arbetsformer och styrprinciper.

Stadsledningskontoret föreslår därför att kommunfullmäktige avslår motionen men uppdrar åt nämnderna att redovisa hur befintliga strategier, samverkansavtal och överenskommelser följs upp och utvärderas.

Förslagen i motionen

Bosse Ståldal (NL) lämnade vid kommunfullmäktiges sammanträde den 24 november 2014 en motion med förslag om att arbeta förebyggande med tidiga insatser hos unga genom att kommunen

- utreder behoven av tidiga insatser för utsatta barn och ungdomar och möjliga vinster med ett förebyggande arbete
- bygger upp en pool av investerare, en social investeringsfond, i samarbete med de övriga som "tjänar på" ett sådant arbete, till exempel landsting, arbetsförmedling, försäkringsbolag där kommunen ska stå som huvuddel av kostnaderna
- upprättar en långsiktig strategi och handlingsplan för det förebyggande arbetet i samarbete med lokala aktörer
- inför ett styrsystem som belönar långsiktig effektivitet, bryter med stuprörstänkande och inför en organisatorisk helhetssyn där alla bidrar med ansvar och kostnader. Lokalt handlar det om nära samverkan mellan till exempel socialsekreterare, poliser, pedagoger, fritids- och föreningsledare och inte minst föräldrar och barn

Nämndernas utredning och bedömning

Nämnderna har utrett förslagen i motionen utifrån nämndernas ansvarsområden.

Socialnämnden anser att behoven av tidiga insatser för utsatta barn och ungdomar utreds/har utretts i flera sammanhang.

Inom ramen för projektet Tidiga insatser som initierades av kommunfullmäktige 2010 samlades kunskap både lokalt, regionalt, och nationellt kring såväl behov av tidiga insatser som möjliga vinster. Socialnämnden följer kontinuerligt utvecklingen av barn och ungas hälsa, livsvillkor och alkohol-, tobaks- och narkotikavanor genom olika undersökningar som till exempel Stockholmsenkäten, Ung röst och folkhälsorapportering. Under hösten kommer kommunen att genomföra en kultur- och fritidsvaneundersökning där frågor om ungas livsstil ingår. Nämndernas bedömning är att det finns kunskap om behov av tidiga insatser för barn och unga och de ekonomiska vinsterna.

När det gäller förslagen kring social investeringsfond och styrsystem som ska belönas med långsiktig effektivitet är nämndernas gemensamma bedömning att de inte kan ta ställning till frågorna då frågorna är av en övergripande karaktär och därför behöver utredas och beslutas av kommunstyrelsen.

Nämnderna bedömer att det är rimligt att kommunen arbetar fram en strategi för förebyggande och främjande arbete för ungas hälsa och välbefinnande, på samma vis som kommunens arbete med alkohol-, narkotika-, dopning- och tobaksstrategin (ANDT-strategin) och den kommande fritidsstrategin. Enligt de undersökningar som finns mår barn och unga i Nacka generellt sett bra. Dock finns det grupper som mår sämre i Nacka. Psykisk ohälsa hos flickor är ett problem. Nämnderna ser också generellt ökade skillnader i hälsa och välbefinnande i socioekonomiskt svaga grupper. Nämndernas förslag till ny

strategi bör gå i samklang med den befintliga ANDT-strategin och kommande fritidsstrategi.

Enligt nämnderna är det redan idag möjligt för olika aktörer så som socialsekreterare, poliser, pedagoger, fritids- och föreningsledare samt föräldrar och barn att samverka och att detta också sker i olika former.

Nämndernas gemensamma bedömning är att motionen delvis ska avslås, med hänvisning till det som framförts ovan.

Socialnämnden och fritidsnämnden föreslår att kommunstyrelsen ger i uppdrag till de två nämnderna att ta fram ett förslag till en gemensam strategi för förebyggande och främjande arbete för barn och ungas hälsa och välbefinnande.

Stadsledningskontorets bedömning och förslag

Nacka kommun är väl medveten om vikten av tidiga insatser. I kommunen finns redan olika former av samverkansavtal, överenskommelser och handlingsplaner om det förebyggande arbetet för barn och unga. Några samverkansparter är landsting, polis och socialtjänst. Även elevhälsan ska bidra till att skapa miljöer som främjar elevernas lärande, utveckling och hälsa.

Flera aktörer, såsom kommuner, landsting och regioner, har infört sociala investeringsfonder och planer på att starta fonder finns i ett stort antal kommuner. Detta arbetssätt har stor potential, men har också tydligt visat på grundläggande kunskaps- och kompetensbrister på grund av mycket liten erfarenhet av effektutvärderingar. Det framgår av två nya studier från Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS).

Stadsledningskontoret anser att rutiner för kontroll och uppföljning av samverkansavtal och överenskommelser kan utvecklas i Nacka kommun. Istället för att ta fram en ny strategi bör redan befintliga strategier, samverkansavtal och överenskommelser kontinuerligt följas upp och utvärderas. Detta för att säkerhetsställa att det finns tydliga avtal kring ansvarsfördelning mellan huvudmännen och att det finns rutiner för samarbete och samverkan både internt och externt.

Stadsledningskontoret delar nämndernas uppfattning om att Nacka kommun redan idag arbetar förebyggande genom tidiga insatser på olika nivåer. Stadsledningskontoret anser inte att en social investeringsfond ska inrättas. Införandet av en sådan fond bör föregås av en fördjupad diskussion om hur ett sådant arbetssätt förhåller sig till och påverkar nuvarande arbetsformer och styrprinciper. En eventuell social investeringsfond skulle om den inrättas behöva utgöra en del av mål och budget.

Stadsledningskontoret föreslår därför att kommunfullmäktige avslår motionen och uppdrar åt nämnderna att redovisa hur befintliga strategier, samverkansavtal och överenskommelser följs upp och utvärderas.

Förslagets ekonomiska konsekvenser

Stadsledningskontorets förslag till beslut innebär inga direkta kostnader för kommunen.

Konsekvenser för barn

Bedömningen är att barns bästa har beaktats i beredningen av ärendet. Genom att arbetet följs upp och utvärderas ökar möjligheterna att barnens perspektiv genomsyrar det förebyggande arbetet, vilket medverkar till en högre kvalitet i arbetet som berör barn och unga. Även barns och ungdomars rätt till god hälsa har beaktats i beredningen av ärendet. Däremot har inga särskild hänsyn tagits till kön, funktionsnedsättning, sexuell läggning, etniskt ursprung eller tro i detta ärende.

Bilaga

Protokollsutdrag fritidsnämnden § 58

Protokollsutdrag socialnämnden § 41

Motion

Kersti Hedqvist
Enhetschef
Förnyelseenheten

16 april 2015

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Fritidsnämnden

§ 41

Dnr FRN 2015/32-440

Förebyggande arbete och tidiga insatser för unga

Motion den 21 november 2014 av Bosse Ståldal (NL)

Beslut

1. Fritidsnämnden föreslår kommunfullmäktige att avslå motionen.
2. Fritidsnämnden föreslår kommunfullmäktige att besluta att kommunen ska arbeta fram och anta en strategi för förebyggande och främjande arbete för ungas hälsa och välbefinnande.

Ärendet

Kommunstyrelsens arbetsutskott har överlämnat en motion om förebyggande arbete och tidiga insatser för barn och unga till socialnämnden och fritidsnämnden för utredning och förslag till beslut. Utredningen har genomförts i samarbete med sociala kvalitetsenheten.

Motionen har lämnats av Bosse Ståldal (NL) och innehåller kortfattat följande förslag:

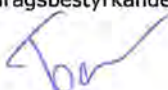
- Utred behov av tidiga insatser och vinster med ett förebyggande arbete
- Bygg upp en social investeringsfond i samarbete med andra aktörer
- Upprätta en strategi och handlingsplan
- Inför ett styrsystem som belönar långsiktig effektivitet

Enhetens bedömning är att det finns kunskap om behov av tidiga insatser för barn och unga och de ekonomiska vinsterna. Enheten bedömer tillsammans med kultur- och fritidsenheten att de inte kan ta ställning till frågorna kring social investeringsfond och styrsystem. Frågorna är av en övergripande karaktär och behöver därför utredas och beslutas på kommunstyrelsenivå. Vidare är enheternas gemensamma bedömning att det är rimligt att kommunen arbetar fram en strategi för förebyggande och främjande arbete för ungas hälsa och välbefinnande

Den samlade gemensamma bedömningen från sociala kvalitetsenheten och kultur- och fritidsenheten är att motionen ska avslås.

Enheterna föreslår att kommunstyrelsen ger i uppdrag till fritidsnämnden och socialnämnden att gemensamt ta fram ett förslag till en strategi för förebyggande och främjande arbete för barn och ungas hälsa och välbefinnande.

Ur ett barnperspektiv är det positivt med en strategi för det förebyggande och främjande arbetet eftersom det blir vägledande för hur kommunen ska arbeta för att gynna alla barn och ungdomar.

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

16 april 2015

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Fritidsnämnden

§ 41 forts

Handlingar i ärendet

Kultur- och fritidsenhetens tjänsteskrivelse den 30 mars 2015

Bilaga 1. Motion Förebyggande arbete och tidiga insatser för unga, Bosse Ståldal (NL)

Bilaga 2. Protokollsutdrag, kommunstyrelsens arbetsutskott

Beslutsgång

Fritidsnämnden beslutade i enlighet med förslag till beslut.

Protokollsanteckningar

Ordförande Richard Wendt (M) och Louise Granath (FP) lät anteckna följande till protokollet.

”Vi är oroade över ungdomars ökade användning av droger. Vi är också oroade över den psykiska ohälsa som ökar, framför allt hos tjejer. En strategi för att förebygga och främja arbete för ungas hälsa och välbefinnande behövs därför.”

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

21 april 2015

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Socialnämnden

§ 58

SOCN 2015/281-753

Förebyggande arbete och tidiga insatser för unga

Motion den 21 november 2014 av Bosse Ståldal (NL)

Beslut

Socialnämnden föreslår kommunfullmäktige att besluta att kommunen ska arbeta fram och anta en strategi för förebyggande och främjade arbete för ungas hälsa och välbefinnande.

Sammanfattning

Kommunstyrelsens arbetsutskott har överlämnat en motion om förebyggande arbete och tidiga insatser för barn och unga till socialnämnden och fritidsnämnden för utredning och förslag till beslut. Utredningen har genomförts i samarbete med kultur- och fritidsenheten.

Motionen har lämnats av Bosse Ståldal (NL) och innehåller kortfattat följande förslag:

- Utred behov av tidiga insatser och vinster med ett förebyggande arbete
- Bygg upp en social investeringsfond i samarbete med andra aktörer
- Upprätta en strategi och handlingsplan
- Inför ett styrsystem som belönar långsiktig effektivitet

Enhetens bedömning är att det finns kunskap om behov av tidiga insatser för barn och unga och de ekonomiska vinsterna. Enheten bedömer tillsammans med kultur- och fritidsenheten att de inte kan ta ställning till frågorna kring social investeringsfond och styrsystem. Frågorna är av en övergripande karaktär och behöver därför utredas och beslutas på kommunstyrelsenivå. Vidare är enheternas gemensamma bedömning att det är rimligt att kommunen arbetar fram en strategi för förebyggande och främjande arbete för ungas hälsa och välbefinnande.

Sociala kvalitetsenheten och kultur- och fritidsenheten föreslår att kommunstyrelsen ger i uppdrag till fritidsnämnden och socialnämnden att gemensamt ta fram ett förslag till en strategi för förebyggande och främjande arbete för barn och ungas hälsa och välbefinnande.

Ur ett barnperspektiv är det positivt med en strategi för det förebyggande och främjande arbetet eftersom det blir vägledande för hur kommunen ska arbeta för att gynna alla barn och ungdomar.

Handlingar i ärendet

1. Tjänsteskrivelse från sociala kvalitetsenheten, 2015-03-17
2. Motion förebyggande arbete och tidiga insatser för unga, Bosse Ståldal (NL), 2014-11-21
3. Protokollsutdrag, kommunstyrelsens arbetsutskott, 2015-02-17

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

21 april 2015

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Socialnämnden

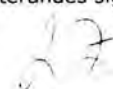
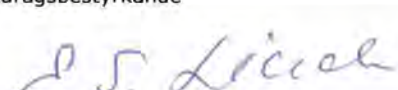
Yrkanden

Helene Skantze (M), yrkade med instämmande av Christine Lorne (C), Anna-Karin Boréus (FP) och Johan Lund (KD) att socialnämnden, med ändring av stadsledningskontorets förslag till beslut, ska föreslå kommunfullmäktige att besluta att kommunen ska arbeta fram och anta en strategi för förebyggande och främjade arbete för ungas hälsa och välbefinnande.

Andreas Falk (S), Agneta Johansson (V), Lisskulla Zayane (MP) och Shahin Malak (NL) yrkade att socialnämnden ska föreslå kommunfullmäktige att bifalla motionen i sin helhet.

Beslutsgång

Med avslag på Andreas Falks (S), Agneta Johanssons (V), Lisskulla Zayanes (MP) och Shahin Malaks (NL) yrkande beslutade socialnämnden i enlighet med Helene Skantzes yrkande.

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

Motion om förebyggande arbete och tidiga insatser för unga

Under mina 40 år i Nacka har jag jobbat på barn- och ungdomshem, som fritids- och föreningsledare, kontaktman och övervakare. Jag har sett stora förluster när unga gått under men jag har också lärt mig hur samhället kan agera för att förebygga utanförskap. Framgångsstrategin är att som samhällsentreprenören använda befintliga resurser på ett innovativt sätt för att öka vinsten för medborgarna.

Att arbeta preventivt och förebyggande är bra för människorna och enligt nationalekonomen Ingvar Nilsson dessutom oerhört lönsamt. Ett exempel. Idag har Nacka 26 000 barn och ungdomar upp till 19 år. Av dem har ca 500 en form av funktionsnedsättning. I värsta fall kan det kosta flera miljarder på sikt om vi inget gör för att förebygga deras ohälsa. Genom att ta en kostnad för förebyggande arbete och tidiga insatser kan vi spara mänskliga förluster och stora och långsiktiga kostnader för samhället.

Nacka växer kraftigt och planeras bli en av mest befolkningstäta kommunerna i landet. Problemen växer idag vad gäller t.ex. drogproblem och religiös fundamentalism bland ungdomar. Kostnaderna för missbruk, kriminalitet, psykisk ohälsa och utanförskap ökar.

Kommunen behöver satsa rejält på förebyggande arbete. Jag föreslår:

- Att kommunen utreder behoven av tidiga insatser för utsatta barn och ungdomar och möjliga vinster med ett förebyggande arbete
- Att kommunen bygger upp en pool av investerare, en social investeringsfond, i samarbete med de övriga som "tjänar på" det sådant arbete t.ex. landsting, arbetsförmedling, försäkringsbolag och fastighetsbolag. Kommunen måste självklart stå för en huvuddel av kostnaderna.
- Att kommunen upprättar en långsiktig strategi och handlingsplan för det förebyggande arbetet i samarbete med lokala aktörer
- Att kommunen inför ett styrsystem som belönar långsiktig effektivitet, bryter med stuprörstänkande och inför en organisatorisk helhetssyn där alla bidrar med ansvar och kostnader. Lokalt handlar det om nära samverkan mellan t.ex. socialsekreterare, poliser, pedagoger, fritids- och föreningsledare, diakoner och inte minst föräldrar och deras barn

2014-11-21

Bosse Ståldal, Nackalistan.

Kommunstyrelsen

Passivhus - en energisnålare bebyggelse i Nacka för ett bättre globalt klimat

Motion den 8 oktober 2012 av Sidney Holm (MP)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att fatta följande beslut.

1. Kommunfullmäktige avslår de förslag i motionen som handlar om att under en treårsperiod efterskänka bygglovstaxan för passiv- och minienergihus.
2. Kommunfullmäktige avslår det förslag som rör anpassning av byggregler till passivhusens behov av tjockare väggar och luftsluss. Eftersom plan- och bygglagen medger liten avvikelse från bestämmelser i detaljplanen finns möjlighet att anpassa bygglovgivning efter passivhusens behov av större byggnadsyta.
3. Kommunfullmäktige noterar att det pågår arbete med aktiviteter och åtgärder som behövs för att ha möjlighet att nå de ambitioner som kommunen har inom miljö- och klimatarbetet.
4. Motionen är med detta färdigbehandlad.

Sammanfattning

Sidney Holm (MP) har lämnat in en motion om att stötta byggandet av passivhus och minienergihus i kommun. Motionären yrkar att bygglovstaxan ska slopas i efterhand för dem som klarar kraven för passiv- eller minienergihus samt att byggreglerna ska anpassas efter passivhusens tjockare väggar och behov av luftsluss.

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden anser att det är angeläget att det energieffektiva byggandet i kommunen ökar, men avslår motionärernas förslag då de strider mot lag.

I dagsläget pågår i kommunen ett aktivt arbete inom miljö- och klimatområdet.

En konkret handlingsplan för vilka åtgärder som kommunen ska arbeta med för att bidra till att minska miljö- och klimatpåverkan är på väg tas fram.

Förslagen i motionen

Motionären menar att politiska initiativ behövs för att sätta fart på miljövänligt byggande för att nå FN:s så kallade tvågradersmål och kunna möta EU:s lagstiftning om näronnenergibygnader. Motionären pekar på hinder för energieffektivt byggande. En anledning som framförs är att många väljer bort att bygga passivhus då de med sina tjocka väggar och luftslussar begränsar totala boytan. Vidare menar motionären att passivhus kräver större noggrannhet och kvalitet genom hela byggprocessen. Det innebär en ökad kompetens i sakfrågan vilket gör att byggherrar undviker att bygga passivhus.

Mot bakgrund av ovanstående yrkar motionären följande:

- Kommunen efterskänker bygglovavgifterna för nybyggnation av passiv- och minienergihus som uppfyller kraven enligt FEBY (Forum för energieffektiva byggnader)
- Beslutet ska gälla under tre år och därefter görs en omprövning av beslutet.
- Kommunen anpassar bygglovreglerna efter passivhusens tjockare väggar och behov av extra luftsluss och tillåter en 6 % större total byggyta för passivhus.

Utredning och bedömning

Av underlaget för miljö- och stadsbyggnadsnämndens beredning framgår huvudsakligen följande.

Bakgrund

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden tillstyrkte den 13 februari 2013 § 48 miljöenhetens och bygglovenhetens förslag att avslå förslagen i motionen. Kommunstyrelsen beslutade att föreslå kommunfullmäktige att avslå förslagen i motionen den 22 april 2013 § 99. I kommunfullmäktige 17 juni 2013 bordlades ärendet (KFKS 2012/7569-231, § 136). Kommunfullmäktige beslutade 14 oktober 2013 § 230 att återremittera ärendet till miljö- och stadsbyggnadsnämnden med uppdrag att utreda ärendet i enlighet med förslagen i motionen baserat på tillgänglig fakta. Återremiss skedde med stöd av reglerna för minoritetsskydd 5 kap. 36§ kommunallagen.

Motiveringen till kommunstyrelsens beslut var bland annat att regelverket kring bygglovtaxan endast tillåter att taxan motsvarar den faktiska handläggningskostnaden. Det var även stora oklarheter kring hur uppföljning av kraven och hur således återbetalning ska kunna utföras. Vad gäller anpassning av passivhusens behov av större byggnadsyta kan det lösas genom att kommunen i aktuella ärenden tar beslut om lov med en liten avvikelse från planen.

Bygglovhantering och taxor

Ansvar för myndighetsutövning avseende att besluta om bygglov och vilka avgifter som ska tas ut ligger hos miljö- och stadsbyggnadsnämnden. Myndighetsutövning innebär att beslut fattas om rättigheter och skyldigheter för enskilda och är av den anledningen strikt reglerad. En myndighets utrymme att agera bestäms av de ramar för bedömningen av myndighetsärenden som anges i lagstiftning och det är inte möjligt för en myndighet att gå utöver dessa ramar.

Enligt plan- och bygglagen får avgifter tas ut för den faktiska kostnaden för det arbete som avser hanteringen av bygglovsärenden. När avgifter ska fastställas måste kommunen också ta hänsyn till den så kallade likställighetsprincipen som anges i kommunallagen och innebär att avgifter ska fördelas efter objektiva grunder, för lika fall ska samma avgift betalas. Arbetsinsatsen för att handlägga ett lov för ett passivhus skiljer sig inte från arbetsinsatsen för att handlägga ett lov för andra hustyper. Det finns därmed ingen grund för att ta ut olika avgifter. Om en avgift för bygglov skulle sänkas för att lovet avser ett så kallat passivhus skulle inte avgiften motsvara kostnaden för att hantera ärendet. Att ha lägre, eller ingen taxa för passivhusen öppnar för att andra som påförs avgift, i framtiden överklagar sina avgiftsbeslut. Att kommunfullmäktiges beslut om taxan har vunnit laga kraft, hindrar inte att nämndens beslut att ta ut avgift enligt taxan i det enskilda fallet kan överklagas. En sådan överklagan prövas i en annan instansordning än den som prövar ett eventuellt överklagande av beslutet om själva taxan. Konsekvensen av att en domstol skulle underkänna en taxekonstruktion vid ett överklagande av en avgift efter flera års tillämpningar kan få stora konsekvenser och bör om möjligt undvikas.

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden anser att det överhuvudtaget är olämpligt för en myndighet att i sin myndighetsutövning blanda in åtgärder som inte regleras i lag. Bygglovstaxan utgår från de åtgärder som regleras i plan- och bygglagen. Passivhus omnämns inte i plan- och bygglagen. Det bör därmed inte vara möjligt att anpassa taxan utifrån passivhus.

Som ovan angivits är en myndighet skyldig att följa lagbestämmelser och kan inte upprätta egna bestämmelser varför det heller inte är möjligt för kommunen att anpassa bygglovsreglerna efter passivhusen. Det finns emellertid möjlighet att, enligt plan- och bygglagen, medge "liten avvikelse" från bestämmelser i detaljplan. Enligt gällande rättspraxis går det att inom ramen för begreppet "liten avvikelse" i 9 kap 30 § 1b plan- och bygglagen ge ett lov med en "överyta" på 6% jämfört med detaljplanen. Det finns därmed redan idag möjlighet att anpassa bygglovsvivningen efter passivhusens behov av större byggnadsyta.

Bedömning från Sveriges Kommuner och Landsting

Enligt jurister och sektionsansvarig på Sveriges kommuner och Landsting, SKL¹, får avgiften inte överstiga kommunens genomsnittliga kostnad för den typ av handläggning som sker. Likställighetsprincipen ska beaktas. För att göra undantag från den krävs sakliga skäl. SKL menar att åtgärden att bygga passivhus inte utgör ett sådant sakligt skäl. Bygglovtaxa är inte avsedd att utgöra instrument som styr till dessa incitament utan ska fungera som ersättning för kostnad av utförd tjänst. Däremot finns det inte någon avgörande dom i dessa fall som kan fälla ett avgörande.

Vad gäller förslag om passivhusens ska få större byggnadsyta kvarstår faktum att kommunen i aktuella ärenden kan ta beslut om lov med en liten avvikelse från planen. Varken plan- och bygglagen eller rättspraxis medger att åtskillnad görs mellan olika typer av byggnader. Detta ställer sig också SKL bakom.

Exempel från andra kommuner

Det finns ett antal exempel på kommuner som slopat bygglovstaxan för byggnation av passivhus. Östersunds kommun har gjort detta och dessutom vunnit en prövning i länsrätten i Jämtlands län som gjorde en laglighetsprövning enligt kommunallagen. Länsrätten angav i sin dom från 2009 (målnummer 9-09) att kommunen klarat likställighetskravet genom att erbjuda alla kommuninvånare möjligheten att få slopat bygglovsavgift (förutsatt att man bygger ett passivhus). Domstolen konstaterar att möjligheten att söka bygglov för passivhus har varit öppen för alla, och därför bedöms kommunen ha handlat riktigt. Domen har emellertid inte prövats i högre instans och det finns därmed inte något prejudikatvärde i domen, varför några slutsatser om lagligheten generellt sett inte kan dras. Dessutom kan påpekas, som ovan nämnts, att beslut att påföra avgift enligt taxa kan överklagas särskilt enligt plan- och bygglagen till länsstyrelsen och sedan vidare till mark- och miljödomstolen, vilket är en annan instansordning än den som gör laglighetsprövning enligt kommunallagen.

Kommunens miljö- och klimatarbete

I dagsläget pågår i kommunen ett aktivt arbete inom miljö- och klimatområdet. Utifrån de nationella miljömålen har kommunfullmäktige antagit 6 lokala miljömål. Ett utav målen utgörs av begränsad klimatpåverkan.

Som underlag för klimatmålet finns en klimatanalys. Den visar att Nacka har störst möjlighet att bidra till minskad klimatpåverkan genom att stärka sitt arbete inom följande tre strategiska områden: minskat koldioxidutsläpp från resor och transporter, effektiv energianvändning och omställning till förnybart samt klimatmedveten konsumtion. Kommunen arbetar nu med en motsvarande miljöanalys för de övriga målen samt att miljöprogram ska tas fram. I miljöprogrammet ska det ingå en konkret handlingsplan för

¹ Jurist inom fastighet- och hyresrätt samt miljörett och sektionschef inom plan- och byggfrågor.

vilka åtgärder som kommunen ska arbeta med för att bidra till att minska miljö- och klimatpåverkan.

Kommunfullmäktige har också i samband med den nya mandatperioden tillsatt en miljömålskommitté inom kommunstyrelsens ansvarsområde. Tanken med kommittén är att strategiskt kunna driva arbetet framåt med miljö- och klimatfrågorna.

Idag arbetar Nacka kommun med energi- och klimatrådgivning, som innebär kontinuerlig information och dialog om hur kommuninvånarna kan minska sin energianvändning och klimatpåverkan. Rådgivningen stöttar även privatpersoner som är intresserade av passivhus, med bland annat aktuell information, exempel på passivhus i regionen samt listor på företag som arbetar med passivhus.

Stadsledningskontoret sammanfattande bedömning

Stadsledningskontoret delar miljö- och stadsbyggnadsnämndens bedömning att det strider mot både kommunallagen och plan- och bygglagen att i efterhand efterskänka bygglovavgiften för de som bygger så kallade passivhus och att anpassa bygglovsreglerna för att underlätta sådana husbyggen. Det är tveksamt om en myndighet ska väga in förhållanden i sin myndighetsutövning som inte regleras i den lag myndigheten har att tillämpa. Vad gäller en anpassning efter passivhusens behov av större byggnadsyta, instämmer stadsledningskontoret i att detta bör kunna hanteras inom befintligt regelverk med liten avvikelse från detaljplan.

Inom ramen för kommunens miljö- och klimatarbete ska en konkret handlingsplan med åtgärder tas fram. Den bör utgöra grunden för vilka åtgärder som kommunen ska prioritera för att nå de mål som finns inom miljö- och klimatarbetet.

Bilagor

1. Sammanträdesprotokoll MSN den 22 april 2015, § 91
2. Sammanträdesprotokoll KF den 14 oktober 2013 § 230
3. Motion Passivhus – en energisnålare bebyggelse i Nacka för ett bättre globalt klimat

Lena Dahlstedt
Stadsdirektör
Stadsledningskontoret

Gunilla Glantz
Stadsbyggnadsdirektör

22 april 2015

 SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
 Miljö- och stadsbyggnadsnämnden

MSN 2012/157-231

§ 91

Bygglovsavgifter för passivhus och minienergihus

Motion den 8 oktober 2012 av Sidney Holm (MP)

Beslut

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden föreslår kommunfullmäktige att besluta följande:

1. Avslå de förslag i motionen som handlar om att kommunen under en treårsperiod ska efterskänka bygglovstaxan för passiv- och minienergihus.
2. Avslå förslag som rör anpassning av byggregler till passivhusens behov av tjockare väggar och luftsluss.
3. Kommunfullmäktige noterar att det pagår arbete med aktiviteter och åtgärder som behövs för att ha möjlighet att nå de ambitioner som kommunen har inom miljö- och klimatarbetet.

Därmed anses motionen vara färdigbehandlad.

Ärendet

Miljöpartiet har lämnat in en motion om behovet av att stötta byggandet av passivhus och minienergihus i kommun. Motionären yrkar att bygglovstaxan ska slopas i efterhand för de byggherrar som klarar kraven för passiv- eller minienergihus samt att byggreglerna ska anpassas efter passivhusens tjockare väggar och behov av luftsluss.

Bygglovenheten har i samråd med miljöenheten utrett förslagen. Enheterna anser att det är angeläget att det energieffektiva byggandet i kommunen ökar, men avslår miljöpartiets yrkande utifrån flera skäl. När det gäller förslaget om att efterskänka bygglovsavgiften, är bygglovsenhetens bedömning att förslaget inte är förenligt med regelverket kring taxans uppbyggnad i plan- och bygglagen och inte heller kommunallagen. Denna standpunkt delas av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). I dagsläget finns det inga domar från högre instanser i frågan och därför finns det ingen vägledande rättspraxis.

När det gäller förslaget om att anpassa byggreglerna efter passivhusens behov är det inte möjligt för en myndighet att göra egna anpassningar av gällande lagbestämmelser. Bedömningen är emellertid att passivhusens behov av större yta redan idag kan lösas genom att kommunen i aktuella ärenden tar beslut om lov med en liten avvikelser från planen. Möjligheten att bygga något större hus än detaljplanen medger genom lov med liten avvikelse, gäller för alla byggherrar oavsett hustyp. Varken plan- och bygglagen eller rättspraxis medger att atskillnad görs mellan olika typer av byggnader, som t.ex. passivhus.

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

22 april 2015

 SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
 Miljö- och stadsbyggnadsnämnden

I dagsläget pågår i kommunen ett aktivt arbete inom miljö- och klimatområdet. En konkret handlingsplan för vilka åtgärder som kommunen ska arbeta med för att bidra till att minska miljö- och klimatpåverkan ska tas fram.

Handlingar i ärendet

Bygglovsenhetens och miljöenhetens tjänsteskrivelse 2015-03-30

Bilagor:

Bilaga 1 Motion Passivhus – en energisnålare bebyggelse i Nacka för ett bättre globalt klimat

Bilaga 2 Tjänsteskrivelse KS, KF/KS 2012/569-231, 27 februari 2013

Bilaga 3 Sammanträdesprotokoll KF, KF/KS 2012/569-231, § 230

Yrkanden

Roger Bydler (MP) yrkade, med instämmande av Sigrid Eklöf (V), att nämnden skulle avslå förslag till beslut och istället bifalla motionen.

Cathrin Bergensträhle (M) yrkade, med instämmande av Filip Wilander (M), att nämnden skulle besluta i enlighet med förslag till beslut.

Beslutsgång

Ordföranden ställde de bada yrkandena mot varandra och fann att nämnden beslutat i enlighet med Cathrin Bergensträhles (M) bifallsyrkande.

Reservationer

Roger Bydler (MP) reserverade sig mot beslutet med följande motivering:

”Bygglov- och miljöenheten anser enligt tjänsteskrivelsen att det är angeläget att det energieffektiva byggandet i kommunen ökar. Miljöpartiet delar den asikten och det är också utgångspunkten för motionen. Nacka har inget eget fastighetsbolag, varför incitament krävs för att privata byggherrar ska bygga passivhus. Vilken form sadana incitament lämpligen ska ha kan diskuteras, men vi kan nog konstatera att vi inte kommer att få en önskvärd utveckling om kommunen passivt låter byggherrarna avgöra om passivhus ska byggas eller inte. Med den kortsiktighet som präglar fastighetsmarknaden ser merparten av byggherrarna inga vinster med att bygga passivhus eller lagenergihus. I motionen förs fram att kommunen ska efterskänka bygglovstaxan, vilket skulle vara ett incitament för byggherrarna att bygga passivhus. Östersunds kommun har gjort just detta och även vunnit en dom i länsrätten som gjorde en laglighetsprövning enligt kommunallagen. Någon prövning i högre instans har ej gjorts.”

Sigrid Eklöf (V) reserverade sig mot beslutet med följande motivering:

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

22 april 2015

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Miljö- och stadsbyggnadsnämnden

”Jag reserverade mig mot beslutet då jag ställer mig positiv till Miljöpartiets motion
angående passivhus.”

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

14 oktober 2013

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Kommunfullmäktige

§ 230

Dnr KFKS 2012/569-231

Bygglövsavgifter för passivhus och minienergihus

Motion den 8 oktober 2012 av Sidney Holm (MP)

Beslut

Med stöd av reglerna om minoritetsskydd i 5 kap. 36 § kommunallagen återremitteras ärendet till miljö- och stadsbyggnadsnämnden med uppdrag att utreda ärendet i enlighet med förslagen i motionen baserat på tillgängliga fakta.

Ärendet

Miljöpartiet har lämnat in en motion om behovet av att stötta byggandet av passivhus och minienergihus i kommun. Motionären yrkar att bygglovstaxan ska slopas i efterhand för de byggherrar som klarar kraven för passiv- eller minienergihus samt att byggreglerna ska anpassas efter passivhusens tjockare väggar och behov av luftsluss.

Handlingar i ärendet

Kommunstyrelsen den 22 april 2013 § 99

Stadsledningskontorets tjänsteskrivelse den 27 mars 2013

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden den 14 februari 2013 § 48

Motion

Ärendets tidigare behandling

Beslut i kommunfullmäktige den 23 september 2013 § 188

Ärendet bordlades.

Beslut i kommunfullmäktige den 17 juni 2013 § 136

Ärendet bordlades.

Beslut i kommunstyrelsen den 22 april 2013 § 99

Kommunstyrelsen föreslog kommunfullmäktige fatta följande beslut.

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen om att kommunen under en treårsperiod ska efterskänka bygglovstaxan för passiv- och minienergihus.
2. Kommunfullmäktige avslår förslaget om att byggreglerna ska tillåta en sex procent större byggarea för passivhus, som anpassning efter passivhusens behov av tjockare väggar och luftsluss.

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande

14 oktober 2013

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Kommunfullmäktige**Beslut i miljö- och stadsbyggnadsnämnden den 14 februari 2013 § 48**

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden föreslog kommunfullmäktige att besluta följande:

- **Att avslå den del av motionen som handlar om att kommunen ska efterskänka bygglovstaxan för passiv- och minienergihus, samt att en omprövning av beslutet ska ske efter tre år (punk 1 och 2 i yrkandet).** Det är viktigt att stötta och öka det energieffektiva byggandet i kommunen. Däremot är det tveksamt om det är rättvist och i enlighet med regelverket för bygglovstaxan att låta skattekollektivet bekosta några individers bygglovskostnad. Det finns även svårigheter för kommunen att följa upp verifieringen av energikraven. Kommunen kan däremot i markanvisningar, genom civilrättsliga avtal, använda ekonomiska incitament få fart på det energieffektiva byggandet (se exempel från Västerås på sidan 3)

Att avslå den del av motionen som rör anpassning av byggreglerna till passivhusens behov av tjockare väggar och luftsluss. Anpassningen till passivhusens behov av större byggnadsyta kan lösas genom att kommunen i aktuella ärenden tar beslut om lov med en liten avvikelse från planen. Varken plan- och bygglagen eller rättspraxis medger att åtskillnad görs mellan olika typer av byggnader, som t.ex. passivhus.

Yrkanden

Cathrin Bergenstråhle yrkade med instämmande av Leif Holmberg och Mats Gerdau bifall till kommunstyrelsens förslag.

Sidney Holm yrkade med instämmande av Agneta Johansson, Kerstin Nöre Söderbaum, Carl-Magnus Grenninger, Johan Kjellman, Mikael Carlsson, Per Chrisander och Christina Ståldal att ärendet ska återremitteras för att utreda ärendet i enlighet med förslagen i motionen baserat på tillgänglig fakta.

Mats Gerdau yrkade avslag på Sidney Holms yrkande om återremiss.

Beslutsgång

Ordföranden ställde proposition på Mats Gerdaus yrkande mot Sidney Holms yrkande och fann att Mats Gerdaus yrkande hade bifallits. Votering begärdes och verkställdes. Vid voteringen avgavs 40 röster för Mats Gerdaus yrkande och 21 röster för Sidney Holms yrkande. Med stöd av reglerna om minoritetsskydd i 5 kap. 36 § kommunallagen hade således kommunfullmäktige beslutat att återremittera ärendet.

Vid voteringen avgavs röster enligt följande.

Voteringslista.

Ordförandes signatur	Justeraandes signatur	Utdragsbestyrkande

14 oktober 2013

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Kommunfullmäktige

Protokollsanteckning

Sidney Holm lät anteckna följande för Miljöpartiets fullmäktige-grupp.

”För att nå de av FN uppställda klimatmålen och för att kunna möta EU:s lagstiftning om näranollbyggnader år 2020 krävs att vi agerar NU. Utan lokala politiska initiativ runtom i världen går vi mot en säker kollaps av de globala ekosystemen.

Det resonemang Alliansen använder sig av om att vi bör vänta på att ”någon annan” kommer med lösningar, eller att ”något annat” förslag vore bättre, visar på att man inte förstått omfattningen av de utmaningar vi står inför. I Nacka har vi fler passiva allianspolitiker än passivhus och det är hög tid att ändra på detta.”

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

Voteringslista nr. 2

Nacka kommunfullmäktiges sammanträde den 14 oktober 2013 klockan 21:43:01.

26. Bygglövsavgifter för passivhus och minienergihus Motion den 8 oktober 2012 av Sidney Holm (MP)återremiss

Ja = bifall Mats Gerdaus yrkande

Nej = Sidney Holms yrkande

Ledamöter	Parti	Kret	Ersättare	Ja	Nej	Avst	Frånv
Eva Önbom Ekdaht	(M)	Alla		X			
Mats Gerdau	(M)	Alla		X			
Cathrin Bergensträhle	(M)	Alla		X			
Linda Norberg	(M)	Alla	Björn Sandström	X			
Ingegerd Thorngren	(M)	Alla		X			
Tobias Nässén	(M)	Alla		X			
Yva Sandström	(M)	Alla		X			
Mikael Sandström	(M)	Alla		X			
Lotta Riedel	(M)	Alla	Anders Bruhn	X			
Annika Jung	(M)	Alla		X			
Magnus Bergman	(M)	Alla	Christer Lydig	X			
Eva Närvä Eickenrodt	(M)	Alla		X			
Lars Berglund	(M)	Alla		X			
Peter Zethraeus	(M)	Alla		X			
Magnus Wakander	(M)	Alla	Henrik Barck	X			
Nicole Bistoletti	(M)	Alla	Magnus Plathin	X			
Vilma Mori Aguilar	(M)	Alla	Johan Hiller	X			
Lars Stenholm	(M)	Alla		X			
Gunilla Elmberg	(M)	Alla		X			
Börje Wessman	(M)	Alla		X			
Ann Hafström	(M)	Alla		X			
Eric Lindahl	(M)	Alla	Anders Markow	X			
Anna Trygg	(M)	Alla		X			
Richard Wendt	(M)	Alla		X			
Susann Markow	(M)	Alla		X			
Pernilla Hsu	(M)	Alla	Linda Ohlson	X			
Mikael Östlund	(M)	Alla		X			
Lennart Bergh	(M)	Alla		X			
Margareta Hjemstad	(M)	Alla		X			
Stefan Saläng	(FP)	Alla		X			
Gunilla Grudevall-Steen	(FP)	Alla		X			
Monica Brohede Tellström	(FP)	Alla		X			
Anne Skoogh	(FP)	Alla		X			
Mats Granath	(FP)	Alla		X			
Kurt Björkholm	(FP)	Alla	Gertrud Lindgren	X			
Anna-Karin Boréus	(FP)	Alla		X			
Leif Holmberg	(C)	Alla		X			
Hans Peters	(C)	Alla		X			
Jan-Eric Jansson	(KD)	Alla		X			
Anders Tiger	(KD)	Alla		X			
Gunnel Nyman Gräff	(S)	Alla			X		
Joseph Tekle	(S)	Alla	Lena Rönnerstam		X		
Anders Selin	(S)	Alla	Carl-Magnus Grenninger		X		
Zakia Mirza	(S)	Alla			X		
Mattias Qvarsell	(S)	Alla			X		
Ingela Birgersson	(S)	Alla			X		
Kaj Nyman	(S)	Alla			X		
Pyret Due Hedlund	(S)	Alla			X		
Emil Claesson	(S)	Alla			X		
Tuija Meisaari-Poisa	(S)	Alla			X		
			Transport:	40	10	0	

				Transport:			
				39	10	0	1
Ledamöter	Parti	Kret	Ersättare	Ja	Nej	Avst	Frånv
Frida Nordström	(S)	Alla	Birgitta Norström		X		
Sidney Holm	(MP)	Alla			X		
Brita Ström	(MP)	Alla	Magnus Söderström		X		
Gudrun Hubendick	(MP)	Alla			X		
Per Chrisander	(MP)	Alla			X		
Kerstin Nöre Söderbaum	(MP)	Alla			X		
Christina Ståldal	(NL)	Alla			X		
Mikael Carlsson	(NL)	Alla			X		
Johan Kjellman	(NL)	Alla			X		
Rolf Wasteson	(V)	Alla	Camilla Carlberg		X		
Agneta Johansson	(V)	Alla			X		
SUMMA:				40	21	0	

miljöpartiet de gröna

Passivhus - En energisnålare bebyggelse i Nacka för ett bättre globalt klimat

Motion till Nacka kommunfullmäktige 2012-10-08

Sidney Holm

Miljöpartiet de gröna

Alla måste vi hjälpas åt för att nå de globala klimatmålen.

För att sänka energiförbrukningen och de globala utsläppen till en nivå år 2050 där vi klarar det av FN uppsatta tvågradersmålet, krävs att vi agerar redan nu. I Nacka står bostäder och lokaler för drygt en tredjedel av kommunens energiförbrukning och den måste ner.

Enligt ett EU direktiv [2010/31/EU](#) om byggnaders energiprestanda måste alla nya bostäder vara näranollenergi byggnader eller passivhus om åtta år. För kommunens egna lokaler är tidsfristen satt till sex år. När det stora flertalet av Nackas bostäder och lokaler byggdes stod inte energi- och klimatfrågor högst upp på dagordningen och idag saknar många aktörer den kompetens som krävs för att bygga passivhus.

Detta kräver att vi politiker agerar redan idag för att få fart på ett miljövänligare byggande. Byggföretagen som verkar i Nacka måste redan nu få bekanta sig med de byggmetoder som krävs för att bygga näranollenergi byggnader och passivhus. Med de kunskaper som idag finns inom området behöver det inte kosta mer att bygga ett passivhus än ett "normalt" hus. Dessutom gör de stora besparingarna i energiförbrukning att det blir en plusaffär både för miljön och plånboken.

Vi måste uppmuntra till miljövänligt byggande i Nacka

En av anledningarna till att många väljer bort passivhus är att de med sina tjocka väggar gör att största möjliga boyta blir mindre än för ett hus byggt enligt "vanlig" byggstandard. Detta skulle man kunna komma tillrätta med om byggare av passivhus kompenseras genom att tillåtas en större utvändigt byggarea.

Ett annat hinder mot energisnålt byggande är att den extra utomhusluftsluss som vore optimalt ur energisparsynpunkt räknas med i den totala byggytan. Om alla tilläts bygga en extra luftsluss i anslutning till entrén skulle vi spara än mer energi.

Många byggherrar undviker passivhus för att det ställer högre krav på noggrannhet under själva byggfasen. Det behöver inte kosta mer att bygga men alla måste veta vad de gör, vilket kräver en viss kunskapsinhämtning/fortbildning. Om vi i kommunen lyckas öka efterfrågan på energisnåla byggnader kommer de byggföretag i Nacka som tidigt lär sig tekniken, få en konkurrensfördel jämfört med andra "traditionella" husbyggare i Stockholmsregionen.

Slopa bygglovsavgiften för passiv- och minienergihus för att främja ett hållbart byggande.

För att få fart på och stimulera ett hållbart byggande i kommunen föreslår Miljöpartiet att bygglovsavgiften för hus som uppfyller FEBYs (forum för energieffektiva byggnader) kravspecifikation för [passiv-](#) och [minienergihus](#) framtagen av energimyndigheten helt efterskänks.

Ordinarie bygglovsavgift betalas först som vanligt men efter verifiering att

kraven är uppfyllda vid slutsamrådet återbetalas avgiften i samband med utfärdande av slutbesked.

Miljöpartiet de gröna i Nacka har också ett medskick till regeringen om att ge passivhus ett antal extra års skattebefrielse. Åtgärden blir ingen ekonomisk belastning i statsbudgeten om den självfinansieras genom en grön skatteväxling inom nuvarande system för fastighetsbeskattning.

Miljöpartiet de gröna yrkar på att

1. Kommunen efterskänker bygglovsavgifterna för nybyggnation av passiv- och minienergihus som uppfyller kraven enligt FEBY.
2. Beslutet skall gälla under tre år och därefter görs en omprövning av beslutet.
3. Kommunen anpassar bygglovsreglerna efter passivhusens tjockare väggar och behov av extra luftsluss och tillåter en 6 % större total byggyta för passivhus.

”Vi har ansvar inte bara för vad vi gör, utan också för vad vi undlåter att göra” R. Whitley

.....
Sidney Holm (mp)

2015-05-20

TJÄNSTESKRIVELSE
KFKS 2014/435-002

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsens delegationsordning

Politikerinitiativ den 2 juni 2014 av Sidney Holm (MP)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen noterar stadsledningskontorets redovisning till protokollet. Kommunstyrelsen beslutar att kommunen inte vidare behöver utreda lagligheten i kommunstyrelsens delegation till dess verksamhetsutskott.

Kommunstyrelsen beslutar att orden ” produktionsområde eller” ska utgå ur punkterna 91-92 i kommunstyrelsens delegationsordning.

Sammanfattning

Sidney Holm (MP) ifrågasätter om kommunstyrelsen har delegerat för mycket till sitt verksamhetsutskott, när den beslutat att delegera frågor om hur tjänstemannaorganisationen av den kommunala produktionen av välfärdstjänster är strukturerad. Enligt kommunallagen får inte ärenden om verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet delegeras.

Stadsledningskontoret menar att kommunens styrsystem med

- 1) mål som beslutas av kommunfullmäktige,
- 2) av kommunfullmäktige beslutade kundvalssystem där efterfrågan avgörs av dem som nyttjar kommunens välfärdstjänster,
- 3) de av kommunfullmäktige beslutade ägardirektiven för den kommunala produktionen och
- 4) kommunfullmäktiges beslut att det ska finnas ett verksamhetsutskott inom kommunstyrelsen som ansvarar för produktionsverksamheten

innebär att det är förenligt med kommunallagen att kommunstyrelsen har delegerat till sitt verksamhetsutskott att besluta i strukturfrågor.

Kommunstyrelsen har dock i sin instruktion för hur hela kommunens tjänstemannaorganisation är organiserad beslutat om den övergripande indelningen i det som kallas produktionsområden och hur de ska benämnas. Beslut att ändra dem eller vad de ska heta bör därför inte ingå i verksamhetsutskottets ansvar. Stadsledningskontoret föreslår

därför att orden ”produktionsområde eller” ska utgå ur punkterna 91-92 i delegationsordningen.

Förslagen i politikerinitiativet

Kommunstyrelsens verksamhetsutskott fullgör enligt reglemente kommunstyrelsens ansvar för produktionen av kommunalt finansierade tjänster till medborgarna. I den delegationsordning som gällde när politikerinitiativet lades, hade kommunstyrelsen delegerat till sitt verksamhetsutskott att besluta om större verksamhetsförändringar samt start och nedläggning av verksamhet. Sidney Holm (MP) föreslog i initiativet att det skulle utredas av juridisk expertis om den angivna delegationen stred mot kommunallagen. Han åberopade som grund för sitt förslag att kommunfullmäktiges revisorer tidigare hade anfört att delegationsbestämmelsen skulle strida mot bestämmelserna i 6 kap 34 § kommunallagen, som säger att en nämnd inte får delegera ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet.

Stadsledningskontorets utredning och bedömning

Kommunfullmäktige har i kommunstyrelsens reglemente beslutat att kommunstyrelsen ska tillhandahålla kommunal produktion av tjänster i den omfattning som efterfrågas¹.

I reglementet anges vidare att det inom styrelsen ska finnas ett verksamhetsutskott som i enlighet med kommunfullmäktiges direktiv (ägardirektiv) och delegationsordning fullgör kommunstyrelsens ansvar för produktionen av kommunalt finansierade tjänster till medborgarna².

Den kommunala produktionen är indelad i *produktionsområden*. Produktionsområden delas sedan in i *verksamhetsområden*. Det finns två produktionsområden; Valfärd skola och Valfärds samhällsservice. *Rektor* är inom Valfärd skola chef för verksamhetsområde som motsvarar skollagens begrepp skolenhet³. Inom Valfärd samhällsservice är *verksamhetschef* chef för verksamhetsområde.

Kommunstyrelsens delegationsordning har ändrats sedan politikerinitiativet lades fram. Kommunstyrelsen har i nu gällande delegationsordning delegerat följande till sitt verksamhetsutskott, som avser hur den kommunala produktionen av välfärdstjänster är strukturerad.

Punkt	Beslutanderätt
90	Besluta om förändring av verksamhetsområde

¹ § 2 punkten P i kommunstyrelsens reglemente

² § 7 i kommunstyrelsens reglemente

³ Omfattar verksamhetsområdet enbart förskola är förskolechef chef för verksamhetsområdet.

91	Besluta om större verksamhetsförändringar samt start och nedläggning av produktionsområde eller verksamhetsområde
92	Besluta om indelning av eller namn på produktionsområde eller verksamhetsområde

När det gäller den kommunala produktionens mål bestäms den av de mål som kommunfullmäktige beslutar om för välfärdstjänsten som sådan. Inriktningen, omfattningen och kvalitet styr kommunfullmäktige genom ägardirektiv och genom att ha infört kundvalssystem, där kommunfullmäktige har beslutat att det är medborgarnas efterfrågan som styr omfattningen och ytterst vad som är upplevd kvalitet.

Enligt stadsledningskontorets uppfattning är det fullt förenligt med 6 kap 34 § kommunallagen att i den struktur som kommunfullmäktige har beslutat om, verksamhetsutskottet får besluta om förändring av verksamhetsområde, förändringar av verksamheten så att den motsvarar vad medborgarna efterfrågar, start och nedläggning av verksamhetsområde. I ljuset av att kommunstyrelsen i sin instruktion har beslutat vilka produktionsområden som ska finnas och vilka namn de ska ha, bör dock orden ”produktionsområde eller” utgå ur punkterna 91 och 92.

Förslagets ekonomiska konsekvenser

Att anlita en extern konsult för att utreda kommunstyrelsens delegationsordning kan ha en beräknad kostnad på cirka 100 000 kronor.

Konsekvenser för barn

Förslaget har inga direkta konsekvenser för barn.

Bilaga

Politikerinitiativ

Lena Dahlstedt
 Stadsdirektör
 Stadsledningskontoret

Strider kommunstyrelsens långt gångna delegationsordning mot lagen?

Politikerinitiativ till kommunstyrelsens sammanträde 2014-06-02

Sidney Holm

Miljöpartiet de gröna

I enlighet med punkten 76 i Instruktion och delegationsordning för kommunstyrelsen kan kommunstyrelsen delegera beslutsrätten ”om större verksamhetsförändringar samt start och nedläggning av verksamhet” till verksamhetsutskottet.

Kommunens revisorer har tidigare riktat kritik mot kommunstyrelsen. De anser att det strider mot bestämmelserna i 6 kap 34 § kommunallagen, som säger att en nämnd ”inte får delegera ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet.”

Därför yrkar jag på att:

- **Det utreds av juridisk expertis om kommunstyrelsens delegationsordning avseende punkt 76 strider mot kommunallagen.**

.....

Sidney Holm